SVPPVTATIONVM Iuris libri quatuor,

D. NICOLAI BELLONI PATRICII CA-
SALENSIS EX MONTEFERRATO, PRIMI IVRIS
Ciuilis profeſſoris in Academia Dolana in Burgundia,
nunc totius Gallię florentiſſima, quibus & no-
uę Legum declarationes, & articulorũ
Iuris reſolutiones habentur,
unà cum alijs,
quorum catalogum mox uerſa
pagella reperies.

Eſt poſterior hæc editio, candide Lector, multò q̃ prior fuerit, caſtigatior, ab iſpo nimirum autore nunc primùm recognita, & ſupra locos innumerabiles paſſim reſtitutos, integris etiam capitib. retexta, modisq́; omnib. abſoluta.

Cum Cæſareæ Maieſt. gratia & priuilegio ad quinquennium.

BASILEAE
APVD MICH. ISINGRINIVM.
M. D. XLIIII.

CATALOGVS EORVM QVAE *hoc libro continentur.*

Supputationum iuris D. Nicolai Belloni lib. quatuor.

In quarto libro, Cap. XV. cum quatuor ſequentib. plura pertinentia ad intelligentiã cõſuetudinis generalis per totam Galliam, le mort ſaeſiſt le uif.

Vltimo Capite eiuſdẽ libri, An cõſuetudo Ducatus Burgundiæ, Vng Chaſcun habile a faire teſtament, &c. patiatur interpretationẽ ab Authentica, ex cauſa. C. de liber. præterit.

Index legum hic nouiter declaratarũ, & alius ſingularum materierũ, quibus facilimè omnia reperiri poterunt.

Ἀντωνίου Λούλλου τοῦ γυμνησίου εἰς Νικόλαον Βέλλω-
νον τετράστιχον.

Ἄμπελος ἀστραίης, ὅθ' ὕλην φρυγανώδε' ἔκοψας,
ὦ Βέλλωνε, βότρυν νῦν κρεμάει γλυκερόν.
ἀλλ' ἔτι στρυφνὸν ἐρεψόμεθ' οὔποτε. τῶν τε τρυγητῶν
σφάλματα γὰρ δείκνυς, ῥᾷστα λογιζόμενος.

Eiuſdem latinè:

Aſtræę uitis dulces nunc ſuſtinet uuas,
Quod tibi ſarmentum ſylua putata ruit.
Quinetiam poſthac iam decerpemus acerbos
Omphacis crudæ, tempore nullo, acinos,
Nanq; putatorũ monſtras errata priorum
Omnia, per facili ſup, ratione, putans.

LAVRENTII PRIVEI LINGONICI IN PRAE
ceptoris ſui D. Nicolai Belloni librum
δεκάστιχον.

Ecce tibi Auſonijs enaſcitur alter ab oris
Alciatus, linguas inuida turba preme.
Phœbe ueni, fratremq; tuis dignare coronis,
Qui Burgundiaco mittit ab orbe caput.
Phœbe ueni, propera, nec te laudaſſe pigebit
Eloquium fratris, deliciasq; tui.
Euoluant alij priſcos: hic penniger Hermes,
Scribit Apollinea ſplendidiora face.
Ergo mihi poſthac ſacrati buccina iuris,
Bellonus, ſummi numinis inſtar erit.

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.

ANTISTITI DN. ANTONIO PERRENOTO à Grandiuella, Epiſcopo Atrebatenſi, Cæſari à conſilijs, NICOLAVS BELLONVS IVRIS conſultus S. P. D.

INTER *cæteras animi dotes, quas apud maiores noſtros ſummo in precio fuiſſe hactenus obſeruaui, primas ſibi paſſim uendicat gratitudo: neque id quidem immeritò: nos enim poteſt Deo Opt. Max. patriæ, amicis, hoſtibus ipſis, conciliare. In hoc genere infinita exempla inueniri poſſent, ſed illud C. Marij nequaquā ſilentio inuoluendū uidetur, qui leges animi gratitudini poſtponendas cenſuit, quando cohortes Camertium duas, quòd ſingulari quadam ſtrenuitate Cimbrorū impetū ſuſtinuiſſent, aduerſus fœderis conditionē, Romana ciuitate donauit. Adiuuat hoc Ciceronis in Officijs teſtimonium, qui nos agros fertiles imitari debere ſcripſit, ut beneficio prouocati, multò plus afferamus quàm acceperimus. Quòd ſi minus tanta gratia referri poteſt, habenda tamen tanta eſt, quanta animi noſtri capere poſſunt. Id mihi in præſentia uſu uenit: qui cum honorificentiſſimè à ciuibus Dolanis, & quotquot ſunt Burgundionib. exceptus fuerim, indieſq́; maioribus illuſtrioribuſq́; honorib. & beneficijs afficiar, præſertim ab auunculo tuo Reuerendiſſ. Abbate S. Vincentij, qui ut doctiſſimus eſt, humaniſſimus, liberaliſſimus, nunquā ceſſat quibus modis poteſt me amplecti, & extollere: uitio dari poſſe aliquando arbitratus ſum, niſi aliquam grati animi ſignificationē oſtenderem. Qua in re ſatis non eſſe iudicaui, ſi quotidianis lectionib. aſſiduo inquam ſtudio & diligentia, meo muneri eniterer ſatisfacere, cum ad id honeſtis ſtipendijs in Burgundiā uocatus, tenear, & ſim obligatus: nec beneficentia aut liberalitas appellari poſſit, quæ iure aliquo cogente exerceatur, niſi aliquid maius magiſq́; dignum eius animo, qui non ingratus uideri cupit, aſſumerem. Quo factum eſt, ut toto hoc anno præter aſſiduas lectiones, ſucciſiuis (ut aiunt) horis, partē eorum quæ hactenus in diuerſis Academijs profeſſus ſum, reuiſerim: aliquaq́; annotauerim, partim ab alijs intacta, partim fortaſſe nō ut oportuit tractata: creuitq́; in hunc, quē uides, libellus modū. Et quāuis multa ſupereſſent, quo opus ipſum amplius fieri facilè potuiſſet, ea tamen in aliud tempus reieci, atq́; hæc pauca tanquam ſpecimen quoddam in primis proponenda & edenda curaui, quæ* SVPPVTATIONVM IVRIS *titulo inſcripſi, dum rationes ab alijs hactenus putatas, reputataſq́;, nouo, & (ni fallor) diligentiore adhibito calculo ſupputo: ſiue malis me frugi agricolam imitatum, qui poſt uiticolas, uineta rurſus interuiſit, atq́; aliqua non ſatis ut decebat amputata, ſupputat. Cum igitur operi extremā manū adhibuiſſem, numenq́; mihi aliquod, cui mea hæc rudimenta dicarē, eligendum eſſet, tu ſtatim conſultò occurriſti, tum quòd (ita me Deus amet) dum hæc colligerem*

ingenij mei acies in te unicum continuè dirigebatur, mihiq́ adeſſe uidebare, ita ut perſæpe his uigilijs & laboribus feſſo & defatigato, laborē leuari, uires addi, ingeniū mihi ſubminiſtrari abs te ſentirem: tum quòd, ſi antiquorū more, qui ſpiceam corollam Cereri, pampineā Baccho, ex primis agelli ſui fructibus uouebant, & templi foribus ſuſpendebant, numen aliquod literariæ paleſtræ præponendum eſt, cui primitiæ in omni literarum & ſtudiorum genere addicantur: quiſnam alter erit (pace aliorū hoc dictum ſit) qui huic muneri honeſtius & glorioſius, q̃ tu, ſatisfacere & ſufficere poſſit? quem primos uix annos egreſſum, CAROLVS *Cæſar Auguſtiſſimus, ultro in conſilia ſua uocauit, apud quē tam doctè & prudenter in bonis literis, & iure ciuili te geris, tam facilem cum patrio, tum Italico, Hiſpanico, utriusq́ Germaniæ idiomate, ſingulis te præbes, ut omniū opinione illuſtriſſimo & excellentiſſimo Domino, Dn. à* GRANDIVELLA *patri tuo, omnibus numeris ita abſoluto, ut ſibi parem uix inueniat, ſis conferendus & æquandus. Hunc itaq́, his motus rationibus, libellum tibi offero & deuoueo: non autē eo quo plerīq́ aſſolent nomine, ut autoritate tua fretus, hanc illamq́ regionem tutius perambulet. Quantū enim ad hoc attinet, liberam cuiq́ facultatem ſcripta mea examinandi, & diſpungendi eſſe uolo. Quòd ſi id ab indoctis & futilibus hominibus fiet, quò intentius hanc in rem incumbent, eò magis ſuam imperitiā & leuitatē detegēt, eaq́ uia delicti ſui pœnas luent. Quòd ſi à doctis, grauibusq́ uiris aliquid meritò reprehenſum fuerit (cum haud omnia poſſimus omnes) non modò id non detrecto, ſed ijs me plurimum debiturum profiteor, qui res meas meliores caſtigatioresq́ reddant. Nam & ipſe idem hic facio, dum pluribus antiquis & recentioribus aliquando aduerſor. quod cum à me bona mente factum plerique cognouerint, ſcio has meas Iuris Supputationes æquo animo laturos, atq́ etiam laudaturos. Ai prolixior ſum quàm par ſit tecum, Vir ampliſſime, undequaq́ occupatiſſimo. Bene uale, & me totum patrocinio tuo addictum foue, ſuſtine, & cōmendatum habe: munuſculumq́ hoc in teſtimonium & pignus meæ erga te clientelæ & obſeruantiæ teneto.*

Dolæ, pridie Id. Nouembr. Anno Salutis M. XLII.

Supputationum Iuris D. Nicolai Belloni patricij Caſalen-ſis liber primus. 1

1 Declaratio ad dicta Azonis in Summa C. de iuriſd. omniũ iud.
2 Imperium in principe aliud ſupremũ, aliud inferius.
3 Magiſtratus proprium imperium habent, prout eſt ius.
4 Proconſul egreſſus prouinciam ſuam, ſtatim amittebat exercitium imperij & iuriſdictionis.
5 Magiſtratus habent duo, imperium in ſe reſidens, & exercitationem imperij.
6 Adminiſtratores iudices dicuntur ad differentiam aliorum iudicũ, qui iuriſdictionem habent ſine adminiſtratione.

CAPVT I.

LEX prima, ff. de offic. eius cui eſt mand. iuriſdict. ibi, exercita-
tionẽ hab. &c. Antiqua fuit quæſtio inter Lothariũ & Azo-
nem, corã Henrico Imperatore, An magiſtratus quibus com
petit merum imperiũ, habeant id propriũ: an uerò uſum tan-
tum imperij, & proprietas ſit apud principem. Azo dicebat,
proprium imperiũ habere: Lotharius uerò, ſoli principi com-
petere. & pro Lothario Henricus pronũciauit, Azoq; amiſit
equum. Ideo idem Azo in Summa C. de iuriſdict. omniũ iud. poſtquã dixit, magi
ſtratibus merum imperium competere, nõ autem ſoli principi, adijcit: Et propter 1
iſta uerba amiſimus equum, licet non fuerit æquum: quaſi dicat, Henricum ma-
le & iniuſtè pronũciaſſe, ut declarat Odofred. in l. imperium. de iuriſdict. om. iud.
col. iij. Tamen Doct. noſtri quicunq; ſecuti ſunt opinionẽ Azonis: reperio ſolum
Dn. meum Alciat. lib. ij. Paradox. c. vi. tenuiſſe partem Lotharij, eò quòd nitatur
autoritate rei iudicatæ per Henricũ. Sed parua eſt hæc autoritas rei iudicatæ, cum
in cauſa propria iudicauerit. Videamus itaq; quid dicendũ de iure. Etſi intelliga-
mus quęſtionem in imperio ſupremo & abſoluto, illud ſoli principi cõpetit, nam 2
multa ſibi reſeruauit, quæ non cõmunicauit magiſtratibus, neq; quo ad exercita-
tionem, ut uolunt Bald. Roma. & Cacialup. nume. xiij. in d. l. imperium. Si uerò
intelligamus de imperio inferiore, quod princeps cõmunicauit magiſtratibus, de
quo in l. imperiũ. tunc ſequor opinionem Azo. quę eſt cõmunis, quòd magiſtra-
tus proprium imperiũ habeãt, prout eſt ius: non autem ſolam exercitationẽ, pro- 3
ut eſt facti. pro qua primo faciũt plura iura inducta per Dn. meum, d. c. vi. in qui-
bus dicitur magiſtratus agere pro ſuo imperio, deponere imperium, habere impe
rium. quibus addi poteſt §. qui mandatã. ead. l. ibi, imperium lege datur. & l. lege
Iulia. & l. qui dolo. ff. ad l. Iul. de ui. cum infinitis ſimilibus quæ curioſus lector po
teſt colligere. Nec obſtat quòd imperium poſsit capi & pro exercitio & uſu: nam
id eſt uerum quando ſubiecta materia ad hoc nos cogeret, quæ facit ut uerba im-
proprientur. l. ſi unus. ff. locati. & ita procedit text. in l. inter tutores. ff. de admini-
ſtra. tut. allegatus per Dn. meum. Sed cum hic nihil urgeat ad improprianda hæc
uerba, ſtabo uerbis, & eorũ proprietati. l. non aliter. ff. de legat. iij. & abſurdum eſ-
ſet, Iuriſconſultũ in tanta legum infinitate uoluiſſe accipere ſemper imperium lar
gè pro exercitio. Et eo modo reſpondeo ad aliud, dum uult, uerbum, Habere, acci
pi largè & latiſsimè. Nec quicquã facit, quòd iuriſdictio delegata, eſt tantum uſus,
& tamen appellatur iuriſdictio: ſiquidem reſpondeo, appellari iuriſdictionẽ cum
adiuncto, ſcilicet delegatam, ut dicam j. in l. Lucius. §. quęſitum. de legat. iij. ſed ll.
de quibus ſ. dicunt magiſtratũ habere imperium ſimpliciter. Secundo, quòd ha-

beant imperium prout iuris, & proprium. eſt caſus in l. illicitas. §. qui uniuerſas.
ff. de offi. præſid. ubi inquit Iuriſconſult. qui uniuerſas prouincias regunt, ius gla-
dij habent. & facit l. ſi quid erit. ff. de offi. proconſul. ubi ſi quid ſit quod maiorē ani
maduerſionē exigat, debet legatus remittere ad proconſulem, quia non ipſe, ſed
proconſul hoc ius habet. Tertio idem probat incōuincibiliter l. fi. ff. de offic. pro-
4 conſul. iuncta l. i. & ij. ff. eo. tit. & ibi not. Nam procōſul egreſſus prouinciā ſuam,
ſtatim amittit exercitium imperij uel iuriſdictionis, & tamen retinet imperium do
nec portam Romæ ingreſſus eſt. Neceſſe eſt itaq; fateri, quòd imperium propriū
habeat: aliter cum egreditur prouinciam, nihil retineret. Quarto & ult. facit pro
hac parte l. legatus. ff. de offic. præſid. ubi præſes abdicando à ſe imperiū nihil agit,
ſed debet renunciare in manibus ſuperioris. Ergo ſequitur, quòd habet dominiū
& proprietatem imperij. Nam ſi uſum tantum haberet, poſſet ſola uoluntate ab ſe
abdicare, arg. l. ſi quis ui. §. differentia. ff. de acquir. poſſ. & l. ſi uſusfruct. ff. de iure
dot. Non obſtant modò adducta per Dn. meum: & primo lex iſta, ibi, exercitatio-
5 nem habent. nam facilis eſt reſponſio. Et conſidero in magiſtratu duo, imperium
ſcilicet in ſe reſidens, & imperium deductum ad actum & exercitium: & utrunq;
habent magiſtratus. Non igitur ſequitur, habent exercitationē imperij, ergo non
habent proprium imperium: nam habent imperium, quod exercent deducendo
ad actum. Et ideo ſi aduertas tex. non dicit ſimpliciter, exercitationem habent, ſed
inquit, publici iudicij exercitationem &c. facit l. i. ff. de offi. proconſul. ibi, poteſta
tem exercet. Conſiderat nanq; Iuriſconſultus poteſtatē, & ſic ius & exercitium, ut
duo ſeparata. Non obſtat ſecundo, quòd iſti magiſtratus appellant̃ adminiſtrato-
res & executores, quæ nomina conueniunt his qui nomine alieno, non proprio
agunt: nam iſtud ego fateor, quòd adminiſtrāt nomine principis. Cum enim à po
pulo in principem collatum eſſet omne imperiū, §. ſed quod principi. Inſtit. de iu-
re natural. non potuit princeps omnia ſolus adminiſtrare. Ideo cōſtituit magiſtra
tus, qui nomine ſuo adminiſtrarent: non tamen propterea inferri debet, ergo non
habent propriū. Nam princeps potuit quid proprium illis concedere, quod uide-
tur feciſſe per fundamenta ſuprà per me adducta. Et non ſequitur, agit nomine
alieno, ergo non habet proprium, ut patet in legato proconſulis. l. legati. & ibi gl.
ff. de offic. proconſulis. l. cognitio. §. cum propriam. ff. de offi. eius. & ibi not. Item
6 dicunt̃ adminiſtratores in hac materia, non eo reſpectu quia nomine alieno agāt,
ſed ad differentiā aliorū iudicum qui iuriſdictionē habent ſine adminiſtratione. §.
ſi uerò ignoti. in Authent. de teſtib. Ex ſuprà dictis patet etiam reſponſio ad aliud
quod conſiderat Dn. meus, de traditione quæ non uerificatur in iuribus incorpo-
ralib. quia dictū fuit, magiſtratū habere ius & factum, ſcilicet adminiſtrationē. Vti
litas huius diſputationis eſt ut per Dn. meum, d. c. vi. in fi.

1 Tutoris datio an ſit mixti imperij, an iuriſdictionis.
2 Tutoris datio eſt permiſsionis.
3 Poteſtas data magiſtratib. dandi tutorem, eſt ſubrogata in locū poteſtatis datæ teſtatori.
4 Conſequentia non eſt bona dicere, non eſt imperij, nec iuriſdictionis, ergo eſt mixti imperij.
5 Ratio, cur datio tutoris nō poteſt delegari.

CAPVT II.

1 L. Muto. § tutoris datio. ff. de tutelis. Articulus eſt nodoſus, confuſus, &
diſputabilis, an datio tutoris ſit mixti imperij, an uerò competat iure
magiſtratus. quem latiſsimè explicant gll. & Doct. in l. i. de offic. eius
cui mand. eſt iuriſd. & repet. in l. i. & l. imperium. ff. de iuriſd. omnium
iud. Communis ſententia eſt, ut ſit mixti imperij, per hunc §. inducendo ut facit gl.
hic in uerb. neq;. & ideo quòd non poteſt delegari. l. nec mandante. ff. de tutor. &
curat. dat. ab his. Limitat̃ tamen, ut nō procedat hæc cōmunis quando facultates
pupilli ſunt infra quingentos aureos. §. pen. Inſtit. de Attil. tut. & hæc limitatio eſt
etiam

etiam receptior. Ego uerò crediderim dationẽ tutoris nec imperij mixti, nec iuriſ-
dictionis eſſe, ſed permiſsionis: quod uidentur in diſcurſu unico uerb. pupugiſſe 2
Curt. iunior & Taurines in d. l. i. licet ad alias opiniones tranſeant, fugientes hoc
ac ſi in ſcopulũ incidiſſent. Et pro hac opinione facit hic tex. apertiſsimus, dum in-
quit: Datio tutoris nec imperij, neq; iuriſdictionis eſt, ſed ei ſoli cõpetit cui nomi-
natim hoc lex dederit &c. ut ſit ſenſus, quòd quãuis ſit maximus magiſtrat us ha-
bens imperium & iuriſdictionẽ, non poteſt tamen uirtute imperij uel iuriſdictio-
nis dare tutorem, ſicut reliqua facit, ſed debet hoc ei eſſe nominatim permiſſum.
Et hoc eſt uerum: nam à principio ſolus prætor urbanus, & maior pars tribunorũ
Romę, in prouincijs præſes prouincię ex lege Iulia & Titia, tutores dare poterãt.
Inſtit. de Attillia. tuto. in prin. Alij autem quamuis habentes omne imperiũ, non
poterãt. Deinde Conſules cœperũt dare poſſe, & alij prætores ex cõſtitutionib. §.
ſed ex his legibus. Inſtit. eodem tit. Item legatus proconſulis, ex oratione diui Mar
ci. l. i. ff. de tuto. & curat. datis ab his. Item iuridicus Alexandrinæ ciuitatis, ex con
ſtirutione D. Marci. l. fi. ff. de offi. iuridic. Alexand. Apparet igitur hoc eſſe ex per
miſsione, non uirtute imperij aut iuriſdictionis. Cõfirmatur ex eo, quòd patri, &
ſic priuato, ſimilis poteſtas datur. §. permiſſum. Inſtit. de tute. & toto tit. ff. de teſta.
tutel. Et poteſtas data magiſtratib. dandi tutorẽ, eſt ſubrogata in locum poteſtatis 3
datę teſtatori, ut d. tit. de Attilia. tuto. in prin. Neq; obſtat hic §. inductus ut per gl.
dum uult, non eſt imperij, ſcilicet tantũ, nec iuriſdictionis tantũ, ergo mixti. Nam
opus eſt ſupplere tex. & addere dictionẽ, tantũ, quod abſurdũ eſt. Item nemini nõ
patet ꝙ ineptũ ſit, ſi uolendo dicere aliquid eſſe mixti imperij, dixerimus non eſſe 4
imperij, nec iuriſdictionis, cum mixtũ contineat̃ ſub ſuis ſimplicib. l. ij. ff. de uerb.
oblig. & ibi not. & de utroq; participet. Ideo reperio, quòd quando l. uult per cir-
cunlocutionẽ dicere aliquid eſſe mixti imperij, utitur alia textura uerborum peni-
tus diuerſa ab iſta, ut patet in l. iubere cauere. ff. de iuriſd. om. iud. dum inquit: Iu-
bere cauere prætoria ſtipulatione, & in poſſeſsionẽ mittere, imperij magis eſt ꝙ iu
riſdictionis, id eſt, mixti imperij, ut ibi per gl. & omnes. Affirmatiuè itaq; loquit̃ Iu
riſconſultus, non negatiuè. fa. l. ea quę. ff. ad municipal. Contra tamen ꝗ dicta repe
rio facere tex. prima facie expreſſum in §. ſed hoc iure. illo tit. de Attilia. tuto. dum
ibi habetur, præfectus urbis & prętor ſecundũ ſuam iuriſdictionẽ tutores creant:
ideo uident̃ creare ui iuriſdictionis, non permiſsionis. Sed rectè intuendo tex. illũ,
facilis eſt reſponſio. Nam nõ debent illa uerba, ſecundũ iuriſdictionẽ, referri ad po
teſtatem dantis tutorẽ, ut poteſtas pendeat à iuriſdictione, ſed ad perſonas quibus
dantur, ut ibi notat gl. in uerb. iuriſdictionem, & in uerb. crearent. Vt ſit ſenſus:
quamuis permiſſum ſit præfecto urbis & prætori creare tutores, tamen non de-
bent nec poſſunt creare, nec alij tutorẽ dare eum qui non ſit ſuæ iuriſdictionis, ut
eſt etiam tex. in l. i. ff. de tut. & curat. dat. ab his. & l. ius dandi. eod. tit. Ex prædictis 5
reſultat ratio, quare datio tutoris delegari nõ poſsit, quæ non eſt quia ſit mixti im-
perij, ſed quia nominatim aliquibus concedit̃, ut hoc §. Vnde cum ſit electa indu-
ſtria perſonæ, non poteſt quis per ſubſtitutũ rem cõmiſſam explicare. arg. l. inter
artifices. ff. de ſolutio. & eorũ quæ not. in d. l. i. de offi. eius. in notab. Rurſus patet
gl. hic in uerb. lex, & in uerb. ſenatuſcõſult. malè intelligere hunc tex. interpretan-
do ut loquatur de perſonis, quibus à lege uel ſenatuſcõſulto datur tutor: ſiquidẽ,
ut ſuprà oſtendimus, debet intelligi de perſonis à quibus dantur tutores, & quib.
à lege uel ſenatuſconſulto talis poteſtas conceditur.

1 Suitas quid ſit, & an fundetur in patria poteſtate.
2 Poſthumus qui non eſt in poteſtate, tamen eſt ſuus. Idem in Epiſcopo.
3 Patria poteſtate ſublata, hæres ſuus efficitur extraneus.
4 Bonorum poſſeſsio contra tab. non datur contra teſtamenta fœminarũ.
5 Adoptiuus datus in adoptionem extraneæ perſonę, habet iura ſuitatis, & tamen nõ eſt in poteſtate.
6 Suũ eſſe, & habere iura ſuitatis, paria ſunt.
7 Lex aliquando operatur miraculoſe, & de poteſtate ordinaria.

CAPVT III.

1 Cum in adoptiuis.§.ſed ne articul.uerſ.& ideo.C.de adopt.Suitas eſt
quoddam ius intellectuale directum,propter patriam poteſtatē, &c.
L. ut per Angel.in l.in ſuis.ff. de liber.& poſthu. Ex quo colligitur,ſui-
tatem fundatam eſſe in patria poteſtate,&ſine ea conſiſtere non poſſe.
Aduerſus quod inſurgit Corneus in l.fratris.ſ.de iur.delib.dando inſtantiā poſt-
2 humi,qui non eſt in poteſtate,l.fi.ff.de collat.bonor.& tamen eſt ſuus.l.i.§. ſcien-
dum.ff.de ſuis & legit. §.poſthum. Inſtit.de hæred.quæ ab inteſt. Sic in epiſcopo
qui eſt ſuus,§.illud.in Authen. conſtitutio quæ de dignit. & tamen eſt liberatus à
patria poteſtate.l.deo nobis.& Authen. ſed hodie. C.de epiſc.& cler.Decius in l.
qui ſe patris.col.i.ſ.unde lib.tuetur Angelum, tenendo hanc concluſionē pro ue
ra, non poſſe dari ſuitatem ſine patria poteſtate. allegat l.lex Cornelia. ff.de teſta.
& plura alia,ut per eum:quod mihi quoq; placet,per tex.in §.ſui.Inſtit.de hęredũ
qualit.& differen. ubi Imperator deſcribendo quis dicatur ſuus,inquit,qui eſt in
3 poteſtate. Et ideo tolle patriam poteſtatē, hæres ſuus efficitur extraneus.§.cæteri.
Inſtit.eo.tit. Et ſui & extranei differunt ſpecie.d.tit.in prin.facit l.illud.§.ad teſta-
menta.ff.de contra tab.ubi probatur,tantum eſſe dicere non eſt ſuus,ac dicere,nō
eſt in poteſtate:dum enim ibi aſsignatur ratio,quia fœminæ ſuos hæredes non ha
bent,id intendit,id eſt,non habēt in poteſtate. Inde ſequit̃, quòd cum non habeāt
in poteſtate, non poſſunt emancipare :ideo non habet locũ bonorũ poſſeſsio,un-
de liberi,quę datur emācipatis. §.emancipati.Inſtit.de hæred.ab inteſt. & per con
4 ſequens, non habet locum poſſeſsio contra tab.quæ datur illis qui ab inteſtato ha
berent,unde liberi.l.i.§.rectè.ff. ſi tabul.teſta.nullę extab.Non obſtat quod dictũ
eſt de poſthumo,ut per Deci.d.l. qui ſe patris. Et uera reſponſio eſt,nō eſſe ſuum,
nec in poteſtate,ſed futurum ſuum,& futurũ in poteſtate,ut eſt text.de utroq; in §.
cum autem.Inſtit.de tutel.ibi,ſi uiuis parentibus naſcerent̃,ſui,& in poteſtate fie-
rent.Non obſtat de epiſcopo,ut per eundem Deci.cui conueniet ſolut.quam ĩ.da
bo ad §.noſtrum. Sed quamuis Angel.ſaluetur à Corneo,multũ urget adhuc con
tra eum hic §. in uerſ.& ideo.quem ego aliàs primus ponderaui,dum legerem In-
5 ſtitutiones,in §.adoptiui.Inſtit.de exhæred.liber.in quo filius datus in adoptionē
extraneæ perſonæ, illo iure non tranſit in poteſtatē patris adoptiui, hac l.§.omnia
igitur.& Inſtit.eo.in prin.tamen dicit̃ ſuus,ut hic: ergo datur ſuitas ſine patria po
teſtate.& tunc reliqui cogitandũ.Deinde legendo d.l.qui ſe patris.nolui relinque
re hoc contrariũ irreſolutũ:& cum prædicta cōmunis opinio ſit uerìſsima,ut pro-
batum eſt ſ, cōſiderabam poſſe reſponderi, in hoc §.non dici filium adoptiuũ eſſe
ſuum,ſed habere iura ſuitatis,id eſt,ſuccedit ab inteſtato,ſicut ſuus:non tamen ſe-
quitur propterea, ergo eſt ſuus, ut patet in emancipato, qui ad ſimilitudinē ſuorũ
ſuccedit,l.meminimus.C.de legit.hęred.& tamen non eſt ſuus.Bart.in l.Gallus.
§.& quid ſi tantum.ff.de liber.& poſthu. ubi Dd. Verùm hæc ſolutio non ſatisfa-
cit: & quamuis dicta uerba,ut quis ſuccedat ad ſimilitudinē ſuorum, non faciant
quem eſſe ſuum, d l. meminimus. ſecus eſt ſi dicat̃ quem iura ſui hæredis habere.
6 Paria quidē ſunt,eſſe ſuũ,&habere iura ſuitatis.l.poſthumorũ.ff.de iniuſt.rupt.te
ſtam.ubi filius in primo gradu,qui uerè eſt ſuus,dicit̃ habere iura ſuitatis.ad idem
§ quibus.Inſtit.de hæredit.ab inteſt. Vnde ſecundo reſpondi, hunc adoptiuũ eſſe
ſuũ ſine patria poteſtate,quia lex ulterius proceſsit,ita diſponendo ex poteſtate ab
ſoluta: nam de poteſtate ordinaria hoc non potuiſſet. Impoſsibile enim eſt,ſaluis
7 regulis iur.dare ſuitatē ſine patria poteſtate,& per miraculũ hoc cōtingit.Nam&
aliàs lex ſolet miraculoſe operari, ut quādo ſola obligatio ciuilis parit actionē.Bar.
in l.i.col.v. ff.de cond.indeb. Vel quando facit quem, qui iam fuit hæres,deſinere
eſſe hæredē,id quidē nō poteſt ordinario iure,ſed abſolutè,& per miraculũ,ut de-
clarat Galiaul in l.centurio.col.ij.ff.de uulg.& pupil. Et ideo Bal. hic dicit caſum
huius §.mirabilē.Eodē modo potes reſpōdere ad arg.de epiſc.de quo ſ in prin.
Dictio-

1 Dictionis, magis, natura eſt ſtare comparatiuè.
2 Species in materia mutui capitur pro corpore exiſtente in numero, pondere, uel menſura.
3 Solutio qualificata, eſt illa quæ perficit functionem in mutuo.

CAPVT IIII.

L. Secunda. §. mutui datio. ff. ſi cert. pet. A principio mundi uſq; ad hæc tempora torſerũt ſe mirum in modũ gl. & Doct. quomodo debeant intelligi uerba illa poſita in hoc textu, Magis per ſolutionẽ quàm per ſpeciem. Et neſcientes aliter dicere, cõmuniter receptum eſt, dictionem Magis, ſtare electiuè, contra naturam ſuam, quæ eſt, ut comparatiuè ponatˀ. 1 Alij alia dixere, maximè Dn. meus Alciat. lib. ij. Paradox. c. xx. & Zaſius uir doctiſsimus inter Germanos, in ſuis Iuris intellectibus, char. ij. Non omittã inter tot patres dicere quid ego ſentiam, poſtquam ab ipſis inter Iuris profeſſores iandiu receptus ſum, & approbatus: & fortè intellectus meus non erit deterior cæteris. Præmitto itaq;, quòd ſpecies in materia mutui, capitur pro corpore conſtãte in numero, 2 põdere, uel menſura. d. l. ij, in prin. iuncta gl. Secũdo præmitto, quòd res in mutuo debet reddi eiuſdẽ generis & qualitatis, id eſt bonitatis. l. cum quid ſ. eo. Dicebatur igitur in hoc §. noſtro, quòd mutuũ conſiſtit in his quę conſtant numero, pondere, uel menſura, quę eſt ratio? Reſpõdet Iuriſcõſultus, quoniã iſta functionem in genere ſuo recipiũt. Sed contrà, nam hęc ratio nõ eſt uera. Siquidem uinũ nouũ eſt eiuſdẽ generis cuius uetus, & tamẽ nõ recipit functionẽ cum ueteri. Ad hoc replicat Iuriſconſult. uerum eſſe, quòd ex eo ſolo quòd ſpecies, id eſt, corpus, eiuſdem generis reddatur, iſta non recipiunt functionẽ: ſed cum debeat fieri ſolutio, non modo eiuſdẽ generis, ſed eiuſdẽ qualitatis, id eſt bonitatis, d. l. cum quid. in fi. eo modo accipiunt functionẽ. Erit itaq; ſenſus, quòd hęc recipiũt functionẽ, & ex corpore eiuſdem generis, & ſic ex ſpecie, & ex ſolutione, tamen magis per ſolutionem, quæ debet eſſe eiuſdem bonitatis, d. l. cum quid. quàm per ſpeciẽ, id eſt corpus, quòd detur in eodem genere, quia poſſet eſſe deterius. Et in effectu uult dicere Iuriſconſultus, quòd ſolutio qualificata, eſt illa quæ perficit functionẽ. Vn 3 de uidemus quòd iura loquentia de hoc mutuo, dum loquunˀ de qualitate & genere, utuntur uerbis denotantib. ſolutionẽ, ut hic, recepturi. & Inſtit. eo. dicit, reddantur. & hoc modo dictio Magis, ſeruabit naturã ſuam, & ſtabit cõparatiuè, & quanto magis cõſidero l. cum quid. eſt gl. horum uerborũ magis per ſolutionẽ q̃ per ſpeciẽ. Hunc autem intellectũ ea ratione exiſtimo ueriorẽ, dum paucis uerbis eum potui explicare: quod non contingit, cum res à ueritate aliena eſt, nam tunc multiloquio nos torquemus.

1 Genus & qualitas, ſunt de naturalib. mutui.
2 Conſenſus & actualis interuentus rei ſuæ producit mutuum in eſſe.
3 Naturalia contractus, alia ſimpliciter, alia naturalia ſubſtantialia.

CAPVT V.

L. Cum quid. ff. ſi cert. pet. Habetur in fi. quòd in mutuo debet res reddi eiuſdem generis & qualitatis. Ideo Doct. noſtri dubitarũt, quemadmodum genus eſt de ſubſtantialib. mutui, l. ij. ſ. eod. in prin. an & qualitas ſit de ſubſtantialibus. Inde quærebãt, an liceret facere pactũ in mutuo, ut res deterior reddatur. Cõmunis opinio eſt, quòd qualitas ſit de natu- 1 ralibus. Fulgoſ. contrarium uoluit, cuius opinionem ſemper ſum ſequutus, & legendo hanc legem, & meis primis annis, in §. i. Inſtit. quibus mod. re contrahatur obligatio. ut ibi uideri poteſt. At nunc ſum in opinione penitus diuerſa ab alijs, quòd & genus & qualitas ſint de naturalib. mutui. Nam ſciendum eſt, quòd ea dicuntur ſubſtantialia contractus, ſine quibus contractus non poteſt in eſſe deduci, & quæ debent interuenire tempore contractus: & ſi non interueniant, contractus non inducitur. Naturalia uerò dicuntur, quæ concomitanˀ & ſequũtur con

dit in ſeq. uerbis, & notat ibi Bart. ij. notab. Non obſtat quòd in hac l. Iuriſconſultus retineat idem thema, & faciat tantum uim, an eadẽ ſpecies, aut genus reſtituatur. Nam admitto, & retorqueo: ratio enim eſt, quia nõ curabat uerba, nec formã uerborũ, ſed tantũmodo effectũ rei, ſcilicet, an ueniat reſtituenda eadem ſpecies, uel genus. Ex quo effectu conijcitur mens contrahentiũ, quem cõtractum uoluerint celebrare, ſecundũ quem uerba accipiunt. Simile eſt in l. naturalis. §. & ſi quidem. ff. eod. ubi Iuriſconſultus retinet idem thema uerborum, dicendo, ut rem acciperem; & tamen in uno caſu eſt uenditio, in qua nõ transfertur neceſſariò dominium rei: in alio permutatio, in qua transfertur, ut eſt caſus de utroq; in l. fin. ff. de condict. cau. data. Et hoc ideo, quia ibi effectus tantum ponderat, an darem rem, an pecuniam ut rem acciperem. Et quando datur res, eſt permutatio, & uerbũ accipere, ponitur pro dare: quando pecunia, eſt uenditio, & ponitur pro tradere. Sic hac lege, uerbum Dare, ſtat propriè, cum genus uenit reſtituendũ: & impropriè, pro tradere, cum eadem ſpecies. arg. l. ij. ubi gl. ff. de offic. proconſ. & legat. nam & hic in ſecũdo uerſ. dicitur, argentũ redderes, & in fi. argentũ dares. Vide cap. ſeq.

1 Vſuræ in depoſito debentur ſine cõuentione, cum ſit bonæ fidei.
2 Dictio, ſi, ponitur aliquando pro quia.
3 Depoſitum non eſt, quando ab initio deponitur ut tantundẽ reddatur, & quòd accipiens poſsit uti pecunia.

CAPVT VII.

L. Lucius, la i, ff. depoſiti. Adducitur paſsim hæc l. per Dd. ad probandum, quòd quamuis in depoſito non transferatur dominiũ, ſi tamen pecunia deponatur ut tantundem reſtituatur, tunc transferri, & nihilominus eſſe depoſitũ, tamen irregulare. At nunq; fuit mihi uiſum legem hanc, hoc probare, imò potius dicere contrariũ. Nam dicitur hic eſſe depoſitum, ſi eadem corpora numorũ ueniũt reddenda. Si uerò tantundẽ, quòd res egreditur notiſsimos terminos depoſiti. Et quòd non ſit depoſitũ, probatur ex fi. tex. dum determinat Iuriſconſult. uſuras ita demũ deberi, quando tantundẽ uenit reſtituendum, ſi ita conuentũ eſt. Ergo eſt mutuũ, quia aliàs uenirent uſuræ in depo 1
ſito ſine cõuentione, cum ſit bonę fidei, ut hac ead. l. & not. per gl. & Dd. in §. actionum. Inſtit. de act. Facit, ut dixi etiam præcedenti cap. quòd quoties uerba & effectus rei repugnant, attenditur effectus rei. Nec obſtat hæc l. in illis uerbis, ſi depoſiti actio nõ teneat: quia Iuriſcõſultus loquitur argumentatiuè, & in fi. tex. poſtea decîdit contrariũ, ut proximè dicebam. Vel illa uox, ſi, eſt accipienda pro quia, ut 2
in ſimili, l. uideamus. in prin. ff. de in lit. iurand. & in l. Titiũ. §. à matre. ff. de adminiſt. tuto. & utrobiq; notat gl. Et ſi dixeris, quamuis hoc nõ probetur hac l. tamen probatur in l. die ſponſal. §. i. eod. tit. ubi ueniebat tantundẽ reddendum, & tamen competit actio depoſiti. Reſpondebo, ſatis mihi eſſe oſtendiſſe hanc l. nihil facere. Tamen ad iſtud etiam dic, ut per Salic. notat in d. l. die. §. i. aut ab initio deponit, ut 3
tantundem reddatur, & quòd accipiens poſsit uti pecunia, & tunc eſt mutuũ, ut hac l. quamuis dixerit depono. per not. in d. l. ſi olei. & in l. inſulam. Aut deponitur pecunia in ſacculo non obſignato ſimpliciter, & tunc licet uideat deponens tacitè permittere ut accipiens utatur, tamen inſpicitur principium quòd fuit depoſitum, fa. l. i, §. quòd ſi rem, ff. depoſiti. ibi, quia hic eſt primus contractus.

1 Perſonales actiones plenius prouident quàm reales.
2 Legatario competit actio perſonalis, & rei uendicatio.
3 Imperator non poteſt tollere ius quæſitum de iure gentium, ſecus de iure ciuili.
4 Melius eſt incumbere rei, quàm perſonæ.

L. Plus cautionis, ff. de regulis iuris. Dicitur in hac parua lege, plus cautionis eſſe in rem, quàm in perſonam. Ex hoc inferunt Dd. in rub. ff. ſi cert. pet. quòd actiones reales ſunt firmiores & pleniores, quàm perſo

nales.& cònfirmant hanc ſuam illationẽ diuerſis inſtantijs,ut etiam per Deci.hic:
quibus uidetur magis nobis prouideri per reales actiones, quàm per perſonales.
Sed in contrarium poſſent plura adduci,per quæ uideretur nobis magis conſultũ
per perſonales,ꝗ̃ per reales: puta,quia reales minore tempore tolluntᷣ, ut inquiũt
Doct.in d.rub.Item realis extinguitur re extincta,nõ tamen perſonalis.§.ſi tamen
alienam purp.Inſtit.de rer.diuiſ. Item perſonalis cõpetit ad genus,quod nunquã
perit.l.incendiũ.ff.ſi cert.pet.ad quod non competit realis. Item nulla actio realis
datur ad quadruplum,ſicut perſonalis.§.quadr. Inſtit. de actio. Sed hæc nihil ad
rhombum,& inſtantiæ Doct.non quadrant. Nam conſiderandũ eſt,quòd hæc l.
loquitur comparatiuè,dum dicit,plus cautionis &c. & illatio Doct.in d.rub.pro-
cedit etiam comparatiuè, & tamen Doct. dant inſtantias ſeparatas ſine compara-
tione. Vt igitur luceſcat ueritas,ſunt conſiderandæ inſtantiæ, in quibus cõcurrat
actio realis & perſonalis,ut detur comparatio:& tunc uidere,per quam actionem
nobis magis & plus caueatur & conſulatᷣ. Et uidetur dicendũ contra cõmunem,
2 magis conſultum eſſe per perſonales. Exemplum in legatario,cui competit perſo
nalis & realis actio.l.i.& ij. C.cõmu.de legat. & per actionem perſonalem aſtrin-
git hæredem ad tradendũ,ut per traditionẽ efficiatur dominus de iure gentium.§.
per traditionẽ. Inſtit. de rer.diuiſ. quamuis ſine traditione eſſet effectus dominus
ipſo iure,de iure ciuili.l.à Titio.ff.de furt.unde cõpetebat ſibi realis actio,ut etiam
declarat Iaſ.in d.l.i.cõmunia de lega.i.notab. Vtilitas eſt maxima,quia Imperator
3 & princeps non poteſt tollere ius quæſitum de iure gentiũ: ſecus quæſitum de iu-
re ciuili, Canoniſt.in c.eccleſ.ſanctæ Mariꝫ. extr.de conſtit.faciunt not.per Paul.
Caſtren.in l.iij.ff.de teſtam.& per Doct.in l.Gallus. §. & quid ſi tantũ.ff.de liber.
& poſthum.ubi Imperator poteſt legitimare in præiudiciũ iuris quæſiti tertio,per
aditionem hæreditatis,quę eſt de iure ciuili:non tamen poſt apprehenſam poſſeſ-
ſionem,per quam quis acquirit ius de iure gentiũ. Vlterius,ſi concurrat actio per
ſonalis cum reali, puta in depoſito, cõmodato &c. conſultius eſt agere perſonali,
quoniã in reali probandũ eſt dominiũ, quod eſt difficilimæ probationis, ut not.
in l.rem quę nobis.ff.de acqui.poſſ.& ibi hoc uult Bar.expreſſe. Poſſem alijs me-
dijs iſtud confirmare,ſed res nimium protendereᷣ. Non obſtat modò hęc lex,ubi
Iuriſconſultus loquitur cõparatiuè,& tamen dicit,plus cautionis in rem ꝗ̃ in per-
ſonam. Nam malè exemplificatur per Doct. in d.rub.& per Deci.hic, quòd plus
cautum ſit habere actionem realem, ꝗ̃ perſonalem. Sed debet intelligi,quòd me-
4 lius & cautius eſt habere rem apud ſe,ꝗ̃ cõtra alium agere,& litis periculo ſe ſub-
ijcere: dico cõtra aliũ agere,uel perſonali uel reali actione.facit l.ſi is qui rem com-
modat.ff.de furt. ubi ſi creditor ſubtrahat rem propriam cõmodatam,ita demum
cõmodatarius poteſt agere furti contra eum,ſi aliquas impenſas fecerat,& ſua in-
tererat:quia (inquit Iuriſconſult.)interfuit potius eius per retentionẽ eas res ſerua
re,ꝗ̃ cõmodati agere. Et poteſt cõfirmari hoc in omnib.caſibus,in quib.lex admit
tit retentionẽ. Vnde melius conuenit exemplum in hac l. quod primo loco ponit
Dec.hic,quòd melius eſt incumbere pignori,ꝗ̃ contra alium agere,ut etiã eſt tex.
in §.furti.Inſtit.de oblig.quæ ex delict. Et huic declarationi cõueniunt illa uerba,
plus cautionis:quia pignus datur creditori, ut ſibi magis ſit cautũ.§.fi.Inſtit.quib.
modis re contrah.oblig.& ita intellexit hunc tex.Bar.hic,& in l.prætoriæ.la iij.ff.
de prætor.ſtipul.dum uult poſſe dari pignus pro fideiuſſore,quia magis eſt cautũ
creditori.& alleg.hanc l.Ex his apparet Dd. in d.rub.abuti hoc text.intelligentes
eum in perſonali & reali actione,cum aliter debeat intelligi,ut declaraui.

1 Prætor non habebat poteſtatem faciendi legem,per prius.
2 Prætor in multis mitigauit & correxit ius ciuile.
3 Edicta prætorũ obſeruabantur non in uim legis,ſed effectualis obſeruantiæ.
4 Edicta perpetua quæ ſint, & quare ita dicantur.
5 Cornelius legem tulit, ut prætores ex edictis ſuis perpetuis ius dicerent.

Cap.

CAPVT VIII.

Prætorum quoq; edicta. Inſtit. de iure nat. gent. & ciuili. Maxima eſt
altercatio & confuſio inter Doct. in rub. C. qui admitti, dum incipiũt
§. tractatum bonorum poſſeſſ. an prætor poſſet facere legem, ut ipſi di-
cunt, per prius: id eſt, haberet poteſtatẽ principaliter legem inducen-
di. & plures plura & infinita dixerũt. Ego fui huius ſententię, ut nullo modo prę- 1
tor per prius legem facere poſſet. Mouebar particulariter ex hoc §. cum præceden
tibus & ſeq. Nam à prin. poteſtas condendi legem erat tota in populo. §. ſed quod
principi. ȝ. eod. & nemo potuit facere legem niſi qui haberet poteſtatem à popu-
lo, ut ȝ. eo. & j. Si ergo inſpexeris omnes §§. huius tit. pręcedentes & ſequentes, re-
peries ſenatũ & principes à populo poteſtatẽ habuiſſe legem cõdendi. At in hoc §.
prætorum. non dicitur prætorẽ habuiſſe talem poteſtatẽ ab alio, ſed quòd ipſi ma-
giſtratus autoritatẽ huic iuri dederunt. Prçterea in alijs §§. dicitur, ſenatuſcõſulta
&c. habent uim legis: at hic dicitur, prætorũ edicta non modicã obtinent autorita
tem. Verùm ut clarius & latius intelligas hanc materiã, quã ſcilicet poteſtatẽ præ-
tores haberent, quod inſeruiet ad intelligentiã diuerſorũ iurium, repetenda eſt res
partim à bonis literis, partim à legibus. Sciendũ itaq; eſt, quòd ante prætores, con-
ſules ius dicebant in ciuitate: ſed cum auocarent̃ bellis finitimis, quib. impediebãn
tur Romæ ius dicere, creatus fuit prętor qui diceret ius, qui dictus eſt urbanus: &
cum hic non ſufficeret, additus eſt alius prętor qui peregrinus dicebat̃. l. ij. §. dein-
de cum placuiſſet. ff. de orig. iur. & ita apparet prætorẽ fuiſſe præpoſitũ tantum iu
ri dicendo, ut d. l. ij. §. eod. tempore. Poſtea creati ſunt adhuc alij particulares præ-
tores, ut d. §. deinde. Huius prætoris iuriſdictio erat annalis. Inſtit. de perpet. &
temporal. actio. §. i. Modò inter dicendũ ius, animaduertebat prætor ius ciuile in 2
multis deficere, in multis rigoroſum eſſe & aſperũ: decreuit hoc mitigare & corri
gere. l. ius autem ciuile. §. ius prætoriũ. ff. de iuſt. & iur. non poterat tamen hoc fa-
cere præciſe, quia non habebat poteſtatẽ faciendi legem, cum populus cum tantũ
iuri dicendo prępoſuiſſet. Inſtituit itaq; proponere edicta, quib. admonebat ciues
de qua re, & quomodo eſſet ius dicturus, ut poſſent ſe pręmunire. d. §. eodẽ autem
tempore. Et non eſt dubiũ, quòd ſi à principio populus uoluiſſet refellere illa edi-
cta, quòd potuiſſet, feciſſetq; ius dici ex iure ciuili ſcripto: tamen quia prætores
hoc faciebant ex æquitate, populus uidens illa edicta ſpectare ad publicam utilita
tem, ea admitebat. d. §. ius prętoriũ. Paulatim itaq; propter talem obſeruationẽ cre
uit autoritas prętoris, ut in ſimili habetur Inſtit. de fideicõ. hæred. §. i. ut ab eorum
dictis nõ diſcederetur, quinimò obſeruarent̃ non in uim legis, ſed effectualis ob- 3
ſeruantiæ. Et hoc eſt quòd uoluit hic §. dum dicit, quod magiſtratus huic iuri au-
toritatem dederunt. Nam ſe bene gerendo prætores, & æqua dicta proponendo,
dederunt autoritatem iuri ſuo: non autem ex eorum poteſtate, quia nihil aliud po
terant quàm ius dicere, ut ſuprà dixi. Hæc autẽ edicta erant annalia, & prætor ſuc
cedens nõ tenebatur ea ſeruare, ſed ex nouis edictis poterat ius dicere, ut declarat
Budeus in l. ij. ff. de ſtatu homi. & Alciat. lib. iij. diſpunct. cap. xvij. quia tamen, ut
dixi, reſpiciebant adeò publicã utilitatẽ, cœperũt paulatim etiam poſt annũ obſer
uari, & cõiungi cum iure ciuili, ut dicit text. alijs incognitus in hoc propoſito, qui
mihi multum aperuit mentẽ in hac materia, in §. ſed cum paulatim. Inſtit. de teſta.
Et iſta talia edicta poſt annum ſeruata appellabant̃ edicta perpetua, ut d. l. ij. ff. de 4
ſtatu hom. & l. edita. C. de eden. & l. unic. C. quando nõ petent. partes. Cum itaq;
eſſet aucta adeò præturæ autoritas, cœperunt ciues ambire talem dignitatẽ, & ea
abuti, cõſtituendo iniqua & nefaria edicta: unde facta eſt lex à Cornelio, ut præto- 5
res ex edictis ſuis perpetuis ius dicerent, & ita ulterius prætores edicta non propo
nebant. Bud. & Alciat. ubi ȝ. Quemadmodũ enimueterũ prętorũ ęquitas huic iu
ri autoritatẽ dederat, ſic iniquitas aliorũ ſuſtulit. Ex his apparet, an prętor poſſet fa
cere legem, quæ ſi Dd. noſtri ſciuiſſent, non occupaſſent in hac re tot colũnas. Et

hæc maximè proderunt ad intellectũ §.quos autem,Inſtit. de bon.poſſ.de quo di-
cam ſequenti cap.

1 Emancipato filio neceſſe erat adire prætorem,& coram tribunali agnoſcere bonorum poſſeſsionem.
2 Verba,ipſo iure,intelliguntur ſæpe,id eſt,ſine facto hominis,
3 Prætor dat remedia directa,quando ſtatuit ſuper his quib.ius ciuile nihil diſpoſuit.

CAPVT X.

§. Quos autem,Inſtit.de bonor.poſſ. Ex dictis in præcedenti cap,de poteſtate prætoris, inferri poteſt ad declarationẽ huius §. ſuper quo maximè laborant Dd. in ea rub. C. qui admitti, Erat itaq; prætor tantum præpoſitus iuri dicendo,ideo in edictis ſuis ſi animaduerteris, ſe ad iudicium refert. Inquit enim, pacta ſeruabo,iudiciũ dabo.& facit l.i.in prin.ff.ut ex legib. Vnde cum uellet emãcipatos,& huiuſmodi perſonas de iure ciuili incognitas,ſuccedere,propoſuit edictũ quo pollicebat̃ bon.poſſeſſ.§.aliquando.& §.ſunt autem.Inſtit.hoc eo.tit.Et ideo ſi emãcipatus uolebat ſuccedere,nõ poterat per ſe,
1 ſed erat ei neceſſe adire prætorẽ,& coram tribunali agnoſcere bon. poſſ. petereq́; eam ſibi decerni.l. i.§.decretalis. ff.de ſucceſſ.edict. quo facto, iſte efficiebatur bonorum poſſ.d.§.quos autem.in fi, Antè enim q̃ adiuuaretur à prætore, non poterat effici hæres,uel bonorũ poſſeſſ. Inſtit. de bon.poſſ,in prin. Et hoc eſt quod uoluit hic tex. cuius ſenſus eſt,quòd uocati ad hæreditatem à prætore, ipſo iure non fiunt hæredes,id eſt,non ex aditione hęreditatis per ſe facta.Bar.l.uentre,num.23. ff.de acquir.hæred. ſed requirit̃ factum prætoris decernentis. Ratio eſt,quia prętor hoc facere nõ poteſt, ſcilicet ut quis per ſe fiat hęres, cum nõ poſsit facere legẽ, nec operari extra iudiciũ,ſed actus ſuos ad iudiciũ referat. Nam per legẽ & ſimilẽ
2 iuris conſtitutionẽ &c. fiunt hęredes,intellige,ipſo iure,ſine facto iudicis,ut per ſe poſsint adire & adipiſci hęreditatẽ. Et quòd hęc uerba ſic intelligant̃,innuit uerſ. ſi.ibi,ſed cum eis prętor dat.qui uenit aduerſatiuè ad id quod ĩ dixerat,prętorẽ nõ facere hæredẽ ipſo iure,ſed cum dat eis bonor.poſſeſſ.efficiunt̃ bono.poſſeſſores: ergo antè ex ſe non poſſunt.ſic enim debent intelligi iſta uerba,ipſo iure, Non autem intelligas,ipſo iure,id eſt, ſine aditione: quia tunc nec ſenatuſcõſulta, nec alię leges,exceptis ſuis hæredibus,ſolent facere hæredem ipſo iure,& tamen tex.uult, quòd per legem,uel aliam conſtitutionem fiant hæredes ipſo iure. Dic ergo, ipſo iure,id eſt,ſine facto hominis,ſcilicet iudicis,ut per Bart. in l. i.ff.de compenſ. in fi. & in d.l.uentre.num,23.Et ſi modò inſtaueris, quare poſtea in iudicio non facit ipſum hæredem directò? Reſpondeo, quia noluit: nam ſi uoluiſſet, utique feciſſet,
3 cum & aliàs in iudicio det remedia directa,ut in actione quod metus cauſa,de dolo,& multis ſimil. Ratio autẽ quare noluit,eſt,ut uult Alber.d.rub,qui admitti & mihi placet. Siquidẽ prætor quãuis ueniret contra ius ciuile, tamen hoc fecit cum modeſtia,nec uoluit uenire directò,cum nõ haberet poteſtatẽ cõdendi legem,ſed ſed per indirectũ, Nam cum ius ciuile daret hæreditatẽ,prętor dando bono.poſſ. cum effectu auferebat totam hęred.uel partem.Sed ſi cõtingebat prętorem diſponere ſuper aliquo,ſuper quo ius ciuile nihil diſpoſuiſſet, illud faciebat directò. In iudicio tamẽ, ut in d.actione quod metus cauſa,& de dolo,& ex dictis in hoc cap. & præced. reſultat declaratio ad infinitos text. adductos in hoc paſſu per Doct. in d.rub.C,qui admitti,

1 Delegati diffinitio breuiſsima.
2 Iudicib.ordinarijs dicitur dara iuriſdictio, non autem mandata.
3 Vicarius epiſcopi habet ordinariam iuriſdictionem à lege,poteſt tamen reuocari ad libitum.

CAPVT XI.

R. Vb.ff.de offi. eius cui eſt mand. iuriſdictio. Super hac rub. inſudant Dd.in inuenienda bona diffinitione,quid ſit delegatus: & plures traditę ſunt hic,& in rub.extr.de off,deleg,Inter cæteras dat Alex.unam mul-

multum longam, non potuit tamen tot uerbis uti, quin patiatur adhuc diuerſas dif-
ficultates. & eam aliquibus medijs impugnaui aliàs, legendo hanc rubr. At uide-
tur mihi Doct. noſtros obdormiuiſſe, cum haberent diffinitionẽ ante oculos, tra-
ditam à Iuriſcõſulto hic, nec eam obſeruauerint. Dico itaq;, quòd delegatus eſt is, 1
cui mandata eſt iuriſdictio. Et hęc diffinitio cõſtat ex genere, & differentijs. Nam
dum dico, eſt is, pono genus: ſiquidem nemini non patet, ſufficere in diffinitione
poni genus remotum, licet non proximũ, ſecundum logicos. & ita facit Iuriſcon-
ſultus in l. debitor. ff. de uerb. ſignif. dum inquit, debitor eſt is &c. Sequuntur po-
ſtea differentiæ. Dum dicitur, cui eſt mandata, ponitur ad differentiã iudicum or-
dinariorum, quibus propriè dicitur iuriſdictio data à principe uel lege, non man- 2
data. l. & quia. ff. de iuriſdict. om. iud. ubi delegatis dicitur mandata, nõ principa-
liter data. & tradunt moder. hic. Et licet aliquando lex dicat dari delegatis, hoc eſt
intelligendũ largo modo, & diffinitiones ſunt propriè intelligendæ, ut habetur in
locis uulgarib. Dum dicitur, Iuriſdictio, ponitur ad differentiam eorum quibus
nudum miniſterium cõmittitur, quibus licet quid mandetur, tamen id eſt ſine iu-
riſdictione: & propriè appellantur auditores, uel executores. c. ſuper queſtionũ. §.
porrò. extra de off. deleg. ubi Doct. Nec obſtat ſi quis oppoſuerit fortè de uicario
epiſcopi, cui conuenit hæc diffinitio, cum ſibi mandetur iuriſdictio ab epiſcopo,
& tamen non eſt delegatus, ſed ordinarius, ut hic per Alexan. Ad iſtud responde-
tur, quòd quamuis mandetur iuriſdictio ab epiſcopo, tamen habet ordinariam iu- 3
riſdictionem à lege, ut hic per omnes: unde dicitur potius ſibi dari, quàm manda-
ri. d. l. & quia. ibi, lex dat. Vnde non conuenit ſibi diffinitio, quæ dicit, mandata.
Vel ſecundo modo poteſt dici, quòd etſi habeat uicarius epiſcopi ordinariam à le-
ge, reſpectu tamen epiſcopi mandantis dicitur delegatus. Inde eſt, quòd per mor-
tem epiſcopi extinguitur eius iuriſdictio. Clem. fi. de procuratorib. & poteſt epi-
ſcopus eum ad libitum reuocare: quæ omnia conueniunt delegato, non ordina-
rio, ut notatur per Doct. in d. l. & quia. & Rimin. hic col. v. in fi.

1 Delegatus, & uicem gerens, quomodo differant.

2 Verborũ proprietas ſumitur à diffinitione.

3 Differentia inter titulum de officio eius cui eſt mandata iuriſdictio, & C. de officio eius qui uicem alterius gerit.

CAPVT XII.

L. Secunda, C. de officio eius qui uicem alterius gerit. Pertinet quoq; ad
intelligentiam rubr. ff. de officio eius. de qua dictum fuit præcedenti
cap. inueſtigare, an ſit aliqua differentia inter delegatũ & uicegeren-
tem, ſeu uicarium. Bart. hic ſecundũ gl. huius l. dixit, delegatum eum 1
eſſe, cui iudex aliquid mandat, uel cõmittit. & de hoc loquitur tit. ff. de offi. eius.
Vicegerentem uerò, ſeu uicarium eum dici, cui cõmittit ſuperior propter impedi
mentum principalis officialis: & hic habet ordinariam iuriſdictionem, & de eo lo
quitur hic tit. de officio eius qui uicem alterius gerit. At Alex. in d. rub. ff. de offi.
eius cui mandat. colum. antepenul. reprobat hanc differentiam, adducendo plu-
rima iura, quæ probant etiam dici uicariũ eum qui conſtituitur à iudice, non à ſu-
periore. Ideo poſtea ſe reſoluit, & alij cõmuniter ſequuntur. Aut accipimus uice
gerentem ſtrictè, & eſt is qui à ſuperiore tantum conſtituitur: aut largè, & tunc ue
nit quoq; non à principe tantũ, ſed ab ipſo iudice conſtitutus. Hæc reſolutio mihi
non ſatisfacit, nec uideo quare magis ſtrictè dicatur uicarius uel uicegerẽs, ille qui
conſtituitur à ſuperiore, quàm ille qui conſtituitur à iudice. Nam proprietas uer- 2
borum ſumitur à diffinitione, ut tradit Bart. in l. omnes popul. in ij. q. vi. q. princi-
pal. ff. de iuſt. & iur. Sed diffinitio uicarij eſt, ut dicatur is qui uicem alienam gerit
& miniſtrat, ut per Gofred. & Hoſtieñ. in ſumma, in tit. de officio uicarij. Cardin.
Zabar. in Clement. i. de offi. uicarij. & hoc, quocunq; modo quis gerat uicem al-
terius, ut ibi per eos. At conſtitutus à iudice, ipſius iudicis uicem gerit. l. ſolet. ff. de
iuriſd. om. iud. c. ſanè, el ij. extr. de offi. deleg. Ergo propriè & ſtrictè dicitur etiam

uicegerens,& uicarius.facit l.uicarius.ff.de legationib.& l.ſciendum.§.legati.eo. titulo. Eſt bene uerum,quòd quamuis tam is cui aliquid cōmittitur à iudice,dicatur uicegerens & uicarius, ſicut is cui cōmittitur à ſuperiore, tamen diuerſo modo uices gerunt. Nam is cui aliquid mandatū à iudice, gerit uicem perſonæ: ſiquidem cum is qui ei mandat,retineat ſuam iuriſdictionem & magiſtratum, non poteſt is cui aliquid mandatur,aliud repræſentare quàm perſonam mandantis, nimirum ſi non habet iuriſdictionem ordinariam,quæ eſt apud alium. Sed is qui conſtituitur à ſuperiore in locum abſentis,uel mortui,non repræſentat perſonam,ſed magiſtratum qui uacat,& locum , nimirum ſi habet iuriſdictionem ordinariam, quæ apud neminē eſt. Et iſtud uoluit hæc l.ij.à nemine hactenus ponderata, dum dicit, Tueri locum rectorum prouinciarum noſcuntur. Ecce quòd tales tuentur locum,non perſonam. Et hęc eſt uera differentia inter tit.ff.de offi.eius cui mand. eſt iuriſdictio,& hunc tit.de officio eius qui uicem alterius gerit.

1 Doctor qui legit per uiginti annos publicè,an ſit illuſtris uel ſpectabilis.
2 Titulus C.de profeſſorib.qui in urbe Conſtantinopolitana, habet locum tantum in illa urbe.
3 Relatiuum reſtringit latam ſignificationē uerbi cui adijcitur.

CAPVT XIII.

1 RVb.& l.i.C.de profeſſorib.qui in urbe Conſtantinopolit.lib.xij. Diſputant diffuſe Doct. in l.i.ff.de officio eius. an Doctor qui legit publicè per uiginti annos, ſit illuſtris.& Bart. in procem. ff. tenuit quòd ſic. allegat l. magiſtros. C. de profeſſorib. & medicis. quæ nihil facit; ſed ut ex uerbis eius apparet,uoluit allegare hanc l.i.de profeſſorib. Et iſtam dicit communem opinionem Iaſon, in d. l. i. ff.de offi.eius. Sed Alexander ibi contra communem ſenſit, ut ſit tantum ſpectabilis: cuius opinio mihi placuit, cum nihil adducatur per Doctores in cōtrarium,ubi ſuprà,quod ſtringat. Et facit,quia hi Doctores Comitiuam dignitatem ex lege, cum per uiginti annos legerint, cōſequuntur.d.rub.noſtra,quæ habet orationē perfectam,& ideo poteſt allegari pro textu, iuxta not. in l.i. ff.ſi cert.peta. Sed comes eſt ſpectabilis, ut per omnes illos titulos ibi,Ergo &c. Secundo,quia tales habent dignitatem uicariā,ut hac l.in fi. Sed inter Comitem & uicarium nihil penitus intereſt.l.i. C.de Comit.& archid. lib. xij. Vlterius aduertendum eſt, quòd hæc diſceptatio ad nihilum redigitur, quoniam
2 pro certo credo hunc titulum de profeſſoribus, procedere tantum in his qui profitebantur in urbe Cōſtantinopolitana,licet Ioan. Rebuff. hic, & Ang. in procemio Inſtitutionum,teneant quòd habeat locum in profitentibus in omni gymnaſio publico. Et moueor per hanc l.i. dum inquit Imperator,in hac regia urbe profeſsionem ſuam exercentes. cum myſterio dixit, in hac urbe,cum tamē eſſent alia gymnaſia, ut in ciuitate Berethinenſi,ubi legebat Dorotheus. §.ſed cum nouella. C.de emendat. Codicis. Item cum Imperator uoluit loqui de priuilegijs communibus omnibus profeſſoribus, fecit titulum generalem, C. de profeſſorib. & medicis.lib.x. Cum iam ergo haberemus illum titulum generalem, non ſine cauſa fecit ſpecialem. Rurſus pondera uerba rubr. dum dicitur, de profeſſoribus qui in ur
3 be Conſtantinop. & ſic illud relatiuū reſtringit latam ſignificationē uerbi profeſſoribus.l.ea tamen adiectio. ff.de legat.iij.l.cunctos populos.& ibi Bar.& Dd.C. de ſumma trin.& fide cathol. Vnde ſequitur concluſio contra nos Doct.profitentes, quòd non efficiamur illuſtres, nec ſpectabiles, ex lectione uiginti annorum.

1 Regula,quod eſt tale ſecundū quid, non eſt propriè tale,ut ueniat intelligenda.
2 Frater uterinus tantum,& conſanguineus tantum,eſt propriè frater.
3 Frater patruelis,eſt impropriè frater.
4 Iuriſdictio delegata eſt impropriè iuriſdictio,& ſecundum quid.

Cap.

CAPVT XIIII.

L. Lucius.§.quæſitum.ff.de lega.iij.Ex hoc tex.ſumitur una regula uul
garis & quotidiana, quæ in omniũ ore uerſatur:Illud quod eſt tale ſe= 1
cundum quid,non eſſe propriè tale.Et ideo dicit hic Bar.quòd appel
latione fratris,non ueniret frater patruelis propriè. quem ſequuntur
cõmuniter Doct.intelligendo tamen ut per Alex. conſil. cciiij. cõſideratis.ij.uol.
col.fi.& Curt.iuniorem conſ.v.col.xv. Et quoniam hac regula utuntur ſæpe Dd.
in diſputatione articulorum iuris,ex re fore iudicaui recenſere aliquas declaratio
nes,quæ ad eam traduntur in locis ſolitarijs, & non cõmunibus. Et primo decla=
rat Paul.de Caſt.in l.ſerui electione. §.Labeo. de lega. i. quòd quando militat ea=
dem ratio,idem iudicamus de eo quod nominatᷓ cum adiuncto,quod iudicamus
de eo quod ſine adiũcto profertur.Sequitur Deci.in l.i.C.de ſucceſſ.edict. Secun
do notabilius declaratur per Soci.conſ.xxv. incip.uiſo ſtatuto.iij.uol.quòd regu=
la non habet locũ, quando adiunctũ ponitur nõ ad differentiã ſubſtantialem, ſed
ad differentiã terminorũ,id eſt,ut termini inuicẽ dignoſcanᷓ: puta,frater dicitur,
uel ſoror, qui ex eodẽ patre uel matre naſcitur, uel ex utroq;. Vt tamen cognoſca=
mus qui ex eodẽ patre,uel eadem matre, uel ex utroq; nati ſint, ſolemus adijcere,
frater uterinus tantũ,cõſanguineus tantũ &c. nõ tamen hæc adiectio facit quò mi 2
nus iſti ſint propriè fratres,ſicut nati ex utroq;. l.Iuriſconſultus.§.ſecundo gradu.
ff.de gradib. quoniã ponitur tantũ ad deſignandũ unum ab alio. Similiter frater
patris mei eſt mihi patruus, item frater aui paterni. Sed ut dignoſcamus fratrẽ pa=
tris à fratre aui,adijcimus, patruũ magnũ, & tamen uterq; eſt propriè patruus,ut
per Paul.in rub.&l.i.C.de ſucceſſ.edict. Diuerſum eſt in filijs fratrum, qui appel=
lantur fratres patrueles.§.ſed quidam.Inſtit.de grad.nam tales ſunt fratres ſecun=
dum quid,& cum adiuncto,ſcilicet patrueles,& impropriè,ut per Bar.hic.Ratio 3
eſt,quia iſti nõ poſſunt dici fratres ſine illo adiuncto,cum non ſint nati ex eodẽ pa
tre uel matre,quod requiritur ut aliqui dicantur fratres,ſecundũ ſuprà dicta.Ideo
ſi demas illud adiunctum,patrueles,non erunt fratres: quod non eſt in fratre ute=
rino tantum,& conſanguineo tantũ,qui nihilominus ſunt fratres,ſine illo adiun=
cto.d.§.ſecundo grad. Ex hac Socini declaratione dicebant aliqui moder.in rub.
ff.de iuriſd.om.iud.quòd iuriſdictio delegata,eſt propriè iuriſdictio,quoniam et=
ſi proferatur cum adiuncto,delegata,&ita uideatur iuriſdictio ſecundum quid,ta 4
men illud adiunctũ ponitur ad differentiam terminorũ, ut cognoſcaᷓ iuriſdictio
delegata ab ordinaria, unde non deſinit eſſe propriè iuriſdictio, quod aliàs legen=
do illam rub.reprobaui. Nam modernorũ conſideratio procederet,quando uſus
& exercitiũ quod habet delegatus,eſſet ex ſe iuriſdictio,tunc uox ordinaria & de=
legata poneretur ad differentiã terminorũ,ut ſã dixi in fratre uterino & conſangui
neo tantum,qui ſunt ex ſe fratres. Sed cum non ſit iuriſdictio ex ſe,ſed uſus tantũ
& exercitium iuriſdictionis ordinariæ,l.i.§.qui mandat. ff.de off.eius.qui uſus ap
pellatur & poteſt dici iuriſdictio, ſi adiungaᷓ uox, delegata; igitur ſequitur quòd
eſt iuriſdictio ſecundũ quid,ut dictum eſt de fratre patruele. Tertio aliter declara
uit Curt.iunior in l.i.ff.ſi cert.pet.num. lxxiij. ut procedat quando eſt aliquid ad=
iunctum extrinſecum,quod limitat ſubſtantiam primi actus dupliciter intellecti;
aliàs ſecus. Ideo infert,creditorem cõditionalem eſſe propriè creditorem.

1 Bonorum poſſeſsio ſeptima quare appelletur extraordinaria.
2 Bonorum poſſeſsio ſeptima quę ſit,& quot requirantur ut habeat locum.
3 Actio in factum eſt introducta à prætore in ſubſidium deficientis actionis.

CAPVT XV.

§. Septima. Inſtit.de bonorũ poſſeſſ. Ex pluribus bonorũ poſſeſsionib.
quæ aliàs erant in uſu, redacta eſt res ad ſex ordinarias. §. decima.hoc
tit.Eſt tamen addita ſeptima,quã hic Imperator appellat extraordina= 1

riam, quæ ita appellatur, non ea ratione qua Carboniana bonorũ poſſeſſ. uel uen-
tris nomine, quòd ſcilicet non tribuat ius: nam imò ius tribuit ut reliquæ ordina-
riæ: ſed quia eſt uaga, & non ſtabilita certa parte edicti, ut notat hic gl. ſuper uerb.
& extraordin. & gl. in l. fi. C. unde legit. Iuuenes cum difficultate percipiunt quæ-
nam ſit hæc bonorũ poſſeſsio, & quomodo & quando cõpetat: & plures mihi in-
feſti fuerunt, cum interpretarer ſecundam partem C. in rub. qui admitti. in ciuita
2 te Papiæ. Dic itaq; quòd fuit introducta optima ratione, ut inquit hic Imperator,
& fuit neceſſaria omni modo. Nam pone quòd deferatur bonorũ poſſeſsio per l.
nouam alicui, qui non attingat defunctũ ex aliquo capite, certè hic talis non habe
bit aliquam bonorũ poſſeſsionẽ nominatã, quia nec eſt filius, nec agnatus, nec co-
gnatus, nec uir & uxor: item non poteſt etiam adire de iure ciuili, cum lex deferat
bonorũ poſſeſsionẽ, nõ hęreditatẽ: unde neceſſe eſt quòd coram iudice agnoſcat.
Fuit igitur neceſſaria hæc extraordinaria, quæ cõpetit quoties ex l. noua uel con-
ſtitutione, uel ſenatuſconſulto, bonorũ poſſeſsio defertur, ut hoc §. in fi. & requi-
runtur quatuor ut habeat locũ, quæ recenſet D. Iaſ. in d. l. fi. C. unde legit. notab.
ſexto, ubi etiam ponit exemplũ. Tu autem pone aliud, hoc pacto. Finge quòd Cæ
ſar princeps noſter inuictiſſ. faciat legem, quòd decedente aliquo ex noſtro colle-
gio Dolano, ſine agnatis uel cognatis, ut uetuſtiori in ipſo collegio detur bonorũ
poſſeſsio in bonis defuncti: certè hic talis indigebit omnino hac ſeptima extraor-
dinaria, quia nõ attinet defuncto ex aliquo capite bonorũ poſſeſsionis, nec poteſt
adire de iure ciuili, ut ſ dixi. Nam & ſimile fecit prætor in actionib. Cum enim in-
troduxiſſet aliquas actiones nominatas in caſibus ubi ius ciuile deficiebat, cogita-
uit poſſe cõtingere aliquem caſum, ubi æquũ eſſet dari actionẽ, & in quo nõ habe
3 ret locum actio nominata. Ideo introduxit actionẽ in factum ſubſidiariã. §. fi. & ibi
not. Inſtit. de interdictis. Et hæc declaratio faciet ad dicenda proximo capite, circa
rub. & l. unic. ff. ut ex legibus & ſenatuſconſultis.

1 Bonorũ poſſeſſ. an dari poſsit de iure ciuili.
2 In hæreditate & bonorũ poſſeſsione tria iura conſiderantur.
3 Bonorũ poſſeſsio olim requirebat decretũ, hodie ſaltem præſentiam iudicis.

CAPVT XVI.

RVb. & l. unic. ff. ut ex legib. & ſenat. cõſ. bonorũ poſſeſſ. detur. Quæ-
ſiuerunt Doct. noſtri in rub. C. qui admitti. poſt expeditum tractatũ
bonorum poſſeſſ. an ſit dare bonorũ poſſeſsionẽ de iure ciuili. In qua
difficultate quot capita tot ſententiæ: & aliàs infinita argumenta ad-
duxi pro utraq; parte in d. rub. ubi examinaui latiſsimè hunc articulũ: & inter cæ
1 tera, quòd ſit dare bonorum poſſeſſ. de iure ciuili, ſtringit hæc l. cum rub. ſua. Con
ſiderabam tamen, an fœdere diſtinctionis poſſent reſolui tot opiniones Doctorũ.
2 Siquidem nos habemus tria, quorũ unum non eſt aliud, ſcilicet hæreditatẽ, item
ius acquirendi hæreditatẽ, item ipſam acquiſitionem. Hæreditas eſt quoddam ius
repræſentans defunctũ, ut per Bar. in rub. ff. de acquir. hæred. Ius acquirendi eſt,
eſſe habilem ad acquirendũ. & iſtud prouenit à lege, quæ nos habiles facit ad ſuc-
cedendũ, deferendo nobis hæreditatẽ. Acquiſitio eſt actus ipſe acquirendi, puta
aditio hęreditatis. Simile eſt in bonorũ poſſeſsione, in qua eſt dare bonorũ poſſeſ-
ſionem, item ius acquirendi bonorum poſſeſsionẽ, item ipſam acquiſitionem. Bo
norum poſſeſsio eſt quoddã ius introductũ à prætore, repræſentans etiam ipſum
perſonam defuncti. Ideo dicitur, quòd appellatione hæreditatis uenit bonorum
poſſeſsio. l. hęreditatis appellatio. ff. de uerb. ſignif. & eſt nomen iuris ſicut ipſa hæ
reditas. l. iij. ff. eo. l. hæredit. appell. la. ij. eod. tit. de uerb. ſignif. Ius acquirendi eſt,
quoties nobis defertur bonorum poſſeſſ. & efficimur habiles ad agnoſcendã bo-
norum poſſeſſ. & ſic ad agnoſcendũ illud ius proueniens ex edicto prætoris. Ac-
quiſitio eſt actus agnoſcendi bonorum poſſeſſ. Si ergo quæramus, nunquid bo-
norum poſſeſsio ſit de iure prætorio, & an reperiatur de iure ciuili? Reſpondeo,
quòd

quòd indiſtinctè eſt de iure prætorio.tex.eſt.Inſtit. de bonorum poſſeſſ. in prin.
ubi Imperator ſimpliciter dicit,ius bonorũ poſſeſsionis introductũ à prætore,&
illud principiũ refertur ad omnia ſequentia, etiam ad §. ſeptima.in quo tractatur
idem quod hac l.noſtra. & facit d.§.ſeptima.ibi,prætores introduxerũt. Aut quæ-
rimus de iure acquirendi bonorum poſſeſsionem,& iſtud poteſt eſſe de iure præ-
torio,& de iure ciuili,ſi lex ciuilis deferat bonorũ poſſeſsionem alicui, de nouo fa-
ciendo eum capacem, ut hac l. in fi. & poſui exemplum cap. præced. & ita proce-
dat hic titulus,& d. §.ſeptima.ibi, quibus ut detur lege &c. Aut quærimus de ipſa
acquiſitione,& iſta eſt ſemper de iure prætorio,quia requirit decretum,uel ſaltem 3
hodie præſentiam iudicis.l.fi. C.qui admit. & ſine prætore extra iudicium agno-
ſci non poteſt,quod non fit in acquiſitione iuris ciuilis,puta aditionis hæreditatis.
Ex his habes reſolutionẽ plurium argumentorũ,quæ faciũt Dd.in hoc articulo.

1 Reſponſio debet eſſe ſimilis interrogationi,quod limitatur in Iuriſconſulto.
2 Mutuati uini æſtimatio fit,quanti tunc fuit, quando petitum eſt extraiudicialiter.
3 Mora non contrahitur ſtatim tempore petitionis,ſed cum aliquo temperamento.
4 Dictio,tunc, aliquando non ſignificat extremitatem temporis.

CAPVT XVII.

L. Vinum.ff.ſi cert.pet.Hic tex.ibi,quanti tunc fuiſſet cum eſſet petitũ.
intelligitur dupliciter:primo de petitione etiam extraiudiciali,ſecun-
do de petitione tantum iudiciali. Primus intellectus tenetur hic com
muniter per gl.& Doct.qui eum confirmant pluribus medijs, ut per
Iaſ.col.i.Aliqui tamen tenuerunt ſecundum,& inter cætera faciunt maximum ca
pitale, quoniã in interrogatione nihil dictũ eſt de petitione extraiudiciali. Vnde
cum reſponſio ſimilis debeat eſſe interrogationi,§.prӕterea.Inſtit.de inutil. ſtipul. 1
l.ſi defenſor.ff.de interrog.actio.non eſt dicendum,reſponſionem intelligendam
de petitione extraiudiciali.Sed propterea nõ eſt recedendum à cõmuni:nam quic
quid ſit in parte reſpondente,in qua procedit d.§.prӕterea.& d.l.ſi defenſor.Iuriſ-
conſulti reſponſio non aſtringiť ad interrogata,imò perſæpe pinguior eſt reſpon-
ſio quàm interrogatio,ut l.ut reſponſum. C.de tranſact.l.precibus. C.de impub.
quas allegat Iaſon hic col.i.& bonus tex.ultra eum in l. rerum mixtura. ff.de uſu-
cap.& curioſus lector plura reperiet.Erit ergo uera concluſio cõmunis,quòd fiat
æſtimatio uini mutuati,quanti tunc fuit,quando petitũ eſt extraiudicialiter.Con- 2
tra quam tamen moueo nouam difficultatẽ, intactam à Doct. Nam dictio Tunc,
ſignificat extremitatem temporis. l.iiij.§.fi.ff.de cond.& demonſt.l.in ſubſtitutio-
ne.ff.de uulg.& pupilla.Attendetur ergo æſtimatio præciſe,cum fuit petitum ui-
num. Sed tunc obſtat, quia mora non contrahitur ſtatim tempore petitionis, ſed 3
cum temperamento,de quo in l.quod dicimus. ff.de ſolutio.& per gl. in §.omnis.
Inſtit.de uerb.oblig.ut in ſpecie notat Bart.in l.ſi pœnam.ff.quando dies legat.ce
dat.Alex.in l.i.§.item ſi ita.col.ij.ff.ad l.falcid.Deci.in l.in omnib. oblig.nume.6.
ff.de regul.iur.unde fieret æſtimatio quanti plurimi ante moram,quod eſt contra
intentionem omnium. Cogitabam dici poſſe,quòd etiam text, iſte in uerb.petitũ
eſt.intelligi debeat cum temperamento, de quo in d.l. quod dicimus. ff. de ſolut.
Nec obſtat dictio, Tunc, quia in hoc caſu alteratur eius natura: nam etiam in d. §. 4
omnis.Inſtit.de uerb.oblig.apponitur dictio Statim. & in §. ſi impoſsibilis. Inſtit.
de inutil.ſtipul.&ibi gl. dicit illud Statim,intelligendũ cum tẽperamento,ut eſt ca
ſus in d.l.quod dicimus.Et hęc not.quia ſunt noua ad hunc tex.cum ſua materia.

1 Mutuum habet hoc ſpeciale,ut alteri per alterum quæratur actio directa.
2 Regulariter per actum naturalẽ alteri indiſtinctè quæritur.
3 Declaratio ad l.primam,C.per quas perſonas nobis acquiritur.

CAPVT XVIII.

L. Ea quæ ciuiliter. ff.de acquir. rerum dominio. Inter cætera ſpecialia
quæ habet mutuum,enumerata per Bart.& alios in l.ſingularia.ff.ſi

1 cert.pet. illud eſt, quod alteri per alterũ quęratur actio, & directa.l.certi.§.ſi num-
mos.ff.ſi cert.pet.cum regulariter ſit contrariũ: nam per liberam perſonam alteri
non quæritur.l.i.C.de acquir.poſſ.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.ff.de uerb.oblig. Con-
tra tamen Bart.tenuerunt plures in d.§.ſi nũmos.dicentes nullum eſſe ſpeciale in
2 mutuo,cum hoc ſit regulare,quòd per actum naturalẽ,ut eſt numeratio,alteri in-
diſtinctè quæraẽ,licet nõ per ciuilẽ,ut hac l. Et ratio eſt,quia de iure ciuili diſponi-
tur,ne alteri quæraẽ:ideo per actum ciuilẽ quęri nõ poteſt, ſed quando intercedit
actus naturalis, qui eſt de iure gentium, non cõſideratur ius ciuile,ſed ius gentiũ,
quod non impedit ne alteri per alterum quæratur actio. Cum itaq; in caſu noſtro
acquiraẽ mediante numeratione, quę eſt actus naturalis & corporeus, nullum eſt
ſpeciale in mutuo,ut alteri per alterum quæratur actio. Tu autem ſuſtinendo hoc
ſpeciale,dicas nõ obſtare hanc l.quia procedit tantum in his quæ actu naturali &
corporeo acquiruntur,puta in poſſeſsione,mediante traditione,quę eſt actus cor
poreus,& naturalis,& iuris gentiũ.§.per traditionem.Inſtit.de rerum diuiſ. & ita
3 dicit expreſſe tex.in d.l.i.C.per quas perſonas nobis acquir.ibi,excepta poſſeſsio-
nis cauſa. Sed in mutuo non acquiritur tantum alteri ex ſola numeratione,ſed in-
teruenientę ſtipulatione,& ſic actu iuris ciuilis. Vnde fateor,quòd ex numeratio-
ne oritur actio,ſed propter ſtipulationẽ. & hoc uult expreſſe Bart.ab alijs nõ pon
deratus,in d.§. ſi nummos,in ij. cõbinat.ubi ponit ſemper exemplũ,quando nu-
mero nomine alieno,& ſtipulor nomine alieno.& expreſsius in l.ſtipulatio iſta.§.
ſi ſtipuler.in fi.ff.de uerb.oblig.ubi dicit,quandoq; ſtipulor ſuper re quæ eſt mea,
non tamen durat mea,& tunc alteri nõ quæritur actio:fallit propter ſingularia pe
cuniæ creditę. Vnde intelligit Bar.ſpeciale in pecunia credita,quando intercesſit
ſtipulatio,& ſic actus iuris ciuilis. & apertius,dum poſtea ibi ſubdit,Prędicta ue-
ra in his quæ acquiruntẽ per actũ ciuilẽ &c. Cum itaq; ſuprà locutus fuerit de ſpe-
ciali pecuniæ creditæ,ut alteri quæraẽ,ſentit Bar. quòd ſit per actum ciuilem,ſcili
cet ſtipulationem,quæ adminiculatur numerationi,ſicut dicimus in mutuo natu
rali,in quo intercesſit numeratio,cui ius ciuile cooperatur.l.ij.§.fi.ubi Bar.& alij.
ff.ſi cer.pet.Erit ergo ſpeciale in mutuo, ex quo requiritur etiam actus ciuilis,per
quem actum ciuilem alteri per alterum, qui iuri noſtro ſubiectus non ſit, acquiri
non põteſt.Adducuntur etiam alia contra Bartol.per Doct.in d.§.ſi nummos,ad
quæ facilis eſt ſolutio. Volui tantum enodare hanc l, ea quæ ciuiliter, quæ magis
uidebatur urgere.

1 Rei uendicatio an competat poſsidenti.
2 Poſsidens poteſt petere,ſe confirmari in ſua poſſeſsione.
3 Edictum diui Adriani competit poſsidenti,quamuis ſit remediũ adipiſcendę poſſeſsionis.

CAPVT XIX.

L. Prima.C.de alienat.iudi.mutan. cauſa facta. Habetur in hac l.quòd
poſſeſsio parit actionem in rem: & ideo requiritur quòd aduerſarius
poſsideat uel quaſi,ad hoc ut rei uendicatio habeat locum, ut hic per
gl.& not.in §.omnium.Inſtit.de actio. & dicitur etiam in §. ęquè.In-
1 ſtit.eo.quòd poſsidenti nulla eſt prodita actio.Ego tentaui,dum legerem Inſtitu-
tiones,& interpretarer d.§.æquè.quòd imò etiam poſsidenti cõpeteret rei uendi-
catio,intelligendo tamen,quòd per eam quis peteret non quidem ſe declarari do-
2 minum, & aduerſariũ condemnari ad reſtitutionem rei,ſed ſimpliciter ſe declara-
ri dominum,ut ex iſta declaratione magis confirmareẽ eius poſſeſsio:pro qua opi-
nione adducebam not. per gl.& Doct.in l.i. C. de Carbonia.edict. ubi qui eſt in
poſſeſsione, poteſt petere ſe confirmari in dicta poſſeſsione. facit doctr. Bart.in l.
uti frui.§.uerum autem.in fi.ff.ſi uſufruct. pet. ubi uult,quòd comes qui poſsidet
caſtrum, poteſt petere ſe declarari comitem ad confirmationẽ ſuæ poſſeſsionis.Si
militer licet remedium l.fi.C.de edict.diui Adria.tol.ſit adipiſcendę poſſeſsionis,
3 tamen competit etiam poſsidenti,ut per omnes in d.l.fi.Et plura in propoſito con
gerunt

gerunt moder. in d. l. i. de Carbonia. edict. Non obſtat hæc l. i. quia reſpondetur, quòd ſi ſola poſſeſsio aduerſarij cauſaret rei uendicationem, utiq; poſsidens non poſſet agere, ſed debet etiam concurrere dominium ex parte agentis, quia dicat ſe dominum, ut notat hic gl. & in d. §. omnium. unde poteſt ſub hoc prętextu petere, ut declaretur dominus, ad confirmationem ſuæ poſſeſsionis. Non obſtat §. æquè. quòd poſsidenti non ſit prodita actio: uerum eſt, ut ibi dicit text. per quam neget rem actoris eſſe: ſed in caſu noſtro agit ut declaretur dominus, ad cõfirmationem ſuæ poſſeſsionis. Et hanc meam opinionẽ, quæ uidebatur mihi multũ noua, confirmo nunc autoritate Guid. Papæ, quæſt. ccxix. incip. edictum, quem ita inueni tenentem ſuperioribus diebus, dum conſulerem hic Dolæ in materia d. l. fi. C. de edict. diui Adrian. tollen. quod nota, quia eſt ſingularis declaratio ad hanc l. cu m ſua materia.

1 Solitus & conſuetus, non differunt.
2 Cõſuetudo ultima teſtatoris eſt attẽdenda.
3 Minimum attenditur, quando nõ apparet quid actum ſit, neq; de more regionis.

CAPVT XX.

L. Mela. §. ſed etſi alimenta. ff. de alimentis & cibarijs legat. Ad hoc ut dicatur quis conſuetus aliquid facere, requiruntur plures actus. l. i. C. quæ ſit longa conſuet. l. de quibus. ff. de legibus. & ibi notat. Sed ut quis dicatur ſolitus facere, Bar. in l. i. C. quomodo & quando iudex. dicit ſe nunquam fuiſſe bene clarum, tamen quòd ſolitum uel ſolere eſt quid uniuerſale, quod uerificatur ex uno actu tantum: & allegat hunc text. in quo ſi teſtator legauerit alimenta quæ uiuus præſtabat, intelligit legaſſe quę ſolitus erat pręſtare mortis tempore: & tamen ſi uariè præſtiterit, ultima præſtatio attenditur. Igitur ſolitus quis dicitur ex una uice, & uno actu, ut per eundem Bartol. hic. Et hæc differentia eſt cõmuniter recepta, ut teſtat Paul. de Caſtr. in d. l. i. & confirmat Decius in rub. extra de conſuet. & Curt. iunior in tract. feudali, in ij. parte. iiij. quæſt. Verùm opinio contraria contra cõmunem uidetur uerior, ut nulla ſit conſtituenda differentia inter conſuetum & ſolitum, ſed utrunq; uerificetur in pluribus actibus, & unum pro alio ponatur. l. ſed Iulianus. §. penult. ff. ad Macedon. iuncta l. iij. §. proinde. ff. de in rem uerſo. Nam in d. §. pen. Iuriſconſultus utitur uerbo Solebat, & in §. proinde. in eodẽ caſu utitur uerb. cõſueuerat. Et hanc partem etiam ſequitur Deci. in d. rubr. quam latè probat, & optimis rationib. Supereſt tantum reſpondere ad hanc l. Mela. ſuper qua ſolùm fundatur cõmunis opinio, & reperio datas diuerſas ſolutiones. Prima fuit Baldi, in l. item lapilli. col. penul. ff. de rerum diuiſ. quam tamen reprobat Dęcius in d. rubr. Secunda fuit Decij, ibi. Tertia fuit Curtij iunioris in d. tract. iiij. q. quæ non uidentur bene quadrare literę huius tex. nec menti Iuriſconſulti, ut per te poteris conſiderare. Ideo præter alios potes reſpondere, quòd l. noſtra nihil facit pro cõmuni, imò potius probat quòd ſolitum & conſuetũ idem ſignificant, & quòd ſolitum uerificatur in plurib. uicibus. Nam uerſ. ſed & ſi alimenta. diuidit in tres partes: in prima ponit unum caſum, in ſecunda alium, in tertia illationem. Secũda ibi, quare. tertia ibi, quid ergo. In prima parte teſtator legauerat alimenta quæ uiuus præſtabat: legatarius petebat alimenta: hæres uolebat præſtare fortè minora, legatarius uolebat maiora: decidit Iuriſconſultus, ea alimenta prę ſtanda eſſe, quæ mortis tempore teſtator erat ſolitus præſtare, id eſt, fore ſolitum & conſuetudinẽ teſtatoris attendendam, quæ in primis attendi ſolet. l. ſi ſeruus plurium. §. fi. de lega. i. & quidem ultimam conſuetudinẽ, ut 2
notat gl. in l. nemo. §. temporalis. ff. de reg. iur. Et clarum eſt quòd conſuetudo nõ inducitur ex uno actu, ut habetur in d. l. de quibus. Sed quid ſi non appareat conſuetudo patrisfam. & teſtatoris, ut ſolitus eſſet præſtare, quoniam tam uariè præſtitit alimenta, ut non appareat eum in hac pręſtatione habuiſſe aliquam cõſuetudinem? Reſpondet Iuriſcõſult. in ſecũda parte decidendo alium caſum, quòd tamẽ

adhuc ſpectabitur tempus proximum mortis,id eſt,ultima prȩſtatio,ut ſicut tunc
præſtabat, nunc quoq; præſtentur:& nihil dicit hic de ſolito. Conſtat itaq; mani-
feſtè, Iuriſconſultũ in prima parte loqui, quando aderat conſuetudo teſtatoris. In
ſecunda parte,quando tam uariè erant præſtita alimenta, quòd nulla erat conſue-
tudo. unde ſecunda pars oſtendit uerbum Solitus,in prima parte poſitum,uerifi-
cari in tot actibus,ex quibus inducta eſſet conſuetudo. Et pro hac declaratione eſt
optimus tex. qui nõ poſſet melius quadrare in propoſito,& eſt quodammodo gl.
huius legis, in l.ſemper in ſtipulationibus. ff.de reg.iur.inquit Iuriſcõſultus: Sem
per in ſtipulationibus,& in cæteris contractibus,id ſequimur quod actum eſt;un
de ſi nõ appareat quod actũ erit,cõſequ s eſt ut id ſequamur,quod in regione in
qua id actum eſt frequentat̃. Quid ergo ſi neq; regionis mos appareat: quia uarius
3 fuit,ad id quod minimum eſt &c. Ecce,quod uariè actum eſt, non dicitur eſſe mo
ris,nec conſuetudinis,nec ſolitum. Senſus igitur iſtius l.eſt,primò ſpectandũ ulti
mum ſolitum teſtatoris,id eſt, conſuetudinem,quȩ non poteſt eſſe niſi ex frequen
tatis & ſimilibus actibus:& ſi non appareat, quia uariè præſtitit alimenta,tunc ul-
timam præſtationem attendendam,in qua teſtator non poteſt dici ſolitus. d.l.ſem
per. Et ita uerbum Solitus,non habet locum,nec refertur ad ſecundum caſum,ut
crediderunt Doct.& in hoc fuit eorum fallacia.

Supputationum Iuris D.Nicolai
BELLONI PATRICII CASALEN-
SIS LIBER SECVNDVS.

1 Naturalis obligatio tollitur per pactum, ipſo iure.
2 Elidere propriè eſt perimere & enecare.
3 Pacta ſuſtinentur de iure prætorio.
4 Prȩtor non tollit remedia ciuilia,ſed ea eua cuat,exinaniendo eorum uires.
5 Perimi dicit̃ aliquid uel re ipſa, uel cum effectu.

CAPVT I.

LEX,ſi unus.§.pactus ne peteret.ff.de pactis. Si debitori qui naturali-
1 ter & ciuiliter tenebatur,fiat pactum de non petendo perpetuum,ip-
ſo iure tollitur naturalis obligatio.l.Stichũ.§ naturalis. ff. de ſolutio.
l.fin.de iureiur. Ciuilis autem firma permanet,donec fuerit exceptio
oppoſita in iudicio,& probata: nam tunc eliditur,id eſt, debilitat̃ ſeu
infirmatur,ut hoc §. Et hæ cõcluſiones hic cõmuniter approbantur per Doct. At
Iacob.de Taue.ut refert Cin.in l.pacta quȩ contra . C.de pactis.tenuit,quòd ciui-
lis non infirmetur, ſed in totum perimatur & tollatur,quem ſequutus eſt non uul
garis Iuriſconſultus D. Zaſius Germanus,in ſuis iuris Intellectibus.col.lix.Mo
uetur per tex.in §.perpetuæ. Inſtit.de except.ubi hæc exceptio pacti & ſimiles di-
cuntur peremptoriæ,eò quia perimãt. Ad idem c. quoniam frequenter.§.ſi uerò.
ut lite non conteſt.ubi probationes dicuntur elidi,id eſt,tolli. Facit etiam ſignifica
2 tio uerbi elidere,quȩ eſt perimere & enecare,ut ex Suetonio & Virgilio idem pro
bat. Ideo infert,maximè errare Doct.noſtros, uolentes per exceptionẽ,obligatio-
nem infirmari, cum hoc nullo iure dicatur. Sed debet cauere quiuis Doctor, hoc
profiteri quòd aliquid iure nõ caueat̃. Nam facile decipi poteſt,ut fecit ibi D. Zaſ.
qui dixit contra text.in l.nihil intereſt.ff.de regul.iur. Poteſt confirmari hæc pars
per textum expreſſum in l.quæcunq;. ff.de compenſat.ubi exceptio perimit. Item
per l.ſi tibi.§.de pignore.ff.de pactis.ubi tollit. Item infringit, per l.qui ȩtatis.ff.de
doli except. His nõ obſtantibus teneo cõmunem,quòd ciuilis remaneat infirma-
ta, non autem quòd in totum ſit ſublata per exceptionem pacti. Et hoc probatur
per infinita iura. Primo per d.l.nihil intereſt, ubi infirmat̃, Item per l.ij.ff.de exce-
ptio.

ptio, ubi habetur, quòd exceptio excludit intentionem agentis, non autem actio-
nem. Ideo bene dicit Imperator Inſtit. de except. in prin. exceptionē compoſitam
ad impugnandā actionem. Item l. non uidetur cœpiſſe. ff. de reg. iur. ubi exceptio
remouet, Itē obſtat, ſummouet, ut hac l. §. ſed ſi ſtipul. Item repellit. l. creditori. C.
de pactis. quæ uerba omnia pręſupponūt, obligationē extare. facit §. pręterea. In-
ſtit. de except. ubi obligationes non omnino diſſoluūtur, & cum naturalis ipſo iu
re ſit ſublata, d. §. naturalis. ſequitur ut loquatur §. ille tantum de ciuili. Si igitur nō
omnino eſt diſſoluta, non poteſt dici in totum ſublata, ſed infirmata. Nec obſtat ſi
dixeris, illum §. loqui ante oppoſitam & probatam exceptionē; quoniam hoc eſt
contra uerba text. qui loquitur de tempore ſententiæ, ibi, ſed quia iniquū eſt eum
damnari &c. Secundo facit, quòd pacta ſuſtinentur de iure prætorio. l. iuris gent. 3
§. prætor ait. ff. de pactis. ait prætor, pacta ſeruabo. & liberatio quæ cōtingit ex pa-
cto. prouenit iure honorario, ut in pacto noſtro. eſt tex. in d. l. creditori. At ius prę-
torium non operatur contra ius ciuile directò, ſeu tollendo, ſeu aliud faciendo, ſed
cum effectu. §. quos autem. Inſtit. de bonor. poſſ. Infirmabit itaq; exceptio pacti ci
uilem, euacuando eius uires, nō eam perimendo. Simile eſt in bonorū poſſeſsione
contra tabulas, quę cōpetit ad reſcindendū teſtamentū de iure prætorio. l. ut liber.
C. de collat. & tamen poſt agnitam bonorum poſſeſſ. contra tabulas non rumpi-
tur aut reſcinditur teſtamentum in totum, ſed remanet, & eius uires ſolum eua- 4
cuantur. Inde eſt quòd poteſt adhuc agi querela inofficioſi. l. filio. §. i. ff. de inoffic.
teſtament. Quæ querela non datur niſi extante teſtamento, ut declarat Bart. in l. il
lud. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tabulas. Ratio autem eſt ſecundum Doct. in. l
poſthumo. C. de contra tabulas. quoniam bonorū poſſeſsio contra tabulas eſt de
iure prætorio, quod non tollit ius ciuile in totum, ſed infirmat. & ita etiam in ter-
minis noſtris declarat D. meus Alciat. in l. i. C. de pact. in gl. ſuper uerb. finitis. &
hoc eſt quod uoluit Bart. hic in fi. ſecundæ uirtutis pacti de non petendo, qui ſub-
dit, quòd ſi pactum ſit roboratū à iure ciuili, tunc ciuilem tollit & perimit. Et quòd
prætor non poſsit in totum tollere & extinguere ciuilem obligationem, ſed cum
effectu infirmare, firmat Bart. per optima iura in l. Iulianus. col. viij. in primo effe-
ctu ſententiæ abſolutoriæ. ff. de cond. indeb. Et hęc eſt uera reſolutio. Non obſtat
modò, quòd elidere ſit perimere: ſed hic §. dicit quòd elidit, ergo &c. Nam re-
ſpondetur, hunc §. nihil facere, quia loquitur quomodo ſecundum pactum tollat
primum, & utrunque ſuſtinetur iure prætorio. Nos autem, quomodo pactum de
non petendo, tollat ciuilem cauſatam ex contractu. Et etiam ſi loqueretur in caſu
noſtro, reſpondendū eſſet ut dicam ad ſequentia fundamenta. Non obſtat l. quæ-
cunque. de compenſatio. quia adducta alia iura plura fuerunt, in quibus habetur
quòd non perimit, ſed infirmat, impugnat, remouet &c. Et ideo cum uario modo
iura loquantur, non poteſt ſuper hoc fieri capitale. Non obſtat tertio, quòd exce-
ptiones huiuſmodi appellentur peremptoriæ, quia perimant: nam non ſequitur,
perimunt, ergo extinguūt, & tollunt: ſed ſunt intelligendæ, ut perimant aliquan- 5
do re ipſa, cum ſunt remedia ciuilia: aliquando cum effectu, quando ſunt remedia
prætoria, ut dictū fuit ſuprà in bonorū poſſeſsione. Facit illud generale, uerba eſſe
accipienda ſecundum ſubiectam materiam. l. ſi unus. ff. locati. l. ſi olei. ubi Bar. eo.
tit. & dixi ſuprà capite vi. lib. i. Eodem modo poteſt reſponderi ad l. quæcunq;. &
alia iura quæ dicerent obligationem perimi, ut ſi exceptio ſit roborata iure ciuili,
in totum tollat perimendo: ſecus ſi iure prætorio. Reliqua uide hic per Bartol. &
& Doctores, ex quibus elicies utilitatem reſultantem ex hac diſputatione: & uide
infrà cap. nono.

1 Contractus dicitur propriè, quando eſt ultro citroq; obligatorius.

2 Contractus propriè dicit, quando aliquod negocium geritur inter partes.

3 Strictiſsima & ſcrupuloſa interpretatio nō obſeruatur à lege.

4 Propria ſignificatio dicitur, etiam ſi nō ſit ſecundū ſtrictiſsimam interpretationē.

CAPVT II.

Labeo.§. contractum.ff.de uerb. ſignif. Per hunc §.dum habetur in
tex.contractum autem ultro citroq; obligationem eſſe,tenent cōmu
1 L. niter Doct. noſtri, contractū propriè dici,quando hinc inde contra-
hitur obligatio; & ideo ſecundum eos nec mutuū,nec ſtipulatio,nec
donatio erunt propriè contractus, ideo non uenient in ſtatuto faciente mentionē
de contractu, ut habetur in l. ſtipulationū aliæ. ff. de uerb.oblig. Ego iandudum
cum promotus fui ad Ius ciuile ordinarium matutinū,interpretando l.i. ff.de pa-
ctis.in prima parte ff.ueteris, diſcuſsi illum articulū, an ſtipulatio ſit propriè con-
tractus:& tenui contra cōmunem, quòd ſic,iure & ratione. allegabam d.l.i.in fi.
de pactis.ubi ſtipulatio ponitur inter alios contractus. & §.fi. Inſtit.de oblig. Simi
le in donatione,in qua non eſt mutua obligatio,& tamen eſt contractus.l.ſi dona-
tionis.C.quod metus cauſ.l.ſi quis emptionis. C.de præſcrip.xxx.uel xl.annorū.
Præterea uidemus, quòd in ſtipulatione dicitur obligatio contracta. l.i.§.ſi ſtipu-
lanti.ff.de uerb.oblig. Et paſsim in iure ſtipulatio appellatur contractus,& maxi-
mè abſurdum eſſet quòd ſemper Iuriſconſultus impropriè loqueretur. Secundo,
2 ratione; nam contractus propriè dicitur eſſe, quoties aliquod negotiū geritur in-
ter partes:quod negocium ſi perficiatur,& ſimul trahatur,eſt cōtractus:unde dici
mus negocium contractū. Inſtit.de oblig.ex quaſi contractu. §. item is cui, ſicut &
diſtractum. Impropriè autem dicitur contractus, quando nullum negociū geſtū
eſt inter partes,tamen quaſi eſſet geſtum lex inducit obligationē inter eas ex æqui
tate,ut d.tit. Inſtit.de obliga.ex quaſi contract.per totum. & l.ex maleficio.per to-
tam l.ff.de act.& oblig.& tunc appellatur quaſi contractus. Vnde opportunè ali
quando dubitarunt Dd.nunquid ſtatuta loquentia de contractu,habeant locum
in quaſi cōtractu:ſed in ſtipulatione, in donatione, mutuo &c.negocium geritur
inter partes,& contrahitur, ergo ſunt propriè contractus. Solum ſupereſt reſpon
dere ad hunc §.per quem mouentur gl.& Doct.ad tenendum contrariū. Et dicen
3 dum eſt quòd §.iſte loquitur ſecundum ſtrictiſsimā & ſcrupuloſam interpretatio
nem,quam lex nō multum obſeruat,ſed reijcit. Hinc eſt quòd licet præciſe in hoc
§.dicatur, eſſe differentiam inter gerere & facere, tamen Iuriſconſult. in l.licet.in-
frà eo,reprobat hanc differentiā, tanquam prouenientem ex nimia ſubtilitate iu-
4 ris. Et meritò reprobat,quia ſola ſtrictiſsima interpretatio nō dicitur propria, ſed
& quę non tam ſtricta ſit. Exemplum; Creditor ſtrictiſsimè dicitur,qui pecuniam
crediderit,ut C.ſi aduerſus creditores.& tamen dicuntur creditores,etiam omnes
quib.purè debetur ex aliqua cauſa.l.creditorū.ſ.eo. & quidem propriè,cum illa l.
ponatur in hoc tit.ſicut §.noſter. Ad hæc eſt dare ſignificationē propriam,non im
propriam, & impropriā,l.i.in prin. ff.de ſuis & legit. Quamuis itaq; ſtipulatio &
donatio non eſſet tam ſtrictè & propriè contractus, non tamen propterea erit im-
propriè,ſed nō impropriè: quo fit ut comprehendatur in ſtatuto. Et cum aliàs, ut
dixi,ita ſenſiſſem,poſtea deſtituta Vniuerſitate Papienſi, propter Gallorū aduen
tum in Italiam, uocatus fui Placentiam ad Academiā illam iam per multos & infi
nitos annos deſtitutam,inſtituendam. Vbi cum hora meridiana profiterer,inue-
ni Bal.nouel.in rub.ff.de uerb.oblig.col.antepenul. idem tenentem,ſed non tam
latè hanc opinionem confirmantem; & gauiſus ſum habere in hac mea opinione
autoritatem tanti uiri.

1 Petitio hæred. an ſit mixta,uel merè realis.
2 Actionib.in rem pręſcribit̃ longo tempore.
3 Actioni cōmuni diuid.famil.erciſc. finium regund.præſcribitur triginta annis.

CAPVT III.

Hæreditatis petitionem. C.de petit. hæred. Tanta eſt diſſenſio inter
1 L. Dd.noſtros, & etiā gloſſas,an petitio hęreditatis ſit actio mixta,uel
merè realis, ut uix diſcerni poſsit quę ſit cōmunis opinio,queādmo-
dum

dum aliquando latius diſſerui in rub. ff.ſi cert.pet. Et pro ratione eorũ qui dicunt eſſe mixtam,adducit̃ hic tex. in l.hęreditatis. qui uidetur incõuincibiliter hoc probare,in illis uerbis,mixtę perſonalis actionis ratio:ergo appellatur mixta. Verùm mihi ſemper uiſum fuit, legẽ hanc nõ modò nõ probare quòd petitio hæredit. ſit mixta,ſed potius quòd ſit realis. Nam dicit̃ in hoc tex.petitioni hęredit.non præſcribi longo tempore,cæteris autẽ in rem ſpecialib.actionib.ſic. Pondera aduerſatiuam, autẽ, cuius natura eſt aduerſari his quæ ſunt eiuſdẽ generis. l.mariti. §.fin. ubi Bar.ff.de adulterijs. Ergo petitio hęr.eſt realis. Pondera rurſus illam dictionẽ, cæteris,quæ eſt ſimiliũ repetitiua.gl. in l.ſi fugitiui. C.de ſer.fugit. Et in effectu in hoc tex.uidetur poni regula, quòd in rem actionib.præſcribitur longo tempore, 2
ut in uerſ.à cęteris autẽ.&c. Fall.in petitione hęred.ut in prin.legis,& fallentia ſeu exceptio debet eſſe de regula.l.nam quod liquidę.§.fi.ff.de penu legata. Non obſtant illa uerba, mixtæ perſonalis actionis ratio hoc dicere cõpellit: nam non dicit̃ quòd petitio hæred.ſit mixta,ſed ꝙd ratio,id eſt cõſideratio,ut l.clàm poſsidere.in prin. ff. de acquir. poſſ.quæ militat in perſonali mixta, puta cõmuni diuid. famil. erciſ.finiũ reg. quæ licet participent & de perſonali & de reali, ut declarant Doct. in d.rub.ſi cer.pet.& Iaſ.in §.quædã.Inſtit.de actio.tamen reſpectu pręſcriptionis 3
attendit̃ quatenus participant de perſonali,ut ſcilicet tollant̃ ſpacio triginta annorum,ut habet̃ in d.§.quędã. Similiter militat in petitione hæred.quę quãuis ſit realis,ex quo tamen habet pręſtationes perſonales,l.ſed & ſi lege.§.petitio.ff.de petit. hæred.reſpectu præſcriptionis attenditur perſonalitas,nõ realitas. Et ſi uellemus facere fundamentũ ſuper uerbis iſtius text.diceretur petitio hæred.perſonalis mixta,quod eſſet abſurdiſsimũ,cum oriatur ex dominio & poſſeſsione,ſicut cæteræ reales,qua ratione potius deberet appellari realis mixta,ut dicam ſeq.cap. Cõcludendum eſt itaq;,hunc tex.non probare quòd ſit mixta.

1 Petitio hæreditatis quãuis appellet̃ in rem, non tamen ſequitur,ergo non eſt mixta.

2 Petitio hæreditatis habet extrema requiſita in reali actione.

3 Actiones ad exhibendum,noxalis,& quod metus cauſa, ſunt in rem ſcriptæ:ſimiliter & interdicta.

CAPVT IIII.

L. Sed & ſi lege.§.petitio.ff. de petit.hæred. Dixi in præced.cap.tumultuari maximè Dd.noſtros, an petitio hæred. ſit merè realis,an mixta: & ſuſtuli inductionẽ l.hęreditatis. C.de petit. hæred. ſuper qua faciebant capitale,tenẽtes quòd eſſet mixta. Nunc reſtat uidendũ,an melius ſit fundata opinio tenentiũ quòd ſit realis,qui mouentur per hunc tex.ubi expreſſe dicit̃ eſſe in rem.& eſt quoq; tex.expreſſus in l.ſi autem. §. ſed & is. ff. de rei uend. Sed certè quãuis iura dicant eam eſſe in rem, nõ tamen ſequit̃,ergo non eſt 1
mixta,cum habeat perſonales pręſtationes,ut hoc tex.in fin. Nam actio finiũ reg. eſt perſonalis,cum ſuis ſimilib.& ita eam appellat lex.l.i.ff.finium reg.tamen quia competit etiã pro rei uendicatione,dicit̃ mixta.§.quędã.Inſtit.de actio.l.actionis. §.mixtæ.ff.de actio. Ideo ego conſiderabã, nõ poſſe dici merè realem,ut iſti uolũt, cũ habeat pręſtationes perſonales. Nec etiã ſimpliciter dici mixtã,ſed eſſe & nuncupari realem mixtã,per hunc tex. Nam negare nõ poſſumus quin ſit realis,ut dicit hic tex.cum ſimil.cum habeat extrema unde oritur,quæ requirunt̃ in reali: ſci 2
licet dominiũ ex parte agentis, quia cõpetit hæredi poſt aditã hæred. & ita poſtq; eſt factus dominus.l.cum hæredes.ff.de acquir.poſſ. & poſſeſsionẽ ex parte conuenti.§.pro hærede.Inſtit.de interd.declarat Iaſ.& alij in §.omniũ.Inſtit.de actio. & de ipſa petitione hæred. ijdem Dd.in §.actionũ.eo.tit.& in ea concludit̃ ad reſtituendũ,ſicut in cæteris realib.Bar.in l.ij.& l.licet.ff.de petit.hær.& l.i. ff.de eden. cum tamen habeat quaſdã præſtationes perſonales,dicet̃ realis mixta, id eſt,quæ habeat aliquã mixturã. Simile uidemus in d.actione finiũ regun.fam.erciſc. communi diuid,quoniã oriuntur ex quaſi cõtractu,ſunt perſonales.§.item ſi inter ali-

quos.cum §.ſeq.Inſtit.de oblig.quæ ex quaſi contractu.Sed quia cõpetunt etiam
pro rei ſuæ uendicatione, d.l.i.fin.reg.poſſunt dici perſonales mixtæ,d.l.hęredita
3 tis.eo.de petit hær.ibi,ratio perſonalis mixtæ. Simile eſt in actione ad exhibendũ,
quæ eſt perſonalis, & in actione noxali, & quod metus cauſa.l.iij.§.eſt autẽ perſo-
na.ff.ad exhib.& ibi gl.ea ratione, quia oriunẽ ex quaſi cõtractu, ex maleficio uel
quaſi:& tamen quoniã ſequunẽ poſſeſſorẽ, ut faciunt reales,dicunẽ perſonales in
rem ſcriptæ,ut declarat Alber.in rub.ff.ſi cert.pet.ubi Iaſ. & alij. Idem in omnib.
interdictis regulariter,quæ ſunt perſonalia, tamen in rem ſcripta, l.i.§.interdicta.
ff.de interdict.Sic & iſta erit realis mixta.

1 Familię erciſcundę iudicio ut agi poſsit,nõ refert an aduerſarius poſsideat.

2 Poſſeſsio non requiritur in actionibus mixtis,in reo conuento.

3 Verbũ, tradere,aliquando ponitur pro dare,& è conuerſo.

4 Dominij translatio requiritur in uendicatione rei quæ conſiſtat in genere.

CAPVT V.

L. Penult.cum gl. ff.cõm. diuid. Poſtquã in pręcedentibus capitibus
habita fuit mentio de actionib.mixtis, non erit extra propoſitũ adij-
cere adhuc unum cap.circa eas,uidelicet an in actionib.mixtis requi-
ratur de neceſsitate poſſeſsio ex parte rei conuenti. Et aliqui dixerũt
quòd nõ,per iſtum text.ubi habeẽ cõm.diuid. rectè agi, etiam ſi neuter poſsideat.
ad idem optimus text.in l.hæredes. §.quantum.ff.famil.erciſ.ubi quantum ad iu-
1 dicium famil. erciſc. accipiendum,nihil intereſt poſsideat quis hæreditatem,nec
ne.Alij tenuerunt quòd imò ſit neceſſaria, per textum in l.cõmunis. §.cum age-
re.ff.cõm.diuid. ubi quidam tradiderat Titio rem cõmunem, ne ſecum ageretur:
ergo præſupponitur neceſſaria poſſeſsio, ut agi poſsit. Nec obſtat ſecundum eos
d.§.quantũ.& d.l.pen. quia debent intelligi, quòd poteſt agi cõtra nõ poſsidentẽ
2 in actionib.mixtis,quo ad pręſtationes perſonales,nõ ut res diuidaẽ,ut per gl.hic,
quæ hoc expreſſe dicit. Ego autẽ non diſcedo ab illa opinione, quòd nõ requiraẽ
poſſeſsio,per l.iſtã,&per d.§.quantũ. Quibus iurib.non obſtat declaratio gl.quia
reprobaẽ hic per Alber.qui uult actionẽ cõm.diuid.& alias mixtas cõpetere con-
tra non poſsidentẽ,nõ ſolũ ad pręſtationes perſonales,ſed reſpectu rei.quod ultra
eum cõprobo per tex.expreſſum in l.item Labeo. §.famil.erciſ.in fi.ff.famil.erciſ.
ubi dubitabaẽ,an pro re quę eſt apud hoſtes,poſsit interim agi ad pręſtationes per
ſonales. Reſpondet Iureconſ.quid enim impedimento eſt rei præſtationẽ uenire,
cum & ipſa ueniat? & tamen res quæ apud hoſtes eſt non poſsideẽ à reo cõuento.
Non obſtat text.in d.§.cũ agere.quia optimè reſpondet Dec.in rub.ff.ſi cer pet.ij.
lectura,quòd ibi nõ modò tractaẽ de alienatione poſſeſsionis,ſed dominij & pro-
prietatis:quia ille alienauerat partẽ ſuã,ne ſecũ agereẽ. Nam requiriẽ ut res cõmu
nis ſit cũ eo cum quo agiẽ,aliàs agi nõ poteſt.l.i.ff.cõm.diuid.Et ſi fortaſſe quis di
xerit,obſtare huic reſponſioni uerbũ, tradidiſti,poſitũ in d. §.cum agere cuius na
tura eſt importare translationẽ poſſeſsionis,non dominij.gl.in §.ſic itaq;.Inſtit.de
actio. ubi Iaſ. Replicabo,uerum eſſe quòd natura uerbi tradere, nõ eſt importare
3 in dubio translationẽ dominij,ſecus in uerb.dare,tamen unũ plerũq; pro alio ex-
ponitur, ſecundũ ſubiectã materiã: ut de uerb.dare,pro tradere,eſt text.in l.ſi tibi
areę.ff.de pręſcript.uerb.&in l.ſi ut certo.§.nunc uidendũ.ff.cõmod.& l.datio.in
prin.ff.de act. empt.& de uerbo tradere, ut ponatur pro dare, in d.l.datio.§.ſi per
uend.& l.ſi ſterilis.§.cum per uend.ff.de act.empt.ubi uendebaẽ uinũ & frumen-
4 tum quod cõſiſtit in genere,& ideo requiriẽ translatio dominij.Bar.l.ij.in fi.prin.
ff.ſi certum pet. Et ſi dixeris,quomodo ſubiecta materia ſuadet in d. §. cum agere.
ut intelligamus uerbũ,tradere,etiam de traditione reſpectu proprietatis? Reſpon
deo,quia lex loquiẽ de eo qui alienauit iudicij mutandi cauſa,non autẽ ſolũ tradi-
dit,ut probaẽ expreſſe in l.fi.ff.de alienat. iud.mut. cauſa facta.ubi poniẽ idem ca-
ſus qui in d. §. cum agere. & Iuriſc.nõ dicit, partẽ ſuã tradidit, ſed partẽ alienauit.

Vnde

Vndein d.§. cum agere. eſt traditio ex cauſa alienationis. Ex his etiã conſtat, an gl. huius l. penult. bene loquatur.

1 Præſumptio reſultans ex facto partis, an debeat allegari.
2 Notorium reſultans ex actis nõ debet probari, nec etiam allegari.
3 Verbum, allegare, ponitur aliquando pro interuenire.
4 Cõtrahentes inceſtas nuptias, de iure gentium nullo modo excuſantur.
5 Error eſt nõ modò allegandus, ſed probandus, quando pręſumptio ſcientiæ militat contra aliquem.

CAPVT VI.

L. Si adulteriũ cum inceſt. §. ijdem Pollioni. ff. ad l. Iul. de adulterijs. Bar.
quem ſequunt̃ cõmuniter Dd. in l. cum quid. col. pen. ff. ſi cer. pet. con
cludit, quòd quando præſumptio reſultat ex facto partis, ſibi prodeſſe 1
non poteſt, niſi allegetur: licet ſecus ſit quando reſultat ex facto tertij.
Et hoc probat pet hunc tex. in §. ijdem Pollioni. in illis uerbis, Vtiq; ſi error alleget̃.
Ego legendo d. l. cum quid. aliàs tenui cõtrarium, quòd non ſit neceſſaria allegatio
pręſumptionis, etiam reſultantis ex facto proprio, ea ratione, quòd acta faciũt noto
rium. c. cum olim. extra de uerb. ſignif. Et quãuis notoriũ debeat allegari, nõ proba
ri, gl. in Clem. appellanti. de appellat. tamen hoc nõ habet locũ quoties notoriũ ex 2
actis reſultat. Inno. in c. per tuas. extr. de teſt. & in c. ex inſinuatione. de appell. quia
tunc nec debet quoq; allegari, ſed iudex poteſt ex officio ſuo ſupplere. gl. in l. ubi pa
ctum. C. de tranſact. ubi Dd. Et ita etiam per hoc motiuũ ſenriebat Deci. cõtra com
munem, in d. l. cum quid. Non obſtat hic §. ſuper quo reſidet cõmunis opinio, quo
niam in primis poteſt reſponderi ſecundũ Cuma. quòd illa uerba, Vtiq; ſi error alle
getur, nõ debent intelligi quòd error debeat allegari, ſed quòd error debet intet ue-
nire: ut ſit ſenſus, ſi error alleget̃, id eſt interuenerit. Et hic intellectus nòn diſplicet, 3
quia ꝫ in ea. l. §. fratres. & in §. i. uerſ. nam ſi ſola. I. C. dicit ita demũ excuſari quẽ pro-
pter ſexum uel ætatem ab inceſtis nuptijs, ſi error iuris interueniat. Secundo ultra
omnes dico, hunc §. nihil penitus facere, quia in caſu iſto nõ modò debet allegari er
ror, ſed quod plus eſt, probari. Nam cõtra illos collaterales cõtrahentes inceſtas nu
ptias, de iure ciuili militabat præſumptio ſcientiæ, quòd ſcirent eorum conditionẽ.
l. de tutel. C. de in integ. reſtit. l. ſi filium. C. de libera. cauſa. licet non tanta ſicut inter
aſcendentes & deſcendentes, quia tunc nullo modo excuſant̃ contrahentes nuptias 4
inceſtas de iure gentiũ. l. fi. de rit. nupt. Vnde ad excludendam hanc præſumptionẽ
ſcientiæ, erat neceſſe quòd allegarent errorẽ, & probarẽt. Et in ſimili uerbũ, allegar̃
accipitur pro probatione, in l. laudabile. §. quotieſcunq;. C. de aduocatis diuerſ. iudi
cum. & l. ij. C. de errore aduocat. Non igitur ea eſt ratio hic, quòd ex facto propo-
nentis reſultaret præſumptio: ſed alia. Et nunc hæc ſolutio mihi magis ſatisfacit, ꝗd
anno ſuperiore, quo iterum legi d. l. cum quid. hic Dolę reperi Ang. in d. §. ijdẽ Pol
lioni. idem ſentientem: nam dicit ſuper illo uerſic. Vtiq; ſi error alleget̃, hæc eadem
uerba: Not. quòd ubicunq; præſumptio ſcientiæ militat contra aliquẽ, & ſolus er- 5
ror eum excuſare poteſt, niſi ipſe alleget errorẽ & probet, debet puniri. Et hoc mul-
tis uicibus in palatio allegaui.

1 Officium iudicis eſt regulatũ legibus, conſtitutionibus, moribus.
2 Ratio declarat dictum.
3 Teſtamentũ dicit̃ perfectũ diuerſis modis.
4 Latiſsima poteſtas lege xij. tabularum data erat diſponendi de rebus ſuis.
5 Superlatiuus non ſemper denotat ſupremũ gradum.

CAPVT VII.

L. Prima, ff. de iuriſd. om. iud. Vlpianus ait, Ius dicentis officiũ latiſsimũ
eſt &c. Aduerſus hoc dictum opponit̃, quia ſuperlatiuus gradus nihil
habet ſupra ſe, l. ubi autẽ. de uerb. oblig. Sed officiũ iudicis eſt reſtrictũ
& regulatum legibus, cõſtitutionib. morib. Inſtit. de offic. iud. in prin. 1
igitur non eſt latiſsimũ, Moderni hic ſoluũt diuerſis modis, & potiſsimũ quòd di-

cant tex. non referri ad poteſtatē iudicis & eius facultatē, ſed ad ipſum officiū, quod
omnia in ſe cōtinet quæ per iud. poſſunt expediri. Verùm hæc ſolutio cōfundit ex
uerbis huius text. in ratione aſsignata per I. C. ibi, Nam & bonorum poſſeſſ. dare
poteſt, quę uerba referunt ad iudicē: nam ſi referrent ad officiū, diceret, Nam & bo
2 norum poſſ. cōtinet. Et ratio declarat dictū l. cum pater. §. dulciſsimis. ff. de lega. ij.
Conſiderabā an ultra alios poſſet reſpōderi altero ex ĩ ſcriptis modis. Primo, quòd
licet poteſtas iudicis regulata ſit ſecundū ius, non tamen propterea obſtat quo mi-
nus dicatur latiſsima, & eius officiū latiſsimū, eo reſpectu quòd iudex omnia po-
teſt, accipiēdo iudicē abſolutè. Nam poteſt aliquid eſſe in ſuperlatiuo gradu uno re
3 ſpectu, nō alio. Exemplū in §. fi. Inſtit. de teſta. Teſtamentū quod habet ſeptē teſtes,
eſt perfectiſsimū: hoc eſt uerū, reſpectu uoluntatis teſtatoris: ut tamen debeant quę
in teſtamento diſpoſita ſunt, non eſt perfectiſsimū, ſed requirit alia perfectio, ut con
firmet morte teſtatoris, & adeatur hæreditas, ut habet in l. i. ff. de teſta. per Bal. & a-
lios: & ita illa uoluntas quæ dicit perfectiſsima, eſt regulata ab alijs requiſitis. Sic in
propoſito, officiū iudicis eſt latiſsimū, quia iudex omnia poteſt: ex alio tamen nō di
citur latiſsimū, cū habeat ius ſupra ſe. Eſt ergo latiſsimū reſpectu potentię, nō reſpe
4 ctu in quantū poſsit. facit l. uerbis legis. ff. de uerb. ſig. ubi à lege xij. tabularū, inquit
Iuriſconſultus, erat data latiſsima poteſtas diſponendi de rebus ſuis, tamen erat hęc
poteſtas regulata à lege, cum nemo poſsit facere quin leges habeant locum in ſuo
teſtamento. l. nemo poteſt. de lega. i. & tradit dominus meus in dicta l. uerbis. in fin.
Erat itaque latiſsima permiſsio reſpectu potentiæ, quia poterat diſponere de omni
5 bus bonis, ſecundum tamen regulas iuris, ſcilicet diſponendo in teſtamēto ualido,
& in perſonam capacem &c. Secundo poteſt dici, quòd lex non ſemper utitur ſu-
perlatiuo ad denotandum ſupremum gradum, ſed ut multum ſignificet, ita ut dica
mus latiſsimum, id eſt, multum latum. facit l. diuus. ff. de tutor. & curat. ibi, hone-
ſtiſsimū, non enim requiritur illo caſu ſupremus gradus honeſtatis. & uide c. ſeq.

1 Copula, &, aliquando ſtat implicatiuè.
2 Implicatiuæ natura eſt, explicare caſum magis dubitabilem.
3 Exprimi ſolet id, de quo magis quis eſt in ſpecie tractaturus.

CAPVT VIII.

E Ad l. Rurſus opponit cōtra hunc tex. quòd ius dicentis officiū non
ſit latiſsimum, quoniam hoc attento, omnia contineret: & tamen Iu-
riſconſultus dum uult probare eſſe latiſsimū, non ponit exempla me-
ri imperij. Alber. & Bart. reſpondent, quòd quamuis expreſſe nihil di
catur de mero imperio, tamen tacitè comprehenditur: quia illa copula Et, ibi, nam
1 & bonorum poſſeſsionem, ſtat implicatiuè, ſicut in l. i. ff. ſolut. matrimon. ut ſit ſen
ſus, animaduertere poteſt, & bonorum poſſeſsionem dare, unde implicat merum
imperium. & ſequuntur cōmuniter Doctores. Tamen non bene procedit hæc re-
2 ſponſio, quoniam implicatiua ſolet explicare caſum magis dubitabilem, & impli-
care minus dubitabilem: ſed hic explicaret minus dubitabilem, cum minus ſit da-
re bonorum poſſeſsionem, quæ eſt mixti imperij, quàm animaduertere, quod eſt
meri. l. imperium. infrà eodem. Nec puto quòd copula, &, hic ſtet implicatiuè, aut
aliquid inferat neceſſariò, ſed in principio gratia ornatus adijciat, quo magis com-
pleat orationem, ut in ſimili, in l. & Ariſtoni. ff. mandati. l. & fideicōmiſſum. ff. de le
gat. iij. Virgilius: Et terris iactatus & alto. Ego aliter reſpondeo ad oppoſitionem
ſuprà factam, tuendo quòd iudicis officium ſit latiſsimū. Nec obſtat quòd non ſit
poſitum exemplum in text. de mero imperio. Nam ex quo Iuriſconſultus tam latè
conceperat uerba ſua, dicendo iudicis officium latiſsimū eſt, quod omnia compre-
hendit, non curauit ad unguem illud dictum per exempla ſigillatim declarare, ma-
ximè quia intendebat poſtea ſpecialiter tractare de mero imperio, in l. imperium.
Ex quo deinde apparebat, quòd hæc uerba generalia intellexiſſet procedere etiam
in mero imperio. Vel alio modo poteſt reſponderi, quòd in hoc titulo I. C. erat tra-
ctaturus

ctaturus multò plus de mixto imperio & iuriſdictione, quàm de mero, de quo ſolum tractatur in d.l.imperium.in uno uerſicul. & in l.magiſtratib. Ideo expreſsit exempla de his, de quibus erat magis tractaturus, arg. rubr. C.de ſeruitutibus & 3
aqua. ubi licet Iuriſconſultus eſſet facturus tractatum generalem de ſeruitutibus, cum tamen magis in ſpecie eſſet dicturus de ſeruitute aquæ, illam expreſsit, & nõ alias, ut per gl.in d.rubr.

1 Pactum de nõ agendo impedit petere in iudicio: ſed pactum de non petendo, etiam extra iudicium.

2 Pactum de non agendo, & de nõ petendo, non differunt.

3 Lex uiciſsim utitur hoc modo loquendi, ne petatur, ne agatur.

CAPVT IX.

L. Amplius nõ peti.ff.rem ratam haberi. Quærit Bar.in l.ſi unus.§.pactus ne peteret.col.v. ff.de pactis. an ſit aliqua differentia inter pactũ de non petendo, & pactum de non agendo. Et refert Innocentiũ dicentem quòd ſic: ex cuius dictis colligunt Doct. maximè Iaſ. aliquot
differentias. quarum prima eſt, quòd pactum de nõ agendo ſolùm impedit pete- 1
re in iudicio, ſed pactum de non petendo etiam extra iudicium. Ideo primum impedit litis conteſtationẽ, ſecundum uerò etiam extraiudicialem petitionem, propterea impedit ſolutionem recipere.l.amplius non peti.ff.rem ratam haberi. Et ita uult hanc legem procedere tantũ in pacto de non petendo, quod mihi nunquam placuit, cum ratio huius l. militet in utroq; pacto. Si enim pactus fuerim ne agas, & extra iudicium receperis pecuniam, uel cõpenſaueris, uideris egiſſe in iudicio: quemadmodũ uideris petijſſe, quando eſt pactum ne petas. Quinimò hæc l. probat nullam eſſe differentiã, an dictũ ſit amplius non agi, an amplius nõ peti: quia non eſt ſimplex petitio extraiudicialis, uel receptio, uel compenſatio, quæ faciat hic cõmitti ſtipulationẽ pœnalem, ſed quoniã ex his cauſis quis uidetur petijſſe, & in iudicio: aliàs non uteretur text. uerbo Videri, ſi Videri referret ſe ad petitionem extraiudicialem: nam extraiudicialis petitio ante cõpenſationẽ uel receptio
nem uerè pręceſſerat. Et in terminis iſtis, quòd non ſit aliqua differentia inter hęc 2
pacta, uult expreſſe Bart.in l.nam & poſtea. uerſ.oppo.ad primum.ff.de iureiur. dicens utrunq; litis cõteſtationẽ impedire. Sed quid attinet inſiſtere in reprobandis ſingillatim his differentijs, cum diligentius ſcrutando iura quàm hactenus aliquis fecerit in hoc paſſu, reperiam nullam à lege fieri differentiã, an pactum ſit ne petatur, uel ne agatur? Et primo uidemus nihil intereſſe inter actionem & petitionem: nam actionis appellatione indefinitè prolata, uenit etiam realis actio.l.actionis uerbo.ff.de actio.& oblig.& tamen actio realis eſt petitio.l.actio in perſonam. eod.tit. facit §.item ſi in iudicio. Inſtit. de exceptio. ibi, ſiue in rem ſiue in perſonam agat. Item iura confundũt hęc uerba, agens & petitor.§.ſi quis agens. Inſtit. de exceptionib. ibi, ſi quis agens. & ibi, uideretur petitor. Item in §. loco. in fi. Inſtit. de actio. modò petat, modò agat. Sed non eundo per mendicata ſuffragia & remota, quòd nulla ſit differentia inter hæc pacta in indiuiduo, probat l. iuris gentium.§. ſi paciſcar.& l.hæredi.§. filia.& l.ſi unus.§.illud.& l.ſi quis crediderit.ff.de pactis.
in quibus iuribus uiciſsim dicitur, ne petatur, ne agatur. Quid plura? in eodẽ the- 3
mate lex promiſcuè his modis loquendi utitur.§.perpetuę.& §.temporales. Inſtit. de except.l.iij.ff.de except.gl.in §.præterea. Inſtit.eod.tit.l. contra iuris.§.ſi filius. iuncta l.in perſonam. quæ uenit cõtinuatiuè ad d.§.ſi filius. ut per gl.in d.l.in perſonam. ff.de pactis. Quo fit, ut non ſit ulterius laborandũ ad excogitandas rationes ſuper his differentijs, in quibus ſupra modum inſudant Doct. hic, & ipſe aliàs latius tractaui, & uide cap.ſeq.

1 Iudex poteſt ſupplere de facto, quando actio ipſo iure non competit actori.

2 Iudex poteſt ſupplere in his de quibus conſtat ſibi ut iudici, in iudicio.

1 Differentia eſt, an quis ſit liberatus ipſo iure, uel ope exceptionis.

4 Obligatus ipſo iure, licet habeat exceptionem, dicitur eſſe in damno.

CAPVT X.

L. Nihil intereſt an ipſo iure quis actionẽ nõ habeat. ff. de reg. iur. Bar. in l. ſi unus. §. pactus ne peterer. ff. de pactis. col. antepen. uerſ. ſecundo not. & uerſ. ſed contra prædicta. notat gloſſam uelle unum, quòd
1 quoties conſtat iudici, actionem ipſo iure non competere actori, poteſt abſoluere reum, etiam quòd reus nihil opponat. Secus ubi actio competit ipſo iure actori, licet elidi poſsit exceptione, puta pacti de non petendo: nam tunc etiam quòd de exceptione conſtet iudici in iudicio, non poteſt ſupplere, niſi opponatur à parte. idem Bartol. in l. exceptionẽ. C. de probat. & in l. eum qui ita. §. qui ita. ff. de uerborũ obligat. Et quomodo poſsit conſtare iudici in iudicio, ſine oppoſitione partis, declarat Bart. in d. uerſ. ſecundo nota. Et hanc differentiam, an quis ſit liberatus ipſo iure, uel ope exceptionis, tanquam magiſtralem ſequuntur communiter Doct. Paul. de Caſt. in l. licet. C. de iudi. Iaſ. in §. in bonæ fid. col. i. Inſtit. de actio. Angel. & Porcius in §. omnis. Inſtit. de uerb. oblig. Deci. in l. nõ uidetur. ff. de reg. iur. Verùm mihi nõ uidetur tuta: ſiquidẽ concluſio illa, ut quando competit actio contra quam obſtat exceptio, quòd iudex non poſsit ſupplere niſi parte opponente, etiam ſi de ea cõſtet in iudicio, limitatur, niſi cõſtet iudici ex actis de exceptione: quia tunc ſupplere poteſt. parte non opponente. Ang. in d. §. pactus. Paul. de Caſt. & moderni in l. lecta. ff. ſi cert. pet. Decius in d. l. non uidetur. Felin. in rubr. extra de exceptio. colum. ij. Sed idem eſt quando actio ipſo iure non com-
2 petit. Nam iudex ita demum ſupplere poteſt, ſi in iudicio ſibi conſtet actorem actione carere, ut per Bartolũ in d. §. pactus. & gl. quam ibi cõmuniter ſequuntur Doct. in l. ubi pacta. C. de pactis. Aliàs ſi extrinſecus hoc ſibi conſtaret, non procederet hoc dictum: quia ut ſibi, non ut iudici cõſtaret, contra notata in l. illicitas. §. ueritas. ff. de officio præſidis. Vnde uidetur hanc differentiam non militare. Et hoc eſt fortè quod uoluit hic Iuriſconſultus, dum inquit: Nihil intereſt ipſo iure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur. Durum tamen uide-
3 tur hæc inter ſe non differre: ideo cõſiderabam an dici poſſet, differentiam in hoc conſiſtere, quòd quando quis eſt liberatus ipſo iure, ſiue ex actis, ſiue ex partis oppoſitione, in iudicio conſtet iudici actorem carere actione, iudex eum reijcere poteſt, quia ſine actione nemo experitur. l. ſi pupilli. §. uideamus. ff. de negocijs geſtis. Sed quando eſt liberatus ope exceptionis, ſiue ex actis, ſiue ex partis oppoſitione conſtet de exceptione, non poterit iudex reijcere actorem, quia habet actionem, licet elidibilem per exceprionem: & ſic fiet proceſſus ſecundum qualitatem exceprionis, ut per Alexan. in d. l. eum qui ita. §. qui ita. & Bart. in d. l. exceptionem. C. de probationib. & ſi exceptio erat, puta pacti de nõ petendo, & fuerit probata, iudex abſoluet reum. Sed inquies tu, quid intereſt ipſius rei, an iudex reijciat actorem à principio, an ipſum reum poſtea abſoluat? hæc enim eſt differentia facti, non utilitatis. Ad hoc reſpondeo, magis intereſſe rei actorem reijci, quàm agitari iudicium. Nam antequam feratur ſententia abſolutoria, multa poſſunt contingere, & teſtiũ ſubornationes, & falſitates, item diſpendia, auocatio à rebus ſuis: quæ omnia ita conſiderantẽ à lege, ut per hæc & ſimilia det in integrũ reſtitutionẽ minori, & in his reputet conſiſtere maximum intereſſe. l. minoribus XXV. annis. ff. de minoribus. Et ideo dicebat gloſſ. in l. metum. §. ſed quod prætor. ff. quod
4 metus cauſa. quòd ille qui obligatus eſt ipſo iure, licet habeat exceptionem, tamen poteſt dici in damno. & ibi eam notat Angel. refert & ſequitur Decius, d. l. non uidetur. Non obſtat hæc l. quæ dicit nihil intereſſe, nam eſt intelligenda ut nihil interſit, poſtquam exceptio probata eſt: nam tunc pronunciatur pro reo, & fertur ſententia abſolutoria, & in effectu nihil intereſt an actio non cõpetierit, an per exceptionem fuerit infirmata. Secus pendente iudicio, iuxta ſuprà dicta.

Libel

1 Libellus eſt neceſſarius intentato officio iudicis, quando requirit cauſę cognitio.
2 Actio & officium iudicis in pluribus differunt.
3 Editio actorum ſiue inſtrumentorũ fit officio iudicis nobili.
4 Intereſſe in materia editionis debet probari per ueras probationes.
5 Verba legis ſi dirigantur ad partem, non propterea inferunt neceſſariò competere actionem.

CAPVT XI.

L. Prima, C. de eden. Eſt controuerſia non modica hic inter gloſſam
& Doctores, an quis cogatur edere officio iudicis, uel iure actionis:
ſuper qua difficultate multa dicũtur, & latiſsimè inſiſtunt moderni,
nec immeritò, cum ex hoc maxima utilitas reſultet. Nam quãdo com
petit actio, datur libellus. Authent. offeratur. C. de litis conteſtat. Secus quando
competit officium iudicis, quia ſufficit ſummaria petitio. gl. in rubr. de interrog.
actionib. & ita uult hic Ripa, ſed decipitur, nec differentia iſta eſt uera in materia
noſtra: nam quoties intentato officio iudicis requiritur cauſæ cognitio, tunc li- 1
bellus eſt neceſſarius, ſicut in actione, ut eſt doctrina Bartoli cõmuniter approba
ta in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de officio proconſul. & legati. Sed hic re-
quiritur cauſæ cognitio, ut hac l. & l. ſi quis ex argent. §. prætor. ff. eod. ergo &c.
Eſt bene differentia in libello circa aliud, ſcilicet circa concluſionem, quoniam
in actione cõcluditur partem teneri ad aliquid dandum uel faciendum: ſed in offi 2
cio iudicis cõcluditur quòd iudex debeat facere uel poſsit id quod petitur, nõ au-
tem quòd pars teneatur, ut per Bartol. in l. i. ff. de iuriſdict. omnium iud. col. iiij. &
ibi habes alias differentias inter actionem & officium iudicis, quas potes per te ui-
dere, & latius explicant moderni hic. Quantum uerò attinet ad prædictam diffi-
cultatem, communis eſt ſententia Doct. quòd editio fiat officio iudicis nobili, ut 3
hac l. ibi, ad officium iudicis pertinere &c. Sed ſi non edatur, tunc competit actio
in factum ad intereſſe. l. ſi quis ex argen. §. ex hoc edicto. ff. eod. Alexan. tamen hic
& alij nonnulli tenuerunt contra cõmunem aliquibus fundamentis, ut principa-
liter fiat editio uirtute actionis. Sed à cõmuni exiſtimarem non eſſe recedendum,
quamuis per alios non bene firmetur. pro qua primo facit l. quædam. ff. eod. ibi,
non cogetur à prætore metu pœnæ actionis in factum &c. Pręſupponit itaq; tex.
iuſſum iudicis præcedentem ut edatur, cui iuſſui pareatur metu pœnæ actionis
in factum: id eſt, quia ſi non pareatur, datur actio in factum ad intereſſe. Confir-
matur hæc inductio ex d. §. & ex hoc edicto. & in l. ubi exigitur. ff. eod. inquit Iu-
riſconſultus: Is autem qui in hoc edictum inciderit, id præſtat, quod interfuit mea
eas rationes edi, cum decerneretur à prætore. Ecce quòd prius præceſſerat decre-
tum prætoris, cui ſi non pareatur, inciditur in edictum, & datur actio in factum
ad intereſſe, in quo attenditur tempus decreti, non tempus quo non paret. Secun-
do, ſi hic daretur actio in factum, eſſet quis obligatus ad factum, & non faciendo
ſuccederet obligatio ad intereſſe. l. ſi quis ab alio. §. i. ff. de re iudicata. traditur in l.
ſtipulationes non diuid. ff. de uerborum obligationibus. & ita poſſet tunc proba-
ri tale intereſſe per iuramentum in litem. l. iiij. §. ſed ſi quis. & ibi not. ff. finium re-
gundorum. & per Bart. in l. in actionib. ff. de in litem iur. Sed in materia iſta de-
bet probari intereſſe per ueras probationes. l. argentarius. §. cum autem. ff. eo. ubi 4
Bartol. ergo non competit actio, ſed officium iudicis, in quo non iuratur in litem.
l. harum actionum. & ibi gl. fin. ff. ſi ſeruit. uend. & ad hoc non poteſt reſponderi.
Tertio, omnia interdicta ſunt perſonalia in rem ſcripta. l. i. §. interdicta omnia. ff.
de interdictis. & ſunt ſtricti iuris, quia non enumerantur in §. actionum. Inſtit. de
actionibus, & ſic ad hæredes tranſeunt, ita ut unuſquiſq; pro portione hæredita-
ria teneatur, ſicut in cæteris actionibus ſtricti iuris. l. ſi tibi homo. §. ſi fundus. ff.
de legatis primo. Sed in materia noſtra ille ſolus hæres tenetur qui habet facul-
tatem reſtituendi. d. l. ſi quis ex argent. §. cogentur. ff. eod. ergo non datur actio.

Et per hanc ratione͂ dixit Bar. dari officium iudicis in l. iiij. §. Cato, in iij. oppoſ. ff. de uerb. oblig. Vltimo, cum in materia iſta mora nõ contrahat̃ niſi poſt præceptũ iudicis, l. ubi. in fi. & ibi gl. fi. ff. eo. uidetur dari officiũ iudicis. l. cum poſtulaſſem. ff. de damno infecto. Bart. in d. l. i. de iuriſdict. om. iud. col. iij. Non obſtant adducta contra cõmunem, nam facilè poteſt reſponderi, ut per Deci. hic, & in c. i. extra de probat. Inter cętera nõ obſtat quod dicit Alex. uerba edicti referri ad partem, l. prætor. in prin. ff. eo. ergo datur actio. gl. in l. ſi ſoror. C. de collat. doctr. Bar. in l. i. ff. de cõdict. ex l. Nam primo poteſt reſponderi, quòd alibi ad iudicem referũtur. d. l. ſi quis ex argent. §. prętor ait, ibi, edi iubebo. & expreſsius hac l. noſtra, & l. ſequen. Vel ſecundo, quòd doctr. Bart. in d. l. i. de cõdict. ex l. non eſt tuta, ut ibi per Iaſ. col. iiij. & ultra eum facit l. ij. C. ſi ex falſis inſtrum. ubi uerba diriguntur ad partem, ibi, de cauſa audiuntur. & tamen in terminis illius l. cõpetit reſtitutio in integrum officio iudicis. l. diuus. ff. de re iud. & ibi not. Non obſtat l. iij. §. pen. ff. ad exhib. ut per Rimin. hic, & dixi ĩ in repetitione huius rubr. in prin. Cætera dic ut per moder. Satis ſit præter alios firmaſſe cõmunem ſolidiſsimis fundamentis.

1 Dictio Tam, ſolet adiungi caſui magis dubitabili.
2 Acta criminalia an æquè edantur ſicut ciuilia.
3 Dictione Tam & Quàm, abutit̃ aliquando legislator.
4 Dictio Tam, poteſt ſtare repetitiuè, non ſolum comparatiuè.
5 Ratio poteſt eſſe ſimilis dicto, ut aliqiud addatur.

CAPVT XII.

L. Secunda, C. de eden. Dicitur in hoc text. acta tam ciuilia quàm cri-
minalia exhiberi inſpicienda, & ſic præſupponit̃ magis dubium fuiſſe
de exhibitione ciuilium, quàm criminaliũ: cum ſecundum grammati
cos & dialecticos, quando duo æquiparant̃ per has dictiones, dictio
1 Tam, adiungat̃ caſui magis dubitabili. ut ſi quis dixerit, Tam currit Petrus quàm
ceruus: &, tam Deus diligit peccatores ꝙ iuſtos; nam magis dubium eſt quòd di-
ligat peccatores, & ita ponderat tex. noſtrũ Deci. j. in iij. notab. in prima ampliatio-
ne, in fi. & nihilominus in iure diſponitur contrarium, ut facilius acta ciuilia ꝙ cri
minalia edantur. l. ij. §. item diui fratres. ff. de iure fiſ. Moderni Tauri. hic col. ij. re-
ferunt Lancelotum Deci. mouiſſe hoc dubium, & leuiter pertranſeunt. Sed in li-
bro meo aliter loquit̃ Lancilot. ut ſtatim dicam. Ego cõſiderabam poſſe reſolui
2 hanc dubitatione͂ altero de duob. modis. Primo, ut diſtinguamus, aut quis petit ſi
bi edi acta criminalia à tertio, ſcilicet ab officiali publico, uel procuratore fiſci &c.
& tunc tex. noſter procedit quòd facilius acta criminalia quàm ciuilia edantur, ex
quo unicuiꝗ cuius intereſt ſunt edenda, ut per Bar. in l. i. §. ęditiones. ff. eo. Sed in
tereſt uniuſcuiuſꝗ ratione publicæ utilitatis, ne delicta remaneāt impunita. l. ita
uulneratus. ff. ad l. Aquil. quæ quidem cauſa eſt fauorabilis, ut notant Bart. & alij
in l. i. ff. ſoluto matr. ideo extendenda. l. cum quidam. ff. de liber. & poſthu. & idem
Bar. in l. quemadmodũ. C. de agric. & cenſit. lib. xi. Aut petuntur acta ab aduerſa-
rio, & tunc procedit d. l. ij. §. item diui. Vel ſecundo dicere poſſumus, quòd legiſ-
3 latores nõ ſunt ſemper ſequuti normã grãmaticorũ & dialecticorũ, imò eorũ ter-
minis aliquando abutunt̃, ut uidemus paſsim in generib. & ſpecieb. iuxta not. in
l. legato generaliter. ff. de legat. i. notat gl. & Dd. in l. ij. §. i. ff. ſi cer. pet. ubi dixi. Et
eodem modo abutitur dictione Tam & Quàm, Imperator in §. fi. Inſtit. qui teſta.
tuto. dari poſſ. ubi ſi teſtator dederit tutorem filijs poſthumis, tam poſthumis ꝙ
cæteris uidetur dediſſe, & tamen de poſthumis erat minus dubiũ, cum eſſent ex-
preſſe nominati. ad idem l. ſi quis ita. ff. de teſtam. tutel. ubi ſi teſtator dederit tuto-
rem filijs, cenſetur tam filijs quàm filiabus dediſſe. Cõſiderabis tamen an in his iu
4 ribus dictio Tam, magis ſtet repetitiuè ꝙ cõparatiuè: id eſt, quòd Iuriſconſult. re-
petat id quod clarè & expreſſe ſuprà dixerat, ut aliud addat de quo erat magis du-
bium:

bium,ſicut dicimus,quòd ratio non debet eſſe ſimilis dicto.l.fi.ff.de offic.procur. Cæſar.& tamen admittit̃ ut ſit ſimilis ea ratióne,ut aliquid addatur. Iaſ.in d.l.fi.& 5 dixi in d.l.ij.§.i.ſi cert.pet.ubi ita intellexi illum tex. in uerſ.quoniã eorum.in quo ratio erat ſimilis dicto. Aliqui codices habent,tam criminalia ꝙ ciuilia,tunc eſſet conſiderandũ quomodo conſiſtat maior dubitatio in criminalib.Lancil.Dec.reli quit cogitandũ.Dic quòd maior dubitatio fuit per textũ in d.§.item diui.ubi non eduntur tam facilè criminalia ſicut ciuilia.Ratio autem decidendi eſt ut ſ dixi.

1 Cõmodatum & precarium quomodo differant.
2 Precariũ dicitur, etiam ſi res detur utenda ad tempus,& uſum determinatum.
3 Lex in dubio debet intelligi ut cõueniat rubricæ illius tituli ſub quo eſt ſituata.
4 Actio pręſcriptis uerbis eſt ſtricti iuris,pręterquam in uno caſu.
5 Comparatiuus aliquando ponit̃ electiuè.

CAPVT XIII.

L. Si gratuitã.ff.de præſcript.uerb. Bar.& Dd.in l.ij.in prin.ff.ſi cert. pet.tractant,quomodo cognoſcatur unus contractus ab alio, ponendo eorum differentias. Et inter cætera uolunt, cõmodatum differre à 1 precario, quod cõmodatum detur ad uſum tempusꝗ determinatũ: ſecus precariũ.l. Lucius.ff.de donationib. ſecundũ quod eam intelligit Bart.in l. Aquilius.in prima oppoſ.ff.eod.tit.de donat.& in l.i.de precario.& in l.in cõmodato.§.ſicut.ff.cõmodati.Quæ differentia mihi non placuit legendo d.l.ij.& confunditur ex l.in rebus.§.fi.cum l.ſeq.& ibi gl.not.in uerb,rogauit. ff.de precario. ubi etiam ad tempus determinatũ poteſt fieri precariũ, & ad uſum determinatũ, 2 d.l.Lucius.Ideo ſum ſequutus Deciũ in l.contractus.ff.de reg.iur,ut requiratur expreſſe dici quòd ſit precarium,uel uerba æquipollentia, aliàs non erit precariũ. &allegat conſil.primum Angeli,qui uult,quòd in dubio nõ cenſeatur facta conceſsio ad beneplacitũ. Sed quid in dubio, ſi res ſit data utenda gratuitò, an ſit precarium,an cõmodatum? Alij uoluerunt ut ſit contractus innominatus,per hanc l.dum inquit Iuriſconſultus,Sed utilius &c. quaſi quòd recedat à ſententia Iuliani. Alij,quòd ſit commodatum,per hanc eandem l.quoniam Iuriſconſultus non negat eſſe cõmodatum,quamuis dicat utilius eſſe agere præſcriptis uerbis. Mihi placet ut ſit contractus innominatus, ratione tituli ſub quo eſt lex ſituata, ut faciat 3 ad titulum. l. Imperatoris. ff.de in diem adiect. Et quoties dubitatur de intellectu alicuius legis, ille ſenſus eſt accipiendus qui conuenit rubricæ illius tituli,ut tradit Antonius de Butrio in proœm. decretal.§.ſanè.per not. in cap.cum monaſteriũ. de electione. Secundo, quia ſi eſſet cõmodatum, non poſſet procedere quod hic dicitur,utilius eſſe agere præſcriptis uerbis,quàm cõmodati: quia actio commodati eſt bonæ fidei, & præſcriptis uerbis ſtricti iuris, in caſu l.noſtræ. Nam ſolum 4 eſt bonæ fidei in contractu, do ut des. gloſſa in §.actionum. in uerb.ex permutatione.Inſtit.de actionib. Sed multò utilius eſt habere actionem bonæ fidei, quàm ſtricti iuris, ut patet ex notatis ampliſsimè per gloſſam & Doctores in d.§. actionum.Tertio,quia actio præſcriptis uerbis non concurrit cum alia. l. quoties,hoc quoque titulo, nec habet locum in contractibus nominatis. l.iij. ſuprà eod.& ita in terminis huius legis uult Bartol. in l.i.§.i.in ſecunda oppoſitione. ff.cõmodati. Non obſtat hic textus inductus ut per alios in comparatiuo,utilius. Nam reſpondeo,nullo modo hoc uerbum ſtare poſſe comparatiuè, per rationem proximè dictam: ſtabit itaque electiuè,quaſi quòd Iuriſconſultus recedat ab opinione Iuliani. Nec hoc mirum eſt, cum ſimiliter ponatur tale uerbum,utilius,electiuè in l.rogaſti.ſ.eo.& facit l.ij.§.i.ff.ſi cer.pet.ubi etiã dictio, magis, ſtat electiuè,ſecundum 5 cõmunem ſententiã,licet in hoc tenuerim contra cõmunem,ſuprà lib.i.cap.iiij.

1 Iuramentũ in litem non defertur in actionibus bonæ fidei contrarijs.
2 Contraria actione condemnatus, non efficitur infamis.
3 Cõtraria actio & directa ſunt eiuſdẽ naturę.
4 Contraria actio ſemper dat̃ ad intereſſe &

cōmodum pecuniarium.

5 Iuramentum in litem affectionis, non prę-
ſtat ſuper reb. in quib. nō cadit affectio.

6 Conſequentia non eſt bona, agitur de fide
rupta, ergo iuratur in litem.

CAPVT XIIII.

1 L. Ei apud quem. ff. depoſiti. In actionib. contrarijs bonæ fidei in litem
non iuratur, ut hac l. Alex. conſ. ccxiiij. vij. uol. limitat, niſi in cōtraria
actione ageretur de perfidia & fide rupta: quia tunc quemadmodū in
directa, ita & in contraria præſtaretur tale iuramentū. Exemplū poni
poteſt in l. ſi pignore. §. ſi poſt. ff. de pig. act. & ibi gl. in uerb. tenetur, hoc firmat. Fa
cit ſecundū eam, quòd cōdemnatus actione contraria, non efficitur infamis: quia
in contraria actione de perfidia non tractatur. l. furti. §. fi. ff. de his qui notantur in-
2 fam. & tamen ſi in contraria actione contingat tractari de perfidia, efficietur con-
demnatus infamis. d. l. furti. §. mandat. Et hanc limitationē ſequuntur cōmuniter
Dd. in l. in rem actio. in gl. bonæ fid. ff. de in litem iur. per hunc tex. à contrario ſen
ſu. Ego crediderim quantum ad hoc iuramentū nihil referre, an actio eſſet cōtra-
3 ria uel directa: idem enim eſt de utraq; iudicium, nam ſunt bonæ fid. gl. in §. actio
num. Inſtit. de actionib. Vtraq; eſt principalis. l. in cōmodato. §. i. ff. cōmod. Et in
utraq; admittitur cōpenſatio. l. in rebus. §. quod autē. eo. tit. ſed alia ratione præ-
dictam limit. non poſſe procedere, & indiſtinctè ſequendā concluſionem tex no-
ſtri, ut in contrarijs actionibus in litem non iuretur, cum hæc l. generaliter & indi-
ſtinctè loquatur, igitur nō eſt à nobis diſtinguenda. l. de precio. de publici. cum ſi-
mil. Secundo, ratione de qua in tex. quia non agitur de perfidia in actione contra-
ria, ſed de indemnitate, id eſt, de intereſſe & cōmodo pecuniario. Nam in actione
4 contraria ſemper agitur de cōmodo pecuniario, puta quòd quis fecit impenſas,
uel cibaria præſtitit in re cōmodata, depoſita, pignorata &c. l. in rebus. §. poſſunt.
ff. cōmodati. l. actione. & l. quod priuilegium. ff. depoſiti. l. tutor. §. qui contrariā.
& d. l. ſi pignore. §. ſi poſt. & ibi gl. de pignor. act. facit l. quid ergo. propè fi. uerſic.
deducuntur. ff. de contrario iud. tutel. cum multis quæ hoc propoſito poſſent cu
mulari, in quo non cadit affectio. l. nummis. ſuprà eo. Cum ergo ceſſet iſtud requi
5 ſitum, ſcilicet ut res ſit talis in qua cadat affectio, non poteſt in litem iurari de affe-
ctione. Bar. in d. l. in rem actio. col. ij. Non obſtant in contrariū adducta, & primo
ordine retrogrado procedendo, hæc l. à contrario ſenſu: quia Doct. non bene ar-
guunt, cum ſumant argumentum ab una parte rationis poſitæ per Iuriſconſultū
hic, non à tota ratione: inquiunt enim, In contrarijs actionibus non iuratur in li-
6 tem, quia de fide rupta non agitur: ergo ſi de fide rupta ageretur, iuraretur. Sed
hæc conſequentia non procedit non modò in contrarijs, ſed nec in directis, ut ui-
deri poteſt in l. nummis. ſuprà eodem. ubi agebatur directa, & de fide rupta, &
tamen non iuratur in litem de affectione. Et ratio eſt, quia requiritur aliud quàm
perfidia, ſcilicet natura rei ſuper qua cadat affectio. Et hoc eſt quod ſenſit Iuriſcon
ſultus hic, dum ſubdit, Sed de indemnitate eius qui depoſitum ſuſcepit &c. Non
obſtat l. furti. §. mandati. quia materia illius tituli eſt multum diuerſa à materia ti-
tuli noſtri: nam ibi ſufficit ſola perfidia, ut condemnatus efficiatur infamis, quæ
poteſt cadere in actione contraria; hic ultra perfidiam alia requirunt, ut per Bar-
tolum in d. l. in actionibus. ff. de in litem iurando. colum. ij. & ibi Doctores. Non
obſtat l. ſi pignore. §. ſi poſt. Nam poſſet negari ibi agi actione contraria, ut per De
cium in d. l. in actionib. col. v. Et certè mirum eſt quomodo ibi reſpectu rei locatę,
aut datæ precariò, competat pignoratitia, cum & reſpectu rei & intereſſe poſſit
dari actio locati, uel actio in factum. Verùm quia communis eſt quòd detur pi-
gnoratitia, reſpondeo, illam pignoratitiam dari ad intereſſe, ut ibi per gloſſam &
omnes, in quo non poteſt cadere affectio, Igitur iuramentum in litem affectionis
ceſſabit, contra gloſſam ibi.

Bono-

1 Bonorũ poſſeſſ. dicitur delata filio, non patri, quando filius eſt hæres inſtitutus.
2 Dominus an poſsit bonorũ poſſeſsionẽ ſibi delatam repudiare per ſeruũ.
3 Poteſt quis repudiare bonorũ poſſeſsionẽ ſuam, non alienam.
4 Seruũ effici poſſe ſui iuris, non eſt ſpes probabilis.

CAPVT XV.

L. Prima. §. per ſeruum. ff. de ſucceſſorio edicto. Notãt cõmuniter Dd.
in l. i. C. qui admitti. per illum text. in prin. quòd licet bonorum poſ-
ſeſsio acquiratur patri per filium, ſicut hæreditas, tamen dicitur dela- 1
ta filio, nõ patri, quando filius eſt inſtitutus, uel ſeruus. Et ſcire cui di
catur delata, eſt maxima utilitas, ut ibi per eos. Tamen hoc uidetur mirabile, cum
ita acquiratur patri & domino, ut nec momento reſideat apud filium uel ſeruũ.
l. placet. ff. de acquir. hæredit. Ideo aliqui uoluerunt, quòd iura dicentia eſſe ſeruo
uel filio delatam, exponantur, id eſt, patri & domino delatam per ſeruum. Et pro
hac expoſitione adducũt hunc textum, in quo ſeruus erat inſtitutus, ut per gloſ-
ſellam hic in uerb. ſeruum. & tamen dicitur, per ſeruũ delatam bonorum poſſeſ-
ſionem dominus repudiare poteſt. Multi tuendo cõmunem opinionẽ cõſtituunt
differentiam inter filium & ſeruum, quæ tamen confunditur ex notatis per mo-
dernos in d. l. i. ubi latè dixi. Et ideo ſequendo communia, quòd dicatur delata fi-
lio & ſeruo inſtituto, ad hunc §. poteſt primo reſponderi ut per Salicetum in l. ij.
C. de repudian. bonorum poſſeſſ. quem ſequitur ibi Iaſon. & in l. legatum. ff. de
legatis primo, quòd in hoc §. non erat ſeruus inſtitutus, ſed dominus. & quærеba-
tur, nunquid dominus bonorũ poſſeſsionem ſibi delatam poſsit per ſeruum re- 2
pudiare, ita ut uerbum, ſeruum, nõ determinet uerbum delatam, ſed uerbum, re-
pudiare, & fiat punctus poſt uerbum, per ſeruum. Et quamuis Alexander in d.
l. ij. reprehendat, tamen Iaſ. tuetur, & ponit rationem dubitandi ad hunc caſum,
quæ fuit eadem quæ in l. ſeruus. ff. de bonorum poſſeſsione. Et mihi placet hic in-
tellectus, qui ſuadetur ex præcedentibus & ſequentib. in quibus tractatur, quo-
modo ſuam uel alienã bonorũ poſſeſsionẽ quis repudiet. Conſiderabã ulterius,
etiam tenendo quòd in hoc §. eſſet ſeruus inſtitutus, nihilominus adhuc probari
ſeruo eſſe delatam bonorum poſſeſsionem, non autem domino: ſiquidem in §. ſu-
periori dicitur, quòd quis poteſt repudiare bonorum poſſeſsionem ſuam, non 3
alienam, id eſt, ſibi, non alteri delatam. Et ideo quæritur, quid de tutore & procu-
ratore, an repudiare poſsint bonorum poſſeſsionẽ domino uel pupillo delatam.
Sed ſi diceremus, bonorũ poſſeſsionem quando ſeruus eſt inſtitutus, delatam do-
mino, quę ratio dubitandi eſſet? an dominus poſſet repudiare? certè nulla, quia eſ-
ſet ſua bonorũ poſſeſsio, ſcilicet domini, & in §. prox. dictũ eſt, unuſquiſq; ſuam bo
norum poſſeſſ. repudiare poteſt. Ratio igitur dubitandi fuit, quoniã dicitur dela-
ta ſeruo, unde dominus uidebatur repudiare bonorũ poſſeſsionẽ alienam. Ratio
decidendi fuit, ut dominus poſsit repudiare, quòd omnino dominus eſt eam habi
turus. Nec obſtat quòd ſeruus poſsit effici ſui iuris, quia iſta non eſt ſpes probabi- 4
lis, ut in propoſito noſtro dicit Bart. in l. is qui hæres. §. fi. prope fi. ff. de acquir. hær.
Vel aliter dici poteſt, ut hic §. loquatur de alia delatione, quàm d. l. i. C. qui admit-
ti. Nam poteſt delatio dupliciter conſiderari quando ſeruus eſt inſtitutus. Primo,
prout defertur ex teſtamento ipſi inſtituto. l. delata. ff. de uerborũ ſignif. & de hac
loquitur d. l. i. Secundo, prout defertur per ſeruũ domino: & iſtud eſt quando ſer
uus agnouit bonorũ poſſeſsionem, & de hac loquitur noſter tex. Hic ergo ſeruus
iam agnouerat, & ita per ſeruum erat domino delata bonorum poſſeſsio, qui pote
rat eam acquirere, ratam habendo agnitionẽ. l. qui in aliena. ff. de acquir. hæredit.
Fuit dubitatum, an dominus poſsit repudiare talem bonorum poſſeſsionem, de-
latam ſibi per ſeruum, qui agnouerat. Et ratio dubitandi & decidendi potuit eſſe,
ut in ſimili in d. l. qui aliena. & in l. ſeruo inuito. ff. ad Trebellia. & tradit Paulus &
Iaſon in d. l. i. C. qui admitti. in prin. Nam quamuis quicquid acquirit ſeruus,

acquirat domino,ita ut nec momento reſideat apud ſeruũ.d.l.placet.ff.de acquir. hæred.& ſic uidebatur non poſſe repudiare:hoc tamen intelligitur reuocabiliter, quia poteſt dominus repudiare,& ratum non habere. Ex his conſtat,hunc §.nihil officere cõmuni opinioni Doctorũ in d.l.i. Vide etiam cap.ſeq.

1 Delata propriè hæreditas uel bonorũ poſſ. dicit,quando quis remoto quolibet impedimento poteſt eã adire uel agnoſcere.

2 Delata hæreditas dicitur reſpectu hæreditatis,non perſonæ hæredis.

3 Legitimus hæres inſtitutus renuncians hæreditati, nõ amittit teſtamentariã,quam ignorabat: non amittit legitimam, quia nondum erat delata.

CAPVT XVI.

L. Delata. ff.de uerb.ſignif.Poſtquam uidimus præced.cap.cui dicatur bonorum poſſeſſ.delata,opportunè hic ſubijciendũ eſt,quando dicatur delata.Et Dd.in d.l.i.C. qui admitti.uidentur ſe reſoluere,quòd
1 propriè dicatur delata hæreditas, uel bonorũ poſſeſſ.quando quis remoto quolibet impedimento poteſt eam adire uel agnoſcere, hac l. noſtra. Largè autem dicitur & impropriè delata, quando purè defertur, ſubeſt tamen aliquod impedimentũ ex perſona hæredis,puta ignorantia,ut non poſsit adire, iuxta not. per Bartolũ in l.is poteſt.ff. de acquir. hæred. Ex quo infertur ad ſtatuta facientia mentionem de hæreditate delata,quomodo debeant intelligi,ut ibi per Doct. qui multa in hoc articulo ſcribunt.Sed ut paucis ueritas habeatur,præmitto quòd hæreditas uel bonorũ poſſeſsio duobus modis conſideraẽ delata.Primo,prout defertur à lege uel ex teſtamẽto agnatis,cognatis,&c. l.lege obuenire.ff.de uerb.ſignif. l.unica.ff.ut ex legib.uel ſenatuſcõſultis.in fi.& hoc modo indiſtinctè dicitur hæreditas delata,& de hac nihil ad nos. Secundo modo cõſideratur delata,habito reſpectu ad acquiſitionem & ſucceſsionem, ut ſcilicet quis poſsit eam acquirere uel
2 tranſmittere &c. & hoc caſu procedit quęſtio Dd. Qua in re cenſerẽ etiã propriè dici delatam,quæ purè delata ſit, etſi ſubſit aliquod impedimentũ ex perſona hæredis,&per conſequens ſtatutum intelligi in huiuſmodi delatione.Et tota difficultas conſiſtit in intellectu huius l.delata,quam Doct.cõmuniter intelligunt,ut hæreditas dicatur delata, quam quis poteſt adire. Et ſi hic ſenſus haberet locum,utique ſequeretur,nõ dici delatam quando ſubeſt aliquod impedimentũ ex perſona hæredis. Verùm aliter eſt l.noſtra intelligenda, ut ſcilicet loquatur de potentia reſpectu hæreditatis,nõ perſonæ hæredis,ut latius declarabo.Inquit enim Iuriſconſultus:Delata hæreditas intelligitur,quam quis adeundo poſsit conſequi,id eſt,ſi adiret. Præſupponit itaq; text.potentiam in adeunte, ſed in hæreditate poſſe dari impotentiã,puta quòd eſſet data ſub conditione. Licet itaq; quis eſſet liber omni impedimento,ſi hęreditas ſit data ſub cõditione,non dicitur delata. E conuerſo ſi quis habeat aliquod impedimentũ,tamẽ purè hæreditas data ſit,diceẽ delata,quia reſpectu hæreditatis nihil obſtat quo minus ſi quis adiret, poſſet eam cõſequi. Et hoc eſt quod uoluit iſte tex. quæ declaratio ſumitur ex l.is qui hæres. ff.de acquir. hæred.in gl.hic alleg.ubi dicitur, quòd legitima hæreditas delata poteſt repudiari,ſi in ea cauſa ſit hæreditas ut poſsit adiri: & ita cõſideratur potentia reſpectu hæreditatis.Sequitur poſtea in eo.tex.cæterum ſi ſub cõditione &c.quaſi dicat,tunc non dici delatam.facit etiam l.nec is.§.i.in fi.ff.eo. tit. de acquir.hæred. ubi legitimus hæres erat quoq; inſtitutus,ſciebat ſe eſſe legitimum hæredem,& teſtatorem
3 mortuum,ignorabat tamen ſe eſſe inſtitutũ:ſi renunciat hæreditati,non amittit teſtamentariam,quam ignorabat:non amittit legitimam,quia nondum erat delata. Et ratio quare non eſſet delata, eſt, quia quandiu poteſt habere locum ex teſtamento,non petitur ab inteſtato.l.quandiu poteſt. eo.titulo. An ergo dicatur delata hæreditas,uel non,conſideratur impotentia reſpectu hæreditatis, non perſonæ.Idem probaẽ in l.uentre.eodem tit.in principio,ubi inſtituto qui ex ſe eſt habilis,non dicitur delata hæreditas.Ratio,quia uenter erat præteritus,& inſtituti expectant pręteritos,l.ij.C.de bonorum poſſeſſ.ſecundum tabul. facit etiam l. Pantonius.

tonius,illo met titulo,de acquir. hæred. Dicamus itaq;,hæreditas delata dicitur, quæ poteſt adiri,non quam quis poteſt adire.

1 Argumentum à contrario ſenſu poteſt ſumi ex uerbis negatiuis,uel priuatiuis.
2 Mulier damnata de adulterio, nõ poteſt dicere teſtimonium.
3 Priuatio largè loquendo, aliquando non præſupponit habitum.
4 Actus non debent operari ultra intentionem agentium.

CAPVT XVII.

L. Titia.§.fi.ff.de manumiſſ.teſtam. In tractatu argumenti à contrario
ſenſu,quem latiſsimè explicant Doct.in l.i.ff.de offic.eius.refricatur
in dubium,an ſumi poſsit argumentũ à contrario ſenſu,ex uerbis ne
gatiuis uel priuatiuis. Et Bal.in l.ij. C.de condit. inſert. tenuit quòd 1
nõ, per hanc l.ubi ex illis uerbis, Niſi diligenter rationes excuſſeris,liber ne eſto:
non ſequitur, ergo excuſsis liber eſto. Alex. & Deci. ibi contrarium uoluerunt,
quòd imò ſumi poſsit. Et hæc pars contra cõmunem mihi ſatisfacit, per l. ex eo.
ff.de teſtibus.& l.qui teſtamento.§.mulier.ff.de teſtam. ubi lex Iulia prohibebat
mulierem damnatam de adulterio teſtimonium dicere:& ex eo colligitur ibi ar-
gumentũ,quòd non damnata poteſt eſſe teſtis. Facit etiam tex.in c.cum apoſtoli
ca.in fi.extra de his quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu capituli. Non obſtat hæc l.
§.fi. Nam quamuis multifariã reſpondeant Doct.in d.l.i.& D. meus Alciat.lib.
v.Paradox.cap.iiij.dicam & ipſe quid ſentiam. Et conſiderandum eſt,quòd intel
lectus cõmunis ad hunc tex.nõ uidetur poſſe procedere, quia præſupponũt Do
ctores, quòd hic tractetur de potentia, ut ipſi dicunt,eſſendi liberum,ut illa uer-
ba,liber ne eſto,intelligantur,id eſt,liber eſſe non poſsis. Sed hoc eſt contra textũ
hunc in fi.ubi apparet expreſſe tractari de datione & ademptione quo ad actum,
non quo ad potentiam,dum habetur ex uerbis quæ proponerent̃, libertatem po
tius adimi quàm dari. Non obſtat,quòd cum actu non eſſet data libertas,non po
terat tractari de ademptione actuali,cum priuatio præſupponat habitũ.l.decem.
ff.de uerb.oblig. Nam reſpondeo quòd priuatio præſupponit habitũ propriè lo
quendo:ſed largo modo datur etiam priuatio ubi non ſit habitus:nam & perde- 3
re quis dicitur quod nunquã habuit.c.conſilia.xvij.diſtinct.in prin.& ibi gl. Fa-
ciunt latius notata per Dec.in l.nõ uider̃ rem amittere. ff.de reg.iur. Non igitur
nõ cõperit libertas,quia nõ poſsit colligi argumentũ à cõtrario ſenſu:ſed quoniã
cum teſtator dixit, NISI DILIGENTER ONESIPHORE RATIONES EX
CVSSERIS, LIBER NE ESTO,uoluit adimere libertatẽ,ut inquit I.C.ideo in-
ducta ad diminutionẽ nõ debent operari augmentũ: & actus nõ debent operari 4
ultra intentionẽ agentium.l.non omnis.ff.ſi cer.pet. Non obſtat l.ſi legatũ purè.
& l.legata inutiliter.ff.de adimend.leg.ubi inducta ad diminutionem operantur
augmentũ,per argumentũ à contrario ſenſu:quia replicatur,ibi non deberi lega
tum uirtute argumẽti à cõtrario ſenſu reſultantis ex ademptione, ſed uirtute pri-
mi legati puri. Vnde ſi in illis legib.non eſſet legatum primum purum,utiq; non
deberetur legatum,ſicut nec hic;& uide in cap. ſequent.

1 Lex habens diuerſos intellectus,non ualet ad deciſionem.
2 Conditio non cenſetur diſponere.
3 Inſtituto ſine parte, cenſetur data pars uacans.
4 Subſtitutio uulgaris expirat adita hæreditate.
5 Circuitus uerborum aliquando admittit̃.

CAPVT XVIII.

L. Ex facto.la i.ff.de hæredibus inſtit. Dixi in præcedenti cap.argu-
mentum à cõtrario ſenſu locum non habere in uerbis negatiuis,ſe-
cundum Bal.in l.ij.C.de condit. inſert.allegantẽ tex.in l. Titia.§.fi.
ff.de manumiſſ.teſta. Tenui tamen contrarium,& oſtendi d.§.fi.ni-
hil facere, Nunc autẽ denuò adducit̃ pro eadem opinione Baldi hic tex.in l.ex fa

ćto.ubi per illa uerba, Si mihi Seius hæres non erit,quæ ſunt negatiua, non cen-
ſetur à cõtrario ſenſu Seius hæres inſtitutus, quem aliàs teſtator non inſtituerat,
ut poſsit occupare portionẽ uacantem. Verùm ſequendo ea de quibus ſuprà, ad
hunc tex. poteſt multifariam reſponderi. Primo,quòd legitur diuerſis modis,ſe-
cundum diuerſitatem literæ,ideo nõ debet fieri ſuper eo fundamentum,iuxta no
tata per Bart. in l.in ambiguo.ff. de rebus dub. Secundo,ut per Alex.in l.i.ff.de
offic.eius.quòd illa uerba,ſi Seius hæres non erit,ſunt conditionalia,id eſt, Seius
2 poſitus eſt in cõditione,& de poſitis in cõditione non cenſetur diſpoſitũ. l.ſi quis
ſub cõditione dandorum decem. ff.ſi quis omiſſa cauſa teſtam. Vnde cum de eo
diſpoſitum non ſit,non poteſt ſumi argumentũ à contrario ſenſu, ut admittatur.
Sed audi tertio:quoniam hic tex. non meruit allegari in hoc propoſito, & Doct.
torquent ſe in eo quod non fuit neceſſariũ, ſcilicet ad inueſtigandam rationem,
quare hic Seius non poſsit occupare portionem uacantem,cum I.C. eam ponat,
dum inquit Seium non admitti, quia huic pars eſſet data, quæ nulla eſſet: pun-
ćtus ſolùm eſt bene intelligere dićtam rationem. Et pro figuratione caſus ſecun-
dum cõmunem literam,ſciendum eſt,quòd teſtator hic pluribus uel uno inſtitu
to,reliquerat portionem hæreditatis uacantem, de qua non diſpoſuerat: poſtea
ſubiecit,ſi mihi Seius hęres nõ erit,Sempronius hæres eſto: & ille Seius non erat
aliter inſtitutus. Fuit dubitatũ,an ex iſtis uerbis Seius uideretur inſtitutus,& por
tionem uacantem occupare poſsit:quia inſtituto ſine parte,cenſetur data pars ua
3 cans.§.ſed ſi plures,in fi. Inſtit. de hæredib. inſtit. Decidit̃ quòd non. Et ratio eſt,
quia huic eſſet pars data quæ nulla eſſet:intellige huic,id eſt Sempronio:non au
tem huic,id eſt Seio,ut aliqui uoluerunt. Et quòd relatio fieri debeat ad Sempro-
nium,apparet ex uerbis text. ubi cum uoluit intelligere de Seio, dixit I.C. an hic
Seius. Item referendo ad Seium,hæc ratio eſſet abſona, & contra iuris terminos.
Nam ſi cenſeretur uocatus Seius,nõ diceretur ipſi pars data quę nulla eſſet:imò
eſſet aliqua,quia uocaretur ad portionẽ uacantẽ.d.§.ſed ſi plures.& l.item quod.
ff.eo. Inquies modò,referendo hæc uerba ad Sempronium,quomodo applicat̃ ra-
tio ad caſum propoſitũ? Dic,quòd cum teſtator aliter nõ inſtituiſſet Seium,ſed di
xit,ſi Seius hæres non erit, Sempronius hęres eſto: eius uoluntas fuit cõferre por
tionem uacantẽ in Semproniũ,quem hęredẽ inſtituit expreſſe:nõ in Seium,quẽ
ſi uoluiſſet,utiq; ſciuiſſet diſpoſitiuè inſtituere. Propterea ſi diceremus Seium ad-
mitti,cenſeretur data pars Sempronio,quæ nulla eſſet.quomodo nulla? quia per
4 acceptationẽ Seij expiraret uulgaris ſubſtitutio,de qua in text. l.poſt aditã. C.de
impuber.& alijs ſubſtit. & Sempronius reperiretur ſine parte, contra uoluntatẽ
teſtatoris. Et ſi dixeris,ſi mens teſtatoris erat cõferre partem uacantẽ in Sempro-
1 nium,quorſum uti hoc circuitu uerborũ? Reſpondeo,hoc non eſſe nouũ: nam
mirabiles reperiuntur comditiones ſæpe adijci à teſtatorib. uerboſius pro arbi-
trio,ubi potuiſſent pauciorib.rem expedire,ut facilè potes diſpicere in tit.de cõd.
& demonſt. & in tit.de cond.inſtit.maximè in l. inſtitutio. & in alijs partib.iuris.

1 Debitor poſt moram tenetur ad æſtimationem quanti plurimi à tempore moræ.

2 Aeſtimatio momentanea & inſolita attenditur in moroſo.

3 Dićtio,aliquis,uel quid,uerificat̃ in qualibet minima parte.

4 Caſma eſt caſus inſolitus & rariſsimus.

CAPVT XIX.

L. In re furtiua.§.ſi ex cauſa.ff.de cond. furt. Notatur cõmuniter per
1 Dd.in l.uinum.ff.ſi cert.peta.quòd debitor poſt moram tenetur ad
æſtimationẽ quanti plurimi res ualuit à tempore moræ. Iuxta hoc
dubitant,an debeat attendi ęſtimatio momentanea quæ pauco tem
pore durauit,an æſtimatio cõmunis. Sunt qui dicant,debere attendi cõmunem
æſtimationem, & quæ aliquo tempore durauit,per tex.in l.precia rerum. in fi.ff.
ad l.falcid. in illis uerbis, dum hic quoq; nec ex momentis temporum, nec ex ea
quæ

quæ rarò accidit caritate, precia cõſtituantur. & ille text. loquitur ponendo regu
lam non modò in legatis, ſed in alia materia, dum dicit, dum hic quoq;. Alij con-
trarium ſenſerunt, quòd imò talis momentanea æſtimatio & inſolita attendatur,
per hunc text. in §. ſi ex cauſa. dum uult æſtimationem fieri eius temporis quo res
plurimi ualuit. Et licet loquaẽ in fure, ualet argumentũ à fure ad moroſum. l. in-
ter ſtipulantẽ. §. pen. ff. de uerb. oblig. Ego cum aliàs in ciuitate Papiæ interpreta
rer d. l. uinum. ſequutus fui opinionẽ eorum qui dicũt attendendã momentaneã 2
æſtimationẽ & inſolitam, & adhuc placet, per text. in hoc §. ſi ex cauſa. ibi, quanti
plurimi. Nec obſtat dum alij reſpondent, quamuis dicat quanti plurimi, hoc de-
bere intelligi, quanti plurimi ualuit aliquandiu, nõ momento. d. l. precia rerum.
ubi regula ponitur. Ad hoc replicatur, quòd dictio, unquã, hic poſita, tollit hanc
reſponſionẽ: quoniam non modò dicit æſtimationẽ quanti plurimi obſeruandã,
ſed quo res unquã plurimi fuit: & dictio, unquam, idem ſibi uult quòd ullo tem-
pore, uel aliquo tempore. Et de natura harum dictionũ, aliquis, quid, &c. eſt ueri 3
ficari in qualibet minima parte. Bar. in l. ſi ſeruũ quis. §. ait prætor. ff. de acquir. hæ
red. latius Deci. in l. cum quid. ꝟ ſi cert. pet. in prin. & ad idem facit text. in l. infi-
ciando. §. infans. ff. de furt. Vlterius ſtringit incõuincibiliter l. cum res. §. fi. ff. de
legat. i. ubi tractatur de caſmate, qui caſus eſt rariſsimus & inſolitus. Bar. in l. flu 4
minum. §. hæc ſtipulatio. ff. de dam. infect. tamen ſi poſt morã hęredis contingat,
debetur æſtimatio, quia potuit legatarius acceptũ uendere. Sic in propoſito po-
tuit creditor acceptũ frumentũ uel uinum, eo momento uendere. Et cum tex. ille
loquatur in legatario, qui tractat de lucro, multò magis idem dicendũ in credito-
re, qui tractat de dãno. Nec obſtat d. l. precia rerũ. quia procedit in nõ moroſo, ut
etiam per practicã Papienſem, in forma libelli in actione reali, in uerb. & in flore
nis, col. iiij. & ita debet etiam intelligi l. fiſtulas. §. fi. ff. de contrah. empt. Et conſen
taneum eſt, ut aliqua ſit differentia inter moroſum & non moroſum. d. §. infans.

1 Ratio ſufficit pro uolũtate in his quæ ſunt iuris poſitiui.
2 Creditor an dicatur ex delicto, uel legato.
3 Cõtractus pars prima eſt attribuenda creditori.

CAPVT XX.

RVb. ff. de rebus creditis. Quærunt hic Doct. poſt gl. in rub. C. eo.
quare potius inſcripta ſit rub. de rebus creditis, quàm de rebus debi
tis, cum tamen creditor & debitor ſint correlatiua, & exprimendo
unum, aliud cenſereẽ etiam expreſſum. Diuerſæ traditæ hactenus
fuerunt rationes. Ego ſemper exiſtimaui, iſtud eſſe iuris poſitiui, & ſufficere ratio 1
nem pro uoluntate. l. quia poterat. ad Trebellianũ. gl. in l. i. §. pueritiam. ff. de po-
ſtulando. Si tamen aliqua colorata & perſuaſiua ratio reddenda eſt, ſic poſſumus
dicere, alio de duobus modis. Primo, quòd Iuriſconſultus ponit rationem in l. i.
hoc eod. tit. Inquit enim, prætor ſub hoc titulo rerum creditarũ titulum præmi-
ſit, quia complectitur omnes contractus, in quibus alienã fidem ſequuti ſumus.
Vnde cum uellet tantũ loqui de his in quibus fidem alienam ſequimur, dixit de
rebus creditis, cum credere ſit, alienam fidem ſequi, ut infra ead. l. i. Nam dicendo
de rebus debitis, latior fuiſſet inſcriptio: quoniã comprehenderenẽ etiam ea quæ
debentur ex legato, ex delicto, & huiuſmodi, in quibus quis nõ ſequiẽ fidem alie
nam. Et de his non hic, ſed alibi erat Iuriſconſultus tractaturus. Et ſi dixeris, ergo
ſequitur ſecundũ iſta, quòd creditor ex delicto uel ex legato, non eſt propriè cre- 2
ditor: de hoc nos uidebimus infra in cõmento Bart. colum. fin. ubi diſtinguendũ
erit. Sed quicquid ſit, an dicantur creditores, ſatis eſt quòd in eis non dicitur res
credita, ut ſonat rub. noſtra, licet dicatur debita, uti per Bart. infra, qui communi-
ter approbatur. Vel ſecundo dicamus, quòd Iuriſconſultus eſt tractaturus de
contractibus, ut in l. i. hoc tit. ibi, ad contractus uarios. ſed in contractu conficien
do eſt prius dare creditorem qui numeret pecuniã, quàm debitorẽ qui accipiat: 3

unde à prima parte contractus eſt rub. inſcripta. facit quod uult gloſſa in l. i. ff. de uerborum obligat. quæ dicit ſtipulationem denominatã potius à ſtipulatore, quàm à promiſſore: quia ſtipulator eſt ille qui incipit contractum ab interrogatione, & promiſſor poſtea reſpondet.

Supputationum Iuris D. Nicolai BELLONI PATRICII CASALENSIS LIBER TERTIVS.

1 Dictio Etiam, eſt implicatiua, & auget rationem dubitandi.
2 Filius non poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.
3 Ius adeundi uel agnoſcendi, eſt fundatum in perſonam filij inſtituti.

CAPVT I.

LEX prima, C. qui admitti ad bonorum poſſeſſ. ibi, emolumentum etiam. Hęc dictio, Etiam, eſt implicatiua. l. unic. §. etiam per procur. & ibi Bart. declarant Fulg. Iaſ. Deci. in l. qui ſe patris. infra unde liberi. Vnde uidetur implicari, quòd hæc bonorũ poſſeſsio afferret emolumentũ etiam filio. Verùm obſtat, quia tempore huius l. quicquid acquirebat filius, acquirebat patri. l. i. §. i. ff. ſi quis à paren. fuerit manumiſſ. Et nihil proprium habere poterat qui erat in aliena poteſtate. l. acquiritur. ff. de acquir. rerum dominio. Inductum enim primò fuit, ut filiusfamiliàs haberet proprium, per l. i. infra de bonis maternis. & l. cum oportet. & l. cum non ſolum. infra de bonis quæ liberis. Doct. hic diuerſas fecerunt expoſitiones, ut tollerent hanc difficultatem: ſed omnes ſunt cauillationes, ut per Decium & modern. Communis reſolutio eſt, ut dictio Etiã, implicet facta, & non perſonas: & ſit ſenſus, quòd nedum peti poteſt bonorum poſſeſsio, patre ignorante, ſed etiam eſt illi allatura emolumentum, ſi habuerit ratum. Hæc expoſitio eſt multum extranea, nec text. patitur hunc ſenſum: quia imò, ut dicit Decius, dictio Etiam, implicat reſpectu emolumenti, non reſpectu uerborum proximè præcedentiũ, quæ ponuntur ſuſpenſiuè. Ideo præter alios conſiderabam dictionem Etiam, in hoc text. ſtare pro-
1 priè implicatiuè, & explicare caſum magis dubitabilẽ, ponéq; ad augendã rationem dubitãdi, hoc modo. Erat delata bonorũ poſſeſsio filiofam. qui nõ agnouit intra tempora ſtatuta à lege. §. liberis. Inſtit. de bonorum poſſeſſ. l. i. §. largius. ff. de ſucceſſ. edict. Fuit dubitatum, nunquid amiſſa eſſet bonorum poſſeſſ. Ratio
2 dubitandi erat, quòd cum non poſſet filius eſſe in iudicio ſine conſenſu patris, l. fi. §. neceſsitatis. infra de bonis quæ liber. & bonorum poſſeſsio requirat aliquid iudiciale, l. iij. §. ſi cauſa cognita. ff. eod. uidebatur quòd patre ignorante amittere non debuiſſet. Augetur ratio dubitandi, quia quicquid quærebat filius, quærebat patri iure iſto, ut ſuprà dixi: & ita emolumentum huius bonorum poſſeſsionis erat quærendũ patri, ſi poſtea ratum habuiſſet: unde cum patri ueniret quærendum, non uidebatur ipſi ignoranti poſſe præiudicari per filium, cum patria poteſtas in utilitatẽ, non in præiudicium patris introducta ſit, ut per Paul. hic in prin. Hoc non obſtante, deciditur contrariũ: & inquit Imperator, Bonorum poſſeſsio filiofam. delata, etiam, id eſt, quamuis allatura emolumentũ patri (& ſic ſtat illa dictio Etiam augmentatiuè) amittitᷣ tranſacto tempore. Ratio, quia ignoran-
3 te patre peti poteſt, cum ius agnoſcendi ſit fundatũ in perſona filij, quando filius famil. eſt inſtitutus, uel aliàs ſibi delata hęreditas, uel bonorum poſſeſsio. l. precia rerum. ff. ad l. falcidiam. l. cum proponas. infra de hæredibus inſtit. & capite ſequenti, in principio.

Filius

1 Filiusfam. etiam de iure ff. ex omnib. cauſis obligabatur.
2 Efficacius factum eſt in quo quis uerſatur, quàm id in quo nihil agitur.
3 Ratio quare filiusfam adeundo uel agnoſcendo non obligetur.
4 Hæreditas eſt quid indiuiduum.
5 Pupillus non poteſt ſine tutore adire hęreditatem, uel agnoſcere bonorũ poſſeſſionem quamuis lucroſam.
6 Acti ones actiuæ nõ poſſunt eſſe apud unum, paſsiuæ apud alium, iure hæreditario.
7 Contractus ſunt diuidui.

CAPVT II.

L. Qui in aliena. ff. de acquir. hæred. Filiusfam. etiam iure ff. efficaciter obligabat̃ ex contractu uel quaſi, ex maleficio uel quaſi, & demũ ex omnib. cauſis, l. filius fam. ex omnibus. ff. de actionib. & oblig. l. tam ex cõtractibus. ff. de iudicijs. Ideo nõ ſine cauſa nata eſt maxima 1 anſa Doctoribus noſtris in l. i. C. qui admitti. inueſtigandi rationem diuerſitatis, quare ſit quòd filiusfam. inſtitutus hæres adeundo hęreditatem, uel agnoſcendo bonorum poſſeſsionẽ, non obligetur, cum per hos actus quaſi contrahi dicatur. §. hæres quoq;. Inſtit. de obligat. ex quaſi contract. bonus text. in l. apud Iulianũ. in fi. cum l. ſeq. ff. quibus ex cauſis in poſſeſſ. eatur. Aliàs retuli decem rationes, in d. l. i. quas ſigillatim plenè reprobaui, & eas etiam confutat D. meus Alciat. lib. iiij. Paradox. cap. iiij. qui ultimo loco tradit hanc: Idem iuris non acquiri creditoribus hæreditarijs, quod creditoribus ex cõtractu, quia in aditione opera creditorum non interuenit: ſecus in contractu. Et iure proditũ eſt, longè efficacius eſſe 2 factum in quo quis uerſatur, quàm id in quo nihil agitur. Sed & hæc non ſatisfacit, cum is cuius negocia geruntur, & is cuius bona adminiſtrantur à tutore, habeat geſtorem & adminiſtratorẽ efficaciter obligatum. §. i. & §. ij. Inſtit. de oblig. ex quaſi contractu. & tamen eius opera non interuenit, neq; ex perſona ſua ſubſtantiam capit obligatio: & his ſimilis eſt aditio hæreditatis. d. §. hæres. Item hæc ratio militaret etiam in patrefam. Propterea mihi ſatisfacit ratio Riminal. in d. l. i. 3 quam ibi ſequuntur Iaſ. & Lancel. Deci. tacito autore, ut filius fam. non obligetur adeundo, quia hæreditas eſt indiuidua, nec poſſunt ſeparari commoda ab incommodis, nec iura actiua poſſunt eſſe apud unum, paſsiua apud alium. l. i. ff. de bonorum poſſeſſ. Et quamuis Deci. iunior reprobet, tamen pro ea facit, quia eſſe hęredem, eſt eſſe dominũ. §. pen. Inſtit. de hæredum qualit. & differen. Sed hic filius cum ſolum haberet paſsiuas obligationes, non gereret ſe pro domino. Item hæres dicitur qui repræſentat perſonam defuncti, & cenſetur eadem perſona, in authentico de iureiuran. à moriente præſtito. in prin. Sed in caſu noſtro ſi acquirerentur filiofam. obligationes paſsiuæ, nemo repræſentaret defunctum, cum iura actiua eſſent apud patrem, paſsiua apud filium, quæ tamen inſolidum erant apud defunctum. Et in effectu ſi quis uelit diligenter ſcrutari iura, hęc ratio Riminaldi fuit Iuriſconſulti, in l. acquiritur. ff. de acquir. rer. dominio. iuncta hac l. qui in aliena. Dicitur in d. l. acquiritur: Quicquid acquirunt qui ſunt in noſtra poteſtate, nobis acquirunt, etiam inuitis & ignorantib. l. ſeruus uetante. cum ibi notatis. eod. tit. de acquir. rer. dominio. Fallit in aditione hæreditatis, & agnitione bonorum poſſeſſ. nam filiusfamil. adeundo, nec agnoſcendo, poteſt patri acquirere, ut dictis iuribus. Quænam eſt ratio? Reſpondet Iuriſconſult. hic, ne ære alieno pater obligetur. Sed quomodo procedit hæc ratio, quòd acquirendo ipſum obliget? Certè infertur hoc neceſſariò ut ſit, quia hæreditas eſt indiuidua, in qua 4 non poſſunt acquiri cõmoda, quin ſequantur incõmoda, ut etiam uult Bart. expreſſe in l. neceſſarijs. prope fin. ff. de acquiren. hæredit. Confirmo optimo ſimili. Pupillus habens tutorem, poteſt ſine tutore conditionẽ ſuam meliorẽ facere, non deteriorem: & ideo ſi contrahat contractum ultro citroq; obligatorium, obligat ſibi alium, ipſe autem non obligatur. §. i. Inſtit. de autor. tuto. An uerò pupillus ſine tutore poſsit adire hæreditatem, uel agnoſcere bonorũ poſſeſsionem? Vi

5 debatur dicendum quòd ſic;licet enim in hæreditate adſint obligationes paſsiuæ
& actiuæ, fiet ſicut in contractibus: nanque habebit obligatos debitores hæredita-
rios,ſed is non obligabitur creditoribus. Contrarium tamen habetur in d.§.i. Et
nulla alia eſt ratio,niſi quia hæreditas & bonorũ poſſeſsio,quo ad cõmoda & in-
commoda eſt indiuidua. Non obſtat ſecundum Dec,quòd imò hæreditas ſit di-
uidua.l.i.C.ſi cert.pet.l.ij.C.de hæreditarijs actionibus. Nam dico id non proce
dere,quando unus eſt tantum inſtitutus,prout nos loquimur.l.i.&ij.ff.de acqui
ren.hęred. Vel melius,licet hæreditas diuidatur per quotas partes,tamen in una-
quaque parte quis dicitur hæres,& in ea repræſentat defunctum,nec propterea di-
uiditur ſubſtantia iuris uniuerſalis hæreditarij, quod habet mixtim ſimul cõmo-
6 da & incõmoda. Et falſum eſt quod uult Curtius,actiones actiuas poſſe eſſe apud
unum,paſsiuas apud alium,puta in hæreditate uendita. l. ij. C.de pactis.quia &
& actiuæ & paſsiuæ directę ſunt apud hæredem uendentẽ,utiles uerò tranſeunt
ad emptorem,ut per Paul.d.l.ij.& in l.i.ff.ad Trebellianũ.gl.in l.& emptor.C.de
hæred.uel actio.uendit. Non obſtat quòd contractus quoque ſint indiuidui,& de-
7 bent in totum approbari uel reprobari: quia contrariũ expreſſe in propoſito no-
ſtro habetur, in d. §. i. Inſtit.de autor.tut. Nec aduerſantur aliquot iura adducta
per Deci. d.l.i. quoniã ibi cõtractus debet in totum approbari quadã particulari
ratione,in illis caſib.militante,ut in ſpecie oſtendi dum legerem d. l.i.& ex te colli
gere poteris ſi uideris Bar.in l.ſi quis aliam.de ſolut. Odofr. & Alber.in l.quòd ſi
uno.de in diem adiect. Salic.in l.i.& ij.C.ſi aduerſ.tranſact. Ex ſe autem eſt diui-
duus,quantũ ad cõmodum & incõmodum,de quo nos agimus d.§.i.

1 Iuſſus patris præcedere debet, ratificatio ſequi,ut filius adeat uel agnoſcat.
2 Ratio cõcludens aſsignari nõ poteſt,quare iuſſus pręcedat,& ratihabitio ſequat.
3 Prætor non tam ſtrictè proceſsit, ſicut lex duodecim tabularum.
4 Acquiſitio ex ſenatuſconſulto Trebell. eſt magis ſimilis hæreditati, quàm bonorum poſſeſsioni.

CAPVT III.

EAdem l.qui in aliena. Cum hęreditas ſit quid indiuiduum, habens
commoda & incõmoda, non poterat filius adeundo eam acquirere
patri,ne faceret eius conditionẽ deteriorẽ,ut dixi latius ſuprà proxi-
1 mo cap. Ideo requirebatur uoluntas patris iubendo,uel ratificando.
Iuſſus autem debebat pręcedere in hęreditate,ratificatio poterat ſequi in bonorũ
poſſeſſ.l.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.ſ eod.& hac l.noſtra. Quod dedit occaſionẽ
iuris interpretibus inueſtigandi rationẽ, quare hoc ſit tam uarium : & adeò mul-
tæ aſsignatæ ſunt in d.l.i.C.qui admitti.per Bar.& alios,ut res redacta ſit ad l.nõ
omnium.ff.de legibus.& licet Deci.uoluerit ſumere rationem ex hac lege in illis
uerbis,ne ęre alieno pater obligetur,non quadrat in propoſito,tum quòd conue
niat etiam bonorũ poſſeſsioni,& Trebellianicæ reſtitutioni,tum quòd iſta eſt ra-
tio quare requiraẽ iuſſus. Nos autẽ quærimus, quare debeat præcedere. In quo
eſſem huius ſententiæ, non eſſe mirũ ſi tot illuſtres Doctores ullam bonam non
2 inuenerunt, quoniam nulla concludens aſsignari poteſt. Et hoc non eſt factum
ex iuris neceſsitate,ſed pro uoluntate, quòd ita placuit legum conditoribus. facit
gl.in l.i.§ pueritiã.ff.de poſtulando. Similis ratio, quia lex uoluit,habetur Inſtit.
qui manumitt.non poſſunt.in prin.& ibi gloſſa.& in §.furtiuæ.Inſtit.de uſucap.
ubi etiam gl. Et hanc rationem,quia ſic placuit, aſsignat hic Iuriſconſult. à nemi-
ne hactenus ponderatus,ibi, placuit ratum haberi poſſe. Nam non eſt dubium,
quòd ſi l. uoluiſſet inducere,in acquiſitione hæreditatis ſufficere ratihabitionẽ,
id potuiſſet ſine offenſione alicuius regulæ iuris cõmunis. Intentio enim legis re
quirentis iuſſum,ſolùm erat,ne cõtra uoluntatẽ pater obligareẽ : cui ſatisfactum
eſt,ſiue iuſſu præcedente, ſiue ratibabitione ſequente, patris uolũtas declareẽ. Et
l.xij.tabul.nõ diſponebat iuſſum pręcedere,ſed requirebat iuſſum, quem Caius

Caſsius

Caſsius poſtea interpretatus eſt, debere præcedere,d.§. iuſſum.ex natura uerbi.
Non enim poteſt eſſe iuſſum,& ſequi. Superuenit poſtea prætor,introducendo 3
bonorum poſſeſsionem,qui non tam ſtrictè & ſubtiliter proceſsit ſicut lex xij.ta
bularum,Inſtit.de Tertull.ſenatuſconſulto.in prin.& cōſiderauit iuſſus præceſ
ſionem magis eſſe ex ſubtilitate & uoluntate, quàm ex iuris neceſsitate. Ideo ſibi
placuit,in bonorū poſſeſsione ſufficere ſequi ratihabitionem, per quam tantun-
dem eſſet conſultum patri,ſicut per iuſſum præcedentem. Poſt hæc acceſsit uſus
fideicōmiſſorum,Inſtit.de fideicōmiſſ.hæred.in prin. de quibus reſtituendis fa-
ctum eſt ſenatuſconſult. Trebell.quod habetur in l.i.§.i.ff.ad Trebell.Et ſenatus
in hac acquiſitione fienda per reſtitutionē, habebat ante oculos modum legis xij.
tabul.item modum prętoris,qui etiam animaduertens modum iuris ciuilis,ut ſu
prà dixi,inductū potius ex ſubtilitate, ꝗ̄ ex neceſsitate iuris, imitari uoluit præto
rem,& fuit contentus ratihabitione.quamuis acquiſitio mediante ſenatuſconſul
to Trebelliano,ſit magis ſimilis hæreditati, ꝗ̄ bonorū poſſeſsioni. l.ſeruo inuito. 4
ff.ad Trebell. Nanq; ſenatus quantum potuit diſceſsit à rigore l.xij. tabularum,
& dilatauit earum anguſtias,arg.d. tit.de Tertull. in prin. Et ſimile fecerunt Im-
peratores.l.poſthumus.ff.de iniuſto rupt.irritoq; facto teſtam.

1 Delegare cauſas non eſt iuriſdictionis.
2 Præpoſitiones aliquando ſubtrahuntur elegantiæ cauſa.
3 Repetitio non fit in diuerſis orationibus.

CAPVT IIII.

L. Imperium.ff.de iuriſdict.om.iud. Habetur in hac lege,mixtum im
perium eſt,cui etiam iuriſdictio ineſt,quod in danda bonorū poſſeſ
ſione conſiſtit.Iuriſdictio eſt etiam iudicis dandi licentia.Et propter
tam breuem contextū uerborū,fuit & eſt maxima diſſenſio inter Do
ctores,quonam modo intelligenda ſit hæc litera. Et tandem eò uentū eſt, ut com
munius receptum ſit,tex.loqui de mero imperio,mixto,& iuriſdictione ſimplici.
Cui tamen opinioni quāplura aduerſanť,ut per moder.repetentes, maximè Ri-
minald.& Cacialup.Inter cætera obſtat implicatiua Etiam, poſita in uerſ.ſi.quæ
denotat Iuriſconſultum continuare materiam præcedentē.Item obſtat quòd de-
legare cauſas nō eſt iuriſdictionis, cum expediatur officio iudicis nobili, nō autē 1
iure actionis reſidentis apud partem:quinimò inuitis partibus dantur iudices.c.
paſtoralis.extra de officio delegati. & uolunt cōmuniter Doct.in l.i. ff.de officio
eius.& etiam hic. Et his rationibus quoq; contra cōmunem intellectū tenuit do-
minus meus Alciat.lib.ij. Paradox.cap. viij. qui alium nouū affert, ut ſcilicet in-
tentio Iuriſconſulti fuerit tantum de mero imperio tractare & de mixto, non au-
tem de ſimplici iuriſdictione. Nec obſtat uerſ.finalis,dum dicitur, Iuriſdictio eſt
etiam iudicis dandi licentia:quoniā nō debent intelligi hæc uerba in iuriſdictio-
ne,ſed in mixto imperio,ut Iuriſconſultus cōtinuet præcedentia hoc modo:Mi-
xtum imperiū eſt,cui iuriſdictio ineſt, ut in bonorum poſſeſſ. & in iudicis dandi
licentia. Nec quicquam facit,ſi quis dixerit deeſſe in uerſ.fi. prępoſitionē In,nam
ex conſuetudine & elegantia ſermonis,aliquando ſubtrahuntur præpoſitiones, 2
ut latius per eum d.c.viij. & tamē cenſentur repetitę.Et hic intellectus placuit mo
dernis hic,quem ſibi aſcribūt tacito autore, & de eo gloriantur.Ego ſequor præ-
ceptorem meum contra cōmunem, ut text. iſte loquatur tantū de mero & mixto
imperio,non autem de iuriſdictione ſimplici,per fundamenta ſuprà allegata:ad-
dendo tamen unum, quòd etſi hunc ſenſum ſequi uelimus, nō tamen eſt neceſ-
ſaria ſubauditio præpoſitionis In, maximè quia ita ſubaudiendo, fieri non poteſt
quin reſultet aliqua uiolatio & cauillatio literæ.Et licet hoc uerum ſit,quòd præ-
poſitio aliquando ſubtrahatur,illud contingit in eadem oratione,puta ſi quis di-
xerit, Mixtum imperium conſiſtit in danda bonorū poſſeſsione, & licentia iudi-
cis:ſiquidem ſubaudirem, & in licentia &c. Sed in hoc text.in uerſ.iuriſdictio eſt
etiam &c. oratio eſt per ſe, & ſeparata,licet ueniat continuatiuè ad præcedentia;

3 unde nõ ita admittitur repetitio, nec de iure, iuxta notata in l. in repetendis. ff. de
lega. iij. nec elegantiæ cauſa, ut patet ad ſenſum. Intelligamus itaq; etiam ſecundũ
intellectum D. mei, hunc text. prout iacet, ſine ſubauditione, ut uerbum licentia
ſit caſus primus, non autem ſextus: & erit ſenſus, quòd iuriſdictio quæ ineſt mi-
xto imperio, in danda bonorum poſſeſsione conſiſtit, & hęc eadem iuriſdictio eſt
etiam iudicis dandi licentia. Nam tantum eſt dicere, conſiſtit in danda bonorum
poſſeſsione, quantum eſt, licentia dandæ bonorum poſſeſsionis: & tantum eſt di
cere in effectu, eſt licentia dandi iudicem, quantũ, eſt licentia iudicis dandi. Mu-
tauit itaq; Iuriſconſult. tantum modum loquendi, cõtinuando tamen idem the-
ma. Et hic intellectus D. mei, quem ſequor cõtra cõmunem, cõprobari poteſt ex
l. i. š. eod. ubi dare bonorũ poſſeſsionẽ, & dare iudicem, æquiparantur.

1 Mixtum, ſeu compoſitũ, attribuit ei quod eſt nobilius.
2 Mixtum imperiũ, quare appelletur mixtũ.
3 Imperium mixtum participat de imperio ſimpliciter, non de mero imperio.
4 Mixtum denominatur ab eo, de quo magis participat.

CAPVT V.

E Ad. l. uerſic. mixtum imperium. Mixtum imperium dicitur, quod
participat de mero imperio & iuriſdictione, ut ĩ per Bart. in materia
mixti imperij. & cum de utroq; participet, & potius appelletur mi-
xtum imperium, q̃ mixta iuriſdictio, colligunt Doct. unum notabi-
1 le ex iſto tex. ſcilicet compoſitũ attribui ei quod eſt nobilius, ſenuientes merum im
perium eſſe nobilius iuriſdictione. Dec. fatetur notabile eſſe ex ſe uerum, c. quod
in dubijs. de conſecra. eccleſ. uel alta. tamen negat id probari hic. Nam ſi hoc pro-
cederet, cum mixtum imperium componatur ex mero imperio & iuriſdictione,
deberet appellari merum imperium. Eſt ergo ſecundum eum mixtum imperiũ,
tertia ſpecies formalis per ſe, non quòd capiat nomen ab aliqua qualitate. Hæc
ſubtilitas Decij mihi non ſatisfacit. Nam uerum eſt, mixtum imperiũ facere ter-
tiam ſpeciẽ, ſed nos quærimus quare hæc ſpecies nõ appellet̃ mixta iuriſdictio, ſi-
2 cut mixtum imperium. Et dicitur hanc eſſe rationem, quoniam compoſitũ deno
minatur à digniore: & hoc eſt uerum. Nec obſtat cõſideratio Decij, quoniã ſuum
pręſuppoſitum, quòd mixtum imperium componatur ex mero imperio & iuriſ-
dictione, non eſt uerum: quamuis idem uelit Bart. ut ſuprà dixi. Sciendum enim
eſt, nos habere imperium quod diuiditur in merum & mixtum: & ita imperium
modò eſt merum, modò mixtum, quando habet mixturam iuriſdictionis. Impe-
3 rium itaq; mixtum non componitur ex mero imperio, ſed ſimpliciter ex imperio
& iuriſdictione. At cum imperium ſit dignius, potius adijcitur uox mixtũ impe-
rio, quàm iuriſdictioni. facit l. iubere. infra eod. ubi iubere cauere prætoria ſtipu-
latione, & in poſſeſsionẽ mittere, quæ ſunt mixti imperij, tamen dicit text. magis
imperij ſunt &c. & ſic dicit tex. magis imperij ſunt ſimpliciter; nõ autẽ, magis me
ri imperij ſunt. Vel aliter dici poteſt, quòd cõſideratio Dec. procederet, quando
merũ imperiũ ineſſet mixto totaliter: ſed ineſt tantũ qualitatiuè, ut infrà in mate-
ria per Dd. Sed cũ ſumat deinde etiã qualitatẽ iuriſdictionis, amittit illud nomen
4 meri, & remanet ſolum imperiũ, id eſt qualitas imperij. Conſiderabã aliã aſsigna
ri poſſe rationẽ: ideo dici mixtũ imperiũ, & ab imperio capere nomẽ, quia magis
participat de imperio q̃ de iuriſdictione. & hoc probatur expreſſe in d. l. iubere.
prout ſecundũ cõmunẽ opinionẽ dictio, magis, ibi cõparatiuè ponit̃. & ad idem
text. in l. ea quæ. ff. ad municipalem. Et ideo uidemus mixtum imperiũ regulari-
ter non delegari, quamuis iuriſdictio ſic. Et tunc ſuccedit regula, quòd in mixtis
ſit denominatio ab eo de quo mixtũ magis participat. l. queritur. ff. de ſtatu. hom.
cum ſimil. & per Doct. ĩ. hac ead. l. & faciunt dicta in cap. ſeq.

1 Mixto imperio ineſt qualitas iuriſdictionis & qualitas imperij.
2 Imperium quod cohæret iuriſdictioni, eſt imperium in genere.
3 Imperiũ non habet ſe tanquam genus immediatum ad iuriſdictionem.

Cap.

CAPVT VI.

L. Prima,§.qui mandatam.ff.de officio eius. Notant Doct.in l.imperium.ff.de iuriſd.om.iud.per illum text. quòd mixto imperio ineſt iuriſdictio: & aliqui uolunt ineſſe tanquam genus, alij tanquã ſpeciem, quorum opiniones ſunt cõmuniter reprobatæ. Et receptior eſt ſententia,quòd iuriſdictio inſit imperio mixto,id eſt,qualitas iuriſdictionis,& [1] etiam qualitas imperij:ſicut dicimus de actionib. mixtis, quæ participant de perſonali & reali,ideo faciunt tertiã ſpeciem.§.quędam.Inſtit.de act.not. in rub.ff.ſi cert.pet. At contra iſtud notabile facit hic §. qui mandatã.in fi.qui non poteſt loqui de mero imperio,cum illud nõ reſpiciat iuriſdictionẽ,& ſic loquitur neceſſariò de mixto: & tamen dicit,quòd imperiũ cohęret iuriſdictioni,nõ autem quòd iuriſdictio inſit imperio. Curt. iunior in d. l.imperiũ.col. iiij.reſpondet,§.noſtrũ non loqui de mixto imperio,ſed de imperio in genere:& nihil aliud dicit. Moderni Ianuenſes ibi reprobant Curt. quoniã ſi imperiũ hic caperetur in genere, non diceret͠ cohærere iuriſdictioni,ſed cõprehenderet iuriſdictionẽ,ſicut genus comprehendit ſuas ſpecies. l.ſemper in generalib. ff.de reg. iur. Ego autem credo,id quod pungit Curt.licet nõ probet nec declaret, eſſe uerum,& hunc §.intelligendum eſſe de imperio in genere,quicquid dicant Dd.hic,& in d.l.imperiũ. Sciendum itaq; eſt, dari imperiũ in genere,ut d.l.imperiũ.quod aut merum,aut mixtũ eſt.Et imperiũ in genere eſt,quod conſiſtit in mero & libero officio iudicis,ut per [2] Batt.in d.l.imperiũ.col.i.uerſ.uideamus.Iſtud imperium prout diuerſimodè applicatur, tranſit in diuerſas ſpecies. Aliquando per ſe ſtat, & tunc adijcit͠ ſibi hæc uox,merum,& appellatur merum imperiũ. Aliquando nõ ſtat per ſe,ſed cum iuriſdictione in ſpecie,& tunc ſi inuicem ſe reſpiciũt iuriſdictio & imperiũ,& principaliter utrunq; conſideratur, adijcitur hæc uox, mixtum,& appellatur imperium mixtum,& iuriſdictio dicitur ineſſe imperio,& econtra, ut dicta l.imperiũ. uerſ. mixtum.ponderando implicatiuam Etiam. Aliquando non ſtat per ſe,neque iuriſdictionem reſpicit æqualiter,ſed acceſſoriè, quoniam principaliter iuriſdictio conſideratur,uenit tamen imperium ad ſuſtinendam iuriſdictionem,quæ ſine eo exerceri & ſuſtineri non poſſet,l.final.infra eodem.& tunc remanet in ſuo nomine generali imperij, neq; eſt merum neq; mixtum. & hoc uoluit gl.fin. in d. l.fi.& tunc dicitur cohærere iuriſdictioni,ut hoc §. Nec obſtat quòd hoc attento, tunc imperiũ cõprehenderet iuriſdictionẽ tanquam genus, nõ autem cohæreret iuriſdictioni. Nam dico, quòd imperium non habet ſe tanquã genus immediatũ [3] ad iuriſdictionẽ in ſpecie,ideo poteſt illi adhærere & cohærere:ſiquidẽ genus iuriſdictionis ſimplicis eſt iuriſdictio in genere,ut notãt Scribentes in d.l, imperiũ.

1 Legitima hæreditas quæ dicatur propriè.
2 Legitimum dicitur, quod prouenit legis autoritate.
3 Iuſtum dicitur, quod ex omni parte perfectum eſt.
4 Lex duodecim tabul. confirmat teſtamentarias ſucceſsiones.
5 Quoties cõfirmatur quod de ſe eſt inualidum, denominatio ſumit͠ à cõfirmante.
6 Argumentum à cõtrario ſenſu non habet locum, quoties datur medium inter ſenſum directum & contrarium.

CAPVT VII.

L. Lege obuenire.ff.de uerb.ſignif. Laborant maximè Dd.in l.unic. C.quando non petent.partes.in inueſtigando & perquirendo,quæ dicatur propriè hæreditas legitima. Vtilitas eſt maxima ut intelligamus,cum quis ſtipulatus eſſet ſibi & legitimis hęredibus,de quibus intelligatur. Cõmunis ſententia eſt, hæreditatem propriè dici legitimam,quæ ab [1] inteſtato defertur.l.iij.§.de illo.ff.pro ſocio. Et ita in eo qui in emphyteoſi pro ſe legitimiſq; hæredibus ſtipulatus eſſet,ut deberet intelligi de hæredib. ab inteſtato, reſpondit Alex. conſil.lvi.uiſo proceſſu, uolum.ij. Verùm à cõmuni receſsit D.

meus Alciat.libr.iiij. Paradox.cap. vij.arbitratus legitimam hæreditatem etiam
propriè dici,quæ ex teſtamento defertur,per hanc l.ibi,non impropriè,ergo pro
2 priè&c. cõprobans ex eo, quòd quicquid prouenit ex legis autoritate, id dicitur
legitimũ. Inde dicitur legitima tutela,& legitima conuentio,& quidem propriè.
Inſtit.de legit.agnat.tutel.&l.legitima,ff.de pactis.Nec obſtat ſecundum eum §.
de illo.quo potiſsimũ firmatur cõmunis opinio:quia ibi appellatur iuſta hæredi-
tas,non autem legitima. Et certum eſt hæreditatem ab inteſtato dici iuſtam,cum
3 omni iure deferatur:quod non eſt in hæreditate ex teſtamento. Nam iuſtum dici
tur,quod omni parte perfectum eſt, ut idem pluribus probat autoritatibus.Se-
cus in uerbo legitimum:nam & legitima dicitur,quæ ex teſtamento uenit. Non
tamen his rationibus crediderim à cõmuni opinione declinandum,quæ proba-
tur ex d.§.de illo. Sicut enim iuſta dicitur hæreditas ab inteſtato,quæ à iure defe-
ratur immediatè:ita & legitima,quæ immediatè à lege defertur. Nec obſtat,iuſtũ
non dici quod à iure tantum prouenit, ſed quod perfectum eſt ex omni parte: ſi-
quidem non nego,iuſtum dici quod perfectũ eſt: ſed affirmo dici quoq; iuſtum
ea ratione tantum,quòd iure ueniat,& lege ſubnixũ ſit,non conſiderata illa per-
fectione,ut in l.iij.§.ex contrario.& ibi notat Alex.ij.col.&l.iuſtè.ff.de acquiren.
poſſeſſ.& l.filio pater.ff.de legat.i. Secundo facit,quòd legitima hæreditas & te-
ſtamentaria diſtinguũtur.l.nec is.§.fi.&l.illud.ff.de acquir.hæred.l.ſi quis ita hæ
res.ff.de hæred. inſtituend.cum ſimil. Igitur impoſsibile eſt dicere utranq; pro-
priè,& eo modo dici legitimam, argu.l. ſi idem.C.de codicillis. Simile uidemus
in tutela legitima, quæ diſtinguitur à teſtamentatia eo reſpectu, quòd legitima à
lege immediatè deſcendat.l.i.ff.de legitimis tut.in principio.&Inſtit.de legitima
agnat.tut.in prin.ibi,ex lege duodecim tabul.Et dictio Ex,ſignificat cauſam im-
mediatam.l.i.§.ex incendio.& ibi Bart.ff.de incen.ruin.& naufrag.Confirman-
tur prædicta ex hac noſtra l.in ſui ratione, in qua Iuriſconſultus ſeipſum decla-
rat,quomodo intelligat hęreditatem ex teſtamento obuenire.l.xij.tabul.& dicit,
4 quia lex xij. tabularum confirmat &c. Sed ſi hoc eſt reſpectu tantum confirma-
tionis, ea erit differentia inter hæreditatem ab inteſtato & ex teſtamento, in pro-
poſito noſtro,ſicut inter dantem & confirmantem,quos nemo dixerit idem pro-
priè eſſe,maximè cum confirmatur id quod ex ſe ualidum eſt, ut in quæſtione no
ſtra,iuxta doctrinam Bartoli in l.moræ.ff.de iuriſdictione om.iud.Nam & præ-
tor plurima approbauit & cõfirmauit, quæ erant de iure ciuili,etiã ſuper eis con-
ſtituendo edicta,quę ea ratione prætoria remedia largo modo dicuntur,ſtrictè ta
men & propriè ſunt remedia ciuilia, ut notat gl.in l.i.ff.ſi pars hæred.petat.& in
l.i.ff.cõmodati.Non obſtant modò adducta per dominũ meum, & primò quòd
quicquid prouenit iuris &legis autoritate,dicitur legitimũ:iſtud admittitur. Sed
diſputatio eſt,an quicquid uenit à legis autoritate,eodem modo & propriè ſit le-
gitimum. Nec quicquam facit l.legitima.ff.de pactis.nam ibi cõfirmatur & adiu
uatur conuentio,quæ per ſe non erat potens ad tollendam ſiue pariendam actio
5 nem.Et quoties confirmatur quod ex ſe eſt inualidũ, tunc denominatio ſumitur
à confirmante.Bart.d.l.moræ. Sed teſtamentariæ ſucceſsiones ex ſe ſuſtinentur,
& ualent. Minus obſtat inſtantia de legitima tutela,quia retorqueri poteſt,ut ſu
prà dixi: dicitur enim legitima, quòd ex lege xij. tabularum immediatè deſcen-
dat. Non obſtat hæc l. inducta ut per D. meum, nam eſt fallacia in inductione.
Non enim ſequitur, hæreditas ex teſtamento non impropriè lege obuenit, ergo
propriè: cum inter proprium & impropriũ, ſiue nõ proprium,ſit dare medium,
ſcilicet non improprium.l.i.in prin.ff.de ſuis & legit. Siquidem non poteſt ſumi
6 argumentum à cõtrario ſenſu,quando datur medium,ut notatur in l. i. ff. de of-
ficio eius.ubi aliàs latè dixi. Similiter datur medium inter nolle & uelle,id eſt nõ
nolle.gloſſa in l. i. §.ſcientiam. ff.de tribut.actio.Et inter placere & diſplicere,da
tur non diſplicere,Bartol.in l.gerit.colum. tertia,uerſ.ſed quæro,quòd ſi dixi.ff.
de acquir.

de acquir. hæred. ut latius tradidi ĩ lib. iiij. cap. xiiij. Concludendũ itaq; eſt, legitimam hæreditatem propriè dici ab inteſtato, & non impropriè quæ uenit ex teſtamento. Inde ſequitur, appellatione legitimæ hæreditatis intelligendũ eſſe in dubio de hæreditate ab inteſtato, ſiue in uerbis legis, d. l. nec is. §. fi. & d. l. illud. ſiue in uerbis teſtatoris, d. l. ſi quis ita hæres. ſiue in uerbis contrahentium. d. §. de illo. & d. conſil. lvi. per Alex. & Decium, conſil. xxxij. & conſil. cccix. col. iij.

1 Iuſſus uel ratihabitio requirebat, ut filius poſſet adeundo uel agnoſcendo patri acquirere.
2 Iuſſus patris requirebat etiam poſt l. cum oportet. C. de bonis quæ liber.
3 Procemium denotat intentionem finalem diſponentis.
4 Ceſſante ratione, ceſſat lex.
5 Pupillus non poteſt ſine tutore adire hæreditatem etiam lucroſam.

CAPVT VIII.

1 L. Cum non ſolum. C. de bonis quę lib. De iure antiquo omnia quærebantur per filium patri, exceptis caſtrenſib. uel quaſi caſtrenſibus. l. i. §. i. ff. ſi quis à parente fuerit manumiſſ. & Inſtit. per quas perſonas nob. acquir. in prin. Et ideo ne per talem acquiſitionem præiudicaretur patri, non poterat filius ſine conſenſu patris declarato per iuſſum uel ratihabi- 1
tionem, adire hæreditatem, uel agnoſcere bonorum poſſeſsionẽ, uel acceptare fideicommiſſum ab hęrede reſtituente, & patri acquirere, ut dixi ſuprà eo. cap. iij. Poſtea diſpoſitum fuit per Conſtantinum, ut in bonis maternis & lucris nuptialibus, filius habeat proprietatem, pater uſumfructũ. l. i. cum ſequen. C. de bonis maternis. Deinde hoc fuit extenſum per Iuſtinianũ, ad omnia bona aduentitia, per l. cum oportet. ſuprà eo. Modò dubitarunt Dd. an poſt l. i. C. de bon. matern. & d. l. cum oportet. ante tamen hanc l. eſſet amplius neceſſarius cõſenſus patris, in aditione uel agnitione, ut ſibi quæreretur &c. Et communis eſt opinio quòd non, in l. qui in aliena. & in l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acquir. hæred. ſed quòd filius adire poſſet, & ſibi acquirere proprietatẽ & patri uſumfructũ, etiam 1
ignoranti. Ego uerò ſum opinionis cõtrariæ, quòd adhuc conſenſus eſſet neceſ- 2
ſarius, cum per illas leges ius antiquũ ſolum mutetur, in hoc, ut filius non in totũ acquirat patri, ſicut antea ſolebat, ſed quo ad uſumfructũ tantũ. Et ratio quæ mouerit Iuſtinianũ ad ita ſtatuendũ, non eſt ut tolleret cõſenſum patris, ſed alia quæ ponitur in d. l. cum oportet. uerſ. ſic etenim. & in d. §. i. Inſtit. per quas perſonas nobis acquir. uerſ. ne quod ei. Cum igitur nihil dicatur de iuſſu aut ratihabitione, iura uetera firma manebunt. l. præcipimus. in fi. C. de appell. Præterea & iſtud iudicio meo multum ſtringit: ſi filius poterat ſine cõſenſu patris adire uel agnoſcere, & ſibi acquirere proprietatẽ, patri autem uſumfructũ, quid eſt quod dicit l. noſtra, multas altercationes ſolitas oriri inter patrem & filium, propter diſpoſitionẽ l. cum oportet. cum aliquando pater recuſet filiũ adire? Erat ergo, ſicut antea, conſenſus patris adhibendus, ut filius adiret, & acquireret patri uſumfructum, quia aliàs filius ex ſe potuiſſet adire, & nulla fuiſſet nata inter eum & patrem altercatio. Et per hanc l. omnino hoc eſt fatendũ, ut ex procemio eius colligitur, quod deno 3
tat intentionem finalem diſponentis. l. fi. ff. de hæred. inſtit. & ĩ per totam l. Non obſtat cõmunis opinio Doct. in d. l. qui in aliena. & d. §. iuſſum. quia ſi bene aduertatur, loquũtur poſt l. iſtam, poſt quam uerum eſt, quòd patre recuſante filius ſolus poteſt adire. & in hoc corrigit̃ §. iuſſum. ut per gl. & Dd. in hac l. §. i. nec patri acquiritur uſusfructus. Non obſtat quòd pater poſt l. cum oportet. nõ obligabatur ęri alieno: ideo ceſſat ratio, quare requireret̃ eius cõſenſus, de quo latius tractaui ĩ eo. in l. qui aliena. de acq. hær. cap. iij. Et ceſſante ratione, ceſſat lex. l. adige 4
re. §. quãuis. ff. de iure patro. Ad hoc reſpondeo, negando quòd per l. cũ oportet. eſſet in totũ ſublata ratio, propter quã requirebat̃ iuſſus & conſenſus. Licet enim pater nõ obligaret̃ æri alieno, ſed filius, ex quo habet proprietatẽ, in ſumma tamẽ pater tenebat̃, ut antea, multa onera & faſtidia ſubire, puta agere, agentib. reſpon

dere,& plura huiuſmodi,ac ſi dominiū eſſet ſibi acquiſitū,quæ enumerat text.in
d.l.i.de bonis maternis.in quibus conſideratē maximum pręiudiciū,ut l.i.§.ſubla
ta.& ibi gl.in uerb.litium,& l.quia poterat.ff.ad Trebell.Et iſta adeò habentur in
conſideratione à lege,ut uetet pupillum,qui non poteſt facere conditionē ſuam
deteriorem ſine tutore,adire hæreditatem etiam lucroſam.§.i.& ij.Inſtit.de auto-
ritate tut.& ibi gl.in uerb.nec ullum. Filius ergo per ſe adeundo,feciſſet conditio-
nem patris deteriorem,etiam reſpectu uſufructus tantum, quod aliquo pacto fa-
cere non poteſt,arg.l.fi.j.de acquir.poſſ. Nec obſtat ſi dixeris, pater renunciabit
uſumfructū, & hæc omnia ceſſabunt. Replicatē, quòd hac ratione attenta,etiam
ante d.l.i.& l.cum oportet.filius potuiſſet adire ſine conſenſu & iuſſu patris,quia
patri poſtea licuiſſet repudiare,quod tamē eſt falſum.d.l.qui in aliena. & d.§.iuſ-
ſum. Reſtat itaq;, quòd iure ff. requirebatur iuſſum præcedere, ad hoc ut filius
adeundo acquireret patri,ſimiliter poſt d.l.i.& l. cum oportet.cum nihil eſſet im
mutatum.Et hæc erat cauſa altercationū,de quibus hic Iuſtinianus meminit.

1 Liberi poſſunt uenire ad bonorum poſſeſ-
ſionem patris,ex triplici capite.
2 Bonorū poſſeſsio hodie tranſmittitur uir-
tute l.unicæ. C. de his qui ante apertas
tabulas.
3 Bonorum poſſeſſor habet poſſeſſoriam hæ
reditatis petitionem uniuerſalem,& rei
uendicationem.

CAPVT IX.

L. Emancipata. C. qui admitti. Dubitant Dd. hic, an in lege iſta, filia
emancipata quæ non agnouit bonorū poſſeſsionem, deceſsiſſet in-
tra annum, uel poſt annum datum,ad agnoſcendam bonorū poſ-
ſeſsionem. Paul.& Alexand.uolunt omnino deceſsiſſe intra annū,
aliàs nulla fuiſſet dubitatio,an potuiſſet tranſmittere, cum tunc etiam ſi ipſa uiue
ret poſt annum,eſſet tempore excluſa, nec poſſet amplius agnoſcere. Iaſon tenet
legem noſtram procedere etiam poſt annum : & ratio dubitandi tunc eſt,quòd li
1 cet filia fuiſſet excluſa à capite unde liberi,per lapſum anni, poterat tamen adhuc
uenire ſecundo,per caput unde agnati,& tertio per caput unde cognati. l. pen.§.
fi.ff.quis ordo in bonorum poſſeſſ.ſeruetur.l.i.§.ſed uidendū.ff.de ſucceſſ.edict.
notat gl. fi.in l.i.ſuprà eod. & de his dubitari, nunquid tranſmitterentur: & ante
eum idem uoluit Hieron. Tortus,ut refert hic Lancelot. Decius,quamuis Iaſon
ſibi aſcribat,tacito autore. Nec obſtat dum Lancel.pungit hanc lecturam, tenen
do quòd imò hic filia erat excluſa ab omni capite, aliàs tranſmiſiſſet capita quæ
ſupererant,uirtute l. unicæ,infra de his qui ante apert.tabul. Nam reſpondetur,
2 hodie cōmunem opinionē ueram eſſe, d. l. unicā habere locū in bonorū poſſeſſ.
ut hic per omnes:at tempore huius l,nondū erat edita,nec facta d.l.unic. Aduer-
te tamen ad unum circa hanc lecturam,in quo Iaſon ęquiuocat in terminis,dum
uult emancipatam hic potuiſſe uenire per caput unde agnati:nam per emancipa
tionem deſierat eſſe agnata. §. fi. Inſtit. de legitima agnat. tutel. Exiſtimarem ſe-
quendo communia,quòd filia non agnouiſſet, utranq; lecturam procedere: &
quando deceſsit intra annū,ratio dubitandi erat ut per Rimin.hic in prin.quan-
do poſt annum, ratio ut per Tortum & Iaſonem. Sed aliter atq; omnes fecerint,
intelligendum hunc text.arbitror,ut non foret quæſtio an bonorū poſſeſsio non
eſſet agnita,ſed de tempore tantum agnitionis:& pertineat hæc lex ad ſecundam
partem rub.ibi,& intra quæ tempora.& ita ſentit Bar.l.præced. Filia ergo agno
uerat, ſed non intra tempora: & hoc ſuadent uerba text.ibi, Si non agnouit intra
annum. Agnouit ergo,ſed non intra annum. Suadetur quoq; ex uerbis ſequenti
bus.ibi,nullam uendicationem ſucceſsionis. Pondera quòd nō dicit, nullam bo-
norum poſſeſsionem, ſed nullam uendicationem, quæ uendicatio præſupponit
agnitionem præcedentem neceſſariò. l. ij. ſ. unde legit. l. ij. infra de ſucceſſ. edict.
& l.i.infra de Carbon.edict. Et ratio dubitandi ad hunc caſum erat,quòd cum fi-
lia agnouiſſet bonorum poſſeſsionē,in eam uidebantur tranſlata omnia iura hæ
reditaria,

reditaria,&dominium.l.i.ff.de bonorũ poſſeſſ.facit l.cum hæredes.ff.de acquir. poſſeſſ.& per conſequens habere poſſeſſoriam hæreditatis petitionem uniuerſa 3
lem, & rei uendicationẽ particularẽ,ad uendicandas & perſequendas res hæreditarias.l.i. &ij.ff.de poſſeſſ.hæredit.pet. l.i.infra unde legit.& ibi bona gl.in uerbo,perſequi. quas decedendo ad hẽredẽ tranſmittere debuerat: hic decidit contrarium,nullam uendicationẽ,id eſt,nec uniuerſalẽ nec particularẽ tranſmiſiſſe. Et ratio decidendi eſt, quòd bonorũ poſſeſsio non fuit agnita intra tempus anni datum liberis.§.liberis.Inſtit.eo. Suprà dicta autem pro ratione dubitandi procedunt,quando fuit agnita tempore præſtituto à lege. Nõ enim ſufficit agnoſcere, ſed opus eſt agnoſcere intra tẽpus,ut ſ.eo. in ij.parte rub. quã reſpicit lex noſtra.

1 Exempla nõ reſtringũt regulã, eam tamen declarant in quibus terminis procedat.
2 Dictio,ut, aliquando ponitur ſimilitudinariè,non exemplificatiuè.
3 Iuriſdictio legati proconſulis qualis eſſet.
4 Legatus proconſulis æquiparatur uicario epiſcopi.

CAPVT X.

Cum prætor.§.i.ff.de iudic. Non parua eſt difficultas & contentio inter Doct.noſtros,an hic tex.in uerſic.is quoq; cui mandata eſt
L.
iuriſdictio,iudicem dare poteſt,ut ſunt legati proconſulum.procedat in omni cui mandata ſit iuriſdictio,& ſic in omni delegato,an ſolùm in legato proconſulis. Et quot capita,tot ſententiæ. Aliàs tenui non procedere in omni cui ſit mandata iuriſdictio, ſed in legato tantum proconſulis,ut infra declarabo. Pro quo facit,quia in tex.tantum fit mentio de ipſo legato proconſulis,unde à uerbis text.non eſt recedendum.arg.l.non aliter.ff.de legat. iij. Nec obſtat quòd exempla non ſoleant regulam reſtringere.l.dam. infecti ſtipul. per- 1
tinet.ff.de damno infecto,ut dicebat D.meus Alciat.lib.ij.Paradox.cap.v.in propoſito iſtius text. quoniam reſpondetur, etſi intelligatur in legato proconſulis, non tamen reſtringetur regula,quia in alijs ſimilibus legato proconſulis habebit locum,puta in uicario epiſcopi,cui mandatẽ iuriſdictio ab epiſcopo,ut ſtatim clarius dicam. Non procedet tamen in omnib.quibus mandata eſt iuriſdictio,quia exempla quamuis non reſtringant regulam ad caſus expreſſos,declarant tamen in quibus terminis regula debeat intelligi. not.gl.in l.nunquam plura.ff.de priuatis delictis.in uerb.ob aliud. quæ dicit regulam intelligendã ſicut exempla dicunt.Ideo regula huius textus eſt intelligenda in terminis exempli de legato proconſulis. Et Bar.in d.l.damni infecti, inquit,exempla reddere regulam clariorẽ. & in text.iſto illa uox, ut, ponitur potius ſimilitudinariè,pro ſicut,l.in laqueo.ff. 2
de acquir.rerum dom.quàm exemplificatiuè. Confirmanẽ ſuprà dicta,quòd infinitæ ſunt rationes quare legatus proconſulis debeat poſſe iudicem dare,& nòn alius ſimplex delegatus,cum multa ſibi competant quæ non alijs delegatis.Nam mandata iuriſdictione à proconſule,habet iuriſdictionem contentioſam & gene 3
ralem in tota prouincia. l.i.§.damus.ff.de ſuſpect.tut.l.obſeruare. §.fi.cum l.ſeq. ff.de offic. proconſulis. Item mandata iuriſdictione habet propriam iuriſdictionem,& eſt ordinarius.l.legati. & ibi gl.ff.de offic.proconſ.l.cognitio. ff.de offic. eius.unde æquiparatur uicario epiſcopi, ut per Alberic.in l.ſolent.in prin.ff.de 4
offic.proconſulis. Item ante mandatam iuriſdictionẽ à proconſule, ſtatim quòd ingreditur prouinciam, habet iuriſdictionem uoluntariam. l. apud proconſulẽ. ff.de manumiſſ.uindic.& ibi Alberic.& gloſſa in l.ij.ff.de officio proconſulis.& ibi Bart. Item non poteſt proconſul adimere & reuocare mandatam iuriſdictionem legato,inconſulto principe.d.l.ſolent.Et ideo dicebat Odofred. ibi,quòd l. iudicium ſoluitur. ff.de iudicijs.nõ habet locum in legato proconſulis. Et his de cauſis cum myſterio eſt collocatus in ff.ex ordine,in tractatu ordinariorũ. Iuriſconſ.igitur cum dixiſſet hic, eum cui mandata eſt iuriſdictio poſſe iudicem dare, quoniam hoc erat nimis generale,&fuiſſent deſtructa multa alia iura,ſubiungit,

cauſa,quia tenebatur ad triplum,metum inferens:unde cum in hoc grauetur,debet in alio releuari.l.eum qui.ff.de iureiur. Sed hæc ſolutio non procedit, quia in dicto uerſic.ſed etſi non culpa,non tenebatur debitor ad triplum, cum nondum eſſet lata ſecunda ſententia, quæ requirĩ ad hoc ut de triplo teneatur,ut per Bar[3]tolum in d.§.quòd ſi homo, & aduertunt aliqui moderni in d.l. quod te. Conſiderabam dici poſſe, eſſe ſpeciale alia ratione: quia in actione quod metus cauſa, adeſt uoluntas metum paſsi,quæ licet ſit coacta,tamen lex habet eam pro uoluntate,& ſuper ea diſponit,& facit fundamentum. l.ſi mulier. §.pen.& fi.ff.eod.tit. Vnde minus delinquere & peccare uidetur metum inferens,ex quo adeſt uoluntas alterius, quàm alius delinquens, & ideo lex mitius cum eo agit. Nec obſtat ſi dixeris,nullum eſſe ſpeciale in actione quod metus cauſa,quia idem eſt in interdicto unde ui,uel quod ui aut clàm,cum iſta ęquiparet Iuriſconſult.in d.uerſic.ſed etſi non culpa. Siquidem reſpondeo ad hoc,ſimilitudinem non procedere in totum,ſed quo ad quid,ſcilicet ad caſum qui exprimitur in text.quando res nõ erat peritura,ſi metus non fuiſſet adhibitus: ſecus quando fuiſſet peritura, quia tunc in interdictis,de quibus ibi,ſimiliter debitor teneretur: ſecus in actione quod metus cauſa. & hæc intelligentia placet.facit in ſimili l.i.ff.de precario.ubi inquit Iuriſconſult. precariũ ſimile eſſe cõmodato, & tamen in multis differunt, ut ibi per gl.ſatisq́ eſt ſimilitudinem procedere in caſu de quo in text. c. translato.extr. de [4] conſtitutionibus.Pręterea ſi diceremus omnino aſsimilari,deſtruerentur omnia iura dicentia,in delictis indiſtinctè debitorẽ teneri:& ſic nulla redderetur cõmunis opinio,& eſſet conſtituenda concluſio in contrariũ.

1 Difficultas in obligatione facti,indiſtinctè excuſat à mora.

2 Imputatur illi qui potuit proſpicere,& nõ fecit.

CAPVT XIII.

L. Qui autem.§.i.ff.de conſtitut.pecun. Bart.in l.quod te.col.fin.ff.ſi certum pet.tractat,quando difficultas excuſet à mora:& facit primam concluſionem,in obligatione facti difficultatẽ excuſare à mo[1]ra indiſtinctè,& per conſequens ab intereſſe.allegat l.ſi uehenda.§.pen.ff.ad l.Rhod.de iactu. cum ſimil. & cum hac concluſione tranſeunt indifferenter ibi Doct.Sed contra hanc cõmunem ita indiſtinctè receptam,urget maximè hic text.ſi quis conſtituerit certam perſonã pro ſe fideiuſſurã, & perſona illa nolit fideiubere,tenetur conſtituens uel dare æquè idoneam perſonam,uel ſoluere intereſſe:& ita difficultas eum non excuſat.Reperio quòd D.Carolus Ruinus in l.iiij. §. Cato.in repetit.ff.de uerb.oblig.num .lxvi. ſoluit hoc contrarium, quòd aut quis ſecundum ſonum uerborũ uidetur promiſiſſe factũ ſimplex alienum,lex tamen interpretatur quòd uoluerit promittere ſe curaturũ & facturũ, & tenetur, nec difficultas eum excuſat, quia uideẽ quodãmodo promiſiſſe cum effectu:& ita procedat hic tex.§.i.Aut promiſit ſe curaturũ, & tunc excuſatur: & ita procedat cõmunis opinio.Sed iſta ſolutio nõ tollit difficultatem.Primo eſt ſine lege,ut ibi dicit Crotus.Item eſt contra gl.hic in uerb.certã.quæ uult,quòd in hoc caſu dicatur promiſſum factũ propriũ, non alienũ,ſcilicet ſe curaturũ, & tamen difficultas nõ excuſat conſtituentẽ. Vnde pro defenſione cõmunis opinionis,legendo illam l.quod te.conſiderabã, quòd cõmunis opinio procedit,ut difficultas excuſet à mora obligatũ ad factum, quando difficultas ſuperueniens non potuit præuideri,ut in d.l.ſi uehenda.§.pen.cum alijs alleg. per Bar. ſecus quando potuit præuideri,ut hac l.qui autem.§.i.ſiquidem potuit ille conſtituens præuidere,alloquendo illam perſonã, an uoluiſſet pro eo fideiubere:eſt enim ſibi im[2]putandum qui potuit proſpicere,& non fecit.Et in ſimili inſpicitur quod euenire poteſt.l.ſi quis domũ.§.fi.ff.locati.ibi,proſpicere debuit.l.ſi ab arbitro.ff.qui ſatiſdare cogantur.Et hanc ſolutionẽ confirmo ex notatis ſubtiliter per Soci.conſ.cclxxxviij,col,antepen,ubi pulchrã diſtinctionẽ facit,quę ſeruit in propoſito.

1 Tutor poteſt ſibi ſoluere nõ modò in mutuo,ſed in alio caſu.

2 Tradere poſſeſsionem,& tradere uacuam, ſunt diuerſa.

CAPVT XIIII.

L. Fiſtulas.§.i.ff.de contrah.empt. Gl.in l.ſingularia.ff.ſi cert.pet.di-
cit eſſe ſpeciale in mutuo,quòd tutor poſsit ſibijpſi ſoluere,cum re-
gulariter tutor non poſsit in rem ſuam autorari. In contrariũ tamen
eſt cõmunis opinio, non eſſe ſpeciale in mutuo, quia etiã in alia cau-
1 ſa tutor poteſt ſibi ſoluere.allegat Bar.ibi textũ in hac l. fiſtulas.§.i. in quo ex cau-
ſa emptionis tutor ſibi rem tradit. Sed poteſt defendi opinio gloſſæ quantũ ſit ad
hanc l.§.i.& dicere tex.loqui de ſolutione facti,ſcilicet poſſeſsionis uacuæ,quę in
facto conſiſtit:gl.autem loquitur de ſolutione iuris.&ita intellexit hunc tex.Bar.
in l.i.§.fuit quæſitũ.ff.ad Trebell.in prin. Nec obſtat dum aliqui dicebant,quòd
imò in hoc §. i. tractatur etiam de ſolutione iuris,cum tractetur de traditione poſ-
ſeſsionis,per quam poſſeſsionẽ transfertur dominium.§.per traditionem. Inſtit.
de rerum diuiſ.l,tradirionib.C.de pactis. quod dominium eſt iuris;quia reſpon-
deo quæſtionem tantum eſſe de traditione poſſeſsionis uacuæ,non autem de ſim
plici traditione poſſeſsionis: & ideo erat in hoc §. tradita poſſeſsio,& etiam domi
2 nium,tamen nõ erat tradita poſſeſsio uacua. Et iſta ſunt diuerſa,ut tradatur poſ-
ſeſsio, & ut uacua tradatur, quia unum poteſt ſtare ſine alio.l.ſi fundũ.ff.de fun-
do dotali. Bart.not.in l.ſi ſtipulatus.ff.de uſur.Et quòd ibi tantũ quæſtio eſſet de
uacua poſſeſsione, non de traditione ſimplicis poſſeſsionis, apparet dum Iuriſc.
conſulit pupillum & familiã diſcedere de fundo,& tamen potuiſſet tradi res ſim-
pliciter etiam eis extantibus in fundo,& uide in materia ſ.cap.ſeq.

1 Tutor non poteſt autorari pupillo ſibimet reſtituenti.

2 Tutori relictum,cenſetur relictum ut tutori,non autem ut Petro & Sempronio.

3 Differentia debet eſſe inter dantem & accipientem.

CAPVT XV.

L. Prima,§.fuit quęſitũ.ff.ad Trebell. Cõmunis opinio eſt cõtra gl.in
l.ſingularia.ff.ſi cer.pet.in mutuo nullũ eſſe ſpeciale,ut tutor poſsit
ſibi ſoluere, quia idem eſt in alia materia ꝙ mutui : quamuis defen-
derim opinionẽ gl. à lege fiſtulas.§. i. de contrah. empt. priore cap.
Nunc autem adducitur cõtra cõmunem tex.in hac l.i.§.fuit quęſitũ.ubi ſi pupil-
1 lus ſit grauatus reſtituere tutori, non poteſt tutor in hac re autorari ; unde uide-
tur eſſe ſpeciale in mutuo. Super hoc contrario multum laborant Doct.in d.l.ſin
gularia.& in d.§.quæſitum.Ego dum legerem d.l.ſingularia.defendendo cõmu
nem,reſoluebã hunc §.quæſitũ.hoc modo. Sciendũ eſt quòd quicquid relinquit
2 teſtator tutori,cenſetur relinquere ut tutori, non autẽ ut Petro,Iacobo, Sempro-
nio &c. Et ideo ſi talis ſe excuſet à tutela, priuatur omni cõmodo teſtamẽtario,ut
habetur in l.fi.ff.de confirman.tut.l.poſt legatum.§.amittere. ff.de his quibus ut
indig.Dico itaq; in hoc §.ex quo eſt relicta hæreditas ut tutori,ſi poſſet ſibijpſi re-
3 ſtituere,ut tutor daret,& ut tutor acciperet,& ita nulla eſſet differentia inter dan-
tem & accipientẽ,contra l.ij.ff.de ſtipul. ſeruorũ.cum ſimil.Et hoc eſt quod dicit
in hoc §. ibi,non poſſe tutori, eidemq; autori reſtituere.Sed in cõmuni cõcluſio-
ne tanquã tutor ſoluit, & tanq; alius accipit,ſcilicet tanquã ipſe Petrus,Sempro-
nius &c. ideo eſt differentia inter dantem &accipientẽ,quod fieri poteſt.Et hanc
ſolutionẽ cõfirmo ex pulchra doctr. Bar.in terminis,in d.l.ij.de ſtipulatione ſer-
uorum,in fi.à nemine hactenus conſiderata in propoſito iſto.

1 Exceptio intelligit facta in caſu quo regula loquit,& ideo dicitur eſſe de regula.

2 Effectus reſultans ex inſtrumento ualido ad producendum conſideratur, non ex inſtrumento executiuo.

3 Argumentum à contrario ſenſu eſt coniectura,quæ colligitur ex mente legis, nõ ex uerbis.

4 Dictio, Niſi,aliquando facit exceptionem in genere.

CAPVT XVI.

AVthentica, Si quis in aliquo. C. de edendo. Notat Deci. ex uerbis
huius authenticæ, ibi, nulla ex hac memoria fiat exactio, niſi aliud
documentũ proferatur. à contrario ſenſu, quòd ſi poſtea documen
tum proferatur, fiet exactio ex memoria, non ex documento. Con-
firmatur ſecundum eum per dictionem exceptiuam Niſi, quæ ponit exceptionẽ
à regula. l. actione, cum ibi notatis. infra de tranſactio. Et exceptio intelligitur fa- 1
cta in caſu quo regula loquitur, quia exceptio debet eſſe de regula, ut habetur la-
tius per eundẽ Dec. in l. i. ff. de reg. iur. Sed regula eſt negatiua, ut ex memoria nõ
fiat exactio: igitur exceptio quæ fit per exceptiuã Niſi, ponit ut fiat ex ea exactio,
producto documento, cuius memoria meminit. Verùm contrariã opinionẽ ue-
riorem credo, ut ex documento producto fiat exactio, non ex memoria. Primò,
quia conſideratur effectus reſultans ex inſtrumento ualido, & habili ad produ- 2
cendum, non autem ex inſtrumento executiuo. Vnde ſi adunantia generalis ele
git illum quem priores nominauerint, nominatus poſtea à priorib. cenſetur ele-
ctus ab adunantia, non autem à priorib. Bart. in l. unum ex familia. §. i. ff. de lega.
ij. Dec. conſ. cclxxxvi. in prin. Secundo facit uulgata regula, quòd quando actus
nullus confirmatur, attenditur actus cõfirmans, non confirmatus. l. more maio-
rum. cum l. ſeq. ff. de iuriſd. om. iud. Sed memoria ex ſe non eſt ualida ad proban
dum, ſine cõfirmatione documenti: ergo &c. Non obſtat hic text. ponderatus ut
per Deci. quia aliter debet intelligi. Et primò conſidero, non poſſe hic ſumi argu
mentum à contrario ſenſu, quoniã quoties in aliqua diſpoſitione poteſt ſumi ſen
ſus directus, nunquã ſumitur argumentũ à contrario ſenſu, ut notatur per Doct.
in l. i. ff. de officio eius. Et eſt ratio, quia argumentũ à contrario ſenſu eſt coniectu 3
ra, quę colligitur ex mente legis, non ex uerbis. Sed cum ex uerbis elicitur ſenſus
directus, quorſum ſumere argumentum à cõtrario ſenſu? Nam in claris non eſt
opus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. de uerborum oblig. Sed hic apparet de
ſenſu directo, igitur &c. Nec quicquã facit dictio Niſi, ponderata ut ſuprà: quo-
niam dico eam in text. noſtro non ſeruare naturam ſuam, ſed ſtare diſiunctiuè. &
probo ineuitabili ratione. Nam dicitur in tex. nulla ex hac memoria fiat exactio,
niſi aliud documentũ aut alia probatio exhibeatur, æqualiter hos caſus determi-
nando. Sed abſurdum eſſet dicere, quòd ſi fiat probatio per teſtes, exactionem fie
ri ex memoria. Idem igitur quando fit probatio per documentum. l. iam hoc iu-
re. ff. de uulg. & pupill. l. quamuis. C. eo. Facit itaq; dictio Niſi, relationem ſeu ex- 4
ceptionem ad genus, non ad ſpeciem, ut dicitur de relatiuo, quod aliquando re-
fert in genere, licet regulariter in ſpecie, ut diximus in l. ij. in prin. & in l. uinũ. ubi
Alexand. ff. ſi certũ pet. Et in ſpecie de dictione Niſi, quòd excipiat in genere, tra
dit Iaſon in l. in actionibus. per illum tex. ff. de in litem iuran. Ex hoc infertur, uti
litatem traditam per Deci. ex hac inueſtigatione nõ procedere, & potius debere
attendi tempus prolati documenti, q; productionis memoriæ.

1 Abſoluere accuſatum, eſt meri imperij.
2 Melius eſt nocentem abſoluere, quàm innocentem cõdemnare.
3 Iudex debet eſſe magis pronus in abſoluendo, quàm in condemnando.
4 Differentia inter merũ & mixtũ imperiũ.

CAPVT XVII.

L. Abſentem. ff. de pœnis. Bart. in l. imperium. ff. de iuriſd. om. iud.
quem ſequũtur cõmuniter Doct. uult ea dici de mero imperio, quę
reſpiciunt publicam utilitatem principaliter: quæ uerò reſpiciunt
priuatam, eſſe mixti imperij. Sed contrà facit, quia abſoluere accu- 1
ſatum eſt meri imperij. l. ſolent. ff. de officio proconſ. & legati. & tradunt omnes
in d. l. imperium. & tamen id reſpicit principaliter priuatam utilitatem accuſati,
qui abſoluitur. Moderni reſpondent dupliciter ad iſtud obiectum. Primò, quòd
imò abſoluere reſpicit publicam utilitatẽ principaliter per hunc text. in quo ha-

2 betur, melius eſſe nocentem abſoluere, quàm innocentem condemnare. Et iura paſsim dicunt, intereſſe reipub. aliquem defendi. l. ſeruum quoq;. §. publicè. ff. de procurat. l. ſi non defendantur. ff. de pœnis. cum ſimil. adductis per gl. in d. §. publicè. Secundo, quia abſolutio uenit in conſequentiã: nam à principio attenditur accuſatio, cum animus accuſantis ſit, ut accuſatus cõdemnetur. Et attendi debet quod principaliter agitur. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet. Verùm hæc non tollunt, quò minus abſolutio dicatur reſpicere principaliter priuatam utilitatẽ abſoluti. Nec obſtat hic text. quia non dicit id ad quod allegatur per Doct. quòd melius ſit nocentem abſoluere, quàm innocentẽ condemnare, ſed quòd ſanctius eſt nocentem impunitũ relinquere. & ita non loquitur de abſolutione. Nec quicquã facit quòd interſit reipub. aliquem defendi. d. §. publicè. & l. ſi non defendantur. nam hoc procedit ſecundariò, non principaliter: ſicut dicimus intereſſe reipub. mulieres eſſe dotatas. l. i. ff. ſoluto matrimonio. & intereſſe reipublicæ ne quis re ſua male utatur. §. ſed & maior. Inſtitut. de his qui ſunt ſui uel alieni iuris. & tradit Bar. in dicta l. i. ſoluto matrimonio. Nam principaliter reſpicit defenſio utilitatem defenſi. Suadetur ex eo, quòd iura ſuprà allegata cum ſimil. loquuntur tam de defenſione in cauſa ciuili, quàm in cauſa criminali. Et in ciuili nõ eſt dubium, defenſionem reſpicere priuatam utilitatem principaliter, ut per Bartolũ & alios in dicta l. imperium. in materia iuriſdictionis. Præterea etiam quòd defenſio reſpiceret principaliter publicam utilitatem, ex defenſione non infertur neceſſariò abſolutio: nam poteſt ſequi condemnatio. Non obſtat quòd principaliter attendatur condemnatio, attento animo accuſantis, ſed abſolutio poſtea uenit in conſequentiam. Nam hoc attento, non eſſet quærendum an abſolutio eſſet meri imperij: nec eſſet bona æquiparatio, quam facit tex. in dicta l. ſolent. Ideo dicendum eſt, abſolutionem ita principaliter conſiderari, ſicut condemnationem. Præterea in hac materia non habetur reſpectus ad partem, ſed ad iudicem, an hoc uel illud poſsit necne. d. l. ſolent. ubi uerba diriguntur ad iudicem, ut l. nemo qui conde-
3 mnare. ff. de regul. iur. Et quo ad iudicem, in eo principalius conſideratur abſolutio quàm cõdemnatio, cum magis tendat ad abſolutionem. arg. l. Arrianus. ff. de actio. & obligat. & l. denunciaſſe. §. quæritur. ff. ad l. Iul. de adult. Ex his conſtat differentiam Bart. & cõmunem, inter merum & mixtum imperiũ non procedere, cum iure non probetur. Et contra eum adhuc facit, quia inquiſitio eſt meri imperij, ut per omnes in dicta l. imperium. & tamen pluries fit ad priuatã utilitatem, ut per Bartolum in l. ij. §. ſi publico. ff. de adulterijs. Quo fit ut conſiderauerim
4 aliam differentiã dari poſſe, quòd merũ imperiũ exerceatur circa reſpicientia perſonam, mixtum uerò circa reſpicientia res & bona, ut eſt expreſſus text. in dicta l. imperium. officio tamen nobili ad differentiam iuriſdictionis.

1 Ordinarius iudex ſi ferat ſententiam nullam, poteſt iterum in ea cauſa cognoſcere & iudicare.

2 Delegatus principis an poſsit lata ſententia nulla, iterum iudicare.

3 Cauſa ſemel exẽpta à manib. ordinarij, nõ poteſt ad eũ reuerti ſine licentia iudicis.

CAPVT XVIII.

1 L. Si ut proponis. la i. C. quomodo & quando iudex. Ordinarius iudex ſi ferat ſententiã nullam, poteſt iterum in ea cauſa cognoſcere & iudicare. l. ſi præſes. hoc eod. tit. Secus eſt in delegato, qui lata ſententia nulla, denuò iudicare non poteſt, ut hac l. & hoc nõ habet dif-
2 ficultatem. Dubium maius eſt, quid in delegato principis. Et communis opinio Doct. eſt in l. iudex poſteaquam. ff. de re iudicata. idem in eo eſſe, quod in alio delegato, ut iterum iudicare non poſsit. Et potiſsimũ fundamentum eſt in hac lege, quæ loquitur indiſtinctè & generaliter, ergo generaliter intelligenda. l. de precio. ff. de public. l. i. §. & generaliter. ff. de legat. præſtand. Ex hoc inferunt Doctores in alio propoſito, in rubr. ff. de officio eius. Iudicem ordinariũ habere firmiorem iuriſdi-

iuriſdictionem. Angel.tamen in d.l.iudex poſteaquã.tenuit contrariũ,delegatũ
à principe lata ſententia nulla,iterum iudicare poſſe: quem ſequitur Decius in c.
in literis.extra de officio delegat.rationibus de quibus ibi per eos. Et hæc opinio
contra cõmunem mihi placet. Nec obſtat hic text. nam reſpondetur,non loqui
de delegato principis,ſed de delegato ab ordinario,ſcilicet à præſide,ut ex uerbis
expreſſe colligitur,ibi,Non immeritò præſes denuò negociũ alterius iudicis no-
tioni terminandum cõmiſit. Pondera dictionem,denuò,quæ ſignificat iterum.
gl.in l.i.C.de aduocat.diuerſ.iudicio.& in l.cum prior.C.de diſtract.pignorum.
Fuit igitur præſes, qui primò & ſecundò cõmiſit cauſam ſeu delegauit. Nec ob-
ſtat ſi quis ſubtiliter dixerit,quòd illa dictio,denuò,nõ refertur ad uerbum,com-
miſit,ſed ad uerbum,terminandum:ut ſit ſenſus,quòd præſes commiſit negociũ
denuò terminandum: & ſic fieri poteſt quòd princeps primò cõmiſerit, poſtea
præſes:ſiquidem replicatur, hunc ſenſum nullatenus admittendum, ea ratione,
quia cum cauſa eſt à principio delegata à principe,& ſic exempta à manibus or- 3
dinarij,ligatæ ſunt manus ordinarij, nec ad eum tunc poteſt reuerti ſine licentia
principis.c.ut noſtrum. de appell. ergo neceſſariò eſt dicendum, quòd hic præ-
ſes etiam primò commiſerat.Ex hoc apparet reſponſio ad l.de precio.& ad §.ge-
neraliter. quæ non procedunt quoties ſubiecta materia ſuadet diſtinctionẽ. Sed
ſuprà oſtenſum eſt,impoſsibile eſſe quòd princeps primò commiſiſſet,d.c.ut no
ſtrum. ergo non poteſt intelligi l.iſta generaliter in delegato principis: & diuer-
ſa eſt ratio inter delegatũ principis,& alium delegatũ, ut latè habetur in d. rub.ff.
de offic.eius.& in rub.extr.eo.tit.per moder. Alia etiam adducunt̃ pro cõmuni,
quæ uideas loco ſuo ordinario,ad quæ facilior eſt reſponſio. Volui hic enodare
tantum intellectũ huius l.ſi ut proponis.quã ita intellexi primo anno promotio-
nis meæ ad ius ordinariũ matutinũ,& dictaui ſcholaribus meis. Nunc autẽ repe
rio idem uelle quoſdam modernos repetentes in d.rub.ff.de offic.eius. Si habue
runt à me,ego conſentio ne furti teneant̃:ſi minus, lætor concurrere cum ſpiritu
doctorum uirorũ. Nam & idem mihi accidit pluries inter ſtudendũ, ut in men-
tem ueniant legum ſenſus,quos poſtea reperio alios tradidiſſe.

1 Fideicommiſſaria ſubſtitutio,non eſt propriè ſubſtitutio.	4 Subſtituere eſt ſub aliquo præcedenti aliquid ſtatuere.
2 Subſtitutio eſt largo modo inſtitutio.	5 Fideicõmiſſarius non comprehenditur in ſtatuto faciente mentionem de hærede, nec de ſubſtituto.
3 Subſtitutio nõ habet ſe tanquam genus ad fideicommiſſum.	

CAPVT XIX.

RVb.Inſtit.de fideicõmiſſarijs hæredit. Cum aliàs legendo Inſtitu-
tiones interpretarer hanc rub.quærebam quare eſſet,quòd ubiq; in-
ſcriberetur de uulga.& pupill.ſubſtitut. & nullibi de fidecõmiſſarijs
ſubſtit.Et poſt multa reſpondi eam eſſe rationem, quòd fideicõmiſ- 1
ſaria ſubſtitutio non ſit ſtrictè & propriè ſubſtitutio,ſecundum communem opi-
nionem Doctorum in rubr.ff.de uulga.& pupill.& C. de impuber.& alijs ſub-
ſtitut. Et quamuis Alexand.utrobiq; ſentiat cõtrarium, quem ſequitur Socinus
in dicta rubrica ff. de uulga.tamen ſemper arbitratus ſum cõmunem ueriorem,
quam optimis fundamentis ſuſtinent Doctores in dictis locis, & eam defenſaui
hic,& in rubrica C.de impuber. in ciuitate Papiæ, & latius in dicta rubrica ff. de
uulgari.cum Placentię legerem hora pomeridiana.Pro qua facit primò rubr.C.
de inſtitutionibus & ſubſtitutionib.& reſtitutionib.naturaq; copulę eſt,poni in-
ter diuerſa.gloſſa in rubr. ff.de iuris & facti ignor. Stringo inductionem ex pri-
ma parte rubricæ, ubi ponitur copula inter inſtitutionem & ſubſtitutionem:&
ſubſtitutio eſt largo modo inſtitutio,non autẽ propriè & ſtrictè, ut tenent omnes 2
in dicta rubric. de uulgari. Vnde ex ſerie illius rubr. C.de inſtitut.apparet mani-

ſeſtè,hæc omnia tanquam diuerſa accepiſſe Imperatorem,confirmatur ex l.gene
raliter.in prin.eod.tit.ubi ſubſtitutio & reſtitutio ponuntur tanquam diuerſa:&
rubr.ſolet ſumere declarationem à nigro.Doct.in l.i.ff.ſi cert.pet. Nec obſtat re-
ſponſio Alexand.de notatis in rub.C.de ſeruit.&aqua.nam gl.d.rubricæ proce-
dit quando quis eſt magis tractaturus de ſpecie, quæ eximitur à genere. Sed in
dicto tit.de inſtitutionib.non tractatur plus de fideicommiſſo,quàm de aliјs ſub-
3 ſtitutionibus. Nec eſt uerum quòd ſubſtitutio ſit genus ad fideicõmiſſum : nam
ſubſtitutio aliter prædicatur, ut uidere eſt in l. i. ff. de uulg. ad idem §.fi.ſuprà de
pupillari ſubſtitutione.ubi habetur, quem nõ poſſe extraneo ſubſtituere,ſed po
teſt per fideicõmiſſum eum obligare. Igitur obligare aliquem fideicõmiſſo, non
eſt propriè ſubſtituere. facit hæc rubr. noſtra, in qua appellatur hæreditas fidei-
commiſſaria,non autem ſubſtitutio. Nec obſtat quòd iura aliquando appellent
fideicõmiſſariũ ſubſtitutum,uel ſubſtitutionem fideicõmiſſariam: & quòd in le-
gatis,fideicõmiſsis, donationibus cauſa mortis poteſt ſubſtitui. Ad hoc dicitur,
admitti fideicõmiſſum eſſe ſubſtitutionẽ,ſed non propriè &ſtrictè. Aut enim uo-
lumus conſiderare uerbum,ſubſtituo, uel ſubſtitutio, quo ad ſui ſignificatum &
4 deriuationem, quo caſu nihil aliud eſt, quàm ſub aliquo præcedenti aliquid ſta-
tuere & ordinare, & tunc fideicommiſſum dicetur propriè ſubſtitutio : nam eſt
quoddam ſtatutum & ordinatio teſtatoris, facta ſub præcedenti inſtitutione,uel
præcedenti uoluntate,quando fit ab inteſtato:habent enim uenientes ab inteſta-
to tacitam uoluntatem defuncti.l.cõficiuntur.ff.de iure codicill.facit §.ſed ſi gre-
gis.ſuprà de rerum diuiſ.ibi,in uinearum demortuarũ,uel arborum locum,alias
ſubſtituere.&l.uel inutilium.cum l.ſeq.ff. de uſufructu. Similiter iudex dicitur
iudici ſubſtitui,l.pen.ff.iudicatum ſolui. Aut capimus hæc uerba prout capiun-
tur à Iuriſcõſulto in l.i.ff.de uulga.reſtringendo ea ad hæredũ inſtitutiones, quo
caſu nihil aliud eſt ſubſtitutio,quàm inſtitutio facta ſub alia inſtitutione,ut ſuprà
de uulga.in prin.ibi,ſeruum neceſſarium hæredem inſtituere ultimo loco,id eſt,
ſubſtituere.& l.cohæredi.§.qui diſcretas.ff.de uulg.&pupill.ibi,omnem inſtitu-
tionis ordinem. & loquitur de inſtitutione & ſubſtitutionib. & tunc fideicõmiſ-
ſum non eſt ſubſtitutio:non enim fuit fideicommiſſarius primò, nec ſecundò in-
ſtitutus,ſed alius,de cuius manu fideicõmiſſarius debet accipere. Prædicta ſunt
5 utilia propter ſtatuta facientia mentionem de ſubſtitutione,quę cum ſtrictè intel
ligantur & propriè,l.quicquid aſtringendæ,de uerb.oblig.l. iij. §. hæc uerba. ff.
de neg.geſt.non cõprehenderent ſubſtitutionẽ fideicõmiſſariam,ut concludunt
pleriq; in ſuprà dictis locis,& latè tradidi infra proximo lib.cap.xix.

1 Probare quis tenetur ſe agnouiſſe bonorũ poſſeſsionem intra tempus.
2 Agnitio ſimplex bonorũ poſſeſſ. coram iudice facta,de iure nouiſsimo ſufficit.
3 Teſtari nihil aliud eſt,quàm animum ſuum declarare.

CAPVT XX.

§. Fin.Inſtit.de bonorũ poſſeſsione. Bonorũ poſſeſsio debet agno-
ſci intra certa tempora, à liberis intra annum, à reliquis intra centũ
dies.§.liberis.hoc eod.tit. Inde dubitarunt Doct. in rub. C.qui ad-
mitti.ſi quis agnouit bonorũ poſſeſsionem, non tamen conſtat de-
bito tempore agnouiſſe,an præſumatur tempore debito agnouiſſe, an uerò hoc
1 debeat probare.Et Barbat.quem cõmuniter ſequuti ſunt Doct. in d.rub.tenuit,
eum debere probare.Et potiſsimum fundamentũ eſt ſuper hoc §. dum dicitur, ſi
eam,ſcilicet bonorũ poſſeſsionẽ admittere, intra ſtatuta tempora oſtenderit. Iaſ.
ibi tenet contrarium, quòd præſumatur pro eo qui agnouit,nec requiratur pro-
batio,pluribus fundamentis,ut per eum. Et ſi quis uelit ſequi Iaſ.contra commu
nem, poterit facilè euadere hunc text. ſuper quo fit maximum capitale à tenenti-
bus cõmunem,&oſtendere quòd nihil penitus facit,nec meruit in propoſito alle
gari.

gari. Nam quæſtio Doct. procedit, poſtq; quis agnouit bonorum poſſeſsionē, ſi
contingat dubitari an intra tempora agnouerit, an hoc debeat probari per agno-
ſcentem: puta, cum is qui agnouit, agit poſſeſſorio quorum bonorū, uel poſſeſſo
ria hæreditatis petitione, aduerſus poſſeſſores rerum hæreditariarum: & illi exci-
piunt, actorem non agnouiſſe bonorum poſſeſsionē intra tempora. Sed hic §. lo-
quitur de tempore quando quis agnoſcit bonorum poſſeſsionē coram iudice, &
ſic in alijs terminis: & eo tempore quo quis agnoſcit, non eſt neceſſaria probatio
aliqua, maximè de iure nouiſsimo, per l. fi. C. qui admitti. & hunc §. per quæ iura
eſt ſublata cauſæ cognitio, quæ aliàs requirebatur: & ſufficit ſimplex agnitio co- 2
ram iudice facta, ut per Bar. in l. iij. §. ſi cauſa cognita, ff. de bonorum poſſeſſ. dum
quærit, an in agnitione bonorum poſſeſsionis requiratur citatio. Nec obſtat iſte
text. in illis uerbis, Intra ſtatuta tempora oſtenderit. nam quamuis diuerſimodè
intelligatur per Dd. non debet exponi, oſtenderit, id eſt, probauerit: quoniā hoc
eſt falſum, iure iſtius §. requiri probationē, ut dixi proximè. Sed ſenſus eſt, Intra
ſtatuta tempora oſtenderit, id eſt, declarauerit. & hæc intelligentia ſuadetur ex l.
fin. C. qui admitti. unde eſt extractus hic §. dum ibi dicitur, Sufficiat qualiſcunq;
teſtatio amplectendæ hæreditatis. &, Teſtari eſt animum ſuum declarare. l. ſcire 3
oportet. §. ſcire autem. ff. de excuſat. tutor. & ibi gloſſ. Inde dicitur proteſtatio &c.
Voluit ergo Imperator hic dicere, nunc quem non debere curare formā antiquā
petendi bonorum poſſeſsionem, ſed ſufficere intra tempora ſtatuta declarare ani
mum ſuum coram iudice, ut d. l. fi. ad quam ſe refert hic tex. dum dicitur, Sed be-
ne anteriores principes huic cauſæ prouiderunt &c.

Supputationum Iuris D. Nicolai BELLONI PATRICII CASALENSIS LIBER QVARTVS.

1 Bonorum poſſeſsio hodie non requirit decretum, nec petitionē, ſed nudam declarationem animi.

2 Libellus non requirebatur in agnoſcenda bonorum poſſeſsione de iure antiquo, ſed ſufficiebat qualiſqualis petitio.

3 Decreti interpoſitio nō competit iure magiſtratus.

4 Pupillus nō habens patrem, nec tutorem, poſt ſeptē annos agnoſcit bonorū poſſeſsionem cum decreto.

CAPVT I.

LEX final. C. qui admitti. Ante hanc legem in agnoſcenda bono-
rum poſſeſsione requirebatur ſolennis petitio. l. i. C. cōmu. de ſuc-
ceſſ. & cum cauſæ cognitione pro tribunali prætor interponebat
decretum ſuum, decernendo bonorum poſſeſſ. l. iij. §. ſi cauſa co-
gnita. ff. de bonorum poſſeſſ. l. ij. §. dies. ff. quis ordo in bonorū poſ-
ſeſſ. ſeruetur. Nunc autem non requiritur amplius petitio, ſed ſufficit qualiſcun- 1
que teſtatio animi in iudicio, ex qua appareat quē agnoſcere bonorū poſſeſſ. nec
requiritur cauſæ cognitio, & decreti interpoſitio, ut hac l. & §. fi. Inſtit. de bonorū
poſſeſſ. Et hæc ſunt cōmunia. Fuerunt tamen qui cenſuerint adhuc decretū eſſe
neceſſariū, & dicunt per hanc legem ſublatū tantum libellū & petitionē, non au-
tem decretum, ut refert gl. in l. fin. §. nos itaq;. in uerb. ex decreto. in fi. C. de curat.
furioſi. Et hanc partem ſequutus eſt dominus meus Alciat. lib. ij. Paradox. c. xiij.
Mouetur primo, quoniam ratio hic aſsignata, ut captiones uerborū inanium ex-
cludantur, non poteſt habere locum in decreto, quod cum fieret maxima ſolen-
tate & cognitione cauſæ, nullo pacto eſt dicendū id continere captionē uerborū.

Loquitur itaq; hic text. de petitione & libello, in quo talis captio conſiderari po-
teſt. Secundo facit, quia expreſſe Iuſtinianus in d.§.nos itaq;. atteſtatur petitionẽ
bonorũ poſſeſſ. ſublatam per Conſtantinũ: ſed nihil habet cõmune petitio cum
decreto. Tertio, Iuſtinianus in d.§.nos itaq;. æquiparat eam bonorum poſſeſſ. de
qua ibi, illi quę furioſo decerni ſolet. Sed in furioſo pluſquam manifeſtũ eſt requi
ri decretum, igitur idem erit in alijs. Et quòd per iſtam l. nõ ſit ſublatũ decretũ, te-
nuit quoq; Bulgar. ſ. eod. l.i. col. xiij. Ego uerò, quãuis maxima ſit apud me auto
ritas præceptoris mei, à qua plerunq; non ſoleo recedere, crediderim opinionem
cõmunem ueriorẽ, præmittendo errare eos qui credunt etiam ante hanc l. fuiſſe
2 neceſſariũ libellum in agnoſcenda bonorũ poſſeſſ. nam nullus libellus require-
batur, ſed ſimplex petitio, non in formã libelli, ut concludit Bart. in d.l. iij.§.ſi cau
ſa cognita. Et hæc eſt cõmunis ſententia, ut teſtatur Signorol. de homode. ſ. eod.
l.i. col. iij. & iiij. & ideo etiã nulla requirebat̃ citatio. Si uerò comparuiſſet cõtradi
ctor, & ita fuiſſet uidendum de iuribus partium, tunc requirebatur libellus, cita-
tio, litis conteſtatio &c. Satis eſt quo ad propoſitum noſtrum, quòd ad agnoſcen
dam bonorũ poſſeſſ. libellus non requirebat̃, ſed petitio ſimplex, per quam quis
deducebat cauſam, qua petebat ſibi decerni bonorũ poſſeſsionẽ. Et quoniã præ-
tor decernebat poſtea adhibita cauſæ cognitione, fiebat hęc petitio ad informatio
nem iudicis, ut poſſet cognoſcere an decernenda eſſet bonorũ poſſeſſ. nec ne, ut
per Bart. & Doct. ubi ſ. qui dicunt, iura loquentia de cognitione cauſæ, intelligi
reſpectu informationis iudicis, non partis. Hæc igit̃ petitio hodie eſt ſublata, un-
de non requirit̃ amplius cauſæ cognitio, & per conſequens nec decretũ: ſed ſuffi-
cit qualiſcunq; declaratio animi illius qui agnoſcit, coram iudice tamen, ut adipi-
ſcatur bonorũ poſſeſſ. Et hęc opinio probatur in primis per d.§.nos itaq;. ibi, quę
antea ex decreto dabatur. & tempus præteritũ eſt abnegatiuũ præſentis, maximè
iuncta illa dictione, antea. Cui non obſtat reſponſio domini mei, quòd ibi erat du
bitatio, ex quo Imperator ipſe admittit curatorem ad bonorũ poſſeſsionẽ, an eſ-
ſet talis bonorum poſſeſsio ciuilis, uel prætoria: quam dubitationem Iuſtinianus
tollit: nam hoc eſt diuinare: & ex caſu illius §. apparet dubitationem circa aliud
fuiſſe. Secundo per hunc text. dum uult apud quemlibet iudicẽ poſſe fieri talem
teſtationẽ: ſed quicunq; iudex non poteſt interponere decretũ, quoniam interpo
3 ſitio decreti non cõpetit iure magiſtratus, ut per Bar. & cõmuniter Scribentes, in
l. imperiũ. ff. de iuriſd. omnium iud. in quarto gradu mixti imperij. Tertio per d.
§.fi. Inſtit. eod. dum dicitur, quocunq; modo ſe admittere bonorũ poſſeſsionẽ in
iudicio oſtenderit, plenum conſequatur eius beneficiũ. Sed ſi requireret̃ adhuc
decretũ, non eſſet uerum quòd ex declaratione animi ſola quis conſequeret̃ eius
4 beneficiũ. Quarto, quia hodie eſt ſpeciale in pupillo qui exceſsit ſeptẽ annos, ut
cum nõ habet patrẽ, nec tutorẽ, agnoſcat cum decreto. l.ſi infanti. in fi. C. de iur.
deliber. Ergo in contrariũ eſt ius cõmune. l. ius ſingulare. ff. de legib. Et hęc pars
magis confirmabitur ex reſponſionibus dandis ad allegata pro alia opinione. Et
primo non obſtat, quòd ratio poſita in lege de excluſione inanium uerborum,
non conueniat decreto, ſed libello. Nam reſpondeo, in l. iſta nõ excludi aliquam
captionem uerborum quo ad libellum uel decretum reſpectu bonorum poſſeſ-
ſionis: ſed Conſtantinum loqui ſimilitudinariè, ut quemadmodum excludit ca-
ptiones uerborum inanium, ſcilicet in titulo de formulis ſublat. uel ſuprà eod. l.
pen. ut per gl. hic, ita hic tollit petitionẽ bonorũ poſſeſsionis. Vel tenendo quòd
illa uerba intelligantur de petitione, dic, ut ſtatim dicam ad §.nos itaq;. quòd ſub-
lata petitione, per conſequens cenſetur ſublatum decretum. Secundo nõ obſtat
§.nos itaq;. ubi expreſſe Iuſtinianus inquit, Conſtantinum hic ſuſtuliſſe petitio-
nem bonorum poſſeſſ. nam dicitur etiam Iuſtinianũ dicere, eſſe ſublatum decre
tum, in uerſ. quæ antea ex decreto &c. Nec eſt uerum petitionẽ nihil cõmune ha
bere cum decreto, quoniã ut ſ. dixi, petitio fiebat ut prætor poſſet ſuper ea cauſæ
cogni-

cognitionẽ adhibere, & deinde decretum interponere, ſi res poſtulabat: ſed cum nunc nulla fiat petitio, ſuper quo cognoſceret prætor, & ſuper quo decerneret: Sublata itaqꝫ petitione, neceſſariò ſequitur ſublatum decretum. Tertio & ultimo non obſtat, quòd Imperator in d. §. nos itaqꝫ. æquiparat bonorum poſſeſsionẽ de qua loquitur, illi quæ furioſo decerni ſolet: ſed furioſo decernitur cum decreto, ergo & in alijs idem erit. Ad hoc dicitur, d. §. non loqui de bonorũ poſſeſsione quæ decernitur furioſo, quia furioſus nullo modo admittitur, ut ibi habetur: ſed de bonorum poſſeſſ. decernenda curatori furioſi: & eam Iuſtinianus ęquiparat alijs bonorum poſſeſsionib. ſed in alijs nunc non requiritur decretum, ut hic, & ſuprà probaui: ergo nec in illa. Et ita hæc ponderatio ad d. §. retorquet, ſequendo cõmunem intellectum ad d. §. nos itaqꝫ. Sed uide quid ſentiam contra eum cap. ſeq.

1 Prætor interponit ſe, mitigando rigorẽ iuris ciuilis ſuis decretis.
2 Prætor decreto admittebat aliquãdo aliàs incapacem, ad petendã bonorũ poſſeſſ.
3 Curator furioſi nõ admittebat ad petendã bonorum poſſeſsionẽ ſine decreto.

CAPVT II.

L. Final. §. nos itaqꝫ. C. de curat. furioſi. Dixi pręcedenti cap. per hunc tex. in illis uerbis, quæ antea ex decreto dabatur, fundari cõmunem opinionem, ut hodie in agnitione bonorũ poſſeſsionis non ſit amplius neceſſariũ decretum. quam opinionem credo ueram, fundamentis de quibus ibi: non tamen per prędicta uerba huius §. quorum intellectus alius eſt iudicio meo, quàm hactenus ſenſerint Doct. Nam conſiderandum eſt, quemadmodum in quauis alia materia, ubi æquitas ſuggerit, prætor interponit 1 ſe, mitigando rigorem iuris ciuilis ſuis decretis, ut paſsim licet colligere: ita in materia bonorum poſſeſsionis, ut toto tit. Inſtit. de bonorum poſſeſſ. Et ideo ubi de rigore & ſubtilitate iuris aliquis non cenſebatur in caſu ut poſſet petere bonorũ poſſeſsionem, puta quia non uidebatur adhuc delata, uel alia ratione, ſi ſuberat æquitas quare admitti deberet, prætor ſuccurrebat illi decreto, admittendo eum 2 ad petendam bonorum poſſeſsionem: ut in l. uentre. ff. de acquir. hæred. l. illud. §. fin. cum l. ſequen. ff. de bonorum poſſeſſ. contra tab. l. ſi ex duobus. §. fi. eodem tit. & decreto prætoris admiſſus poterat petere. Et hoc eſt quod dicunt illa iura, decreto petere poſſe bonorum poſſeſſ. & decreto admitti. Poſtquã erat admiſſus petebat tunc bonorum poſſeſsionẽ, quam prætor decernebat cum cauſæ cognitione, ut ſolebat ordinariè. Idẽ igitur erat in curatore furioſi. Nam cum inter antiquos Iuriſconſultos eſſet maxima altercatio, an deberet admitti ad petendã bonorum poſſeſsionem, ut hic dicitur, itum eſt in hoc ut adhibita cauſæ cognitione 3 cum decreto admitteretur ad petitionem, ut eſt text. expreſſus in l. ij. §. ſi quis ex liberis. in fi. ff. ad Tertull. ibi, ſi furioſo, decreto petita ſit bonorũ poſſeſſ. Et de hoc decreto intelligit hic Iuſtinianus, qui tollit illam ſcrupuloſitatem iuris antiqui, & ſtatuit duo. Primum, quòd nunc curator furioſi nullo præcedente decreto, ſed ſimpliciter poſsit agnoſcere eam bonorum poſſeſsionem, quæ antea ex decreto ſibi dabatur: id eſt, quam prætor non dabat uel decernebat, niſi eo admiſſo ad petitionem per decretum. d. §. ſi quis ex liber. Secundum, quòd eam habeat ad ſimilitudinem bonorum poſſeſsionis, ſcilicet cuiuſuis alterius, id eſt, ſufficiat agnitio ſine petitione, ut poſtea ſubdit. Et hoc modo procedet & fluet cõtextus ſine ſcrupulo. At ſequendo cõmunem ſenſum, nemini nõ patet quàm male poſsit ſubſequi uerſ. & ad ſimilitudinẽ &c. cum ueniat copulatiuè ad præcedentia, ita ut non ſine magna uiolentia poſsit quadrare ad contextum, & uix eius ſenſus percipi.

1 Decretum in bonorum poſſeſsione, an hodie ſit ſublatum ex neceſsitate.
2 Verbum, ſufficit, denotat quod fieri poteſt, non quod debet.
3 Actio receptitia, & rei uxoriæ, ſunt omnino ſublatæ.
4 Deliberare non poteſt aliquis de adeunda hæreditate, niſi ſupplicando principi.
5 Bonorum poſſeſsio hodie nõ eſt mixti imperij, niſi quis utatur decreto.

CAPVT III.

EAdem l.fi.C.qui admitti. Cōmunis eſt concluſio Doct.per hanc
l.eſſe ſublatam petitionem & decretum,quæ requirebant in agno-
ſcenda bonorū poſſeſsione,ut defendi ſuprà cap. i. Sed iuxta iſtud
1 dubitatur, num huiuſmodi decretum ſit ſublatū ex neceſsitate, an
ex uoluntate;id eſt,ut ſi quis uelit, poſsit eo uti. In hac dubitatione & ſimilib.lex
dat nobis modum id inueſtigandi & cognoſcendi,in l.quoties.ff.de actio.&obli
gatio.dum inquit: Quoties lex obligationē introducit, niſi nominatim cauerit
ut ſola ea actione utamur,etiam ueteres eo nomine actiones cōpetere. Punctus
ergo eſt conſiderare,nunquid per iura in hac materia loquentia dicatur nomina-
tim cautum,ne decreto quis utatur. Et dicendū uidetur quòd nō,primò per tex.
in l.fi.§.nos itaq;. C. de curat.furioſ. ubi habetur,quòd agnitio coram iudice ſuf-
2 ficit pro antiqua obſeruatione. Sed uerbum,ſufficit,denotat id quod fieri poteſt,
non quod debet. Secundo facit §.fin.Inſtit.de bonorū poſſeſſ.ibi,ne quis pro pe-
tenda bonorū poſſeſsione curet:quaſi relinquat in eius arbitrio quid uelit facere.
Sed cōtrariam partem ueriorem arbitror, decretum neceſſariò eſſe ſublatum,&
uerbis huius legis nominatim cautum,ne decreto amplius quis utatur. Primum
probatur hic, ubi Imperator inquit,ut,id eſt,eo modo quo excludimus captio-
nes uerborū,hoc eſt petitionē, & per conſequens decretū:ita,ſcilicet eodem mo-
do obſeruari decernimus,ut aliqua,ſeu qualiſcunq; teſtatio amplectendæ hære-
ditatis apud iudicem oſtendatur. Vt ergo ſit bona ſimilitudo, quemadmodū ex
neceſsitate qualiſcunq; teſtatio ad amplectendam hæreditatem ex obſeruatione
huius l.oſtendenda eſt,ita ex neceſsitate petitio & decretum excluſa ſunt. Secun
dum probatur in gl.in d.l.quoties.in uerb.actione. quæ exemplificando quomo
do dicatur nominatim cautum, ut ſola actione noua quis utatur, ponit exemplū
3 in receptitia actione, & in actione rei uxoriæ: ſi tamen perlegeris l. i. C.de recept.
actio.& l.unic.in prin. C.de rei uxor.act.in quibus omnino ex neceſsitate tollun
tur illæ actiones,non utitur lex uerbis magis præciſis q̃ hic. Dicitur enim,ceſſan
te actione &c. Sicuti ergo ibi nominatim cautum cenſetur ex uerbis minus præ-
ciſis, quàm noſtra ſint, ita & hic dicetur nominatim cautum,ne quis decreto uta-
tur,ubi expreſſa habetur excluſio. Confirmo per optimū ſimile de iure antiquo.
Si hæres dubitabat adire hæreditatē,dabatur tempus ad deliberandū.toto tit. ff.
& C.de iure deliber. Iuſtinianus diſpoſuit in l. fin. §.ſi autem dubius. C.eod.non
eſſe neceſſariam deliberationem: & nihil ulterius dicit: tamen hoc intelligitur,
quòd non ſit neceſſaria etiam ex uoluntate,ut probatur in ea l. §.& hæc quidem.
4 ubi ſi quis poſt conſtitutionem Iuſtiniani uolebat deliberare, non poterat hoc fa-
cere,niſi ſupplicaſſet principi. Ergo tanto magis hic,ubi non modò dicit neceſſa
rium decretum,ſed illud excludit. Non obſtant in contrarium adducta de uerbo
curare,& uerb.ſufficere:nam ſunt uerba cōmunia,quæ intelliguntur ſecundum
ſubiectam materiam, in qua adijciuntur. Sed cum ſuprà probatum ſit alijs me-
dijs decretum eſſe omnino excluſum, ſecundum hoc determinabuntur hæc uer
ba.facit d.§.& hæc quidem.ubi eſt idem uerbum, curauerint, & tamen non erat
in eius poteſtate deliberare niſi ſupplicaſſet.Idem eſt in d.l.ij.§.ſed & hæredibus.
de uerb.ſufficere.ubi diſponitur,quòd actio de conſtituta ſit in omnia ſufficiens,
ſublata receptitia actione: & tamen receptitia eſt in totum ſublata, ita ut actione
de conſtituta, non receptitia utendum ſit. Ex his infertur contra unam cōmun-
nem opinionem Bartoli & aliorum in l.i.in gloſſ.bonorum.in fin.ff.de iuriſdict.
omnium iudic.dum uolunt hodie bonorum poſſeſsionē non eſſe mixti imperij,
5 per hanc l. Limitant tamen, niſi quis uellet uti iure antiquo,adhuc petendo de-
cretum,quoniā tunc eſſet mixti imperij. ſiquidē hæc limitatio redditur inanis &
inutilis per ſ̃ dicta, cum nunc nō ſit in facultate noſtra uti decreto. Reliqua circa
hęc omnia uide per Alex. Dec.& alios moder.in d.l.i.ſuper d.gl.bonorū.in fi.

Bona

1 Bona materna de iure ff. quo ad proprietatem non ſpectabant filijsfam.
2 Exceptio firmat regulam, in caſibus non exceptuatis.
3 Pater non poteſt nocere filio, quando ſibi non quæritur uſufructus.
4 Exhæredatio in dubio præſupponit filiũ male meritum de patre.
5 Lucrari dicitur, qui animum ſuum explet.

CAPVT IIII.

L. Filius. ff. de inofficioſo teſtamento. Controuerſi iuris eſt, ut inquit
dominus meus lib. iiij. Paradox. cap. iij. in fin. an filiusfam. de iure 1
ff. haberet proprietatem in bonis maternis. Communis ſententia
eſt quòd non, ut per Bar. & Doct. in l. i. C. qui admitti, & in l. is qui
hæres. §. fi. de acquir. hæred. ubi gl. notat, pro qua aliqua adducuntur, ut per eos.
Contrarium tenuit Richardus de Malumbris, & nõnulli antiqui relati per gl. in
d. §. fi. Mouentur nõnullis fundamentis, quibus facilè reſpondent moderni in d.
l. i. & tota uis articuli in effectu reducitᷣ ad hanc l. filius. quæ expreſſe uidetur pro-
bare opinionem Richardi & antiquorũ, in illis uerbis, Cõmodum uictoriæ alij
parat. Et cum l. loquatur de bonis maternis, ſi pater agendo de inofficioſo parat
commodũ alij, ergo filius in bonis maternis habebat ius, ut per gl. hic, in uerb. a-
lij. Sed hic text. nihil me mouet, cõmunemq́ue uerißimam arbitror, pro qua ultra
alios facit §. i. Inſtit. per quas perſonas nob. acquir. ibi, Olim quicquid ad eos per
uenerat, ſine ulla diſtinctione patribus acquirebant, exceptis caſtrenſibus. Pon-
dera uerba, quicquid: &, ſine ulla diſtinctione, & exceptionem, quæ firmat regu- 2
lam in caſib. nõ exceptuatis. Bar. in l. quæſitũ. §. deniq́. ff. de fundo inſtruct. Dec.
l. i. ff. de reg. iur. Secundo l. qui in aliena, in fi. principij. ff. de acquir. hær. Dicitur
ibi, requiri iuſſum patris, ne pater æri alieno obligetur: idem ſubijcitur in hæredi
tate matris. Sed ſi proprietas acquireretur filio, qui fuiſſet timor quòd pater obli-
getur? certè nullus, arg. nunc in l. i. C. de bonis matern. & in l. cum non ſolũ. §. i.
C. de bonis quæ liber. ideo non fuiſſet neceſſarius iuſſus. Tertio l. i. §. qui operas.
ff. ad ſenatuſc. Orphicia. ubi filius qui locauit operas ut pugnaret cum beſtijs, ex
humanitate non excluditur ab hæreditate matris. Idem inquit Iuriſconſ. ſi filius
ſit in poteſtate patris, qui ſit in ſuprà ſcripta cauſa, id eſt, qui locauit operas ſuas.
Sed ſi hæreditas ueniret quærenda filio, quæ ratio dubitandi? an pater, qui loca-
uit operas, poſſet filio nocere in hæreditate matris acquirenda? Et ſi dixeris, noce
re potuiſſet in uſufructu: hoc de uſufructu, ut quæratur patri, fuit multò pòſt in-
troductum per d. l. cum oportet, nec pater in caſibus quibus ſibi non poteſt quæ 3
ri uſufructus, nocet filio in proprietate. d. l. cum oportet, cum Authen. ſequenti-
bus: & d. l. cum nõ ſolum, per totam l. Et his tribus fundamentis, iudicio meo, re-
ſponderi non poteſt. Non obſtat hæc l. inducta utũ, cui multifariam reſpondent
Doct. in d. l. i. & ſuper omnibus aliàs latè inſtaui: nam dico alium eſſe eius ſenſum
quàm hactenus quiſquam declarauerit, pręmittendo debere attendi quod fit im
mediatè, non mediatè arg. l. uxori. ff. de auro & argent. legato. Eſt igitur ſciendũ,
quòd pater uel mater exhæredando filium, infert ſibi iniuriam. l. iiij. ff. de inof-
ficioſo teſtam. §. hæc autem diſpoſuimus. in Authen. ut cum de apella. cognoſci-
tur. & inducit in eum notam, l. cum te. C. eo. id eſt, infamiam. l. multi. & ibi gloſſ.
ff. de liber. & poſthum. nam exhæredatio pręſumitur ea ratione facta, quòd filius 4
erga parentem ſe male haberet, & turpiter & flagitioſe uiueret. l. ſi filiam. C. eod.
& demum quòd eſſet male meritus de parente. d. l. ſi filiam. ibi, ex meritis eius. Fi
lius modò exhæredatus, dicendo teſtamentum inofficioſum, quid intendit? uti-
que hoc uult oſtendere & allegare, ſe exhæredari non debuiſſe, l. iij. ſuprà eod. tit.
& docere, ſe immerentem eſſe. l. nam & is. §. i. hoc tit. Tractatur itaque in hoc iu-
dicio de meritis filij, ut hac l. & d. l. ſi filiam. Rurſus uult diluere maculam, quam
infligit ſibi pater per exhæredationem, oſtendendo puta eum inconſulta ratione
uel calore ad exhæredationẽ proſiluiſſe, d. l. cum te, & d. l. ſi filiam, & l. filia. Si er-

go filius obtineat,quod cõmodum immediatũ cõſequitur ex hac uictoria? certè
quòd diluit notam quam pater ſibi inflixit per exhæredationẽ, docendo imme-
ritò hoc factum eſſe.l.iiij.ſ eod.& hoc declarato, aliјs medijs conſequitur hære-
ditatem. Et hoc eſt quod uoluit hic l.C.dum dicit,pater cõmodum alij parat;&,
totum de meritis filij agitur: &, indignatio filij eſt, nam maximũ eſt cõmodum
ulciſci iniuriã,& diluere notam. Cauſa enim honoris & mortis æquiparantur.l.
iſti quidem.ff.quod met.cauſ. Et cõmodum conſiſtit non ſolum in lucro, ſed in
5 expletione animi:ideo dicitur lucrari,qui animũ ſuum explet.gl.fin.in l.pen.ff.
de cond.cauſ.data. Similiter quis dicitur amittere reſpectu affectionis,licet rem
meliorẽ habeat.§.præterea ſi quis. Inſtit.de actio.l.fin.ff.de uſu & habit.& adeò
conſideratur intereſſe reſpectu ſolius affectionis, ut minori detur reſtitutio.l.ſi
in emptionem.ff.de minorib. Ex his conſtat,hanc l,nihil obſtare communi opi-
nioni. Vide cap.ſeq.

1 Verbũ Pertinere, debet intelligi cũ effectu.
2 Vetus ius multifariam conſideratur.
3 Pertinere nobis dicuntur, quæ non habe-
mus,ſed habere poſſumus.
4 Spes eſt conſiderabilis,filium ſucceſſurum
patri ſuo.
5 Oratio diui Marci,& Senatuſconſultũ Or-
phicianum,idem ſunt.
6 Lucra nuptialia nõ acquirebantur filijsfa
mil.iure Digeſt.

CAPVT V.

L. Penult.ff.ad ſenatuſconſ.Tertull. Defendimus priore capite cõ
munem concluſionem,bona materna non pertinere ad filiosfami
liâs reſpectu proprietatis de iure Digeſt.à difficili text.l.filius.ff.de
inoffi.teſta.aduerſus Richardũ,& antiquos. Nunc adducunt̃ præ
ter alios,pro Richardo,duo iura,per D.meũ Alciatũ,d.c.3.lib.4. Paradox. Pri-
mò hæc l.pen.quam dicit ſe primũ animaduertiſſe:& ſi Dd.noſtri eam annotaſ-
ſent,nemo nõ iuiſſet in ſententiã Richardi,põderando uerbũ illud,pertinere ad
1 filios,quod debet intelligi cum effectu,nõ autẽ momento.l.ſi quis.§.pertinere.
ff.de eden. Nec dicat̃ conſiderari utilitatẽ propter ſpem ſuccedendi in patrijs bo
nis:quia hanc ſpem non conſiderari,nec probabilem eſſe, tradit Bar.& alij,in l.
fin.C.de pactis. Rurſus ſi intelligamus hunc text.ut bona materna acquirantur
filio,& per filiũ patri,nihil adderet oratio diui Marci ſacratiſsimi principis,cum
iam idem diſpoſitũ eſſet per Senatuſconſultũ Orphicia. Secundo, l.cum opor-
tet.C.de bonis quæ liber.in qua Iuſtinianus profitetur, in ueteris iuris obſerua-
tione ſe animaduertiſſe multas res quæ minimè patrib. acquirunt̃, quẽadmodũ
2 in maternis bonis. Sed nullum ius magis propriè appellatur uetus,quàm ius ff.
Non tamen his rationibus motus recedo à cõmuni,quam prçter multa deducta
per Doct.in d.l.i.C.qui admitti. firmaui proximè tribus ſolidiſsimis fundamen
3 tis:cui non aduerſatur hæc lex in uerb.pertinere.cum pertinere dicant̃, quæ nõ
habemus apud nos,ſed eſſe poſsint.l.uerbum illud pertinere. ff. de uerb.ſignif.
Et q̃uis ſpes ſuccedendi non ſit probabilis,d.l.fin.hoc intelligitur,ne ratione ta-
lis ſpei quis credat ſibi hæreditatem debitam,& de tali ſpe contrahere & diſpone
re poſsit, ut per Doct. ibi. ſed quo ad hoc, ut per mortẽ patris uel emancipatio-
4 nem filij, contingere poſſet filiũ ſuccedere, lex utiq; huiuſmodi ſpem conſiderat,
ut per Bart.in l.is qui hæres.§.fin.col.fin.ff.de acquir.hæred. maximè hoc caſu,
cum ante ſenatuſconſultũ Orphicia. filius eſſet excluſus penitus ab hæreditate
matris:poſt ſenatuſconſultũ q̃uis acquireret patri, habebat tamen aliquã ſpem,
ut partem illorum bonorũ poſt mortem patris conſequeret̃.arg.l.ſcripto. ff.un-
de liberi.& l.in ſuis.ff.de liber. & poſthum.& l.final. in prin. C. de curat.furioſ.
Et negare nõ poſſumus,quin ſaltem augeretur eius legitima, in qua poſt mortẽ
patris ſpem certam habet. Vnde his conſideratis, poteſt in eo uerificari uerbum
Pertinere. Nec quicq; facit,quòd oratio ſacratiſsimi principis diui Marci eſſet ſu
perflua,niſi intelligamus, bona materna non acquiri filiofam,quo ad proprieta-
tem:

tem:nam ad hoc ſummopere eſt aduertendum,orationem diui Marci & ſenatuſconſultum Orphicia, idem eſſe, & nõ differre. Et ſciendum eſt, ſenatuſconſultũ 5 Orphicianũ latum fuiſſe Orphicio & Ruffo conſulibus, temporibus diui Marci.Inſtit.de Orphiciano.in prin.Forma autem faciendi ſenatuſconſulta erat iſta, quòd Princeps & Imperator cum putabat aliquid ſtatuere, habebat orationem in ſenatu de eo quod uolebat ſtatui,& conſulebat ſenatum, nunquid ita ſtatuendum eſſet.l.oratione.ff.de ferijs.l.ſi rem.ibi,diſpicite patres,ff.de petit.hæred. Et ſi ſenatus id ſequebatur,illud princeps admittebat.l.ratione.ff.de ritu nupt.Vnde quod dicebatur in illa oratione,quam ſenatuſconſultũ ſequutum fuerat & approbauerat,modò dicitur per legem uenire ex oratione,modò ex ſenatuſconſulto.patet in hac l.noſtra,iuncto dicto prin.Inſtit.de Orphicia,nam hic dicitur,hæreditatem matris dari filio ex oratione Principis, etiam ſi filius ſit in poteſtate patris:& in d.prin.Inſtit.eod.dari ex ſenatuſconſulto. Capias aliud pulchrum ſimile. Diuus Adrianus is fuit qui habuit orationem in ſenatu de petitione hæreditatis.l.i.C.de petit.hæred.l.item ueniunt.§.præter hæc.& ibi gl.in uerb.libello.ſuprà de petit.hæred.quam ſecutus eſt ſenatus, ut ibi: & tamen leges loquentes de materia petitionis hæreditatis aliquando inquiunt,ait ſenatus,l.ſed & ſi lege.per totam l.aliquando,continetur oratione diui Adriani.l.ſi rem.& l.illud.eod.tit.de petit.hæred.Non obſtat ultimo l.cum oportet.nam uetus ius ibi nuncupatur omne ius ante illam l.quam nouellam appellat Imperator in l.cum non ſolum.in prin.eod.tit.ut apparet ex uerbis met text. cum ibi uetus ius,leges loquentes de bonis maternis & lucris nuptialibus appellentur, quæ ſunt l.i.cum ſeq.C.de bonis mater. Item in uerſ.exceptis.appellat ius uetus ff.loquens de caſtrenſibus bonis,quod erat ante d.l.i.Similiter dicitur ius uetus lex xij.tabul.l.i.de petit.hære. ideo eius inductio non probat neceſſariò,& quod magis eſt,ibi probatur,omnino eſſe intelligendum tex.in illis uerbis ueteris iuris,de d.l.i.cum ſeq.de bon.maternis.ut apparet ex locutione plurali,dum inquit ſe inueniſſe multas res quæ patribus non acquiruntur de iure ueteri: & infra ponit exemplum de rebus maternis,& lucris nuptialibus. Sed in lucris nuptialibus certum eſt nihil fuiſſe de no- 6 uo diſpoſitum per ius ff.ut acquireretur filijs; ergo nec de maternis, quibus ſolis non poſſunt conuenire illa uerba, multas res. arg.doctrinæ Bart. in l.final.ff. ad Trebell. nõ enim conſideratur multitudo rerum reſpectu numeri, ſed diuerſitatis generis.Non obſtat l.i.ſuprà qui admitti,ut dictum fuit ſuprà lib.3.cap.i.

1 Depoſitum non eſt priuilegiatum,ne poſſit obijci exceptio dominij.

2 Remedium l.ſi quis conductionis.C.de locato.ſapit poſſeſſorium reſtituendæ.

CAPVT VI.

L. Si quis uel pecunias.C.depoſiti. Hæc l.ponit aliqua ſpecialia depoſiti:inter alia,ſecundum Bart.hic,iij.notab.agenti depoſiti non poſſe obijci exceptionem dominij.probatur ſecundum eum in illis uerbis, contra eum qui depoſuerit,actionem in rem uel hypothecariam prætendens,exceptionem nõ opponat.Sed realis actio competit ei qui dicit ſe dominum.§.omnium.Inſtit.de actio. Ego ſemper contrariũ tenui, non eſſe ſpeciale in depoſito,ut non obijciatur exceptio dominij:& quòd imò ſi agatur actione depo- 1 ſiti,admittatur hæc exceptio,quæ erit huius effectus, ut ſi uerificetur, reddat depoſitum nullum, quia depoſitum non conſiſtit in re depoſitarij.l.neque pignus. ff.de reg.iur.Ideo Paul.de Caſt.in l.qui rem.ff.depoſiti.dicit eſſe uerum,quando intentatur actio depoſiti, admitti exceptionem dominij: ſecus quando intentatur condictio ex l.ſi quis conductionis. C.locati,reſpectu poſſeſsionis:nam illa l. ſi quis conductionis.quamuis loquatur de locatione,habet tamen locum utiliter in alio contractu.Et ratio eſt ſecundum eum,quoniam condictio d.l.ſapit poſſeſ- 2 ſorium reſtituendæ poſſeſsiotis, in quo non admittitur exceptio proprietatis.

Sed certè nec tũc erit ſpeciale in depoſito,cũ ſit hoc regulare in omni iudicio poſſeſſorio reſtituendæ.l.ſi quis à ſe fundum.C.ad l.Iul.de ui.tradit Bart.&Doct.in l.naturaliter.§.nihil cõmune.ff.de acquir.poſſeſſ.Nec obſtat hic text.in illis uerbis,in rem actionem &c. nam non loquitur de actione in rem competenti depoſitario reſpectu rei apud ſe depoſitæ, ſed alterius rei ſuæ, quam fortè poſsidebat deponens. Suadetur hoc ex uerbis text. qui unico conſtructu uerborum determinat idem de perſonali actione,quę non poteſt competere depoſitario reſpectu eiuſdem rei,Et hæc intelligentia eſt etiam neceſſaria,per d.l.neque pignus.& dicta ſuprà.

1 Debitũ ex una cauſa quomodo poſsit conuerti in aliam.

2 Mandatum in rem mandatarij, eſt potius conſilium,quàm mandatum.

3 Aduerſatiuę natura eſt,aduerſari in iure & in facto.

CAPVT VII.

L. Si remunerandi.§.apud Iulianum.ff.mandati. Expeditis oppoſitionibus Bart.in l.ſingularia.col.penult. ff.ſi cert.pet. poſtea declarat,quomodo debitum ex una cauſa poſsit conuerti in aliam, ab eo-

1 dem debendum:& diſtinguit,Aut quærimus an poſsit conuerti in aliam cauſam,ita ut primum remaneat, aut ita ut primũ tollatur. Primo caſu aut contractus uel quaſi,eſt uniuerſalis, & fit conuerſio, durante nihilominus priore obligatione,ut hoc §.uerſ.planè.Aut contractus uel quaſi,eſt ſpecialis, & tunc regula eſt quòd non fiat conuerſio, niſi prima obligatio & debitũ tollatur,ut hoc §.in prin.ubi debitum ex cauſa mandati conuertitur in cauſam mutui,& mandatum tollitur.Ratio eſt ſecundum eum,quia nihil dicitur ad me peruenire,durante prima obligatione,id eſt, non poteſt fieri conuerſio in caſum mutui, niſi detur pecunia uerè uel fictè:ſed nõ poteſt uideri data mihi,& à me in te profecta,durante primo contractu.Quomodo enim fieri poteſt,dum remanes obligatus mihi actione mandati,ut uidearis mihi ſoluiſſe?& cum Bar.eſt cõmunis opinio.Aliqui tamen moderni in d.l.ſingularia.dicunt hunc §.non probare intentionem Bart. circa ſecundam concluſionẽ,de contractu ſpeciali: ſed ſi quis diligentius intueatur & ponderet textum,cognoſcet optimè facere pro concluſione Bart. Conſidera itaq; præter Doct. in hoc §.in prin. interueniſſe duplex mandatum. Primũ de ipſo procuratorio,& de hoc non curamus. Secundum fuit mandatũ, duplex caput habens:primũ, quòd pecuniam ſumat,& certas uſuras penderet,ſecundũ caput,quòd illam pecuniã ſuſceptam fœneraret,& ſi quid lucraretur ſibi retineret.

2 & de hoc ſecundo capite etiam non curatur, quia potius conſilium quàm mandatũ nuncupari poteſt,cum in rem mandatarij ſit.l.ij.§.fin.ff.mandati.Primũ ergo caput eſt illud,quod facit dum mandat ut pecuniã ſumat, & certas uſuras pendat:nam ſumpta pecunia ex cauſa mandati,ceſſat mandatum,& conuertiť in cauſam mutui,ut hic in uerſic.in creditam pecuniam uidetur accepiſſe.Et ſi dixeris, quomodo probatur quòd ceſſet mandatum, cum in tex.de hoc nullum uerbum ponatur,& ſtant iſta ſimul,quòd in mutuum uel in creditum uideatur accepiſſe, & tamen duret mandatum?ut hic in uerſ.planè.Ad hoc reſpõdeo,uerſ.planè.uenire aduerſatiuè ad prin.huius §.& in eo dici,mãdati quoq; eum teneri. Vt igitur

3 aduerſatiua ſeruet naturam ſuã aduerſandi in iure & in facto,l.hoc amplius.§.de his.ff.de dam.infect.neceſſe eſt dicere in prin.huius tex. mandatum ceſſare.Apparet itaq; hunc §.bene inductũ à Bart.& non debet quis temerè & de facili dicere,iura per Bart.allegata non probare,quoniam fuit uir acerrimi ingenij & iudicij in iuribus inducendis.

1 Debitore exiſtente moroſo,non diſtinguit an res eſſet eodem modo peritura apud creditorem.

2 Actiones perſonales in rem ſcriptę,dantur ad ſimilitudinem realium.

CAPVT

CAPVT VIII.

L. De eo.§.ſi poſt iudicium. ff.ad exhibendū. In caſu quo debitor ex
mora tenetur de interitu rei,ſolet dubitari an debeat adhiberi diſtin
ctio, num res eodem modo fuiſſet peritura apud creditorem, nec
ne.& Bart.in l.quod te.col.ij.ff.ſi cert.pet. concludit,in debitore ex 1
contractu talem diſtinctionem non eſſe adhibendam,ſed indiſtinctè teneri, ratio
nibus & iuribus de quibus per eum.quæ opinio admittitur per Doct. ibi,quan-
do ſumus in dubio,an eodem modo fuiſſet apud creditorē peritura aut non. Sed
alia ſuccedit dubitatio:quid quando ſumus in caſu claro,quòd eodem modo erat
res peritura apud creditorem? Et adhuc eo caſu dicunt Doct.non fore aliquā di-
ſtinctionem habendā,ſed indiſtinctè teneri debitorem. Mouentur potiſsimū per
hunc tex.in §.ſi poſt iudicium.in illis uerbis, Tāto magis ſi apparebit eo caſu mor
tuum eſſe qui non incidiſſet, ſi tunc exhibitus fuiſſet.quæ dictio tanto magis,de-
notat idem eſſe,ſi appareat eodem modo perituram fuiſſe:ut in ſimili dicimus de
dictione,maximè,quæ implicat idem eſſe in caſu contrario. l.illud.ubi gl.ff.ad l.
Aquil. Verum ſi diligenter cōſiderabis,iſte §.nihil facit, & potius probat contra-
rium,ſcilicet regulariter debitorē nō teneri quando peritura res erat apud credi-
torem,cum dicat,interdū in aliquibus caſib.tanti condemnandū debitorē. Nam
natura dictionis,interdum, eſt ſignificare regulam in contrariū,ut dicimus de di
ctione,aliquando.l.interdum.ff.de cond.indeb.l.admonendi.ubi Doct.notant.
ff.de iureiur.ut ſit ſenſus,quòd aliquando condemnatur debitor,& quando con
demnatur,tanto magis procedit condemnatio,ſi appareat &c. Facit,quia hic tex.
loquitur in actione ad exhibendū,quæ eſt in rem ſcripta.l.iij.§.eſt autem perſona
lis.ff.ad exhibendum. Et actiones perſonales in rem ſcriptæ,dantur ad ſimilitudi 2
nem realium,ut diximus in rub.ff.ſi cer.pet. in quibus realibus ſemper periculū
eſt creditoris,niſi in duobus caſib.quando eſt malæ fidei poſſeſſor,hac l. §.ſi poſt.
ut per litis conteſtationē:uel quando eſſet malę fidei ex poſt facto,ut notat gl.in l.
item ſi uerberatū.in fi.ff.de rei uendica. Et ita uerificatur illa dictio,interdum. Co
gitabis,quia hic uidetur uerus intellectus huius §.

1 Debitor ſi ſuccedat creditori,cōfunditur obligatio.
2 Onus peculij ſequitur peculiū,ſcilicet pro rata.
3 Obligatio nulla remanet apud filiumfam. credentē,ſed omnis tranſit apud patrē.
4 Indebitum reſpectu ſui, licet debitū reſpectu alterius,repeti poteſt.

CAPVT IX.

L. Frater à fratre.ff.de cond.indebiti. In caſu huius l.in prin.mortuo
patre,obligatio naturalis qua pater habebat obligatū filium,diuiſa
eſt iure hæreditario inter duos fratres,&in perſona fratris debitoris 1
extincta iure confuſionis uel perceptionis partis peculij:in perſona
autem fratris creditoris iure perceptionis tantum,ut per Bart. infra col. x. ſi non
minus ad eum peruenit ex peculio. Et ratio eſt,quia onus peculij ſequitur pecu-
lium,ut probat hic Iuriſconſ. tribus medijs:ideo frater debitor ſoluens poſſet to-
tum repetere. Sed iuxta hoc dubitauit Bart. infra col.xi. an idem dicendum ſit ſi
plures eſſent fratres quàm duo,puta tres, & peculium ualeret centum, & debitū
eſſet in xv. & concludit quòd non, quia duæ partes obligationis remanerent
apud fratrem creditorē: & quamuis nō minus habeat ex peculio,ꝙ ſit debitum,
tamen non extinguitur obligatio in totum,ſed pro quota hæreditaria: cum illud
dictum,quod onus peculij ſequitur peculiū,intelligatur pro quota hæreditaria. 2
l.quæſitū.§.i.ff.de pecul. Fulgoſ. autem hic col.pen.quem ſequitur Iaſ.dicit Bar.
errare,tenetꝗ idem eſſe in tribus & pluribus fratribus, quia apud unumquemꝗ
extinguitur pars obligationis ex portione peculij quæ ad eum peruenit, ut ſuprà
dictum eſt:& dicunt eum æquiuocaſſe,dum putauit duas partes obligationis re-

manere apud fratrem creditorẽ, cum ad unũquemq; ex tribus tranſiuerit tertia
obligationis:nec aliquo pacto inquiunt Bart.ſaluari poſſe. Ego uerò crediderim
immeritò reprehenſum fuiſſe,& ideo facilè ſaluari poſſe.Nam nõ dicit,nec affir-
mat ſimpliciter Bar. legẽ iſtam nõ habere locum in pluribus fratribus q̃ duobus,
ſed cum hac qualitate,& præſuppoſita opinione gl.quòd apud fratrem creditorẽ
remanſiſſet una naturalis obligatio ſaltẽ nomine,altera fuiſſet quæſita patri:nam
tunc reſpectu obligationis quæ eſt apud fratrem,nihil tranſiuiſſet ad tertium fra-
trem: unde non poſſet cõſiderari aliqua extinctio in perſona huius tertij, & ideo
remaneret debitũ pro illa parte,& non poſſet repeti.Propterea aliter uidetur ſen
ſiſſe Bart. quando teneremus aliam opinionem, nullam obligationẽ remanſiſſe
3 apud fratrem creditorẽ,quia tunc procedit quod dicit Fulg.& Iaſ. Conſidera ta-
men etiam hoc caſu dictũ Bar.in ſe uerum eſſe,deducendo hoc modo,ut in duo-
bus fratribus indiſtinctè procedat hic text. Secus in tribus, uel pluribus: ſiqui-
dem in duobus ſemper hoc eſt uerum,ſi frater creditor nõ minus percepit ex pe-
culio,quàm ſit ſua portio hæreditatis, extinctã eſſe in totum obligationẽ, partim
iure confuſionis in fratre debitore, partim iure peruentionis peculij,id eſt,ſolu-
tionis in utroq;,etiam quòd frater creditor multò plus accepiſſet ex peculio,q̃ ſit
portio ſua hæreditaria.Sed quando ſunt tres uel plures,ſi frater creditor plus per
cipiat ex peculio q̃ ſit portio ſua hæreditaria,in illo pluri haud extinguitur obli-
gatio: non in perſona ſua, quia onus peculij ſequitur peculium pro rata tantum
quotæ hæreditariæ: non in perſona tertij, quia ad eum minus uenit ex peculio,
quàm ſit portio ſua hæreditaria,ideo remanet debitum. Eſt bene uerum,quòd li
cet illud ſupra plus repeti non poſſet,ratione de qua in text.iſto,quia ſcilicet eſſet
extincta obligatio,tamen repeteretur alio iure:quia etſi remaneat debitũ,eſt debi
4 tum reſpectu alterius tertij,qui minus habuit ex peculio:reſpectu autem eius cui
ſoluitur,eſt indebitum.Ex his apparet,quando ſunt plures fratres, poſſe dari ca-
ſum in quo non repeteretur totum ſolutum tanquam indebitum, ratione de qua
in text.Secus quando ſunt duo tantum.

1 Senatores an ſint ſuperilluſtres.
2 Senatus ponit pro loco, in quo conueniũt ſenatores,& pro ordine ſenatorũ.
3 Clariſsimi nomen eſt generale.

CAPVT X.

L. Final. ff. de ſenatorib. Retenta illa opinione,quòd detur gradus
ſuperilluſtris,de quo latiſsimè diſputaui in l.i.ff.de off.eius cui man
data eſt iuriſd.quærunt poſtea Doct. exempla de iſtis ſuperilluſtri-
bus:&in primis dominus Iaſ.ibi cõnumerat ſenatores inter ſuperil
luſtres,adducendo plura quæ illuſtres facere nõ poſſunt:& pleriq; eum ſequun-
tur. Sed aduertendũ exiſtimo,quòd Dd.æquiuocarunt in hac materia:nam quæ
1 runt, an ſenatores ſint ſuperilluſtres, & ad hoc probandum ſumũt fundamenta
ab autoritate ſenatus,qui multa poteſt quæ nõ poſſunt illuſtres. Vt igitur res ad
ſuos terminos deducatur,ſciendum eſt duo eſſe,quorum unum nõ eſt aliud,ſci-
2 licet ſenatus & ſenatores.Nam ſenatus eſt locus in quo cõueniunt ſenatores, uel
cœtus & numerus ſenatorũ:ſenatores ſunt,qui habent dignitatẽ ſenatoriã.ita de
clarat Bart.in rub.ff.de ſenatorib.Aut igitur accipimus ſenatores pro cœtu & or
dine ſenatorũ,& tunc dicendũ eſt eos ſuperilluſtres, quia ſimul multa poſſunt,
quæ nõ poſſunt illuſtres tantũ,ut per Iaſ.in d.l.i.ff.de offi.eius.& Bart.in d.rub.
de ſenat,& facit tex.in l.i.ff.à quib.appell.non licet.Aut accipimus ſenatores pro
particularibus ſenatorib.& ut ſingulos,& clarũ eſt quòd nõ ſunt ſuperilluſtres,
quoniã non poſſunt ſinguli,quæ illuſtres non poſſunt. unde ceſſant fundamen-
ta Iaſ.& aliorum.An uerò ſaltem ſint illuſtres,uidet̃ quòd nõ,ſed ſunt clariſsimi.
l.ij.C.de his qui ueniam ætatis impetra.&l.ſi ſenator uel alius. C.de dignitat.lib.
xij.ponderando dictionẽ Alius,quæ eſt ſimiliũ repetitiua.gl.in l.ſi fugitiui. C.de
ſeruis fugit.Conclude tamen contrariũ,quòd ſint illuſtres, per hanc l.fi,dum di-
citur,

citur, ſenatores autem accipiendũ eſt eos eſſe qui à patricijs & conſularib. uſq; ad omnes illuſtres uiros deſcendunt. & dictio, uſq;, ſtat incluſiuè, ut hic per Odofr. Alberic. & alios. Non obſtat d.l.ij. & d.l.ſi ſenator, quia reſpondetur, nomen clariſsimi eſſe generale, ut tradunt etiam Doct. in d.l.i.ff. de offic. eius. Nam qui & 3
illuſtris & ſpectabilis eſt, utiq; clariſsimus eſt. Ideo prætor, qui eſt ſpectabilis, ut per gl. in rub. C. de offic. prætoris, appellat̃ aliquando clariſsimus. l.i.§.i.ff. de reb. eorum. Aduerte tamen, quoniã poſſet etiã dari ſenator ſuperilluſtris, puta quando eſſet etiam patricius: ſed tunc eſſet aliunde ſuperilluſtris, quàm ex dignitate ſenatoria, ſcilicet ex patriciatu.

1 Indebitũ ſcienter accipiẽs, quandoq; committit furtum.
2 Condictio indebiti, & condictio furtiua, an poſsint concurrere.
3 Rei uendicatio contra furẽ datur tanquã contra quemlibet, de iure cõmuni.

CAPVT XI.

L. Final. ff. uſufruct. quemad. caueat. Gl. in §.i. Inſtitut. quibus mod. re contrah. oblig. in uerb. actio. in fi. poſtquã tractauit in quantũ teneatur accipiens indebitum, ſubdit, ſcientem quandoq; teneri furti, 1
quod quidem procedit, ſecundũ gl. in l. quoniã. ff. de condict. tritic. quando debitor ſoluens errauit in perſona creditoris: & ſequuntur cõmuniter Doct. in d. §.i. Sed poſtea ſuccedit dubium, an aduerſus talem, qui tenetur furti, detur quoq; condictio indebiti: & gl. in d.l. quoniam. tenuit quòd non: ſiquidem iſta uident̃ incõpatibilia, ut detur condictio furtiua, quæ præſupponit dominiũ non eſſe translatũ in accipientẽ, cum in furẽ dominiũ nõ transferat̃. §. ſic itaq;. Inſtit. de act. & cõdictio indebiti, in qua neceſſe eſt dominiũ transferri. l. ſi in area. ff. de cõdic. indeb. & notat gl. in d. §.i. & pro hac opinione inducit Odof. illam l. quoniam. in fi. in illis uerbis, altera cõdictione altera tollit̃: id eſt, cõdictio indebiti tollitur, inquit ipſe, per condictionẽ furtiuã, cum ſint cõtrariæ. Verùm Din. in l. falſus. ff. de furt. quem ſequit̃ Bal. in d.l. quoniã. tenuit contrariam opinionem, ut ſimul competant & cõdictio indebiti, & condictio furtiua. Nam hic tractamus, 2
quando datur cõdictio indebiti, contra ſcienter accipientẽ indebitũ, qui cõmiſit furtum: & cõtra furem omnis cõdictio degenerat. d. §. ſic itaq;. & hac l. noſtra. At ratio gl. procedit quando daretur cõdictio indebiti contra aliũ qui non eſſet fur: nam non daretur niſi eſſet translatũ dominiũ. Ego crederẽ non eſſe recedendũ à gl. non quidẽ per d.l. quoniã. inductã ut per Odofr. quia illa uerba, altera condictione altera tollitur, debent intelligi de condictione cõpetente procuratori & dño poſt ratihabitionẽ, ut una tollatur per aliam: non de cõdictione furtiua & indebiti, ſed per rationem ſuam, ſi bene intelligant̃ termini. nam quando cõtra accipientem ſcienter indebitum datur cõdictio indebiti, quãuis ille recipiens ſit fur, non datur condictio indebiti contra eum tanquã contra furem, ſed tanq; contra quemlibet recipientem indebitũ de iure cõmuni, ut à ſimili notat gl. in l. ita ut ſi. ff. cõmodat. Et ideo eſt neceſſe translatum eſſe dominium, quod cum non ſit in fure, dari non poteſt huiuſmodi condictio: contra eum autem tanquam contra furem datur condictio furtiua, & actio furti. Probatur hoc in rei uendicatione aduerſus furem: ſiquidem non datur tanquam contra furem, ſed tanquam contra 3
quemlibet de iure cõmuni. Ideo extrema quæ requiruntur in rei uendicatione de iure cõmuni, dominium ex parte agentis, & poſſeſsio ex parte conuenti, requiruntur etiam in fure. §. penult. Inſtit. de obligat. quæ ex delict. naſcuntur. ibi, aduerſus quidem poſſeſſorem. & l. ſi pro fure. §.i. & ibi gloſſella in uerb. & uendicationem. de condict. furti. Ad idem facit, quòd quoties committitur furtum in alio contractu, puta depoſito uel cõmodato, datur actio ex illo cõtractu de iure cõmuni in nihilo alterata, quando ſe cõpatiunt̃, & etiam condictio furtiua. l. qui furtũ. ff. de cõdict. furt. Non obſtat hæc l. quia non dicit generaliter, ut Dd. uolũt, cõdi-

ctionem omnem degenerare in fure, ſed neminẽ condicere rem ſuam niſi à fure, & hoc eſt per condictionem furtiuam, ut declarat hic Odofred. Et ita tene, quicquid dicant Doct. in d. §. ſic itaq; circa hanc l.

1 Res ſemel facta alienabilis, durat perpetuò alienabilis.
2 Res ſacra non eſt in cõmercio noſtro.

CAPVT XII.

L. Pater. §. quindecim. ff. de lega. iij. Teſtator legauerat quindecim libertis ſuis prædiolum cum taberna, & prohibuerat ne quis eorum partem ſuam uenderet. Aliqui ex his uendiderunt partes ſuas collibertis, qui poſtea inſtituerunt extraneũ hæredem. Fuit dubitatũ, an ex hac alienatione facta per inſtitutionẽ, eueniſſet caſus prohibitionis. Dicitur quòd nõ, quoniam teſtator prohibuerat ne quis partem ſuam uenderet alteri ꝙ uni ex collibertis: unde à principio rectè alienauerunt liberti in collibertos. nunc uerò licet emptores inſtituerint extraneum hæredem, non partem ſuam, ſed alie-
1 nam alienant. Ex hoc colligunt paſsim & cõmuniter Doct. quòd res ſemel facta alienabilis, durat perpetuò alienabilis. Nam à principio potuit res à liberto in collibertum alienari: poſtquã nunc eſt facta alienabilis, durat alienabilis, ut poſsit in extraneum alienari. Attamen iudicio meo non uidetur probari hoc notabile in hoc text. nam hic nõ erat res inalienabilis, imò ex ſe erat alienabilis, ſed ex accidenti propter prohibitionem teſtatoris, nõ dico quòd eſſet inalienabilis, ſed non poterat alienari: & inter iſta eſt differentia, ut apparebit ex ſtatim dicendis. Remoto itaq; illo accidenti, poteſt res alienari, & eſt alienabilis ut prius erat. Nam teſtator prohibuerat libertos partem ſuam alienare: uendendo partem emptã, non ſuam partem ſed alienam uendunt. Vnde nõ habet locum diſpoſitio teſtatoris. Proce-
2 deret tunc notab. Doctorũ, quando text. loqueretur de re ſacra, uel alia quæ non ſit in cõmercio noſtro, ſi ſemel alienata duraret alienabilis.

1 Leuis corporis coërcio an poſsit delegari.
2 Iudices aliqui habent dignitatem cum adminiſtratione, alij non.

CAPVT XIII.

§. Si uerò ignoti. in Authentico de teſtibus. In illo articulo, an modi-
1 ca & leuis corporis coërcio poſsit delegari, Bart. fuit ſibi cõtrarius. Nam in l. nec quicquã. §. ubi decretum. ff. de offic. proconſ. & lega. tenuit quòd delegari poſsit. At in l. magiſtratib. ff. de iuriſd. omniũ iud. aliter ſenſit. hanc tamen contrarietatẽ ſaluant Fulgoſ. & Alex. in l. imperiũ. ff. de iuriſd. omnium iudic. ut ibi per eos. Ad unum tantum aduertendũ eſt, dum Bart. uult non poſſe delegari, allegat tex. in hoc §. ſi uerò ignoti. qui uidetur probare, dum dicit, teſtem feſtinantem corrumpere ueritatem, uerberibus ſubijciendum, & ſi iudices adminiſtratores fuerint, hoc ipſi agant: ſi uerò alij præter adminiſtratores, accipiant apparitorem prætoris. Per iſtum igitur uerſ. ſi uerò alij. apparet in delegatum non tranſire modicam coërcionem corporis, cum non poſsit ex ſe quem uerberibus ſubijcere. Verùm hic intellectus non ſequitur neceſſariò ex hoc §. ut loquatur de delegato. Nam alij ſunt iudices, qui non ſunt adminiſtra-
2 tores, & tamen non ſunt delegati. Sciendũ enim eſt, aliquos fuiſſe iudices qui habebant dignitatem cum adminiſtratione, ut nunc Baliui huius Comitatus Burgundiæ, uel prætores ciuitatum. Aliqui ſine adminiſtratione, ut uicarij ipſorum prætorũ, uel aſſeſſores, quando habent iuriſdictionẽ: & pedanei iudices, ut probatur in Authentico de iudicibus, per totum. De iſtis ergo nõ habentibus adminiſtrationem, loquitur uerſic. ſi uerò alij. Ad aliud eſt aduertendũ circa hunc §. Si admittatur cõtextus literæ prout eſt, ibi, In prouincia uerò locorum defenſorẽ, ſequetur unum abſurdum, defenſorem ciuitatis æquiparari apparitori, quod nullo mo-

lo modo eſt dicendum, cum apparitor nullam habeat iuriſdictionem, ſed defen-
ſor ſic. Et ideo legas, locorum defenſoris: ut ſit ſenſus, Iudices non habentes admi
niſtrationem, accipiant locorum defenſoris apparitorem: nam & defenſores loco
rum habent ſuos officiales, qui exequantur quæ ab eis decernuntur. §. ex prouin
ciali. in Authen. de defenſ. ciuit.

1 Verba, nolo adire, inducunt repudiatio-nem: ſecus, non uolo adire.
2 Verbum, uolo, eſt extenſiuum.
3 Medium inter affirmatiuum & negatiuũ, ſumitur ex negatiuo.
4 Verba, nolo adire, ſunt ſuſpenſiua, & infe-runt tantum ad primum motum uolun tatis.

CAPVT XIIII.

L. Filij mater. §. filius. ff. ad Tertull. Per hæc uerba, nõ adeo, prolata
ab hærede, non inducitur repudiatio: & hoc non habet dubitatio-
nem, cum huiuſmodi uerba non inferant neceſſariò, ſecundum
Alex. Riminal. & alios in l. qui ſe patris. C. unde liber. Sed maxima
eſt difficultas, nunquid per uerba, nolo adire, cenſeatur repudiatũ.
Articulus eſt multum difficilis & intricatus, in quo Doct. ibidem plura effundũt.
Cõmunis reſolutio eſt, ut teſtatur Decius, fiendam differentiã, an quis dicat, no- 1
lo adire, & inducatur repudiatio: aut dicat, non uolo adire, & nõ inducatur: ea ra
tione, quòd uerbum Nolo, indicat præciſam uoluntatem, ſecus uerbum Nõ uo-
lo, cum ſit medium inter uelle & nolle. Hæc cõmunis differentia mihi non ſatis
facit: pendet enim ex eo, quòd crediderint Doctores eſſe differentiam inter nolle
& non uelle, & non uelle eſſe medium inter uelle & nolle, quo nihil à ueritate ma
gis alienum. Pro cõmuni adducitur l. iam dubitari. & ibi notat Bar. & Imol. dum
in tex. habetur, nulla alia uerba contraria uerbo uelle concipi poſſe, quàm nolle.
ſecus ergo eſt in uerbo, non uelle. ff. de hæred. inſtit. Secundo hic §. filius. in quo
per illa uerba, nolle adire, cenſebatur filius repudiaſſe. Secus ſi dixiſſet, non uolo:
nam tunc fuiſſent uerba extenſiua, ibi, nemo filiorum uolet. & idem tenent Cano 2
niſtæ in c. prudentiam. §. ſexta. ubi Decius ultimo notab. extra de offi. deleg. At in
contrarium facit ſignificatio ipſorum uerborum, & grammatici nullo modo ad-
mitterent hoc, qui dicunt, & uerum eſt, Nolo, eſſe compoſitũ ex nõ & uolo, & ſic
idem eſſe. quod probatur in hoc §. licet in contrariũ adducatur. Nam filius dixe-
rat ſe nolle adire, & nõ cenſetur taliter repudiaſſe quin poſsit mutare uoluntatẽ,
propter uerba legis quæ dicebant, ſi nemo filiorum uolet: quod idem eſt ac dice-
re, ſi quis filiorum nõ uolet. Tantundem ergo præſtat dicere, nõ nolle, & nõ uel-
le. Nec eſt uerum quòd inter nolle & uelle mediũ ſit non uelle: imò medium eſt,
non nolle. l. i. §. ſcientiam. ubi caſus, & notat gl. in uerb. uelle. ff. de tributoria act.
ibiq; Doctores ſequuntur. Probatur alijs medijs: nam inter affirmatiuum & ne- 3
gatiuum, medium nõ ſumitur ex affirmatiuo, ſed ex negatiuo. Exemplum: inter
proprium & improprium datur medium, non improprium: non autem datur
non proprium, quoniam non proprium idem eſt quod improprium. l. i. in prin.
ff. de ſuis & legit. Sic inter doctum & indoctum, datur nõ indoctum, ut uſus do-
cet. Idem in uerbo placere & diſplicere, quorum medium eſt non diſplicere. l. i. §.
is qui nauem. ff. de exercit. Bartolus in l. gerit. col. iij. uerſ. ſed quæro ſi dixi. ff. de
acquir. hæred. Non obſtat l. iam dubitari. quoniam ſolum dicit, nolle & uelle eſſe
contraria, non autem quid ſit medium. Et ſi replicaueris, textum uelle, nulla alia
uerba eſſe contraria uerbo uelle, quàm uerbum nolle: ergo nõ uelle. non eſt con-
trarium ad uelle, ſed medium. rurſus reſpondeo, nulla alia uerba eſſe cõtraria, ſci
licet quæ non ſint ſimilia uel æquipollentia: ſed nõ uelle æquipollet uerbo nolle,
ut ſuprà probaui. Non obſtat hic §. nam facit in contrarium, ut dixi. Nec hic pro
batur quòd uerba, nolo adire, inducãt repudiationẽ, cum ſint ſuſpenſiua, & infe- 4
rant tantũ ad primũ motũ uoluntatis, ſecundum doctrinã Bart. in l. gerit. col. iij.

ff.de acquir.hæred.& in l.ſerui electione.ff.de lega.i. Non obſtat opinio Canoniſtarum, quia hoc non firmant. & Panor. Barbatiusq́ aiunt, plerunq́ unum pro alio poni. & ibi Decius ſubdit, Grammaticos nõ admiſſuros hanc differentiam. Ex his conſtat, non differre nolle à non uelle. Item per hæc uerba, nolo adire, non induci repudiationem: quod ultimum aliquando diffuſiſsimè tractaui in d.l. qui ſe patris.

1 Cõſuetudo le mort ſaiſiſt le uif, eſt frequẽs in nouitatibus & remedijs poſſeſſorijs.
2 Cõſuetudo eadem quomodo ſe habeat ad ius cõmune.
3 Verbum Saiſire, eſt deriuatũ à ſedeo, & ſignificat poſsidere.
4 Hæres adeundo de iure cõmuni nõ acquirebat poſſeſsionem bonorum.
5 Suus hæres quamuis efficeretur hæres ipſo iure, non tamen fiebat poſſeſſor ſine apprehenſione.
6 Bonorum poſſeſsio, & poſſeſsio bonorum differunt.
7 Hæredis appellatione non uenit quis, niſi adita hæreditate.
8 Statutum faciens mentionem de hærede, intelligitur adita hæreditate.
9 Conſuetudo le mort ſaiſiſt le uif, prouidet tantum circa acquiſitionem poſſeſsionis, non aliorum iurium.
10 Aditio hæreditatis retro trahitur ad tempus mortis, etiam reſpectu poſſeſſionis, uirtute conſuetudinis le mort ſaiſiſt le uif.

CAPVT XV.

D Es ſucceſſions, in principio. Conſuetudo eſt per totam Galliã, &
in Comitatu Burgundiæ, quæ præcipuè his uerbis habet̃, Le mort
ſaiſiſt le uif ſon heritier teſtamentaire inſtitue en teſtament ſolennel
ou nũcupatif, quæ ſingulis diebus in Curijs uerſat̃ in nouitatib. &
1 diuerſis poſſeſſorijs, maximè in hoc eximio ſenatu Dolano, in quo
ſeruat̃, ut hæres uirtute huius cõſuetudinis poſsit intentare omnia remedia poſſeſſoria, ac ſi realiter poſſeſsionem accepiſſet. Pluribus in locis examinata eſt eius
materia, ſcilicet in l. cum hæredes. ff. de acquir. poſſeſſ. & in l. fin. C. de edict. diui
Adriani tollen. per Alex. Iaſ. & moder. Iaſ. in l. ſi ſorori. C. de iure delib. Bald. Barbat. & recentiores in rub. extra de cauſ. poſſeſſ. & propriet. & nuper quidam moder. in conſuetudinib. Ducatus Burgundiæ, ubi adeſt ſimilis conſuetudo. Verũ
quoniam omittũtur per ipſos aliqui caſus notabiles, & aliqua etiam iudicio meo
dicuntur contra expreſſam intentionem ſuprà dictæ cõſuetudinis: operæpreciũ
eſſe exiſtimaui, in fine huius mei libelli addere nonnulla Capita ipſam conſuetudinem ſpectantia, ad utilitatem eorum qui in foro uerſantur. Et ut principia repe
2 tamus, ſuper quibus conſiſtit baſis huius materiæ, quæro, quomodo ſe habeat
hæc conſuetudo ad ius cõmune. Alex. & alij in d.l. cum hæredes, dicunt eam exorbitare, & eſſe contra ius cõmune in tantum, ut corrigat. & idem uolunt moderni in d. conſuetudine Ducatus, in prin. Sed hoc ſatis non eſt, niſi deducamus latius, quomodo corrigat ius cõmune. Pro cuius rei declaratione ante omnia præmittendũ eſt, quid de nouo inducat. Et tantundem in effectu inducitur per eam,
quantum per ſtatuta & decreta quæ paſsim in Italia habentur de continuanda
poſſeſsione in hæredem, ut ſentiunt prædicti moderni ibi: quod declaro. Nam
3 uerbum Saiſire, tractũ eſt à ſedeo, unde deriuatur poſſeſsio. Quãuis enim aliqui
uoluerint dici poſſeſsionẽ à pedum poſitione, l.i. ff. de acquir. poſſ. tamen uerior
etymologia eſt à uerbo ſedeo, & ſeſsione, ut indicat uox græca poſita in d.l.i. & declarat D. meus Alciat. in l. tabernæ. ff. de uerb. ſig. & in c.i. libri i. Diſpunctionũ.
Et Saiſire nil aliud præſtat, quàm Saiſsitare, id eſt, frequenter & cõtinuè ſedere,
& per cõſequẽs poſsidere. Vnde dicit prędictus D. meus in l. in lege cenſoria. ff.
eod. tit. in uerb. ſedes, quòd ſaiſire lingua Gallica eſt continuare poſſeſsionem, le
mort dõcques ſaiſiſt le uif ſon heritier, id eſt, mortuus cõtinuat poſſeſsionẽ in uiuum ſuum hęredem. Hoc præmiſſo, de iure cõmuni licet per aditionẽ hæredita
4 tis factam ab hærede tranſirent in eum omnia iura hæreditaria, nõ tamẽ transfe-

tebatur

rebatur poſſeſsio,ſed erat neceſſaria apprehenſio.d.l.cum hæredes.d.l.ſi ſorori.
& d.l.fi.Quod procedebat nõ modò in extraneis hæredibus,ſed in ſuis:qui licet
efficerent hæredes ipſo iure,§.ſui.Inſtit.de hæred.qualit.& differ.l.in ſuis.de li= 5
ber.& poſthum.nõ tamẽ in eos tranſibat poſſeſsio:& hoc optima ratione.Nam
cum poſſeſsio foret extincta in perſona defuncti,cum ſit facti, nõ poterat conti=
nuari in filium,nec ei acquiri,etiam ratione ſuitatis.Et quamuis gl.in d.l.in ſuis.
ſenſerit contrarium,tamen gl.in l.cum miles.ff.ex quibus cauſ.maiores. & in d.
l.cum hæredes.tenent etiam in ſuo fuiſſe neceſſariam apprehenſionẽ poſſeſsio=
nis:& utrobiq; Bar.Et hanc eſſe cõmunem opinionem, ex pluribus autoritati=
bus oſtendit Alex.in d.l.cum hæredes.col.ij.& in d.l.in ſuis.col.ij.Et in hoc er=
rarunt prædicti moderni, in dicto ſuo cõmento cõſuetudinũ Ducatus Burgun
diæ,in prin.qui ſecuti ſunt gl.in d.l.in ſuis.Nec Doctores per eos allegati, di=
cunt id ad quod adducuntur:nam in l.ſi infanti.& in l.ſi fratris.C.de iure delib.
tractant illum articulum, an uirtute ſuitatis ſuus tranſmittat hæreditatem non
aditam ad quoſcunq;,an uerò tantum ad poſteros:quod nihil facit ad poſſeſsio=
nem.Nec Iaſ.in d.l.ſi infanti.col.pen.dum dicit bonorũ poſſeſsionem trãſmitti
à ſuo,ſicut hæreditas,loquitur de poſſeſsione bonorum de qua nos agimus, ſed
de bonorũ poſſeſsione introducta à prætore ad ſimilitudinem hæreditatis, quæ
eſt iuris.l.iij.§.bonorum.ff.de bonor.poſſeſſ.noſtra autem poſſeſsio bonorum
eſt facti: eſt enim differentia inter bonorum poſſeſsionem, & poſſeſsionem bo= 6
norum,ut per Doctores in rub.C.qui admitti.declarat Alex.in rubr.ff.de no=
ui operis nunc.col.viij.Et idem erat quoq; in alijs caſibus,in quibus de iure com
muni transferebatur dominium ſine traditione,ut in legatario,& in eccleſia, ſe=
cundum Alex.in d.l.cum hæredes.in princ.ſemper enim requirebatur appre=
henſio.Et ſuccurrit mihi nunc inter ſcribendum una ratio.Nam ſi ratione ſuita
tis fuiſſet translata poſſeſsio in ſuũ hæredẽ ſicut cætera iura, ita fuiſſet translata
in extraneũ poſt aditam hæreditatẽ:quia tunc nõ eſt differẽtia inter ſuũ & extra=
neum,quantum ad acquiſitionem:& tamen contrarium dicitur in d.l.cum hæ=
redes.Contra prædicta modò uenit hæc cõſuetudo,per quam ſtatuitur,ut quẽ=
admodum adita hæreditate tranſeunt alia iura, ita & tranſeat poſſeſsio ipſo iure
ſine apprehenſione: & ſic in effectu nil aliud intendit,quàm diſponere cõtra d.
l.cum hęredes,ut hodie nõ ſit neceſſaria apprehenſio poſſeſsionis,ſecundum o=
mnes in dictis iuribus,& moder.ubi ſuprà.Et hoc nota,quia ijdem moder.alibi
latius intellexerunt conſuetudinem iſtam,& malè,ut ĩ dicam. Transfertur autẽ
poſſeſsio uirtute cõſuetudinis,ita demũ ſecuta immixtione à ſuo hærede,uel adi
tione in extraneo. Non autem credat aliquis, ſtatim mortuo teſtatore cõtinuari
poſſeſsionẽ,ſed requiritur immixtio, ſeu aditio, qua interueniẽte retro trahitur 7
aditio tempus mortis,reſpectu acquiſitionis poſſeſsionis,ſicut aliorum iurium.
l.hæres quandocunq;.ff.de acquir.hæred.l.omnia ferè iura.ff.de regul.iuris.ut
probatur per d.l.cum hæredes.iuncta conſuetudine;ſiquidem adita hæreditate
tranſibant iura excepta poſſeſsione,nunc per conſuetudinem transfertur etiam
poſſeſsio,intelligas retento eodem themate,ſcilicet adita hæreditate.Et hoc etiã
ſuadent uerba conſuetudinis, quæ uolunt mortuum ſaeſire uiuum hæredem:
& hæres dici non poteſt cum effectu,ut requiritur,ante aditam hæreditatem uel
immixtionem nunc in ſuo, propter ius abſtinendi, iuxta notata in l.neceſſarijs.
ff.de acquir.hære.Eſt enim hoc generale,ut quælibet diſpoſitio faciens mentio= 8
nem de hærede,intelligatᷣ adita hæreditate,ut per Alex.conſil.i.col.iiij.uol.i.&
pluribus medijs cõprobat Deci.conſil.xxxv.col.ij.& in l.hæredem.in fi.ff.de re=
gul.iur.Siquidem non ſufficit quem eſſe inſtitutum & hæredem ſcriptum,ut di
ſpoſitio loquens de hærede habeat in eo locum,ſed requiritur aditio,ita in teſta=
mento cõcludit notab.Soci.conſil.xci.uiſa & diligenter.col.ij.& idem Soci.pro
priè in ſtatuto conſil.cxxi,uiſa contingentia,col.iiij,Inde dixit non ſpernendus

Doctor Iacobinus de ſancto Georgio,in l.ſi filius qui.ff.de interrogat. actio.per
illum text. ſi ſtatutum diſponat quòd hæres teneatur ad aliquid, uel alio modo fa
ciat mentionem de hærede,non ſufficere quem eſſe ſcriptum hæredem,ſed opor
tere eum adiuiſſe hæreditatem cum effectu, ut ſtatutum uerificetur in eo. Ex his
poteſt deprehendi,quàm inaduertenter & præiudicialiter locuti ſint prędicti mo
derni conſil.ſuo xix. xij. dubio.qui auſi ſunt dicere,per hanc conſuetudinem ita
mortuum ſaeſire uiuum,ut ſine aditione quis fiat immediatè & ſtatim mortuo te
ſtatore poſſeſſor & hæres:ideo non habere locum in Gallia ſubſtitutionem uul-
garem,cum hæreditas non poſsit dici non adita. Iſta ſunt penitus ſomnia uigilan
9 tium:quia intentio huius conſuetudinis alia non eſt, quàm prouidere circa poſ-
ſeſsionem,& nullum uerbũ in ea reſpiciens aditionem,ſeu acquiſitionẽ aliorum
iurium. Ideo tene quòd ſuprà dixi. Eſt bene uerum,quòd adita hæreditate retro
trahitur etiã acquiſitio poſſeſsionis ad tempus mortis: & ideo ſi aliquis poſt mor
tem teſtatoris occupauit res hæreditarias, competunt hæredi remedia poſſeſſo-
ria & nouitatum,perinde ac ſi ſtatim ex manu teſtatoris fuiſſent res traditæ hære
di,& in eum continuata poſſeſsio. Et ita procedat praxis quotidiana,quod non e-
rat antea;quia ante apprehenſam poſſeſsionẽ ab hærede, ſi quis occupaſſet rem,
10 non poterat poſtea hæres adeundo habere iſta remedia, quia erat neceſſe appre-
hendere poſſeſsionem,&acquiſitio ſuę poſſeſsionis attendebatur tantum eo tem
pore quo apprehendebat̃,nunc retro trahitur ad tempus mortis teſtatoris,ut ſu-
prà pluries dixi. & ſi hactenus aliter cenſuiſti,poſthac mutato ſententiam,quo-
niam errares in terminis iuris manifeſtiſsimis.

1 Diſpoſitio quælibet eſt intelligenda de primo actu.
2 Statutum ſeu conſuetudo le mort ſaeſiſt le uif,an habeat locũ in ſubſtituto directo.
3 Hæredis appellatione ueniunt omnes hæredes.
4 Subſtitutus directò an dicat̃ propriè hęres.
5 Hæredis appellatione uenit hæres hæredis propriè.
6 Tale ſecundum quid,eſt propriè tale,quando illud quid,ponitur tantũ ad differentiam terminorum.
7 Prohibitio alienationis quamuis ſit odioſa,cõprehendit hæredem hæredis.idem conſuetudo,idem renunciatio.
8 Verbum Videt̃, adiectum his quæ ſunt iuris,ſtat propriè.
9 Poſſeſsio quæ defertur à lege uel conſuetudine,eſt ciuiliſsima.

CAPVT XVI.

1 E Ad.cõſuetud. Deueniendo modò ad particularia,primo inquiren
dum eſt, an hæc conſuetudo locum habeat in hæredibus ultra pri-
mum,id eſt,in ſubſtitutis directis. Et uidetur dicendũ, non extendi
ultra primum hæredem, propter regulam l.boues. §. hoc ſermone.
ff.de uerb.ſignif.qua diſponitur, omnem diſpoſitionem eſſe intelligendã de pri-
mo actu:quod etiam procedit in legibus & ſtatutis,ut per Soci.in l.hęc conditio,
ſi nupſerit.ff.de cond.& demonſt. Et ideo ſecundum eum,ſtatutũ mandans fie-
ri compromiſſum inter affines, intelligitur de primo, nec ulterius tenent̃ affines
compromittere.facit l.antiquitas. C.de uſufruct.ubi appellatio hæredis non ex-
tenditur ultra primum. & hoc fundamento ita tenet Anton. Rub. conſil. cxxi.
col.penult. Contrarium arbitror uerius,ut de primo,ſecundo,tertio,& deinceps
intelligatur.l.hæredis appellat.l.ſciendum.ff.de uerb.ſignif.l.in annalibus. C.de
2 legat. & eſt cõmunis ſententia Bart.& aliorum,in l. ſi quis filium.§.fin.ff.de acq.
hæred.& in d.l.cum antiquitas. & in l.fi. C.de hæred. inſtit.& dominus meus in
d.l.hæredis appell. Alexand.pręciſe conſ.xxxvi.iij uol.uiſo themate. & multum
ſtringit d.l.ſciendum. in exceptione quam ponit Iuriſconſult.in aliquibus caſib.
quæ conſtituit & firmat regulam in alijs.latè Deci.l.i.ff.de reg.iur.num.27. & ita
in pacto de retrouendendo ut habeat locum ultra primũ hæredem,tradunt mo-
derni

derni Taurin.in repet.l.ij.C.de pact.inter empt.& uend.q.xvij. Non obſtat re-
gula l.boues.§.hoc ſermone, quia procedit in diſpoſitione hominis:ſecus in di-
ſpoſitione legis,quæ ſemper loquitur.l.Arriani.ubi Bart.C.de hæreticis & Ma-
nich.& ita limitat d.regulam Iaſon in l.duobus.§.ſi ei.ff.de iureiur.col.fin.& in l.
diuortio.§.quod in anno.ff.ſolut.matr.col.fin.ubi ex ibi dictis potes colligere a-
lias reſponſiones.Nec obſtat deciſio Socini, quia loquitur quando primũ com-
promiſſum habuit effectum:ſecus ſi nõ habuit effectum,nam tunc cogentur ite-
rum & ſecundo compromittere.& ita declarat & refert Socinũ Curtius iun.con
ſil.lxxviij. habita. col.fi. Non obſtat l.antiquitas.quia loquit̃ in materia nõ tranſ-
miſsibili ad hæredes,ſcilicet in uſufructu,ut ibi per Doct.& in locis ſuprà allega-
tis. Et ita in terminis huius conſuetudinis, ut in ea comprehendatur ſubſtitutus
uulgaris,conſuluerunt d.moder.Diuionẽ.conſil.lxij.col.penul. faciendo diffe
rentiam inter hanc,& conſuetudinem Ducatus,quæ tamen nulla ſubſiſtit ratio-
ne,ut apparebit ex infra dicendis. Inquies modò,nõ propterea eſſe reſolutã quæ
ſtionem:quoniam etſi appellatio hęredis comprehendat omnes in infinitũ,iſtud 3
poteſt procedere in legib.uel in alijs diſpoſitionibus:ſed in ſtatutis,quæ ſunt pro
priè intelligenda & ſtrictè,maximè quando ſunt exorbitantia,& contra ius com-
mune,ut eſt conſuetudo noſtra,uidetur aliter dicendum.Punctus ergo eſt diſpi-
cere,an ſubſtitutus ſit propriè hæres. Et prima facie dixerit quis quòd non, cum 4
non ſit ſimpliciter hæres,ſed cum adiuncto,ſcilicet hæres ſubſtitutus:& quod eſt
tale ſecundum quid,non eſt propriè tale.l.hoc legatum,ubi Bar.de lega.iij.l.Lu
cius.§.quæſitum.eod.tit.ubi etiam Bart.decidit, appellatione fratris intelligi de
fratribus in primo gradu,non ulterius:& ideo de conſanguineis & uterinis,non
de patruelibus,quia ſunt impropriè fratres.ſequitur in ſtatuto Alex.conſil.xcvij.
ij.uol.& idem uult Decius in l.qui per ſucceſsionem.ff.de reg.iur.ut licet appel-
latione hæredis ueniat hæres hæredis,d.l.fin.C.de hæred.inſtit.d.l.in annali.id
procedit impropriè,non propriè,quia eſt hæres ſecundum quid.Tu uerò teneas
contrariam ſententiam,imò ſecundum hęredem & ſubſtitutum eſſe propriè hæ- 5
redem,per d.l.hæredis appellatio.& d.l.ſciendum, quæ ex natura tituli ſub quo
ponuntur,ſignificãt uerbi proprietatem.arg.l.Imperatores.ff.de in diem adiect.
& ita uult Dn.meus in d.l.hæredis appellatio.& habes optimum conſilium An-
geli,conſil.clxxxiiij.incip.chariſsime frater.quod ad uerbum refert Alex.conſil.
xxxvi.iij.uol. Quinimò ſubſtitutus directò dicitur hæres inſtitutus.l.cohæredi.
§.qui diſcretas.ff.de uulg.& pupill.Inſtit.eod.tit.in prin.Hæredes enim aut inſti
tuti,aut ſubſtituti dicuntur.l.i.ff.de uulg. Et ſi inſpexeris uerba ſubſtitutionum,
nónne ſunt concepta per uerbum,hæres eſto,ſi filius meus hæres nõ erit,uel hæ-
res erit & intra pubertatem deceſſerit,Sempronius hæres eſto? d.l.i. Et quòd ap-
pellatione hæredis de proprietate ſermonis ueniant omnes hæredes,tradit Soci.
conſil.cclvij.uiſis inueſtit.col.iij.allegat d.l.ſciendum.idem Corneus conſil.cc-
lxxix.uidetur prima.col.iij.uol.iij.ſubdens,quamuis ſubſtitutus per fideicõmiſ-
ſum non ſit hæres,ſed fideicõmiſſarius,tamen ſubſtitutus directò eſt uerè & pro-
priè hæres.& quod plus eſt,loquit̃ in ſubſtituto pupillari reſpectu teſtatoris,qui
eſt hæres teſtatoris mediatè,non immediatè.Et dicit idem Corneus conſil. xxxv.
in caſu iſto.col.fin.uol.ij.ſubſtitutum uulgarem repræſentare perſonam teſtato-
ris:quod latius ibi declarat.Non obſtat regula l.Lucius.§.quæſitum.& ibi Bart.
quia reſponderi poteſt,illam adiectionem,ſcilicet hæres ſubſtitutus,non poni ad
differentiam ſubſtantialem,ſed ad differentiam & cognitionem terminorũ,ut ſi- 6
gnificet & indicet an primo uel ſecundo loco quis ſit inſtitutus: quod non facit
quid dici minus propriè tale,ut declarat Socin.conſil.xxv.uiſo ſtatuto.col.iij.&
latius tradidi ĩ lib.i.cap.14.ubi uidendum,ne bis idem repetatur.Nõ obſtant no-
tata per Deci.in d.l.qui per ſucceſsionẽ.nam exiſtimo ipſum decipi,& quòd imò
hæres hæredis ſit propriè hæres teſtatoris, d.l.hæredis appellat, & l.ſciendũ, mo-

do quo ſuprà induxi. & Soci.d.conſil.cclvij.idq́; probo etiam ratione: nam in ma
teria ſtricta accipiuntur uerba ſtrictè & propriè. d.l.quicquid aſtringendæ. Bart.
in l.omnes populi.iij.q.vi.q.principalis.uerſ.iuxta præmiſſa. ff.de iuſtit. & iure.
Sed ego habeo, in materia ſtrictè intelligenda appellatione hæredis uenire hære-
dem hæredis, etiam in materia pœnali, ita uolunt Bart. & communiter Doctores
in d.l.fin.C.de hære.inſtit. & in d.l.ſi quis filium. quando fit mentio hæredis per
nomen appellatiuum, ut in caſu noſtro. Dn.meus d. l.hæredis. qui idem ſubijcit
in conditione de dando hæredi, quæ uerificatur in hærede hæredis, & tamen con
ditio debet impleri in forma propria & ſpecifica.l.qui hæredi. & l. Mæuius. ff. de
cond. & demonſt. & ante eum idem poſuit Iaſon in d.l.fin.poſt Alex.ibi. & De-
cius d.l.qui per ſucceſsionem.licet idem aliter uelit in l.quæ legata.illo tit.in fin. &
7 malè. Similiter in prohibitione alienationis, quæ eſt odioſa, Imol.in l.filiusfamil.
§.diui.ff.de lega.i.Ang.conſil.viij.appellatio hæredis cõprehendit hæredem hæ
redis, ut per Bart.d.§.diui.col.fin. & ibi omnes ſequũtur.idem Bart.in l. Lucius.
§.Semproniæ.ff.de lega.ij.Corn.conſil.lxix.in fi.uol.iiij. Lud. Gonzad. conſil.
xxv.in hac cauſa.in fin.ea ratione quòd dicat hæredẽ hæredis propriè hæredẽ. Et
idem in conſuetudine, quæ eſt ſtrictè capienda, ut dixi priore cap. conſuluit Curt.
iunior conſil.clxxi.materia.col.iij. Et in renunciatione idem Curt. conſil.lv. pro
habenda.col.pen. Nec quicq́; facit ſecundum eum, quòd materia renunciationis
ſit reſtringibilis, quia etiam in materia reſtringibili uenit hæredis hæres, cum hoc
ſit propriè, nõ impropriè.d.l.hæredis.d.l.ſciendum. Non obſtat quòd leges utan
8 tur uerbo, uidetur, in hac materia: quia reſpõdeo, hęc uerba licet ex ſe ſignificent
improprietatẽ, tamẽ ſi adijciantur his quæ ſunt iuris, ut eſt eſſe hæredem, ſtabunt
propriè. Bart.in l.ſi is qui pro empt.col.xiij.in fin.iij.q. de uſucap. & in l.mariti.
§.fin.ff.ad l.Iuliam de adult. & idem uult Deci.in propoſito noſtro in d.l.qui ſuc-
ceſsionẽ.poſt Bal.in d.l.fi.C.de hæred.inſtit.maximè quia tractatur in conſuetu-
9 dine de transferenda poſſeſsione ipſo iure, quæ tantũ habet iuris ut appelletur ciui-
liſsima à Bal.in rub.extra de cauſ.poſſeſſ. & propriet. & moder.in l.i.de acq.poſſ.
Sed fingamus adhuc nõ eſſe propriè hæredem, nónne tamen ueniret in ſtatuto,
cum per uiam regulæ hæres hæredis ſit æquiparatus hæredi teſtatoris: d.l.fin.at-
tenta regula æquiparatorũ, de qua j cap.ult. Stantibus iſtis, retorqueo hoc funda
mentum. Si enim hæres hæredis uenit propriè appellatione hæredis, & tamen eſt
hæres mediatè, tanto magis directus ſubſtitutus qui eſt hæres immediatus defun
cti, prout bene declarat Corneus d.conſil.cclxxix. Erit itaq́; cõcluſio, ſubſtitutos
comprehendi in conſuetudine & hic & ubiq́;, ubi ſit talis conſuetudo, niſi aliud
in contrarium exprimatur.

1 Conſuetudo ſeu ſtatutum de continuanda poſſeſsione, an habeat locum in ſubſtitutione tacita.
2 Subſtitutio tacita uenit ex prouiſione, & extenſione legis.
3 Statuta diſponentia ut inſtrumenta habeãt executionem paratam, an habeant locũ in eo quod tacitè continetur in inſtrumento.
4 Subſtitutio tacita nec legi nec uideri poteſt in teſtamento.
5 Tacitum quando infertur neceſſariò ex expreſſo, habetur pro expreſſo & ſcripto.
6 Præſumptio reſultans ex inſtrumento, dicitur eſſe de inſtrumento, & de tenore inſtrumenti.
7 Inſtrumentũ clarè probat, nõ ſolũ quod in eo cõtinetur directè, ſed etiã indirectè.
8 Statutũ diſponens maritum lucrari dotem mortua uxore, habet locum in dote præſumpta.
9 Subſtitutio tacita cõprehenditur in ſtatuto faciente mentionẽ de ſubſtitutione.
10 Subſtitutio tacita eſt pręſumpta, non ficta.
11 Statuentes in dubio uidentur ſe conformare cum diſpoſitione iuris cõmunis.
12 Hæres ueniens ex tacita ſubſtitutione, eſt propriè hæres, & cõprehenditur in ſtatuto faciente mentionem de hærede.
13 Conſtitutum eſt actus fictus, ex eo tamen transfertur uera poſſeſsio.
14 Hæres propriè dicitur quis, per modum fictum inductus à iure ciuili.
15 Extenſio poteſt fieri per legem, nõ tamen per hominem.
16 Opinio ultima relatis pluribus opinionibus

bus,in dubio cenſetur approbata.
17 Aequiparatio facta à lege antiqua de uno caſu ad alium, facit,ut ſtatutū ſuperueniens loquens in uno caſu, extendat ad alium.

CAPVT XVII.

EAdem conſuet.Iuxta dicta in præcedenti cap.ubi cōcluſum fuit,con
ſuetudinē procedere in ſubſtituto uulgari & pupillari,opportunè oc
currit hic alia inueſtigatio, quæ pluſculum habet dubitationis, an id
procedat tantū in uulgari & pupillari expreſſa,uel etiam in tacita. Et 1
quamuis in hac queſt.multa deduci poſſent,cum latiſsima ſit materia,an tacitum
æquipolleat expreſſo,afferam tantū in medium quæ propius faciunt ad punctū,
ſcilicet in caſu ſtatuti ſeu conſuetudinis cōtra ius cōmune, ut eſt noſtra. Videtur
itaq; prima facie dicendum,conſuetudinē locum nō habere in ſubſtituto ſeu ſub
ſtitutione tacita: quoniā quis ſubſtitutus directò expreſſus ſit propriè hæres,nō
ſic in tacito.probatur in l.quis.C.de impub.ibi,porrigi.ad idem l.iam hoc iure.
ff.de uulg.& pupill.ibi,intelligitur,quæ uerba denotant improprietatē.& ita pō
derat Corn.in d.l.quis,dicens hanc tacitam ſubſtitutionē eſſe fictam. Suadetur
ratione,quoniā hæc tacita ſubſtitutio nō uenit ex uoluntate teſtatoris, ſed ex pro 2
uiſione & extenſione legis,quæ ita præſumit teſtatorem diſpoſiturū fuiſſe ſi cogi
taſſet,ut per Guliel.de Cun.Alberi.& moder.in l.ij.ff.de uulg. & pupill. & in d.
l.quis.& l.iam hoc iure.eſt enim hęc tacita ſubſtitutio à iure ſubintellecta. Bart.l.
i.col.iij.uerſ.ſecundo eſt uidendum. Bald.notab.in l.precib.C.de impub.& alijs
ſubſtitutionib.vi.oppoſ.& licet habeatur pro expreſſa in effectu,d.l.quamuis. &
d.l.iam hoc iure. hoc intelligitur impropriè; nam quando tacitum habetur pro
expreſſo,id uenit impropriè,ut notat Socinus in l.cum quid.ff.ſi cert.pet.ponde-
rando uerba illius tex.ibi,pro cauto habendum eſt; & ibi,agi intelligitur, quæ ſi-
gnificant improprietatē. Ideo infert ad ſtatuta diſponentia, inſtrumenta habere 3
executionē paratam,ut nō mittantur executioni quæ tacitè cōtinentur in inſtru-
mento,cum impropriè contineantur. Et ſtatuta ſunt propriè intelligenda, ut di-
ctum fuit præcedenti capite, maximè quando ſunt contra ius cōmune, ut eſt ſta-
tutum de mittendo executioni: regulariter enim inſtrumenta nō habent execu-
tionem paratā de iure cōmuni.l.minor XXV.annis cui fideicōmiſſ.de minorib.
Deci.in l.in teſtamentis.de reg.iur.in fin. Idem uoluit Ant.de But. & Imol. in c.
translati.de conſtitut. quòd ſtatutum ut inſtrumenta habeant executionem para
tam,non procedat,ſi petatur intereſſe ex inſtrumento, in quo erat promiſſum fa-
ctum:quia intereſſe ſuccedit in obligatione facti, ex diſpoſitione legis.l.ſtipula-
tiones non diuiduntur.ff.de uerb.oblig.& ſic habetur pro expreſſo impropriè.
Item cum conſuetudo non modò cōtinuet poſſeſsionem in uiuum hæredem te-
ſtamentarium, ſed addat inſtitutum in teſtamento, uidetur intellexiſſe de hære-
de qui in teſtamento legi poteſt,& uideri. Sed hic ſubſtitutus tacitus uideri nec le 4
gi poteſt,unde conſuetudo ipſi non conuenit.Et in ſimili dicit Bar.in l.i.in fin.ff.
de his quæ in teſtam.delen.ſtatutum ut inſtrumenta habeant executionem para-
tam,non uerificari in inſtrumento, in quo non eſſet interpoſita ſtipulatio de reſti
tuenda dote, quamuis lex ſubintelligat tacitam ſtipulationem, quia illa eſt indu-
cta autoritate legis,nec legi poteſt. Et in ſtatutis idem in terminis noſtris decidit
Bald.in c.i.col.iiij.uerſ.& ideo ſtatutū.extra de conſtitut.qui uult,ut ſtatuta con-
tra ius cōmune diſponentia de executionibus teſtamentorū, nō habeāt locum in
ſubſtitutione pupillari uel uulgari tacita:quia non ſunt propriè teſtamentum, ex
quo non exprimunt̄ in teſtamento,nec legi poſſunt,ſed ueniunt per modum ſup
plementi.ſequitur Decius in l.fin.C.de edict.diui Adria.tollen.col.viij.

His non obſtantibus,teneo opinionem contrariam, ſubſtitutū tacitum com-
prehendi in hac conſuetudine, propter illam communem & canonizatam opi-
nionem,quòd quoties tacitum infertur neceſſariò ex expreſſo,ut eſt quando ue- 5
nit ex fictione uel præſumptione legis,tunc tacitū haberi pro expreſſo & ſcripto,

& idem iudicatur de eo quod de expreſſo in omni materia, ſiue odioſa, ſiue pœ-
nali, ſiue exorbitanti aut correctoria, uel aliter ſtrictè intelligenda. & ita poſt mul
ta pro & contra allegata in hac materia brocardica concludit Felinus in c. tranſ-
lato. col. iij. extra de conſtitut. & in c. ij. col. antepen. extra de probat. Iaſ. in §. fue-
rat. Inſtit. de actio. col. xi. ſequitur ad uerbum Curtius iunior conſil. clix. habita.
col. fin. & Doct. omnes in locis infra allegandis. Ideo dicebat Bald. in l. ad proba-
6 tionem. la i. C. de probat. præſumptionem reſultantem ex inſtrumento, eſſe de in
ſtrumento, & de tenore inſtrumenti, eiusq; dictum cõmuniter teneri. atteſtatur
Alex. pater ueritatis, in l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. de pactis. ubi Iacobi. de ſan
cto Georg. confirmat. & cõmunem quoq; dicit Iaſ. in l. certi condictio. col. viij. ff.
ſi cert. petat. & Alex. conſil. cxxvi. repetitus. uol. vi. & dixerunt Ant. de Butrio &
7 Panor. in c. cum olim. extra de cenſib. per illum text. inſtrumentum clarè & ex-
preſſe probare non ſolum quod continetur in eo directè, ſed etiam indirectè: &
quod ſtatutum mãdabitur executioni etiam in eo quod indirectè uenit. ſequitur
Felin. d. c. translato. ponderans Butrium ſibi contrarium. Concludunt quoque
Bald. Ang. & Imol. in d. l. i. ff. de his quæ in teſtam. delen. inſtrumentum habere
executionem quoad ea quæ ex iuris diſpoſitione ſubintelligũtur. ſequitur Alex.
d. conſil. cxxvi. col. i. præſumptio enim iuris æquiparatur ſcripturæ. l. quicunq;.
C. de apoch. publi. lib. x. Et hanc concluſionem poſſem ornare infinitis deciſioni
bus ad rem ipſam multum quadrantibus, ſed uideas per te in locis ſ allegatis, ad
8 ſaturitatem. Addo tantum duas, quas ibi non reperies. Prima eſt, quòd ſtatutum
diſponens maritum lucrari dotem decedente uxore in matrimonio ſine liberis, li
cet ſit contra ius cõmune, ſcilicet contra l. dos à patre, cum ibi notatis. C. de iur.
dot. & latè poſita per Bar. in l. poſt dotem. ff. ſolu. matr. (nam de iure cõmuni per-
tineret dos hæredibus mulieris) habebit locum etiam in dote præſumpta, quæ eſt
quando mulier nubit ſecundo marito, nulla conſtituta dote: quo caſu lex præſu-
mit datam fuiſſe eandem dotem quæ primo fuit data. l. dotem quæ. & l. diuus. ff.
de iur. dotium. Bart. amplè in quæſtione ſua incip. mulier habens amplum pa-
trimonium, & ita uult Bart. in d. quæſt. Panor. conſil. xlvi. incip. tria mihi. ſecun-
do dubio. Raphaël Cum. ſignanter conſil. cix. incip. domina Iohanna. primo du
bio. ſequitur latius Curtius iun. conſil. iiij. ſuper col. antepen. Et ibi ſubdunt, in
quacunq; materia in qua ſtrictè procedatur, diſpoſitum in caſu uero & expreſſo,
habere locum in caſu præſumpto, quia præſumptio iuris æquipollet ueritati: &
ubi eſt iuris præſumptio, non differt tacitum ab expreſſo, niſi eſſet alia præſum-
ptio in contrarium, ut in pupillari, quando mater eſt in medio. d. l. precibus. cum
ibi traditis. Secũda eſt præciſe in materia noſtra. Nam quamuis prædicta omnia
multum bene ſeruiant in propoſito, curo tamen ſemper, ſi fieri poteſt, ex reuolu-
tione librorũ, non parcens labori, ſi poſsim inuenire deciſiones in terminis, quæ
in deciſiuis maximè mouent iudices: & reperio idem uelle in ſubſtitutione tacita
Curt. iuniorem in d. l. quamuis. C. de impub. col. ij. qui ex doctrina Felini in d. c.
9 translato. infert, in materia ſtatutaria uenire tacitas ſubſtitutiones, cum à legis cla
ra interpretatione expreſſa ſubſtitutio ad tacitam extendatur. d. l. quamuis. & d. l.
iam hoc iure. licet ipſe appellet eam fictam, ut etiam ſenſit ibi Corneus, ut dixi ſu-
10 prà in prin. quod nõ eſt uerum, quia eſt præſumpta, cum admittatur probatio in
contrarium, iuxta notata in l. fin. in prin. ff. quod met. cauſ. & præſumptam appel
lat Bart. d. l. i. de uulg. col. iij. uerſ. ſecundo eſt. & Bald. d. l. precibus. oppoſ. vi. &
Deci. d. l. quamuis. ij. col. ij. notab. & cõmuniter omnes in d. l. i. & ij. ff. de uulg. &
pupill. Secundo pro hac parte facit, quòd etſi ſubſtitutio tacita eſſet præſumpta
uel ficta, & ita impropriè ſubſtitutio: quamuis non liceret homini extendere ſta-
tutum loquens in caſu uero & proprio, ad caſum fictum & impropriũ, l. iij. §. hæc
uerba. ff. de neg. geſt. ubi Bart. hoc tamen licet legiſlatori. gl. in l. quod uerò. ff. de
legib. & dicam latius cap. ſeq. de fideicõmiſſario & bonorũ poſſeſſore. Cum ergo

ex legis

ex legis poteſtate ſubſtitutio expreſſa extendatur & porrigatur ad tacitam, d.l.
quamuis. & d.l. iam hoc iure. diſpoſitio ſtatutaria ſuperueniens capiet interpre-
tationem paſsiuam à dicta legis extenſione, & æquiparatione, iuxta doctrinam
Bart. in l.i.§. lex falcid. ff. ad l. falcid. ut dicam infra cap. ult. maximè quòd ſtatuen-
tes in his quibus non derogant iuri cõmuni, cenſentur ſe conformare cum eius 11
diſpoſitione. Alex. in l. hæredes mei. §. cum ita. & ibi moder. ff. ad Trebell. & in-
fra d. cap. ulumo. Sed conſuetudo noſtra tendit tantum ad l. cum hæredes. ff. de
acquir. poſſeſſ. in cæteris intelligetur ſecundum ius cõmune. Tertio & ultimo fa
cio aliud nouum & ſubtile fundamentum, quod ſeruiet etiam ad ea quæ tradunt
Doct. in d.l. fin. C. de edict. diui Adria. de ſubſtituto tacitè. Poſito & non conceſ-
ſo quòd ſubſtitutio tacita eſſet impropriè ſubſtitutio, & quòd cum legi non poſ-
ſit, non dicatur comprehendi in teſtamento, & ideo uerba conſuetudinis quæ lo
quitur de inſtituto in teſtamento, non conuenire iſtis tacitis ſubſtitutionibus: nõ
tamen iſtud faciet, quo minus hæres ueniens ex ſubſtitutione tacita, comprehen
datur in conſuetudine. non enim diſputamus & quærimus, an ſtatutum ſeu con
ſuetudo loquens de ſubſtitutione, comprehendat ſubſtitutionem tacitam, ſed an
conſuetudo dictans ut poſſeſsio defuncti continuetur in hæredem, comprehen-
dat hæredem uenientem ex tacita ſubſtitutione. Et dico quòd ſic: quoniam quã-
uis ſubſtitutio tacita eſſet impropriè ſubſtitutio, & legi non poſſet, tamen hæres 12
ex ea ueniens, eſt propriè hæres, & legi poteſt, quia eſt nominatus in teſtamento.
Idem enim eſt qui uenit ex tacita, qui fuit nuncupatus in expreſſa: puta in uulga-
ri facta pupillo, ſi filius meus hæres non erit, Sempronius hæres eſto: hic Sempro
nius ueniet etiam ex tacita pupillari decedente filio intra pubertatem, qui eſt ex-
preſſe nominatus & ſubſtitutus. Vnde nõ uideo differentiam inter ſubſtitutum
uenientem ex expreſſa ſubſtitutione & tacita, in propoſito noſtro, & in propoſi-
to d.l. fin. C. de edict. diui Adriani. nam utroq; caſu dicitur ſcriptus hæres, & legi
poteſt. Simile eſt in cõſtituto, quod quamuis ſit actus fictus, ex eo tamen transfer 13
tur uera poſſeſsio. l. certè. §. i. & ibi Bart. notat. ff. de precar. & idem Bart. in l. ab
emptione. ff. de pactis. & in l. ſi is qui pro emptore. col. penul. ff. de uſucap. Doct.
in l. quod meo. ff. de acquir. poſſeſſ. Et magis in terminis noſtris facit, quòd quã-
uis actus deferendi hęreditatem ſit fictus, ex illo tamen actu ficto efficitur quis ue 14
rus hæres, & propriè, ita ut ueniat in ſtatuto faciente mentionem de hærede, pro-
ut expreſſe decidit Ant. de But. conſil. xx. incip. æquitas ſuggerit, quem refert &
ſequitur Socinus conſil. cxlvij. uiſa facti. col. i. Non obſtant modò in contra-
rium adducta, ad quæ facilè colligi poteſt reſponſio ex fundamentis pro parte af-
firmatiua adductis. Et quo ad primũ dicitur, quamuis ſubſtitutio tacita eſſet im-
propriè ſubſtitutio, nos loqui de hærede ueniente ex tacita ſubſtitutione, qui eſt
propriè hæres, ut proximè dixi. Secũdo, quòd ſubſtitutio expreſſa extenditur ad
tacitam à lege: ideo quamuis hæc extenſio nõ toleretur in homine, tamen in l. ad- 15
mittitur. d.l. quod uerò. & ibi gl. Non obſtat deciſio Socini in l. cum quid. quia
reprehenditur ibi per Decium & alios moder. & cõmunis eſt in contrarium, ut
patet ex notatis per Felin. in d.c. translato, de conſtitut. cum pluribus alijs ſuprà
in primo fundamento partis affirmatiuæ adductis. Et dictum Socini poſſet ſal-
uari, quando ſtatutum loqueretur de tenore, uel de expreſſo in inſtrumento, ut
per Decium d.l. cum quid. quia tunc haberent locum limitationes traditę per Fe
linum in d.c. translato. poſt factam cõcluſionem. Non obſtat dictum Antonij de
Butrio, quia cõmunis eſt contra eum, ut per Felin. in d.c. translato. & ibi Barbat.
& Roma. in l. certi condictio. ff. ſi cert. peta. & idem met Butrius aliter cenſuit in
d.c. cum olim. & eum ita contrariũ ponderat Felin. d.c. translato. ideo eius dictũ
non eſt probabile. Non obſtat quòd ſubſtitutio tacita legi nõ poteſt: quia reſpon
detur, licet legi non poſsit, bene legi poſſe hæredem ſubſtitutum ex ea uenientẽ,
cum fuerit expreſſus in teſtamento, prout declaraui ſuprà. Nõ obſtat etiã doctri-

na Bartoli in l.i.ff.de his quæ in teſtam.delentur.quia eum cōmuniter reprobant
Doct.ibi,& in locis ſuprà adductis pro opinione affirmatiua. Vel ſaluãdo Bart.
poſſumus aliter dicere, eum in effectu ſenſiſſe,ut ſtatutum de quo ibi,haberet lo
cum in tacita ſtipulatione intellecta à lege:quia poſtquã fuit argumentatus quòd
non comprehendatur,ſubdit poſtea in contrarium quòd comprehendatur.facit
l.ſi duo patroni.§.Marcellus.ff.de iureiuran.& hanc ultimam opinionem uide-
16 tur Bart.approbaſſe,ut per gl.in l.bona fides.ff.depoſiti.& in l.ſi idem cum eo-
dem.§.ſi una actio.ff.de iuriſdict.om.iud.&ibi Iaſon.& ita declarat Bartolũ An-
gel.in d.l.i.ff.de his quæ in teſtamen.delentur.& Alex.d.conſil.cxxvi.col.ij.&
Angel.de Aret.in §.fuerat.Inſtit.de actio. Non obſtat deniq; deciſio Baldi in d.
c.i.col.iiij.de conſtitut.quia eſt contra cõmunia, & contra ea quæ idem Bald.tra-
didit paſsim in alijs locis,ut in d.l.ad probationem.& in l.unica.§.& ut plenius.
C.de rei uxor.actio.& in d.l.fin.C.de edict.diui Adria.ubi concludit, illud edi-
ctum loquens de hęrede ſcripto,habere locum etiam in tacita ſubſtitutione.Nec
quicquam facit ſaluatio Decij in d.l.fin.dum uult dictum Baldi in d.c.i.poſſe ſal
uari in ſtatutis,quia contrarium propriè in ſtatutis tenuit idem Bald.in locis ſu-
prà adductis.Et cum Decius in d.l.fin.moueatˀ ad tenendum,l.illam finalem ha-
17 bere locum in ſubſtituto tacito,propter æquiparationem & extenſionem,quam
facit lex ab expreſſa ſubſtitutione ad tacitam,d.l.quãuis.& d.l.iam hoc iure.hæc
ratio æquiparationis habet locum in ſtatutis quantumuis exorbitantibus & cor
rectorijs,propter interpretationẽ paſſiuam.d.l.i.§.lex falcidia.ff.ad l.falcidiam.
& infra capite ultimo.

1 Inſtitutus in re certa,participat de hærede & legatario.
2 Aditio hæreditatis confirmat teſtamentũ.
3 Teſtamentum an confirmetur per agnitionem hæredis inſtituti in re certa.
4 Hæredis appellatione an ueniat inſtitutus in re certa.
5 Filij ſuccedunt in emphyteoſi habita ab eccleſia,etiamſi ſint inſtituti in re certa.
6 Conſuetudo le mort ſaiſiſt le uif,an habeat locum in inſtituto in re certa.
7 Legatarius an ueniat appellatione hęredis.
8 Hæres propriè quis dicatur.
9 Hæres eſt eiuſdem iuris, cuius defunctus, & eius perſonam repræſentat.
10 Hæredis appellatione intelligiˀ de hærede hæreditatis,nõ de hærede ſanguinis.
11 Inſtitutus in re certa, hærede uniuerſali adeunte,habetur pro legatario.
12 Hæredi in re certa nõ competit remedium l.fin.C.de edict.diui Adria.toll.
13 Conſuetudo le mort ſaiſiſt le uif, transfert poſſeſsionẽ in hæredem,in quem transferuntur alia iura hæreditaria.
14 Statutũ faciens mentionem de hærede, nõ comprehendit inſtitutum in re certa.
15 Hæredis appellatio aliquando ſumitur impropriè, ſecũdum ſubiectam materiam.
16 Filij ſuccedunt in emphyteoſi habita à priuato iure hęreditario,nõ iure filiationis
17 Inſtitutus in re certa poteſt capere rem propria autoritate.
18 Teſtator poteſt dare poteſtatem hæredi apprehendendi poſſeſsionem propria autoritate.
19 Saiſitus non dicitur quis,etiam quòd poſſit capere poſſeſsionem propria autoritate, niſi ſit hæres in quota, ſed requiritur apprehenſio.
20 Legatarius debet capere legatum de manu hæredis.
21 Statutũ diſponens quem haberi pro ciue, facit eum uerè ciuem.
22 Verborũ proprietas eſt attendenda in ſtatutis, niſi aliter appareat de mente ſtatuentium.

CAPVT XVIII.

E Adem conſuetudine. Videamus modò de hærede inſtituto in re
1 certa,qui participat partim de hęrede,partim de legatario.Bar.in l.
quoties.C.de hæredib.inſtit.& in l.ex facto.ff.eod.tit.ubi Doct.In
quo erunt conſtituendi duo caſus principales.Primus,quando eſt
ſolus inſtitutus. Secundus, quando cum alio hærede uniuerſali.
Primo caſu perinde eſt,ac ſi non adiectis certis rebus hæres eſſet ſcriptus.l.ſi alte
rius.ff.de hæred.inſtit.& ideo illis detractis remanet hæres in ſolidum,l.i.§.ſi ex
fundo.& l.quoties.§.ſi duo.ff.de hæred.inſtit.ex benignitate legis,l.cum qui-
dam.

dam.ff.de liber.& poſthum. Idem in ſubſtituto in re certa, l.cohæredi.§.final.ff.
de uulg.& pupill. Idem ſi haberet cohæredem, & ipſum in re certa inſtitutum.
nam in dictis rebus habentur ut legatarij, in reliquo æqualiter cenſentur hære-
des ſcripti.l.ex facto.ff.de hæred.inſtit.Bald.conſil,cccxxvij.ſi teſtator.uol.i. Se-
cundo caſu,aut hæres uniuerſalis repudiat,&tunc inſtitutus in re certa,detracta
re habetur pro hærede,dictis iuribus. & licet aliqui tenuerint contrarium,ita ta-
men ſe habet cõmunis opinio,ut per Alex.& Iaſ.in d.l.quoties.Imol.in l.i.§.ſi ex
fundo.& d.l.ex facto.quam cõmunem quoque atteſtatur Corneus conſil.xxxi.
circa primum.uol.iiij.&his omnibus caſibus comprehendetur in conſuetudine
loquente de hærede. Aut hæres uniuerſalis non repudiat,ſed deliberat,& nõ po
teſt habere locum conſuetudo,non modò in inſtituto in re certa,ſed nec in hære-
de uniuerſali.Eſt enim neceſſaria aditio,ad cõfirmationem teſtamenti.l.ſi nemo. 2
ff.de teſtamen.tutel.l.eam quam.C.de fideicõmiſſ.aliàs ſcriptus hæres non dici-
tur hæres, & conſuetudo in eo uerificari non poteſt, ut latius tradidi ſuprà eod.
cap.xv. Nec dicas,poſſe confirmari teſtamentum per agnitionem ipſius inſtitu- 3
ti in re certa,ut uoluit Bart.in d.l.quoties.in fi.& in d.l.ex facto.col.fin.quia illud
procedit quo ad effectum tantum, ut altero repudiante ſibi accreſcat; uel ſi inte-
rim decedat,poſsit tranſmittere ius accreſcendi ad hæredem, per l.ſi pluribus.de
ſuis & legit.Et eſt quædam confirmatio ſub conditione, ſcilicet ſi hæres uniuer-
ſalis repudiauerit,ut declarant Alex.& Iaſ.in d.l.quoties. col.penult. In reliquo
agnitio nihil facit,nec cõfirmat teſtamentũ. Et ideo hærede uniuerſali deliberan-
te,nõ datur remedium l.fin.C.de edict.diui Adri.ipſi inſtituto in re certa,ſecun-
dum communem opinionem Doct.in d.l.fin.& Alex.in d.l.quoties.ea ratione,
quòd interim ſibi non dicitur hæreditas delata.& hic caſus magis confirmabitur
ex ſtatim dicendis.Aut eſt adita hæreditas, & inſtitutus in re certa agnouit & ip-
ſe inſtitutionem ſuam, & tunc reperio Doctores inter ſe diſcrepãtes, quòd opus
non fuit: quia hic caſus ſequendo cõmunia eſt minus dubitabilis, & magis cla-
rus quàm alij. Et primo pro inſtituto in re certa, ut ueniat appellatione hæredis, 4
& comprehendatur,faciunt uerba cõſuetudinis: eſt enim hæres teſtamentarius
inſtitutus in teſtamento &c.ideo cum uerba conueniant,in eo locum habebit di-
ſpoſitio.l.iiij. §.toties. ff. de dam.infect.cum ſimil. Nam & aliàs hæredis appella-
tione uenit inſtitutus in re certa: puta, ſi pater acceperit emphyteoſim ab eccleſia
pro ſe & hæredibus, & facto teſtamento unum filium uniuerſalem hæredem in-
ſtituerit, alium in rebus certis, uterque in re emphyteotica ſuccedet, ſecundum 5
Bartolum in l.ut iuriſiurandi.§.ſi liberi.ij.quæſt. ff. de oper.libert. Alexandrum
conſil.xxij.uiſo titulo.col.ij.uol.v. Adiuuantur prædicta,quòd hæres inſtitutus
in re certa, æquiparatur in hac materia hæredi uniuerſali, quia poteſt propria au
toritate accipere poſſeſsionem rerum relictarum. Bartolus in d.l.ex facto. & ibi
Imola, Alexander & Iaſon d.l.quoties. Et hoc fundamento præciſe in terminis 6
cõſuetudinis Comitatus, ut inſtitutus in re certa ſit ſaiſitus, conſuluerunt prædi
cti moderni Diuinioneñ.conſil.ſuo lxij.col.penult.dicentes idem eſſe in legata-
rio, quando conſtaret de mente teſtatoris. Præterea etiam attenta alia opinione,
quòd inſtitutus in re certa habeatur loco legatarij, dato cohærede uniuerſali, d.
l.quoties.tamen adhuc ueniet appellatione hæredis, quia legatarius in rebus le-
gatis eſt propriè hæres, l.id tempus.§.i.ff.de uſucapio. & ſub nomine hæredis 7
comprehenditur.l.in conuentionibus.ff.de uerb.ſignificatione.ut per Curtium
iuniorem in d.l.final. C.de edict.diui Adria. tollen.col.vij.qui propterea tenet,
remedium d.l.final.locum habere in inſtituto in re certa, & perſeuerauit in hac
ſua phantaſia noua conſil.ſuo lv.pro habenda.col.quarta.&conſil.lxij.præſup-
ponitur.in fine. Nec obſtat ſecundum eum, quòd in d.l.id tempus.§.i.Iuriſ-
conſultus utatur dictione Quaſi & Quodammodo,quæ improprietatem deno-
tant; nam quando ſimilia uerba adijciũtur his quæ ſunt iuris,important ueritatẽ

& proprietatem, doctrina Bart. in l. ſi is qui pro emptore, col. viij. ff. de uſucapio.
Prædictis rationibus non obſtantibus, teneo ut nõ comprehendatur, arguen
do reuoluto mantello, hoc modo: Cui non conueniunt uerba legis, non conue-
nit diſpoſitio, d. l. iiij. §. toties. ff. de damno infecto. Sed inſtituto in re certa, maxi-
mè dato cohęrede uniuerſali qui adiuit, non conuenit uerbum hæres poſitum in
8 cõſuetudine, ergo &c. Quod ſic oſtendo. Nam uerbum, hæres, deriuatur ab hæ
reditate. qui enim conſequitur totam hæreditatem, uel partem, is hæres dicitur.
§. ſed ſi plures. Inſtit. de hæred. inſtit. Sed qui habet certas res, non poteſt dici hæ
res, quia hęreditas diuiditur in partes quotas, non in res particulares. l. ſeruum §.
final. ff. de hæred. inſtit. §. hæreditas. Inſtit. eod. tit. cum multis §§. ſeq. Et ideo no
tat Imol. in d. l. ex facto. ij. col. hunc non poſſe dici ex ui uerborum inſtitutum in
parte hæreditatis, cum hæreditas in iure uniuerſali conſiſtat. Item hæredes iuris
ſucceſſores ſunt. l. quoties. §. hęredes. ff. de hær. inſtit. l. quędã. §. nihil. ff. de eden.
9 & eiuſdem iuris cuius defunctus. l. hæredem. ff. de reg. iuris. ideo eius perſonã re-
præſentant, & una eademq́ perſona reputant̃, in Auth. de iur. à moriente præſti
to. in prin. & in eos tranſeunt iura actiua & paſsiua. l. nihil. ff. de reg. iur. l. i. ff. de
bonor. poſſeſſ. poſſuntq́ conuenire & conueniri. l. cum à matre. C. de rei uend.
l. ſi ſorori. C. de iure deliber. quæ omnia cum ceſſent in inſtituto in re certa, eſt po
tius legatarius quàm hæres. d. §. nihil. Et propterea cum myſterio eum appellat
legatarium Imperator, in d. l. quoties. Et quamuis in aliquo, quod tamen eſt mo-
dicum, quando hæres uniuerſalis adiuit, ut infra ſubijciam, poſsit dici hæres ſim
pliciter loquendo, eſt hæres impropriè, ut notat Bald. in d. l. quoties. in prin. & ibi
refert & comprobat Iaſon tertio notab. & idem Bald. in l. ſi non ſpeciali. col. ij.
uerſ. quæro hic dicitur, inquit, non poſſe tolerari hunc ſermonem, quòd inſtitu-
tus in re certa hæres dicatur propriè. Corneus quoque conſil. cclxxij. in hac con-
10 ſult. uol. iiij. dicit appellatione hæredis intelligi de hærede hæreditatis propriè, &
ita paſsim per totum corpus iuris accipi. allegat ad hoc infinita iura. Et hæc eſt cõ
munis Alex. & Scribentium ſententia, in d. l. quædam. §. nihil. de eden. & in d. l.
quoties. appellatione hæredis non uenire propriè hæredem inſtitutum in re cer-
ta, non modò in ſtatutis, quæ ſunt ſtrictè interpretanda, ſed & in contractibus &
ultimis uoluntatibus, in quibus fit latior interpretatio. l. in teſtamentis. ff. de reg.
11 iur. eo enim caſu omnes concludunt pro legatario habendum. Idem uult Imo-
la d. l. ex facto. col. iij. & hunc caſum apud maiores noſtros indubium dicit Cor-
neus conſil. ciij. in cauſa uertente. col. ij. uol. ij. Facit ratio: nam quãdo hæres uni
uerſalis adiuit, inſtitutus in re certa dici nõ poteſt hæres niſi reſpectu illarum re-
rum certarũ. Sed hoc eſt impoſsibile, quia uidemus quòd etiam quando eſt ſolus
inſtitutus, efficitur hęres, detractis illis rebus certis, d. §. ſi ex fundo. & d. l. quoties.
§. ſi duo. ac ſi rerum mentio facta non eſſet. §. ſed & ſi quis. Inſtit. quib. mod. teſta.
infir. l. ſi quis priore. ff. ad Trebell. & ſi ſint duo inſtituti in re certa, habentur pro
legatarijs in illis rebus. Apparet ergo quòd reſpectu rerum nullo modo dici hæ-
redes poſſunt: & ideo bene procedit cõmunis concluſio in d. l. quoties. & in alijs
locis ſuprà adductis, quo ad res dici & haberi pro legatario. Et loquuntur Doct.
in fortiorib. terminis, quando hæres uniuerſalis nondum adiuit, ſed deliberat, in
de eſt quod patitur falcidiã, Bart. & omnes in d. l. quoties. Corn. conſil. ccxxxvi.
cõſtat. iij. uol. & tranſmittit illas res nõ agnitas ſicut legatarius, & plura alia, ut ibi
12 per Doct. Inde eſt, eum nõ habere remediũ. l. fin. C. de edict. diui Adri. toll. quod
datur hæredi in totum uel pro parte inſtituto, ſecundum cõmunem opinionẽ: li-
cet Bar. & alij pauci aliter ſenſerint, ut in d. l. fi. per omnes habet̃. Dico etiã hære-
de uniuerſali deliberãte, quod ultimũ ſtringo fortius. Certũ eſt plus iuris habere
fideicõmiſſariũ in remedio d. l. fi. quàm inſtitutũ in re certa. Nam fideicõmiſſario
cõpetit, ut ibi traditur cõmuniter, nõ autem inſtituto in re certa. Sed hæc conſue-
tudo locum habere nõ poteſt in fideicõmiſſario, ut proximo capite demõſtrabo,
ergo

Ergo multò minus in inſtituto in re certa, quum ſit ſtrictius interpretanda, ex eo
quod eſt contra ius cõmune, quàm d. l. fin. quæ eſt præter ius cõmune, iuxta di-
cenda dicto proximo cap. Vltimo conſidero, per hanc conſuetudinem transfer- 13
ri poſſeſsionem ipſo iure in eum hæredem, in quem transferuntur alia iura hære
ditaria, per l. cum hæredes. ut ſuprà cap. xv. Sed in hunc inſtitutũ in re certa, nul-
la iura hæreditaria tranſeũt. d. l. quoties. & dixi ſ. igitur nec poſſeſsio. Et quòd in
ſtatuto faciente mentionem de hærede, non comprehendatur inſtitutus in re cer 14
ta, uoluit Alex. in d. l. quoties. col. final. dum quærit, quid ſi in contractu ſtatuto
&c. fiat ſimpliciter mentio de hęrede, an ueniat inſtitutus in re certa. & remittit ſe
ad loca plura, ut ibi per eum, in quibus locis cõmunis eſt reſolutio Doctorũ: Aut
loquimur in his quæ diuiduntur uiriliter, & uenit; aut in his quæ diuidũtur per
hæreditarias portiones, & non uenit. & idem tradit Bald. in l. i. ff. de petit. hæred.
ſed hic loquimur de continuanda poſſeſsione in hæredem reſpectu hæreditatis,
quæ recipit diuiſionem in quotas portiones, d. §. hæreditas. Inſtit. de hæred. in-
ſtit. Ergo &c. maximè iuncto eo, quòd in dubio appellatione hæredis intelligi-
tur de hærede hæreditatis, non de hærede ſanguinis, ut per Corneum d. conſil.
cclxxij. Non obſtant in contrarium allegata, & primo quòd hæredi in re cer-
ta inſtituto conueniant uerba conſuetudinis, quia eſt hæres inſtitutus; nam hoc
negatur, licet enim ex ſono uerbi uideatur hæres, in effectu tamen prout accipi-
tur in conſuetudine, non eſt hæres, ut ſuprà latiſsimè probaui. Non obſtat appel
latione hæredis intelligi quoq; de hærede in re certa, ut in emphyteoſi eccleſiaſti-
ca: nam iſtud potius facit pro opinione mea. Et conſiderandum eſt, appellatione
hæredis in quacunq; materia intelligi de hærede uniuerſali, & de hærede hæredi
tatis, ut ſuprà demonſtraui. Fallit, niſi ſubiecta materia aliter ſuaderet, quia tunc 15
intelligeretur etiam de inſtituto in re certa. Exemplum in emphyteoſi eccleſiaſti-
ca, quę ſecundum cõmunia non tranſit ad hæredes extraneos. l. etiam. ubi Doct.
ff. ſolut. matr. Bart. & reliqui in l. quod dicitur. ff. de uerb. oblig. & aliquando dif-
fuſius tradidi in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de liber. & poſthum. ſiquidem ſi pa-
ter acceperit emphyteoſim ab eccleſia pro ſe & hæredibus, & facto teſtamento in
ſtituerit alios filios in re certa, alios in quotis, uenient inſtituti in re certa æquali-
ter ad emphyteoſim eccleſiaſticam, etiam quòd inæqualiter eſſent inſtituti. Et ra
rio eſt, quia non ueniunt ut hæredes, ſed ut filij. Secus tamen eſt quando emphy- 16
teoſis eſt habita ut à priuato, non ab eccleſia, pro ſe & hęredibus, quia tunc nõ ue
nit inſtitutus in re certa, quia tranſit ad omnes, & in ea ſuccedit̃ iure hæreditario,
& inſtitutus in re certa non eſt hæres, ut ſuprà dixi. & ita ſe reſoluunt cõmuniter
Scribentes in d. §. nihil. poſt Imolam in d. l. ex facto. Bald. d. l. i. de petit. hæred. &
Alex. d. conſil. xxij. uol. v. in contrarium allegato. & idem Alexand. conſil. viij. ui
ſis ſubtiliſſ. col. i. uol. iij. Et infinita poſſem in propoſito cumulare, quæ conſultò
omitto, remittendo me ad Bologninum conſil. xvij. cor mundum. col. ij. qui pro-
bat hanc communem ex pluribus, de qua non eſt dubitandum. At hic loquitur
conſuetudo de hærede qui uenit iure hæreditario, unde nihil eſt quod cogat nos
intelligere de inſtituto in re certa. Stabimus igitur regulæ, & intelligemus de hæ
rede uniuerſali, iuxta gloſſam in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. Decius in l. i. ff.
eod. tit. Quinimò quod plus eſt, ſi pater ſtipulatus eſſet etiam ab eccleſia pro ſe &
liberis hæredibus, ex quo filij debent uenire ut hæredes, non comprehenderetur
inſtitutus in re certa, quia nõ eſt hæres. Alex. in d. §. nihil. col. ij. & ibi Iaſ. & Iaco-
bi. de S. Georg. Non obſtat quòd in materia iſta poſſeſsionis inſtitutus in re cer-
ta habeat̃ pro hærede uniuerſali, cum poſsit propria autoritate rei poſſeſsionẽ ac- 17
cipere ſicut hęres: quo argumento etiam mouebat̃ Iaſon contra cõmunia, in d. l.
quoties. col. penult. & Deci. in d. l. fin. de edict. diui Adria. col. vij. Nam reſpon-
dendum eſt, inſtitutũ in re certa hoc non habere ex ſe, eò quòd hæres reputetur
à lege, ſęd ex uoluntate teſtatoris, qui poteſt dare autoritatem expreſſe & tacitè 18

legatario apprehendendi poſſeſsionem ſua autoritate, cum regulariter id non ha
beat. l. non dubium. C. de legat. Et hoc cenſetur teſtator feciſſe propter uerbum,
Inſtituo, quod eſt directum, ut declarat Imola in d. l. ex facto. Alex. d. l. quoties.
col. ij. Et idem eſſet in legatario, ut ibi per eos, & in l. nemo poteſt. ff. de legat. i.
quem tamen conſtat nõ uenire appellatione hæredis. d. l. quædam. §. nihil. Stant
igitur hæc ſimul, quòd capiat poſſeſsionem propria autoritate, ut facit hæres, &
tamen ſit legatarius in effectu, ut uerè eſt: nam & creditoribus datur licentia ex
pacto ingrediendi poſſeſsionem propria autoritate. Bart. latè in l. creditores. C.
de pignorib. & tamen nemo dixerit eos in rebus illis eſſe hæredes. Præterea quã-
uis inſtitutus in re certa capiat rem ſua autoritate, & in hoc æquiparetur hæredi,
eſt tamen neceſſaria apprehenſio. At nos quærimus, nunquid poſſeſsio ſine ap-
prehenſione tranſeat in eum: quod eſt quiddam diuerſum, & ex diuerſis non in-
fertur. l. Papinianus exuli. ff. de minorib. Et cum in hoc non reperiatur æquipa-
ratus hæredi, ſequuntur communes concluſiones, de quibus ſuprà, eum non ue
nire appellatione hæredis, maximè in diſpoſitione contra ius commune, ut no-
19 ſtra eſt, unde non poteſt dici ſaiſitus, quamuis poſsit apprehendere rem ſua auto
ritate: quia neceſſe eſt quòd poſſeſsionem rei adipiſcatur, contra moder. Diui-
nioneñ. dicto ſuo conſil. clxij. col. penult. Non obſtat ſecundum Curtium, etſi in
ſtitutus in re certa ſit legatarius, tamẽ eum uenire appellatione hæredis, ſub qua
legatarius continetur. Primo poſſem breuiter reſpondere, hanc opinionem Cur
tij eſſe nouam, & contra cõmunia, ut ipſemet fatetur in d. l. fin. & d. conſil. lxij. &
hoc ſatis eſſet, quia in his ſex ultimis capitibus ego nõ ago ſcholaſticè, nec uia diſ-
putationis, ut feci in toto hoc libello, ſed deciſiuè, ac ſi eſſem reſponſurus de iu-
re, uel iudicaturus, quo caſu communia ſunt ſequenda. Sed magis in ſpecie re-
ſpondeo, non eſſe uerum, legatarium in rebus legatis haberi pro hærede, & ideo
appellatione hæredis uenire, ut eſt caſus in d. l. quædam. §. nihil. & ibi omnes:
ſunt enim penitus diuerſi hæres & legatarius, cum habeant diuerſa nomina. arg.
l. ſi idem. C. de codicill. & eſt maxima inter eos differentia: nam hæres in rebus
20 hæreditarijs capit poſſeſsionem autoritate propria, & legatarius debet capere de
manu hæredis, niſi aliter ſenſerit teſtator. l. legatum. ff. de legat. i. aliàs incidit in
pœnam l. non dubium. C. de legatis. Ex quo apparet, in rebus legatis non habe-
ri pro hærede. Nec obſtat l. id tempus. §. i. quia retorquetur, ex quo æquiparatur
tantum hæredi in acceſsione temporis, igitur in alijs differet. arg. l. cum prætor.
ff. de iudi. & etiam illo caſu eſt improprijſsimè quaſi hæres, ut oſtendit ibi gemi-
natio uocum impropriarum Quodammodo & Quaſi. Nec quicquam facit ſe-
cundum Curtium, quoties huiuſmodi dictiones adiunguntur his quæ ſunt iu-
ris, ſtare propriè, per doctrinam Bart. in d. l. ſi is qui pro emptore. nam hoc ego fa-
teor quando ſubiecta materia patitur, puta ſi ſtatuto caueatur quem haberi pro
21 ciue, erit uerè ciuis: ſed ſi ſubiecta materia non patiatur, ſtabunt impropriè, & ſer
uabunt naturam ſuam. Exemplum in fideicommiſſario, qui loco hæredis habe-
tur, & quodammodo hæres dicitur à lege, erit'ne propriè hæres? certè non, ut ſta-
tim latius dicam. Ratio, quia hoc eſt impoſsibile, cum alius ſit hæres in uniuerſo:
& non poſſunt eſſe duo hæredes & domini directi in ſolidum unius hæreditatis.
l. ſi ut certo. §. ſi duobus. ff. commodati. Tanto magis hoc procedit in legatario.
Quamuis ergo uerbum, hæres, ſit uerbum iuris, dictiones tamen Quaſi & Quo
dammodo, ratione impoſsibilitatis ſeruabunt earum naturam, & impropriè ſta-
bunt. Et poſſet etiam poni exemplum in bonorũ poſſeſſore. Non obſtat l. in con
uentionibus. nam id procedit ex uoluntate contrahentium contra proprietatem
uerborũ, ut ibi propriè dicit text. & declarat Dn. meus, & idem Curtius d. conſil.
lxij. licet poſtea in fine excedat cõmunia, ideo retorqueri poteſt. Simile exiſtima-
22 rem in ſtatuto, quando appareret de uoluntate ſtatuentiũ, puta quòd dixiſſent le
mort ſaiſiſt le uif quiconque ſon heritier &c, nam tunc propter generalitatem
uerbi,

uerbi, quencunqꝫ, comprehenſus fuiſſet inſtitutus in re certa, & legatarius, ut tradunt Doct. in d. §. nihil. At cum hoc nõ dixerint, neqꝫ aliter de eorum uoluntate appareat, non eſt à proprietate uerborum recedendum, l. non aliter. ff. de lega. iij. quæ lex procedit etiam in ſtatutis, ut eſt caſus, & ibi notat Bart. in l. quod conſtitutum. ff. de milit. teſtam. Decius in l. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. iur.

1 Conſuetudo generalis per totam Galliam, le mort ſaiſiſt le uif, an habeat locum in fideicommiſſario.
2 Iura aliqua non tranſeunt in fideicõmiſſarium, nec in hæredem, ante aditionẽ uel reſtitutionem, regulariter.
3 Fideicõmiſſarius facta reſtitutione uerbali, idem iuris habet in iuribus utilibus, quod hæres in iuribus directis.
4 Bonorum poſſeſſor an ueniat appellatione hæredis.
5 L. fin. C. de edict. diui Adrian. tollen. habet locum in fideicõmiſsis poſt reſtitutionẽ uerbalem.
6 Cõſuetudo eſt ſtricti iuris, ſicut ſtatutum, nec extenditur de perſona ad perſonã.
7 Extenſio non habet locum in pœnalibus.
8 Statuta exorbitãtia uel correctoria loquẽtia in caſu uero, non extenduntur ad caſum fictum.
9 Extenſio in correctorijs nõ fit etiam à maioritate rationis.
10 Hæreditatis appellatione non uenit fideicommiſſum.
11 Verba legis ubi non conueniunt, ibi nõ habet locum eius diſpoſitio.
12 Caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis.
13 Conſuetudo ſeu ſtatutum de cõtinuanda poſſeſsione in hæredem, non operaĩ ante aditam hæreditatem.
14 Statutum loquens in caſu uero, extenditur ad caſum fictum, quando fictus & uerus æquiparantur.
15 Iura tranſeunt in fideicõmiſſarium ex perſona hæredis grauati, non ex perſona teſtatoris.
16 Lex habens plures intellectus, non eſt allegabilis ad deciſionem cauſarum.

CAPVT XIX.

Ad, conſuetud. Viſo de hæredibus directis, expreſsis & tacitis, &
in quota, ſeu in re certa inſtitutis, conſequens eſt tractare de hærede
E obliquo, id eſt, fideicõmiſſario. Nec dixerit aliquis rem eſſe claram,
& deciſam per Alex. conſil. lxxxij. perſpectis. ij. uol. qui cõcludit in
terminis noſtris, eum non comprehendi in hac conſuetudine, quia 1
fideicõmiſſarius eſt ficte & impropriè hæres. Nam reſpondebunt alij, conſilium
Alexandri procedere ante factam reſtitutionẽ uerbalem fideicõmiſsi: ſecus poſt
factam reſtitutionem, quia tunc quo ad iura utilia idem iudicatur de fideicõmiſ-
ſario quod de hærede. l. facta. ad Trebell. Idem enim operatur reſtitutio in fidei-
commiſſario, quod aditio in hærede. Pro reſolutione igitur uidentur mihi conſti
tuendi duo caſus. Primus eſt, quid ante factam reſtitutionẽ; ſecundus, quid poſt
factam reſtitutionẽ uerbalem, nam de reali non loquor, quia tunc haberet actua-
lem poſſeſsionem, nec eſſet tractandum de hac conſuetudine. Quantũ attinet ad
primum, res eſt ſine dubio, conſuetudinem locum non habere, cum ante reſtitu- 2
tionem non modò poſſeſsio, ſed nec alia iura tranſeant in fideicõmiſſarium, regu
lariter. d. l. facta. & idem eſt in hærede, in quo conſuetudo non habet locum, niſi
adita hæreditate: nam tunc ſicut per aditionem transferuntur dominium & reli-
qua iura in hæredem, per l. cum hæredes. ff. de acquir. poſſeſſ. ita & poſſeſsio per
conſuetudinem, ut declarat Alex. in d. l. cum hæredes. & Iaſon in d. l. ſi ſorori. Et
hoc eſt generale in quacunqꝫ materia faciente mentionẽ de hærede, ut intelliga-
tur poſt aditam hæreditatẽ. Bart. in l. gerit. iij. col. uerſ. circa tertium. de acquir. hæ
red. Bald. in l. potuit. C. de iure deliber. & in ſtatuto in ſpecie tradit Socin. conſil.
cxxi. col. iiij. uerſ. præterea etiam. & dixi ſuprà eod. cap. 15. Quo ad ſecundum, eſt
diſſenſio inter Doctores, ideo referemus hinc inde rationes quæ magis attingũt
punctum, ut reſolutio haberi poſsit. Et primo, quòd conſuetudo habeat locum
etiam in fideicõmiſſario, facit, ut ſuprà dictum eſt, fideicommiſſarium facta reſti
tutione uerbali, idem iuris habere in iuribus utilibus, quod hæredem in iuribus 3
directis: ſicut enim per aditionem hæreditatis tranſeunt omnia iura directa in

hæredem,præter poſſeſsionem.l.cum hęredes.ff.de acquir.poſſeſſ.ita per reſtitu
tionem uerbalem iura utilia in fideicõmiſſarium.l.facta.l.reſtituta.ff.ad Trebell.
& tunc tranſit quoq; poſſeſsio uirtute conſuetudinis,quæ ea tantum cauſa indu-
cta eſt,ut idem iuris ſtatuat in poſſeſſione,quod l.cum hęredes.in alijs iuribus.&
hac ratione ita in terminis talis ſtatuti ſeu conſuetudinis conſuluit Paul. de Caſt.
4 conſil.cxxxiij. uiſo puncto & dubijs.col.fi.in antiquis. Secundo,bonorum poſ-
ſeſſor etiam ipſe non eſt uerus hæres, nec propriè, ſed fictè: uice enim & loco hæ-
redis eſt.l.ij.ff.de bonor.poſſeſſ.§.quos autem. Inſtit.de bonor.poſſeſſ. & tamen
in materia quamuis ſtrictè intelligenda,appellatione hæredis uenit bonorũ poſ-
ſeſſor.Ideo conditiones quæ intelliguntur ſtrictè ad literam,puta,ſi hęres non e-
rit,uerificantur in bonorũ poſſeſſore.l.in cõditionibus.§.ſi patronus. ff.de cond.
& demonſt.Bart.in l.i.§.bonorum.ff.ad Trebell.Item mandatum factum ad hæ
reditatem adeundam,uerificatur in bonorum poſſeſsione.l.ſi quis mihi bona.§.
ſed ſi mandauit.ff.de acquir.hæred.Et mandatum eſt ſtrictè & ad unguem intel-
ligendum.l.diligenter.ff.mandati.Et in ſtatuto loquente de hærede, ut compre-
hendat bonorũ poſſeſſorem,decidit Bart.in d.§.bonorum.& ibi ſequuntur com
muniter Doct.Alex.& Iaſ.in l.emancipata.C.qui admitti. Aret. & Socin.in l.i.
ff.de uulg.& pupill.ſecundo notabili. Idem uidetur dicendum in fideicommiſſa
rio,quamuis non ſit propriè hæres,ſed fictè.Tertio,in indiuiduo facit: nam pro-
uiſio legis loquens de hærede,habet locum in fideicõmiſſario.l.i.§.de illo.iuncto
ſenatuſconſulto poſito in principio l.ff.ad Trebell. & ibi expreſſe notat Bartol.
& communiter Doct.& ſubdit Alex.idem eſſe in ſtatuto. Inde eſt,quòd ſi hæres
non fecit inuentarium,poterit fideicõmiſſarius illud facere:quãuis lex diſponens
de inuentario faciendo,loquatur de hærede. Bart.in l.in ratione.§. quod uulgò.
quæſt.ultima.ff.ad l.falcid. Brun.conſil.xviij.col.i. Inde eſt,ſi teſtator prohibue-
rit aliquem oſtendere libros & reddere rationes niſi hæredi, tenebitur etiam red-
dere fideicõmiſſario. Curtius ſenior conſil.xix.in regno. in ij.dubio. Inde quoq;
eſt l.fin. C. de edict.diui Adria.tollen.diſponentem de hærede in poſſeſsionem
5 mittendo,oſtenſo teſtamento non abolito, nec cancellato, procedere etiam in fi-
deicõmiſſario poſt reſtitutionem uerbalem. Bart.in d.l.fin.cum quo omnes tran
ſeunt ibi,declarando gl.in uerb.ex parte.quæ contrarium ſentiebat,& latius pro
ſequitur Deci. col. vij. ſequuntur moder. in l. centurio. tradendo utilitates quæ
reſultant,an ſubſtitutio ualeat iure directo, uel iure fideicõmiſsi: & ubiq; legen-
do illas leges idem ſum ſequutus. Quarto & ultimo, hanc partem in præciſis ter
minis conſuetudinis Comitatus amplexi ſunt d.moderni conſil.xix. iuxta prædi
cta.dubio xij.& conſil.lxij. ex uerbis. col.vi. qui atteſtantur idem fuiſſe iudicatũ
per areſtum in Parlamento Tholoſano,ubi adeſt ſimilis conſuetudo,& fideicom
miſſarium obtinuiſſe in poſſeſſorio. Contrariam opinionem uti ueriſsimã ſe-
6 quor & affirmo, conſiderando nos eſſe in conſuetudine, quæ eſt ſtricti iuris, &
ſtrictè interpretanda:ideo nõ extenditur de loco ad locum, nec de perſona ad per
ſonam. Bal.in c.i.in fin.prin.de feud.cognit.Aret.conſil.cxxxij. in cauſa quæ uer
titur,col.iij.ſicut nec ſtatutum.l.quicquid aſtringendę.de uerb.oblig. Et in mate
ria ſtricta appellatione hæredis non comprehenditur fideicõmiſſarius,cum non
ſit hæres ſtrictè.Ideo in laudo,quod eſt ſtrictè accipiendum,l.non diſtinguemus.
§.fin. ff. de recept. arbit. ſi arbiter mandet aliquid dari hæredi, non continebitur
fideicõmiſſarius.Ant.de But.conſil.lxxvi.uiſo puncto.in fin. Similiter mandatũ
factum hæredi ſub pœna, non afficit fideicõmiſſarium. Socin.conſil.cxvi.in cau
7 ſa filiorum.col.ij.uol.iij. Ratio,quia caſus pœnales ſunt ſtricti iuris, & non reci-
piunt interpretationem extenſiuam. Bal.in l.cum proponas. C. de hæred.inſtit.
col.fin.Roma.conſil.ccccv.præſuppoſitis.col.ij.Decius in l.factum. §.in pœna-
libus.ff.de reg.iur.Fortius fideicõmiſſarius eſt hæres fictè. l.ſi filius.§.i. ibi, quo-
dammodo,ff.quod cum eo,quæ uox notat fictionem,l.in ſuis,ff.de liber.& poſt-

hum,

hum, Bartol. in l. ſi is qui pro emptore. col. v. de uſucap. & loco hæredis habetur. l.
poſtulante. §. pen. cum multis ſimil. ff. ad Trebell. Aliudq́ eſt eſſe talem, & haberi
pro tali. l. mercis. ff. de uerb. ſignific. Et certũ eſt in iure, ſtatuta exorbitantia à iure 8
cõmuni, ſeu conſuetudinem, ut noſtra eſt, quę exorbitat à d. l. cum hæredes, de ac
quirenda poſſeſsione. ſi loquantur in caſu uero, non extendi ad fictum. l. i. §. hoc
interdictum. ff. de fonte. doctr. Bart. uulgata in l. iij. §. hæc. uerba. ff. de neg. geſt.
ubi ſpecificè loquitur de hærede uero & ficto. & in l. omnes populi. in iiij. q. vi. q.
princip. uerſ. ulterius quæro. ff. de iuſt. & iur. & ita in fideicõmiſſario per hanc ra
tionem concludit Alex. Iaſ. & alij moderni in d. §. de illo. Soci. in l. i. ij. notab. in fi.
ff. de uulg. & pupill. & in cõſuetudine noſtra idem Alex. conſ. lxxxij. perſpectis.
col. ij. uol. ij. Et quòd huiuſmodi ſtatutum ſeu conſuetudo de continuanda poſ-
ſeſsione tanq̃ exorbitans à iure cõmuni extendi non debeat, tenuit Imol. conſil.
xvi. uiſo caſu. Iaſ. conſ. cxlvij. circa primã. col. x. uol. ij. Augentur prædicta, quòd
hæc conſuetudo eſt nõ modò exorbitans, ſed correctoria, & contra ius cõmune,
id eſt, contra d. l. cum hæredes. Alex. & Iaſ. ibi. & in correctorijs non fit extenſio, 9
etiam à maioritate rationis. gloſſ. in Authentic. quas actiones. C. de ſacroſanctis
eccleſijs. ubi Iaſon. ita in ſtatuto uult Bartolus in l. omnes populi. ix. quæſt. pri-
ma quæſtione principali. ff. ſoluto matrimonio. & cõmuniter Doct. & de con-
ſuetudine contra ius tradit Aret. conſil. xliiij. in propoſita. Et ideo ſtante ſtatuto,
quòd hæreditas non adita non tranſmittatur, ex quo eſſet correctoriũ iuris com-
munis, contra l. unic. §. in nouiſſ. C. de caduc. tollendis. nõ extenderetur ad fidei-
commiſſum, ut conſuluit Deci. conſil. lv. prope fi. quia appellatione hæreditatis 10
non uenit fideicõmiſſum. l. ſi Titius. in fi. de leg. iij. Cuma. conſ. cxli. uiſis. Et hoc
fundamento ita decidit Alex. in conſuetudine iſta, ut non cõprehendatur fidei-
commiſſarius, in d. conſ. lxxxij. ij. uol. ſequitur Deci. d. l. fi. de edict. diui Adriani.
col. vij. Et quãuis hęc ſatis ſuperq́ ſint pro cõfirmatione huius partis, ſecundo ta
men principaliter adhuc facit regula, quam habemus, ubi uerba legis uel ſtatuti 11
adaptari nõ poſſunt, ibi nõ habere locum diſpoſitionẽ. l. iiij. §. toties. ff. de damno
infecto. quam Bart. notat ea. l. §. prætor ait. in fi. Feli. late in c. nõnulli. in prin. col.
antepen. cum ſeq. extr. de reſcript. Curt. iun. conſil. clxxxij. habita. col. ij. Sed uer
ba conſuetudinis noſtræ non conueniũt fideicõmiſſario, cum conſuetudo loqua
tur de poſſeſsione defuncti ſeu mortui cõtinuanda in hæredẽ, & nos per reſtitu-
tionem fideicõmiſsi tractamus de continuanda poſſeſsione hæredis in fideicom
miſſariũ, qui non ſuccedit hæredi, ſed teſtatori. l. cohęredi. §. cum filiæ. ff. de uulg.
Et hæc fuit ſubtilis conſideratio Alex. in terminis noſtris d. conſ. lxxxij. quã con
firmo: Mortuo teſtatore, qui fecit fideicõmiſſum, neceſſe eſt hæredem eius ab in-
teſtato uel ex teſtamẽto adire hæreditatẽ, ut poſsit reſtituere fideicõmiſſum: imò
ad hoc cogi poteſt. l. quia poterat. ff. ad Trebell. §. in primis. Inſtit. de fideicõmiſſ.
hæred. cum ſimil. Per hanc aditionẽ transferuntur iura hęreditaria in hæredem,
per d. l. cum hæredes. & poſſeſsio per conſuetudinem; quo caſu ſatisfactum eſt
uerbis conſuetudinis dicentis, poſſeſsionẽ mortui continuari in hæredem. Nun
quid autem idem ſit, quando hæres reſtituit hæreditatem fideicõmiſſario, nul-
lum uerbũ fit in conſuetudine: ideo relinquendus eſt iſte caſus diſpoſitioni iuris 12
communis. l. ſi extraneus. ff. de condict. cauſa data. l. ſi cum dotem. ff. ſolut. matr.
quo diſponitur, poſſeſsionem non tranſire ipſo iure, ſed eſſe neceſſariam appre-
henſionem. d. l. cum hęredes. maximè in fideicõmiſſario, qui debet capere de ma
nu hæredis; aliàs ſi propria autoritate capiat, incidit in pœnam l. non dubium.
C. de legat. cum materia. Facit, quòd cum hæc cõſuetudo ſit contra ius cõmune,
ſtatim poſtquã eſt aliquid operata, debet reſtringi, ut minus lædat ius cõmune q̃
ſit poſsibile. l. ij. C. de noxal. & dicam plenius infra cap. ultimo.

Non obſtant modò allegata pro parte affirmatiua, & primo ratio Paul. de Ca-
ſtro d. conſ. cxxxij. cõſtituentis differentiã ante reſtitutionẽ uel pòſt; nõ enim eſt

hæc ſua differentia ſecundũ terminos iuris, & locutus eſt Paulus inaduertenter:
nam ante factam reſtitutionem non eſt caſus conſiderabilis, an fideicõmiſſarius
comprehendatur in conſuetudine: quia eo tempore non eſt hæres nec largè nec
13 ſtrictè,& in effectu nihil eſt. Et idem in hẹrede ante aditam hæreditatẽ, in quo nõ
habet locũ conſuetudo, ut dixi ſuprà in primo caſu. Punctus igitur conſiſtit poſt
aditam hæreditatem ab hærede, & poſt factam reſtitutionẽ fideicõmiſſario, quo
caſu cõmunis eſt ſententia, appellatione hæredis nõ uenire fideicõmiſſariũ, qui
quamuis quo ad iura utilia tantũ conſequatur per reſtitutionẽ, quantum hæres
directus per aditionem, id tamen eſt per fictionem: & in materia ſtrictè intelligen
da & correctoria, caſus uerus non extenditur ad caſum fictum, ut proximè diffu
ſius tractaui. Nõ obſtant ſecũdo inſtantia de bonorũ poſſeſſore: nam fateor eum
quoq; eſſe hæredẽ fictè, ſicut fideicõmiſſarium: tamen eſt differentia inter ipſos,
quòd lex æquiparat bonorũ poſſeſsionẽ hæreditati. l. hæreditatis appellatione.
ff. de uerb. ſignif. ubi inquit Iuriſconſult. hæreditatis appellatione bonorũ quoq;
poſſeſsio continetur, quod non facit fideicõmiſſum. Et quoties caſus fictus æqui
14 paratur uero à lege, ſtatutũ loquens in caſu uero extendit ad caſum fictum, etiam
in materia exorbitanti & ſtricta. c. cum dilectus. iuncto c. ad audientiam. extr. de
cleri. non reſident. & ita limitatur doctr. Bar. in d. l. iij. §. hæc uerba. propriè in bo
norum poſſeſſore, per Roma. in d. l. i. §. hoc autem. ad Trebellia. & ibi Alex. qui
dat aliam reſponſionem, quam ſequitur Socin. d. l. i. ij. notab. de uulga. in eodem
met propoſito. & idem Alex. in apoſtil. ad Bart. in d. §. hæc uerba. Alex. & Iaſ. in
d. l. emancipata. C. qui admitti. Atq; hanc differentiã inter bonorũ poſſeſſorem
& fideicõmiſſarium approbat etiam in pœnalib. & odioſis D. Alciatus in d. l. hæ
reditatis. in fi. idq; placet, per ſuprà dictam rationem æquiparationis. Secũdo di-
cas, aliam eſſe inter iſtos differentiam, quòd in bonorũ poſſeſſore poſſunt uerifi-
cari uerba conſuẹtudinis, cum à teſtatore in eum tranſeant iura agnita bonorum
15 poſſeſsione: quod non eſt in fideicõmiſſario, in quem non tranſeunt iura ex per-
ſona teſtatoris, ſed hæredis grauati, cum hæres etiam poſt reſtitutionẽ remaneat
hæres, & retineat iura directa. §. reſtituta. Inſtit. de fideicõmiſſ. hæredit. Non ob-
ſtat tertio, diſpoſitionẽ ſeu ſtatuta loquentia de hærede, cõprehendere fideicom-
miſſarium: nam id debet intelligi in diſpoſitione quæ ſit ſecundum ius cõmune,
uel præter: nõ autem quæ ſit contra, ut eſt noſtra cõſuetudo. ita ſe reſoluũt Alex.
& cõmuniter omnes in d. l. i. §. de illo. & Socinus d. l. i. ij. notab. & Alexander d.
conſil. lxxxij. Non obſtant conſilia modernorũ, quia in conſ. lxij. loquũtur ante
factam reſtitutionẽ extraneo, quo caſu eſt falſiſsimum, conſuetudinem poſſe in-
telligi in fideicõmiſſario, cum in hærede ipſo directo locum non habeat, ut plu-
ries dixi: & in effectu (licet ibi referant areſtum Parlamenti Tholoſani) nihil ad-
ducunt pro eorum opinione, ſeq; inuoluunt, & neſciunt qua ratione præciſe mo
tum fuerit Parlamentũ ad ita decidendum. & cum plures eſſe potuerint, ut quo-
tidie uidemus emergere ex proceſsibus, non eſt faciendum fundamentũ ſuper il
lo areſto, nec ſuper conſilio ſuo, quia non concludunt neceſſariò in quæſtione
16 noſtra, argum. eorum quæ dicuntur de lege habente plures intellectus, ut non
poſsit allegari ad deciſionem cauſarum, per Bart. in l. in ambiguo. ff. de rebus du
bijs. Eius enim quod multipliciter exponitur, ueritas ignoratur. Bal. in l. ſcire le-
ges. C. de legib. Deci. l. quoties idem ſermo. in fi. ff. de reg. iur. Et quãuis in conſ.
xix. ſe aliquantulum reſtringant loquendo in fideicõmiſſario poſt factam reſtitu
tionem uerbalem, tamen idem eſt: quia, ut ſuprà clariſsimè demonſtraui, cõmu-
nes concluſiones Doct. ut fideicõmiſſarius non comprehendatur in hac conſue
tudine, procedunt propriè poſt factam reſtitutionem &c.

1 Correctio nõ dicitur fieri, niſi expreſſe anteriori diſpoſitioni derogetur.
2 Argumentũ à contrario ſenſu nõ habet locum quando induceretur correctio.
3 Inculcatio uerborũ aliquando admittitur, & de hoc ſubijciunt aliquot deciſiones.

4 Verba ubi non cõueniunt, nec legis diſpoſitio habet locum.

5 Vltima uolũtas capitur dupliciter, pro contento, & pro continente.

6 Mens teſtatoris præſumitur talis, qualis ſecundũ rectũ ſermonẽ procedere poteſt.

7 Copula & alternatiua poſita inter duo idem ſignificantia, reſoluuntur in id eſt.

8 Statutum poſtquam eſt aliquid operatum, debet reſtringi, ut minus lædat ius commune quàm ſit poſsibile.

9 Statutum etiam correctorium extenditur per interpretationem paſsiuam.

10 Extenſio cenſetur facta cũ qualitatib. ſuis.

11 Statutũ etiã derogatoriũ iuris cõmunis, debet declarari ſecundum ius cõmune.

12 Statuta q̃uis correctoria, extendunt̃ de uno caſu ad aliũ, quando ſunt caſus æquiparati à iure antiquo per uiam regulæ.

13 Auth. ex cauſa. & corpus unde ſumitur, habent clauſulam derogatoriam.

14 Diſpoſitio ſequens etiam generaliter derogans primæ diſpoſitioni, non tollit præcedentẽ, in qua eſt clauſula derogatoria.

15 Cõtrarietas eſt diſtinctione adiuuanda, & tollenda in omni materia.

CAPVT XX.

COnſuetudo eſt in ſtatutũ ſcriptũ redacta in Ducatu Burgundiæ huiuſmodi: Vng chaſcun habile a faire teſtament & ordõnance de derniere uolunte, eſt tenu de laiſſer a ſes urays heritiers ſa uraye legitime, ceſtaſcauoir la tierce partie de tous ſes biens par droict d'inſtitution ou aultrement ledict teſtamẽt ou ordonnance eſt nul. Quæ cõſuetudo hanc diuturnã ex longo tempore accepit interpretationẽ, ut procedat in omnibus hæredibus etiã tranſuerſalibus, qui ſucceſſuri eſſent ab inteſtato, quib. eſt relinquenda legitima iure inſtitutionis, aliàs teſtamentũ eſt nullum: nec ſufficeret aliquid relinquere ut poſſet poſtea agi ad ſupplementũ. quo fit ut iuri cõmuni deroget̃ in duobus. Primo, quòd tranſuerſalib. omnibus debeatur legitima, contra l. fratres. C. de inoffi. teſta. & §. i. Inſtit. eod. tit. Secundo, quòd nõ poteſt agi ad ſupplementũ, contra l. quoties. & l. omni modo. C. eod. Cõtigit modò quendam feciſſe teſtamentũ, in quo præterijt unum ex proximiorib. hæredibus tranſuerſalibus, quo caſu teſtamentũ eſt nullum ex hac conſuetudine propter præteritionẽ, quo ad inſtitutionẽ. Neq; hoc habet difficultatẽ: ſed dubitat̃ de legatis, an & ipſa nulla ſint, an uerò debeant̃ per Auth. ex cauſa. C. de liber. præter. in qua diſponitur, ex cauſa præteritionis teſtamentũ eſſe nullum, quantũ ad inſtitutionẽ, cætera autem firma remanere. Caſus iſte eſt nouus, ut mihi dicitur, in hac patria Burgundiæ. Moder. Diuinioneñ. in q̃ dicta conſuetudine mouent quæſtionẽ, ſed nõ firmant pedes, & tandem relinquũt cogitandum. Ideo cum nõ poſsit fieri ſuper eorum dictis fundamentũ, adducã aliquas rationes, quibus apparebit clariſsimè, legata deberi per dictã Auth. tollendo ſigillatim loco ſuo quæ in contrariũ facient, ne bis idem repetatur, ut breuitati ſtudeamus. Primo, quòd legata debeantur rupto & nullo facto teſtamento per præteritionẽ, eſt caſus expreſſus in Authen. ut cum de appellat. cognoſcit̃. §. ſi igitur omnes. uerſ. ſi uerò cõtigerit. ubi habetur, ex cauſa præteritionis teſtamentũ eſſe nullũ quantũ ad inſtitutionẽ, ſed legata & alia in teſtamento diſpoſita præſtari debere. & ita cõcludunt cõmuniter Doct. in d. Auth. ex cauſa. in uerb. cætera. Ratio eſt, quoniam fiebat tantũ iniuria hæredibus, nõ inſtituendo eos. Satis itaq; fuit Imperatori, tollere id in quo conſiſtebat iniuria: & cum huic Authenticæ nihil ſit derogatũ à dicta conſuetudine, ſaltem expreſſe, ut ex eius cõtextu uideri poteſt, ſequitur uulgatũ dictum Imperatoris in l. præcipimus. in fin. C. de appell. quod nõ mutatur, quare ſtare prohibet̃? Et pro-
pter id dicit ibi Bar. debere eſſe aliquid ſpecialiter & expreſſe mutatũ, ut poſsit di- 1
ci correctũ. quod adeò eſt uerũ, ut etiam ex identitate rationis non fiat correctio. idem Bar. in l. ſi uerò. §. de uiro. ff. ſolut. matr. ubi Imol. latiſsimè. quinimò nec ex maioritate. gl. in Auth. quas actiones. C. de ſacroſan. eccleſ. ubi Iaſon, & tradunt Bart. & Doct. in l. omnes populi. in vi. q. principal. ff. de iuſtit. & iur. & in l. ſi conſtante. in prin. in viij. q. primæ part. princip. ſolut. matr. Inde eſt quòd argumen-
tum à contrario ſenſu non habet locum quando induceret̃ correctio, ſecundum 2
Doct. in l. i. ff. de offi. eius. quia tale argumentũ eſt ſubauditus intellectus. gl. in l.

apud antiquos. C. de furt. in uerb. cõiectura. Et ſolet dici, euitandam eſſe legum
correctionem in quantũ fieri poteſt. Quæ omnia multò magis procedunt in ca-
ſu noſtro, cum adſit aliud ſtatutum in tit. des foreſtz, paſturages &c. §. x. col. iiij.
car ſe aucuns cas aduenoyent qui ne fuſſent comprins es dictes couſtumes que
lon y face ſelon diſpoſition de droict eſcript. Non obſtat ſi dicatur, imò hanc con
ſuetudinem tollere expreſſe Authen. ex cauſa. cum annullet teſtamentũ & ordi-
nationem ultimæ uoluntatis: & ita procedit in quacunq; ultima uoluntate ultra
teſtamentũ, loquitur enim copulatiuè & alternatiuè, quarum natura eſt poni in-
ter diuerſa. gl. in rub. ff. de iuris & fact. ignor. & in l. ubi pactum. de tranſact. Sed
legatum eſt ultima uoluntas, ergo &c. Siquidem ad hoc reſpondeo, talem intelli
gentiã remotiſsimã à uero, & ab intentione ſtatuentiũ: & certò credo, pro uno &
3 pro eodẽ poni teſtamentũ & ultimã uoluntatẽ, & quòd ſit uerborum inculcatio,
ut in ſimili dicit gl. in l. certi cõdict. ff. ſi cert. pet. & in rub. ff. ſi ager uectig. uel em
phy. Et idem dici ſolet de clauſula, Fecit, cõſtituit, creauit ſuum procuratorẽ &c.
quæ omnia uerba ad idem tendũt, ut per Specul. in tit. de procur. §. hoc aũt. uerſ.
ſed oppon. Idem de clauſula, Dedit, uendidit, tradidit, ut per Bar. in l. fin. in prin.
ff. de cond. ob cauſ. Et in terminis noſtris dicit Paul. de Caſt. in l. teſtamen. C. de te
ſta. de illa clauſula, Hoc uolo eſſe meũ ultimũ teſtamentũ, ultimã uoluntatẽ, ulti-
mam diſpoſitionẽ: quæ omnia idem importãt. Et ulterius perpendendo realiter
& diligenter textũ noſtræ conſuetudinis, aliter dici non poteſt, quàm quòd uer-
bum Vltima uoluntas, capiatur pro teſtamento, nõ autem pro legato. Siquidem
4 cui nõ cõueniũt uerba legis, nec eius diſpoſitio. l. iiij. §. toties. ff. de dam. infe. Sed
legato nõ conueniũt uerba conſuetudinis, igitur &c. Probatur hoc primo, quo-
niam cõſuetudo loquitur de ordinatione, in qua poteſt fieri inſtitutio. Sed in le-
gato hoc nõ fit, cum in teſtamento tantũ inſtitutio fieri poſsit. §. pen. Inſtit. de co-
dicil. Imò ad cognoſcendũ an quis uoluerit facere teſtamentũ, inſpicitur an pro
ceſſerit per modum inſtitutionis. l. i. ff. de iure codicil. ubi Bart. & alij. Secundo,
uerba illa, ordinatio ultimæ uoluntatis, nõ quadrant legato, quia legatum eſt be-
ne ultima uoluntas, ſed nõ eſt ordinatio ultimæ uoluntatis. Nam ultima uolun-
5 tas capit̃ dupliciter, pro cõtento, & pro cõtinente. pro contento, puta pro legato,
fideicõmiſſo &c. pro continente, puta pro teſtamento, pro codicillo, in quibus te
ſtator ordinat uoluntatem ſuam legando, fideicõmittendo &c. Sed in textu no-
ſtro apparet expreſſe capi pro cõtinente, dum fit mentio de teſtamento, ergo eo-
dem modo intelligetur uerbũ Ordinatio: nam una pars alternatiuè ambigua, de
claratur per aliam claram. l. i. ff. de reb. dub. fa. l. utrum. ff. de petit. hæred. Poſtre-
mo ſi caperentur illa uerba, teſtament ou ordonnance, tanq; diuerſa, ſequeretur
falſa grammatica: eſſet enim ſenſus, quòd teſtamentũ & legata eſt nullum, & ta-
men deberet dicere, ſunt nulla: qua ratione dicendum eſt pro eodem poni, ut ſit
ſenſus, teſtamentũ quod aliàs appellatur ordinatio ultimæ uoluntatis, eſt nullũ.
pro quo facit notabilis doctrina Bart. in l. fin. ff. ad Trebell. ubi teſtator in dubio
quos in inſtitutione dilexit, cenſetur eoſdem in ſubſtitutione prædilexiſſe. Limi-
tatur hoc ut nõ procedat, quando ita intelligendo ſequeret̃ mala grãmatica, quo
6 niam tunc præſumitur illam fuiſſe mentẽ teſtatoris, quæ ſecundum rectum ſer-
monem procedere poteſt, ut latius ibi per eum uideri poteſt. quem ſequutus eſt
conſulendo & ſummè cõmendat Corneus conſil. cccvij. incip. in hac conſulta-
tione. ij. col. uol. i. & eius dictum cõmuniter approbatũ teſtatur Curt. iunior con
ſil. lvij. incip. habita. col. iiij. Non obſtat, naturam copulæ & alternatiuæ eſſe po-
ni inter diuerſa: nam iſtud nõ procedit quãdo ponunt̃ inter duo idem ſignifican
7 tia, ut hic, ſecundũ quod ſuprà oſtendi: tunc enim reſoluuntur in id eſt, ut de co-
pula tradit Bar. Iaſ. & alij in l. i. ff. de iuſt. & iur. & de alternatiua habetur in d. rub.
ſi ager uectig. uel emphyt. & in l. ſciendum. §. i. ff. qui ſatiſdare cog. & in l. i. iuncta
gl. C. de repud. pulchrè per eundem Curtium conſil. cxlv. incip. facti contingen
tia.

tia.col.vi.ubi uult expreſſe,quòd non obſtante alternatiua,detur inculcatio uerborum. & ibi uide. Secũdo facit principaliter,quia ſtatuta ſunt ſtrictè intelligenda,l.quicquid aſtringendæ.de uerb.obli. maximè quãdo ſunt correctoria, iuxta proximè dicta. Et ideo ſtatim quòd ſtatutũ eſt aliquid operatũ,debet reſtringi, ut 8 minus lædat ius cõmune quàm ſit poſsibile.l.ij.ubi Salic. C.de noxal. c.cum dilectus.extra de conſuet.c.ad audientiam.extra de clericis non reſidentib.ubi Panor.& aliј.& idem tradit Alex.in l.iij.§.prætor ait. col.iiij.de dam.infect. dicens, quòd quoties ſtatutũ eſt generale, modò in aliquo addat iuri cõmuni, ſtatim debet reſtringi, & in reliquis intelligi & declarari ſecundum ius cõmune. Et hanc dicit ueram & cõmunẽ concluſionẽ Curt.iunior conſil.cv.incip.uiſo ac diligenter.col.i.quam cõprobat nõnullis autoritatib.& deciſionibus,ut ibi per eum. At in caſu noſtro ſtatutũ eſt correctoriũ,& non modò modicũ,ſed multũ operatur, ut dixi ſuprà in prin. ergo in aliјs reſtringi debet. Confirmaẽ hoc fundamentũ ex uerbis poſitis in fine dictarũ conſuetudinũ, dum ibi habetur, & que icelles couſtumes ainſi par nous auctoriſees ſoyent declarees & interpretees ſelon droyct eſcript. Tertio facit,quòd in caſibus in quibus ſtatutũ nõ recipit interpretationẽ 9 etiã actiuã,id eſt,ut ſtatutũ ad alios caſus nõ cõprehenſos extendaẽ, tamẽ recipit interpretationẽ paſsiuã,id eſt, ut aliæ leges ſe extendant ad ſtatutũ. & hanc concluſionẽ dicit uerã indiſtinctè Bar.in l.omnes populi.in iiij.q.vi.q.princip.ff. de iuſt.& iur. & ibi moder.omnes atteſtanẽ cõmunem, ex pluribus autoritatib.per eos adductis. Ex quo decidit Bar.& cæteri ſequunẽ,quòd ſi ſtatuto inducatur aliquod nouũ munus perſonale,omnes leges de munerib.perſonalibus loquentes extendunẽ ad illud.l.i.§.i.ff.de muner.& honor. Vel ſi ſtatutũ cõfirmet aliquod teſtamentũ de iure nõ ualens,omnes leges loquentes in materia teſtamentorũ in eo locum habebũt,puta falcidia, Trebellianica,etiamſi de his nihil ſit expreſſum. l.i.§.lex falcidia.& ibi Bar.& poſt eum Alex.Socin.Iaſ. ff. ad l.falcid. Et hoc modo eſt intelligendũ id quod dicitur,leges priores trahi ad poſteriores.l.nõ eſt nouum.& l.ſed & poſteriores.ff.de legib. Ita dicendum eſt in caſu noſtro: cum per conſuetudinẽ iſtam inducatur de nouo, ut etiam trãſuerſales titulo inſtitutionis debeant habere legitimã, aliàs teſtamentũ ſit nullũ, unde extenditur quod erat in ſuis hæredibus ad alios omnes:quod quatenus de nouo lex diſponit,debet recipere determinationẽ ab aliјs iuribus loquentib. de materia ſua,id eſt,ab Auth. ex cauſa,quæ uult,ut annullato teſtamento ex cauſa præteritionis,teſtamentũ ſit nullũ quo ad inſtitutionẽ,cætera autem firma permaneant. Confirmanẽ prædicta, quòd quoties fit extenſio, intelligiẽ facta cum omnib.qualitatib. ſuis. l.item 10 quæritur.§.qui impleto.ff.locat.c.hi qui autoritate.de præben.in vi. Igitur cõſuetudo ſeu ſtatutũ noſtrũ, quod extendit dicta in hæredib.deſcendentibus ad alios tranſuerſales,ſecundũ cõmunẽ intelligentiã d.cõſuetudinis, cenſeẽ facere extenſionẽ cum ſuis qualitatib. Facit in ſimili, ſi ſtatuto caueaẽ ut pupillaris ætas duret uſq; ad XX.annos, quẽadmodũ poterat pupillo ſubſtitui à patre uſq; ad decimũ quartũ,l.ij.ff.de uulg.ſubſtit.§.maſculo. Inſtit.eod. ita poterit fieri ſubſtitutio in tempore extenſo uſq; ad XX.annos,ut tradũt Dd.in d.l.ij. Et ſi ſtatutũ diſponat quòd mater habeat filiũ in poteſtate, extendendo id quod eſt in patre, etiã mater poterit pupillariter ſubſtituere ſicut pater,ut determinat Alex.in d.l.ij.& ibi moder.& in d.l.omnes populi.de iuſt.& iur. Nõ obſtat ſi dicaẽ, prædicta procedere quãdo ſtatutũ nõ eſſet correctoriũ, ſecus quando eſt correctoriũ:nam tunc cum ueniat ad derogationẽ iuris cõmunis,nõ debet ſecundum ius cõmune declarari & intelligi,prout decidit Bal.in l.maximũ uitium.C.de liber.præter.& in c.cum nõ liceat.extra de præſcript.quem ſequitur Paul.Caſtrẽ.in l.fin.§.in cõputatione.C.de iur.delib. Siquidem reſpondeo, illud dictum Bald.cõmuniter reprobari:& in ſpecie diuerſis medijs reprobat Alex.in d.§.in cõputatione.& ibi Iaſon, qui ſe remittit ad dicta per ipſum in d.l.omnes populi,ubi tenet contra Bald.col.

fin.idem uoluit Imol.in d.l.ſi uerò.§.de uiro.Roma.in l.ſi quis priore. ff.ad Tre-
bell.qui dicit ita ſe conſuluiſſe.& dictũ Bal.cõmuniter reprobatũ atteſtatur Cur
tius iun.conſil.vij.incip.uideretur prima.col.iij.&d.conſil.cv.Non obſtat ſecun
do, ſi dicatur, quòd etſi hæc conſuetudo acceperit interpretationẽ paſsiuam ab
Auth.ex cauſa.tamen nihil ſeruire in caſu noſtro,in quo tractatur de tranſuerſa-
libus,in quibus non habet locum prædicta Authen.ut ibi per Alex.& Iaſ.Nam
reſpondeo,cum omnes hæredes tam tranſuerſales quàm aſcendentes ſeu deſcen
dentes ſint æquiparati per hanc conſuetudinẽ, ut relinquatur eis legitima, aliàs
teſtamentũ ſit nullum,in omnibus locum habebit dicta Auth.ex cauſa.per illam
11 ueram & cõmunem regulam & concluſionẽ,quòd quando duo ſunt æquipara-
ta à iure per uiam regulæ,maximè in indiuiduo,ut in conſuetudine noſtra,diſpo
ſitum in uno cenſetur diſpoſitũ in alio,etiam in correctorijs. gl.fin.in l.ſi quis ſer
uo.C.de furt.& ibi Bar.& in l.Marcellus. ff.ad Trebel.ubi poſt Bar.Alex.Iaſ.&
Ang.de Aret.in §.ius autẽ ciuile.Inſtit.de iur.natural.gent.& ciuil. Deci.in l.fa-
ctum.§.in pœnalib.nu.16.de reg.iur. Quarto ſtringit aliud:nam aduertendũ eſt
13 Auth.ex cauſa.& corpus unde ſumit̃,habere clauſulã derogatoriã: dico deroga
toriã cum annullatione,poſtq; enim Imperator in Auth.ut cum de appellatione
cognoſcit̃.§.ſiue igitur omnes.cum §.ſeq.appoſuit cauſas quæ apponi debent in
exhæredatione,ut quis dicatur ritè præteritus, & quo ad deſcendentes & aſcen-
dentes,inquit,ſi ſuprà dicta ſeruata nõ fuerint, teſtamentũ nõ ualere quo ad in-
ſtitutionẽ, legata uerò & reliqua firma manere. poſtea in fine ſubdit:Si quid au-
tem pro legatis ſiue fideicõmiſſis &c. in alijs legibus inuentũ fuerit huic conſtitu
tioni contrariũ,hoc nullo modo uolumus obtinere. Stante itaq; hac clauſula de-
rogatoria, neceſſe foret ad hoc ut conſuetudo noſtra derogaret Authenticæ, ex
cauſa.ut non modò generaliter, ſed ſpecialiter & in indiuiduo eſſet illi derogatũ.
14 Nam ſtatutum & lex habens clauſulam derogatoriam, maximè tam ſtrictam ut
in caſu iſto,in quo eſt derogatoria cum annullatione,nõ tollitur per ſtatutum ſe-
quens,etiam generaliter derogans primæ diſpoſitioni,ut concludit Bart.in l.om
nes populi.in iiij.quæſt.tertiæ quæſt.princip.uerſ.circa ſecundum. ff. de iuſti.&
iur.& ibi omnes ſequunt̃. Multò minus ubi de priore diſpoſitione nulla fit men
tio,ut in hac cõſuetudine. Et ratio eſt,quia proteſtatio præcedens demõſtrat ani-
mum & uoluntatem deeſſe in ſecũdo ſtatuto,quod poſtea fieret. & idem eadem
ratione concludit Bar.& Doct.in teſtamento habente clauſulam derogatoriam,
in l.ſi quis in principio teſtamenti. ff.de lega.iij.Idq; adeò uerum eſt, ut licet exta-
ret ſtatutũ quod ultimũ teſtamentũ teneret,nõ facta mentione de uerbis deroga
torijs primi,tale ſtatutũ nõ ſubſiſteret,quaſi factum aduerſus ius gentiũ,quod re
quirit in teſtamento uoluntatẽ teſtatoris, quam nõ habet ſecundum teſtamentũ
propter uerba derogatoria primi,ut per Paul.de Caſt.conſ.ccccxliiij. uidetur ſi-
ne dubio.uol.ij.Præterea etſi dicta Auth. ex cauſa.cum materia nõ haberet clau
ſulam derogatoriã,nihilominus per conſuetudinẽ noſtram nõ eſſet ſibi deroga-
tum.nam quoties duo ſunt contraria, ita demũ ſecundum tollit primũ, quando
ſunt omnino & præciſe contraria:ſecus ſi diſtinctione cõcordari poſſunt. Auth.
offeratur. C.de litis conteſt.iuncta l.ſciendum.ff.qui ſatiſd.cog.ut tradit Bart.in
15 extrauag.ad reprim.in uerb.nõ obſtantib. Et hoc eſt generale, ut quoties fieri po
teſt, contrarietas diſtinctione tollatur. Ita in ſtatutis & omnibus diſpoſitionibus
affirmat Alex conſil.cxli.uiſo teſtamento.col.iij.uol.ij. & Deci.conſil.ccclxxiiij.
col.ij.Sed in caſu noſtro poteſt fœdere diſtinctionis res cõciliari.aut loquimur re
ſpectu inſtitutionis,& teſtamentũ eſt nullum,& ita procedat conſuetudo,aut re-
ſpectu legatorum,& ſuſtinetur,ita procedat Auth.ex cauſa.

SVPPVTATIONVM IVRIS D. NICOLAI BELLONI
CLARISS. IVRISCONSVLTI, FINIS.

INDEX LEGVM HOC LIBRO NOVITER DECLARATARVM.

FF. VETERIS.

LIB. I.

L.i.de offic.eius cui mand. Cap.i.& lib.iij.cap.xi.
L.illicitas.§.qui uniuerſas.de offi.prǽſid. cap.i
L.fin.de offi.proconſul. Ibid.
L.legatus.de offi.præſid. Ibid.
L.iubere cauere.de iuriſd.om.iud. cap.ij
L.ij.§.mutui datio.ſi cert.pet. cap.iiij.& lib.ij.cap.xij
L.cum quid.ſi cert.pet. cap.iiij.& v.& lib.iiij.cap.xvij
L.ij.in prin.ſi cert.pet. cap.v.& vi
L.fin.de præſcript.uerb. cap.vi
L.naturalis.§.i.eod.tit. Ibid.
L.Lucius.la i.depoſiti. cap.vij
L.die ſponſali.§.i.eod.tit. Ibid.
Rub.de offi.eius cui mand.eſt iuriſd. cap.xi
L.more maio.cũ l.ſeq.de iuriſd.om.iud. Ibid.
L.uinum.ſi cert.pet. cap.xvij
L.ſi defenſor.de interrog.actio. Ibid.
L.i.§.qui mandatam.de offi.eius. cap.xiiij.& lib.iij.cap.vi

LIB. II.

L.ſi unus.§.pactus ne peteret.de pact. Cap.i
L.quæcunq;.de compenſat. Ibid.
L.ſed & ſi lege.§.petitio.de petit.hær. cap.iiij
L.penult.cõmu.diuid. cap.v
L.hæredes.§.quantum.famil.erciſc. Ibid.
L.cõmunis.§.cum agere.cõmu.diuid. Ibid.
L.i.de iuriſd.om.iud. cap.vij.& viij
L.i.cum materia.de cond.ex lege. cap.xi
L.ſi gratuitam.de præſcript.uerb. cap.xiij
L.rogaſti.eod.tit. Ibid.
L.ei apud quem.depoſiti. cap.xiiij
L.ſi pignore.§.ſi poſt.de pignor.act. Ibid.
L.furti. §.mandati. ex quib.cauſ.infam.irrog. Ibid.
Rub.de rebus cred. cap.xx
L.in re furtiua. §.ſi ex cauſa. de condict. furti. cap.xix.
L.fiſtulas.§.fin.de contrah.empt. Ibid.

LIB. III.

L.imperium.de iuriſd.om.iud. Cap.iiij.& v
L.iubere cauere.eod.tit. Ibid.
L.fin.de offi.eius cui mand.eſt iuriſd. cap.vi
L.iij.§.de illo.pro ſocio. cap.vij
L.legitima.de pact. Ibid.
L.cum prætor.§.i.de iudi. cap.x
L.iudicium ſoluitur.de iudi. Ibid.
L.ſi cum except. §.quòd ſi homo. quod metus cauſa cap.xij
L.qui autem.§.i.de conſtit.pecun. cap.xiij
L.ſi uehenda.§.pen.ad l.Rhodiã de iact. Ibid.
L.fiſtulas.§.i.de contrahen.emp. cap.xiiij
L.nummis.de in lit.iuran. cap.xvi
L.ſolent.de offi.proconſ. cap.xvij

LIB. IIII.

L.filius.de inoffi.teſta. Cap.iiij
L.ſi remunerãdi.§.apud Iulia.mãdati. cap.vij
L.de eo.§.ſi poſt iudicium.ad exhib. cap.viij
L.frater à fratre.de cond.indeb. cap.ix
L.quæſitum.§.i.de pecul. Ibid.
L.fin.de ſenatorib. cap.x.
L.fin.uſufructuarius quemad.caueat. cap.xi
L.quoniam.de condict.furti. Ibid.
L.qui furtum.eod.tit. Ibid.
L.i.§.ſcientiam.de tribut.actio. cap.xiiij
L.i.§.is qui nauem.de exercit. Ibid.
L.dotem qui.& l.diuus.de iur.dot. cap.xvij
L.quædam.§.nihil.de edendo. cap.xviij

INFORTIATI.

LIB. I.

L.illud. §.ad teſtamenta. de bon.poſſeſſ. cõtra tabul. Cap.iij
L.muto.§.tutoris datio.de tutel. cap.ij
L.inter tutores.de adminiſt.tut. cap.i
L.poſthumorũ.de iniuſt.rupt.teſta. cap.iij
L.Lucius.§.quæſitum.de legat.iij. cap.xiiij
Rub.& l.unica.ut ex legib.uel ſenatuſconſult. cap.xvi.
L.Mela. §.ſed ſi alimenta. de alimentis legatis. cap.xx

LIB. II.

L.i.in prin.de ſuis & legit. Cap.ij.& lib.iij.cap.vij
L.ſi quis ita.de teſtament.tutel. cap.xij
L.i.§.per ſeruum.de ſucceſſ.edict. cap.xv
L.is qui hæres.de acquir.hæred. cap.xvi
L.ſi legatum pure,& l.legata inutiliter.de adimen.lega. cap.xvij
L.ex facto.la i.de hæred.inſtit. cap.xviij

LIB. III.

L.qui in aliena.de acquir.hæred. cap.ij.& iij.& lib.iiij.cap.iiij
L.ſi quis mihi bona.§.iuſſum.eod.tit. Ibid.& cap.viij
L.i.§.item illud. de ſenatuſconſultis Sillania. cap.xi
L.i.§.fuit quæſitum.ad Trebell. cap.xv

LIB. IIII.

L.ij.§.ſi quis ex liber.in fin.ad Tertull. Cap.ij
L.i.§.qui operas.ad ſenatuſconſult.Orphicia. cap.iiij.
L.penult. ad ſenatuſconſult. Tertullianum. cap.v
L.pater.§.quindecim.de lega.iij. cap.xij
L.filij mater.§.filius.ad Tertull. cap.xiiij
L.iam dubitari.de hæred.inſtit. Ibid.
L.iam hoc iure.de uulg.& pupill. cap.xvij
L.i.in fin.de his quæ in teſta.delentur. Ibid.
L.i.§.ſi ex fundo.de hæred.inſtit. cap.xviij
L.i.§.bonorum.ad Trebell. cap.xix
L.i.§.de illo.eod.tit. Ibid.
L.ſi Titius.in fin.de lega.iij. Ibid.

FF. NOVI.

LIB I.

L.plus cautio.de reg.iur. Cap.viij

L.debitor.de uerb.ſignif. cap.xi
L.uicarius.de legat. cap.xij
L.quod dicimus.de ſolut. cap.xvi
L.ea quę ciuiliter.de acquir.rer.dom.cap.xviij
L.ſemper in ſtipulationib.de reg.iur. cap.xx

LIB. II.

L.Stichum.§.naturalis.de ſolut. Cap.i
L.Labeo.§.contractum.de uerb.ſig. cap.ij
L. ſi quis adulterũ cũ inceſt. §. idem Pollioni. ad l.Iuliam de adult. cap.vi
L.amplius non peti.rem rat.hab. cap.ix
L.nihil intereſt.de reg.iur. cap.x
L.ij.§.item diui.de iur.fiſci. cap.xij
L.delata.de uerb.ſignif. cap.xvi
L.Titia.§.fin.de manumiſſ.teſta. cap.xvij
L.inficiando.§.infans.de furtis. cap.xix.

LIB. III.

L.acquiritur.de acquir.rer.dom. Cap.ij
L.lege obuenire.de uerb.ſignif. cap.vij
L.abſentem.de pœnis. cap.xvij

LIB. IIII.

L.quoties.de actio.& oblig. Cap.iij
L.neq; pignus.de reg.iur. cap.vi
L.i.à quib.appell.non licet. cap.x
L.falſus.de furtis. cap.xi
L.cum hæredes.de acquir.poſſeſſ. cap.xv. & xviij.
L.boues.§.hoc ſermone.de uerb.ſig. Cap.xvi
L.ſciendum.de uerb.ſig. Ibid.
L.hæredis appellatione.eod.tit. Ibid.
L.id tempus.§.i.de uſucap. cap.xviij
L.in conuentionib.de uerb.ſignif. Ibid.

CODICIS.

LIB. I.

L.cũ in adoptiuis.§.ſed ne articul.uerſ.&ideo. de adopt. Cap.iij
L.meminimus.de legit.hæred. Ibid.
L.edita.de edend. cap.ix
L.unica.quando non pet.part. Ibid.
L.ij.de offic.eius qui uicem alt.ge.ir. cap.xij
Rub.&l.i.de profeſſ.qui in urbe Cõſtantinop. lib.xij. cap.xiij.
Rub.de profeſſ.& medicis.lib.x. Ibid.
L.fin.qui admitti. cap.xvi.&lib.iij.cap.xx. & lib.iiij.cap.i.& iij.
L.i.per quas perſo.nobis acquir. cap.xviij
L.i.C.de alien.iud.mutan.cauſ.fact. cap.xix

LIB. II.

L.hæreditatis petitio.de petit.hæred. Cap.iij
L.i.de edendo. cap.xi
L.ij.de edendo. cap.xij

LIB. III.

L.i.qui admitti. Cap.i
L.cum non ſolum.de bon.quæ liber. cap.viij
L.cum oportet.eod.tit. Ibid.& lib.iiij.cap.v
L.emancipatis.qui admitti. cap.ix
Authen.ſi quis in aliquo. cap.xvi
L.ſi ut proponis. la i. quomodo & quan.iud. cap.xviij.
Rub.de inſtitut.ſubſtit.reſtit. cap.xix
L.generaliter.in prin.eod.tit. Ibid.

LIB. IIII.

L.final. §.nos itaque.cum gl.de curat.furioſi. Cap.i.& ij.& iij.
Rub.de formulis ſublatis. Ibid.
L.fin.§.ſi autem dubius.C.de iur.delib. cap.iij
L.i.de petit.hæred. cap.v
L.ſi quis uel pecunias.depoſiti. cap.vi
L.ſi ſorori.de iur.delib. cap.xv
L.in annalibus.de legat. cap.xvi
L.quamuis.de impub. cap.xvij
L.quoties.de hæred inſtit. cap.xviij
Auth.ex cauſa.C.de liber.præter. cap.xx

AVTHENTICORVM.

LIB. I.

§.Illud.conſtitutio quæ de dig. Cap.iij

LIB. IIII.

§.Si uerò ignotus.de teſtib. Cap.xiij
§.ex prouinciali.de defenſ.ciuita. Ibid.
§.ſiue igitur omnes.cum §.ſeq. ut cum de appell.cognoſ. cap.xx

INSTITVTIONVM.

LIB I.

§.cum autem.de tutel. Cap.iij
§.ſed hoc iure.de Attilia.tutore. cap.ij
§.furti.de oblig.quæ ex delict. cap.viij
§.prætorum quoq; edicta. de iure natur.gent. & ciuil. cap.ix
§.ſed cum paulatim.de teſta. Ibid.
§.quos autem.de bonor.poſſeſſ. cap.x. & lib.iiij.cap.xix
§.ſeptima.de bonor.poſſeſſ. cap.xv.& xvi
§.fin.de interdictis. Ibid.
§.omnium.de actio. cap.xix
§.æquè.eod.tit. Ibid.

LIB. II.

§.præterea.de except. Cap.i
Tit.de oblig.ex quaſi contractu. cap.ij
§.fin.de teſtam. cap.vij
§.perpetuæ.& §.temporales.de except. cap.ix
§.fin.qui teſtam.tut.dari poſſ. cap.xij

LIB. III.

§.i.de autoritate tutor. Cap.ij
Rub.de fideicõmiſſ.hæred. cap.xix
§.fin.de pupill.ſubſtit. Ibid.
§.ſed ſi gregis.de rerum diuiſ. Ibid.
§.fin.de bonor.poſſeſſ. cap.xx.& lib.iiij.cap.iij

LIB. IIII.

§.præterea ſi quis.de actio. Cap.viij
§.ſic itaq;.de actio. cap.xi.

INDICIS LL. FINIS.

IN D. NICOLAI BELLONI SVPPVTATIONVM IVRIS LIBROS INDEX.

Prior numerus paginam, ſecundus eiuſdem paginæ uerſum, indicant.

AB inteſtato neniētes, ex tacita uoluntate teſtatoris ueniunt. 52.20
Abſoluere accuſatū eſt meri imperij. 49.48
Abſoluere nocētem melius eſt quàm innocentem condemnare. 50.1
Abſoluere promptior eſſe debet index quàm condemnare. 50.28
Acquiſitio ex ſenatuſconſul. Trebell. eſt magis ſimilis hæreditati, quàm bonorū poſſeſsioni. 39.14
Acta ciuilia an æquè edantur ut criminalia. 28.33
Acta faciunt notorium. 23.16
Actio & officiū iudicis in nōnullis differūt. 27.19
Actio ad exhibendū, noxalis, & quod metus cauſa, ſunt perſonales in rem ſcriptæ: ſimiliter & interdicta. 22.3
Actio in factum eſt introducta à prætore in ſubſidium deficientis actionis. 24.21
Actio præſcriptis uerbis eſt ſtricti iuris, prçterquā in uno caſu. 29.38
Actio receptitia, & rei uxoriæ, ſunt omnino ſublatæ. 56.27
Actioni finiū regundorū, cōmuni diuidundo, familiæ erciſcundæ, triginta annis præſcribit. 21.18
Actione contraria condemnatus, non efficitur infamis. 30.10
Actione reali agens, dominium probare debet, qd eſt difficillimæ probationis. 8.28
Actiones actiuæ nō poſſunt eſſe apud unum, paſsiuæ apud alium, iure hæreditario. 38.11
Actiones in rem longo tempore præſcribuntur. 21.10
Actiones mixtæ poſſeſsionē non requirunt ex parte rei conuenti. 22.25
Actiones perſonales in rem ſcriptę dantur ad ſimilitudinem realium. 61.24
Actus non debent operari ultra intentionē agentium. 33.35
Actus confirmans attendit, nō cōfirmatus. 49.18
Actu naturali indiſtinctè alteri quæritur. 16.5
Aditio hæreditatis confirmat teſtamentū. 75.12
Aditio hæreditatis retro trahitur ad tempus mortis etiam reſpectu poſſeſsionis, uirtute conſuetudinis le mort ſaiſiſt le uif. 68.20
Adoptiuus datus in adoptionem extraneæ perſonæ, iura ſuitatis habet, & tamen non eſt in poteſtate. 4.30
Aduerſatiuæ natura eſt aduerſari in iure & in facto. 60.45
Aequiparatio facta à lege antiqua de uno caſu ad alium, facit ut ſtatutum ſuperueniens loquens in uno, extendatur ad alium. 74.18
Aeſtimatio momentanea & inſolita attenditur in moroſo. 35.7
Agnitio ſimplex bonorum poſſeſsionis coram iudice facta, de iure nouiſsimo ſufficit. 53.9
Agnitio bonorum poſſeſsionis ab eo probari debet qui dicit ſe agnouiſſe. 52.46
Alciati rationibus reſpondetur. 2.14
Alienabilis res ſemel facta, durat perpetuò alienabilis. 64.15
Alienationis prohibitio quamuis odioſa, comprehendit hæredem hæredis. 70.12
Aliquando, ſignificat regulam in contrariū. 61.20
Allegare pro interuenire ponitur. 23.25
Allegatio ſola ſufficit quo ad cognoſcendū, ſecus quo ad puniendum: nam tunc requiritur quod allegetur, & uerum ſit. 46.16
Argumentum à cōtrario ſenſu poteſt ſumi ex uerbis negatiuis uel priuatiuis. 32.10
Argumentū à contrario ſenſu eſt coniectura quæ colligitur ex mente legis, non ex uerbis. 49.24
Argumentum à contrario ſenſu nō habet locum, quoties datur medium inter ſenſum directum & contrarium. 42.49
Argumentum ualet à fure ad moroſum. 35.5
Attendendum eſt quod fit immediatè. 57.40
Attendi debet quod principaliter agitur. 50.5
Auditores iuriſdictionem non habent. 11.18
Azo equum amiſit, licet æquum dixerit. 1.26
Azonis dicta in ſumma, C. de iuriſd. om. iud. declarantur. 1.25
Azonis opinio defenſa contra Alciatum. 1.28

B

BArt. contra omnes defenſus. 46.18. 62.2. Reprehenſus. 56.46. Sibi contrarius. 64.33
Bona materna de iure ff. quo ad proprietatem nō ſpectabant ad filiosfamil. 57.8
Bonorum maternorum filius proprietatē, uſumfructum habet pater. 43.20
Bonorum poſſeſsio, & poſſeſsio bonorum, differunt. 67.20
Bonorum poſſeſsio an dari poſsit de iure ciuili. 14.36
Bonorum poſſeſsio hodie tranſmittitur uirtute l. unic. C. de his qui ante apert. tabul. 44.35
Bonorum poſſeſsio dicitur delata filio, nō autem patri, quando filius hæres inſtitutus eſt. 31.7
Bonorū poſſeſsio hodie non eſt mixti imperij, niſi quis utatur decreto. 56.49
Bonorum poſſeſsio hodie non requirit decretum nec petitionem, ſed nudam declarationem animi. 53.43
Bonorum poſſeſsio ſeptima quare appelletur extraordinaria. 23.52. Item quæ ſit, & quot requirantur ut locum habeat. 24.5
Bonorum poſſeſsio contra tab. non datur aduerſus teſtamenta fœminarum. 4.22
Bonorum poſſeſsio olim requirebat decretū, hodie præſentiam iudicis tantum. 25.9
Bonorum poſſeſsionem ſuam, non alienam, repudiare quis poteſt. 31.31
In Bonorū poſſeſsione & hæreditate tria iura conſiderantur. 14.38
Bonorum poſſeſſor an ueniat appellatione hæredis. 80.6
Bonorū poſſeſſor habet poſſeſſoriā hęreditatis petitionem uniuerſalem & rei uendicationē. 45.2

CAſma eſt caſus inſolitus & rariſsimus. 35.18
Caſus omiſſus relinquiť diſpoſitioni iuris communis. 81.43
Circuitus uerborū aliquando admittitur. 34.37
Clariſsimi nomen eſt generale. 63.4
Coercio leuis corporis an poſsit delegari. 64.33
Cōmodatum quomodo à precario differat. 26.17
Cōmodatum dicitur etiam tranſlato dominio, ſi hoc agatur. 6.35
Cōmuni diuid. actio triginta annis præſcribitur. 21.18
Comparatiuus aliquādo electiuè ponitur. 29.47
Condictio indebiti & cōdictio furtiua an poſsint concurrere. 63.29
Conditio diſponere non cenſetur. 34.8
Conſenſus & actualis interuentus rei ſuæ producit mutuum in eſſe. 6.4
Conſequentia nō ualet, Agitur de fide rupta, ergo iuratur in litem. 30.35
Conſtitutum eſt actus fictus, ex eo tamen transfertur uera poſſeſsio. 73.27
Conſuetudo eſt ſtricti iuris ſicut ſtatutum, nec extenditur de perſona ad perſonam. 80.39
Conſuetudo ſeu ſtatutum de continuanda poſſeſsione in hæredem, nō operatur ante aditam hæreditatem. 82.5
Conſuetudo faciens mentionem hæredis, cōprehendit hæredem hæredis. 70.17
Cōſuetudo, le mort ſaiſiſt le uif, eſt frequens in nouitatib. & remedijs poſſeſſorijs. 66.23. Quomodo hæc conſuetudo ſe habeat ad ius cōmune. Ibid. 35. Prouidet autem tantū circa acquiſitionem poſſeſsionis, non aliorum iurium. 68.10. Efficit ut aditio hæreditatis retro trahatur ad tempus mortis. 68.20. An habeat locum in inſtituto in re certa. 75.40. In ſubſtituto directō. 68.46. In fideicōmiſſario. 79.29. Transfert poſſeſsionē in hæredem, in quē transferuntur alia iura hæreditaria. 77.3
Conſuetudo de continuanda poſſeſsione, an habeat locum in ſubſtitutione tacita. 71.7
Conſuetudo ultima teſtatoris attendenda. 17.46
Contractus propriè dicitur quando eſt ultro citroq; obligatorius. 20.4. & 17
Contractus ſunt diuidui. 38.16
Contractus pars prima eſt attribuenda creditori. 35.32
Contraria actio ſemper datur ad intereſſe & commodum pecuniarium. 30.24
Contraria actio & directa ſunt eiuſdem naturæ. 30.15
Contraria actione condemnatus non efficitur infamis. 30.10
Copula, &, aliquando ſtat implicatiuè. 24.36
Cornelius legem tulit, ut prætores ex edictis ſuis perpetuis ius dicerent. 9.48
Corporis coercio leuis an poſsit delegari. 64.33
Creditor an dicatur ex delicto uel legato. 33.46
Cumulari an poſsit condictio indebiti & condictio furtiua. 63.29
Curator furioſi nō admittebatur ad petendam bonorum poſſeſsionem ſine decreto. 35.35

DEbitor in delictis indiſtinctè tenetur etiāſi res fuiſſet peritura apud creditorem. 26.45
Debitor poſt morā tenetur ad æſtimationē quanti plurimi res ualuit à tempore moræ. 34.47
Debitor ſi ſuccedat creditori, confunditur obligatio. 61.38
Debitor ſpeciei de interitu tenetur poſt moram. 46.42
Debitore exiſtente moroſo, non diſtinguiť an res eſſet eodem modo peritura apud creditorē. 61.5
Debitum ex una cauſa, quomodo poſsit conuerti in aliam. 60.17
Decius reprobatus. 49.2
Decretum in bonorū poſſeſsione, an hodie ſit ſublatum ex neceſsitate. 56.5
Decreti interpoſitio non competit iure magiſtratus. 54.32
Delatio dupliciter cōſideratur quando ſeruus eſt hæres inſtitutus. 31.43
Delata hæreditas uel bonorum poſſeſsio duobus modis conſideratur. 32.19
Delata propriè hæreditas uel bonorum poſſeſsio dicitur, quando quis remoto quolibet impedimento poteſt eam adire uel agnoſcere. 32.13
Delegare cauſas non eſt iuriſdictionis. 39.30
Delegatus eſt is cui mandata eſt iuriſdictio. 11.4
Delegatus principis an poſsit lata ſententia nulla, iterum iudicare. 50.47
Delegatus & uicarius ſeu uicegerens quomodo differant. 11.33
Deliberare non poteſt aliquis de adeunda hæreditate, niſi ſupplicando principi. 36.36
Denominatio à confirmante ſumitur, quoties q̄d per ſe inualidum eſt, confirmatur. 41.41
Depoſitum non eſt priuilegiatum, ne poſsit obijci exceptio dominij. 59.44
Depoſitum non conſiſtit in re depoſitarij. 59.47
Depoſitum nō eſt, quando ab initio deponitur ut tantundem reddatur, & ut accipiēs pecunia uti poſsit. 7.39
Dictio ALIQVANDO, ſignificat regulam in contrarium. 61.20. ALIQVIS, uel QVID, uerificat in qualibet minima parte. 33.14. ALIVS, eſt ſimiliū repetitiua. 62.31. AVTEM, aduerſatur his quæ eiuſdem generis ſunt. 21.7. CAETERI, eſt ſimilium repetitiua. 21.9. ETIAM, eſt implicatiua, & auget rationē dubitandi. 36.34. EX, ſignificat cauſam immediatā. 42.24. MAGIS, natura ſua comparationem ſignificat. 5.10. MAXIME, implicat caſum contrariū. 61.14. NISI, aliquando facit exceptionem in genere. 49.34. SI, aliquando pro quia ponitur. 7.34. TAM, ſolet adiungi caſui magis dubitabili. 28.27. Repetitiuè etiā accipi poteſt, non ſolum comparatiuè. 28.30. TVNC, ſignificat extremitatem temporis. 13.34. VSQVE, ſtat incluſiuè. 63.2. VT, aliquando ponitur ſimilitudinariè, non exemplificatiuè. 43.33
Dictione Tam & Quàm, abutitur nonnunquam legislator. 58.42
Differentia inter titulum de officio eius cui mandata eſt iuriſdictio, & C. de officio eius qui uicē alterius gerit, 11.2

Diffi-

Difficultas in obligatione facti, indiſtinctè excuſat à mora. 47.28
Diffinitio arguit proprietatem uerborum. 11.45
Diſponendi de rebus ſuis latiſsima erat lege xij. tabularum data poteſtas. 24.17
Diſpoſitio quælibet eſt intelligẽda de primo actu. 68.39
Diui Marci oratio & ſenatuſconſultum Orphic. idem ſunt. 59.2
Doctor qui per annos uiginti publicè legit, an ſit illuſtris uel ſpectabilis. 12.21
Dominij translatio requiritur in uenditione rei quæ in genere conſiſtit. 22.47
Dominus an poſsit bonorũ poſſeſsionem ſibi delatam repudiare per ſeruum. 31.22
Donatio an ſit propriè contractus. 20.11

E

EDictum diui Adriani poſsidenti competit, q̃uis adipiſcendæ poſſeſsionis remedium ſit. 16.51
Edicta perpetua quæ ſint, & quare ita dicantur. 9.45
Editio actorum ſiue inſtrumentorũ ſit officio iudicis nobili. 27.25
Effectus rei attendendus etiã impropriè acceptis uerbis. 6.44
Effectus reſultans ex inſtrumento ualido ad producendum conſideratur, non ex inſtrumento executiuo. 49.13
Elidere propriè eſt perimere & enecare. 18.43
Emancipato filio neceſſe erat adire prætorem, & coram tribunali agnoſcere bonorum poſſeſsionem. 10.15
Error nõ modò allegandus, ſed & probandus eſt, quando præſumptio ſcientiæ militat contra aliquem. 23.40
Exceptio debet eſſe de regula. 21.12
Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis. 57.21
Exceptio intelligitur facta in caſu quo regula loquitur, & ideo dicitur eſſe de regula. 49.7
Exempla non reſtringunt regulam, eam tamen declarant in quibus terminis procedat. 45.24
Exhæredatio iniuriam & notam infert. 57.41
Exhæredatio in dubio præſupponit filiũ malè meritum de patre. 57.44
Exprimi ſolet id, de quo magis in ſpecie quis eſt tractaturus. 25.3
Extenſio non habet locum in pœnalibus. 80.48
Extenſio poteſt fieri per legem, non tamen per hominem. 73.39
Extenſio in correctorijs non ſit etiam à maioritate rationis. 81.15

F

FActũ in quo quis uerſatur, efficacius eſt, quàm in quo nihil agit. 37.21
Familiæ erciſcundæ iudicio ut agi poſsit, non refert an aduerſarius poſsideat. 22.21
Familiæ erciſc. actio triginta annis præſcribitur. 21.18
Fideicommiſſarius nõ comprehenditur in ſtatuto faciente mentionem hæredis uel ſubſtituti. 52.32
Fideicõmiſſarius facta reſtitutione uerbali, idem iuris habet in iuribus utilibus quod hęres in iuribus directis. 79.51
Fideicõmiſſaria ſubſtitutio non eſt propriè ſubſtitutio. 51.40
Filius non poteſt eſſe in iudicio ſine conſenſu patris. 36.38
Filiusfamil. adeundo uel agnoſcendo cur non obligetur. 37.27
Filiusfamil. etiam de iure ff. ex omnibus cauſis obligabatur. 37.10
Filij ſucceduut in emphyteoſi habita ab eccleſia, etiam ſi ſint inſtituti in re certa. 75.34
Filij ſuccedunt in emphyteoſi habita à priuato iure hæreditario, non iure filiationis. 77.33
Filium patri ſucceſſurum ſpes eſt conſiderabilis. 58.43
Finium regundorum actio triginta annis præſcribitur. 21.18
Frater conſanguineus tantum, & uterinus tantũ, eſt propriè frater. 13.19
Frater patruelis eſt impropriè frater. 13.25

G

GEnus & qualitas ſunt de naturalibus mutui. 5.45
Genus ſub ſe comprehendit ſuas ſpecies. 41.15
Gl. defenſa. 48.9

H

HAereditas eſt quid indiuiduum. 37.46
Hæreditatis appellatione nõ uenit fideicõmiſſum. 81.22
Hæreditatis petitio mixtà ne ſit, an merè realis. 20.51
In Hæreditate & bonorũ poſſeſsione tria iura cõſiderantur. 14.38
Hæres propriè quis dicatur. 73.31. 78.6
Hæres eſt eiuſdẽ iuris cuius defunctus, & eius perſonam repræſentat. 76.14
Hæres adeundo de iure cõmuni non acquirebat poſſeſsionem bonorum. 66.52
Hæres ueniens ex tacita ſubſtitutione, eſt propriè hæres, & comprehenditur in ſtatuto faciente mentionem de hærede. 73.19
Hæredis appellatio aliquãdo ſumitur impropriè, ſecundum ſubiectam materiam. 77.24
Hæredis appellatio intelligitur de hærede hæreditatis, non de hærede ſanguinis. 76.26
Hæredis appellatione ueniunt omnes hæredes. 69.15. Item hæres hæredis propriè. Ibid. 29
Hæredis appellatione nõ uenit quis niſi adita hæreditate. 67.37. An ueniat inſtitutus in re certa. 75.28
Hæredi in re certa non competit remedium l. fin. C. de edict. diui Adria. toll. 76.46
Honoris & mortis cauſa æquiparatur. 58.6

I

IAſon reprobatus. 44.37
Imperator non poteſt tollere ius quæſitum de iure gentium, ſecus de iure ciuili. 8.20
Imperium in principe aliud ſupremum, aliud inferius. 1.32
Imperium non habet ſe tanquam genus immediatum ad iuriſdictionem. 41.34
Imperium mixtum participat de imperio ſimpli-

citer, non de mero imperio. 40.35
Imperium quod cohæret iuriſdictioni, eſt imperium in genere. 41.20
Imperij meri & mixti differentia. 50.35
Imperium mixtum cur dicatur. 40.28
Imperij non eſt, nec iuriſdictionis, ergo eſt mixti imperij, non rectè colligitur. 3.22
Imperio mixto ineſt qualitas iuriſdictionis & imperij. 41.6
Implicatiuæ natura eſt, explicare caſum magis dubitabilem. 24.39
Imputatur ei qui potuit proſpicere, & id non fecit 47.48
Inceſtas nuptias contrahentes, iure gentium nullo modo excuſantur. 23.32
Indebitum reſpectu ſui, licet debitum reſpectu alterius, repeti poteſt. 62.25
Indebitum ſcienter accipiens quandoq; committit furtum. 63.17
Induſtria perſonæ electa, nō poteſt quis per ſubſtitutum rem cōmiſſam exequi. 3.40
Inquiſitio eſt meri imperij. 50.32
Inſtitutus in re certa participat de hærede & legatario. 74.46
Inſtitutus in re certa, hærede uniuerſali adeunte habetur pro legatario. 76.32. Poteſt capere rem propria autoritate. 77.48
Inſtituto ſine parte cenſetur data pars uacans. 34.20
Inſtrumentū clarè probat, non ſolum quod in eo continetur directè, ſed etiam indirectè. 72.12
Intereſſe in materia editionis debet probari per ueras probationes. 27.43
Interpretatio ſtrictiſsima ac ſcrupuloſa à lege reijcitur. 20.28
Interrogationi ſimilis eſſe debet reſponſio, quod tamen non habet locum in Iuriſconſulto. 15.25
Ipſo iure, id eſt, ſine facto hominis. 10.25
Iudex promptior eſſe debet ad abſoluendū quàm ad condemnandum. 50.28
Iudex poteſt ſupplere in his de quibus ſibi conſtat ut iudici, in iudicio. 26.23
Iudex quando ſcit actionem non competere actori, abſoluere reum poteſt, etiā ſi ille nihil opponat. 26.7
Iudicis officium eſt regulatū legibus, conſtitutionibus, moribus. 23.50
Iudices aliqui habent dignitatem cum adminiſtratione, alij non. 64.45
Iudicibus ordinarijs dicitur data iuriſdictio, non autem mandata. 22.10
Iuriſdictio delegata eſt impropriè iuriſdictio, & ſecundum quid. 13.32
Iuriſdictio iudicibus ordinarijs datur, non autem mandatur. 22.10
Iura tranſeunt in fideicommiſſarium ex perſona hæredis grauati, non ex perſona teſtatoris. 82.27
Iura aliqua non tranſeunt regulariter in fideicommiſſarium nec in hæredem, ante aditionem uel reſtitutionem. 79.38
Iuramentum in litem non defertur in actionibus bonæ fidei contrarijs. 30.5
Iuramentum in litem affectionis non præſtatur ſuper rebus in quibus non cadit affectio. 30.30
Ius adeundi uel agnoſcendi eſt fundatum in perſonam filij inſtituti. 36.49
Ius uetus multifariam conſideratur. 58.36
Iuſſus uel ratihabitio requirebatur, ut filius poſſet adeundo uel agnoſcendo patri acquirere. 43.17
Iuſſus patris præcedere debet, ratificatio ſequi, ut filius adeat uel agnoſcat. 38.32
Iuſſus patris requirebatur etiam poſt l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. 43.28
Iuſtum dicitur quod ex omni parte perfectum eſt. 42.8

L

LEgatarius debet capere legatum de manu hæredis. 78.29
Legatarius an ueniat appellatione hæredis. pag. 75.45
Legatario competit actio perſonalis, & rei uendicatio. 8.15
Legatus proconſulis æquiparatur uicario epiſcopi. 45.43
Legati proconſulis iuriſdictio qualis ſit. 45.39
Legitima hæreditas quæ propriè dicatur. 41.49
Legitimum dicitur quod prouenit legis autoritate. 42.3
Lex aliquando miraculoſe & de poteſtate ordinaria operatur. 4.48
Lex xij. tabul. teſtamentarias ſucceſsiones confirmat. 42.28
Lex habens plures intellectus, non eſt allegabilis ad deciſionem cauſarum. 34.5. 82.42
Lex in dubio debet intelligi ut conueniat rubricæ ſub qua ſita eſt. 29.32
Lex promiſcuè utitur hiſce uerbis, ne petatur, ne agatur. 25.44
Lex ſemper loquitur. 69.3
L. final. C. de edicto diui Adriani tollen. habet locum in fideicōmiſsis poſt reſtitutionem uerbalem. 80.28
Libellus intentato officio iudicis neceſſarius eſt, quando cauſæ cognitio requiritur. 27.15
Libellus non requirebatur in agnoſcenda bonorum poſſeſsione de iure antiquo, ſed ſufficiebat qualiſqualis petitio. 54.10
Liberatus ſit aliquis ipſo iure, an ope exceptionis, refert. 26.13. & ibid. 29
Liberi poſſunt uenire ad bonorum poſſeſsionem patris ex triplici capite. 44.27
Lucra nuptialia non acquirebantur filijsfamil. iure Digeſt. 59.29
Lucrari dicitur qui animū ſuum explet. 58.8

M

MAgiſtratus habent duo, imperiū in ſe reſidens, & exercitationem imperij. 2.15
Magiſtratus quibus merum imperium competit, an id proprium habeant, an uerò uſum tantum imperij, & proprietas apud principē ſit. 1.19
Magiſtratus propriū imperium habent, prout eſt ius. 1.37
Mandatū in rem mandatarij, conſilium potius eſt quàm mandatum. 60.37

Maternus

Maternis in bonis filius proprietatē, pater uſumfructum habet. 43.20
Medium inter affirmatiuum & negatiuum, ſumitur ex negatiuo. 65.38
Meri & mixti imperij differentia. 50.35
Minimum attenditur quando non apparet quid actum ſit, neq; de more regionis. 18.12
Mixtum denominatur ab eo, de quo magis participat. 40.43
Mixtum imperium quare appelletur. 40.28
Mixtum ſeu compoſitum attribuitur ei quod nobilius eſt. 40.21
Mixto imperio ineſt qualitas iuriſdictionis & qualitas imperij. 41.6
Mora efficit ut debitor ſpeciei de interitu teneatur 46.42
Mora excuſatur propter difficultatem in obligatione facti. 47.28
Mora nō contrahitur ſtatim tempore petitionis, ſed cum aliquo temperamento. 15.37
Mortis & honoris cauſa æquiparatur. 58.6
Mulier damnata de adulterio teſtimonium dicere non poteſt. 33.16
Mutuata res debet reddi eiuſdē & generis & qualitatis. 5.17
Mutuati uini æſtimatio fit quanti tunc fuit quando petitum eſt extraiudicialiter. 15.32
Mutuum hoc habet ſpeciale, ut alteri per alterum acquiratur actio directa. 16.1

N

NAturalia & ſubſtātialia cōtractus quę ſint. 5.50
Naturalia contractus, alia ſimpliciter naturalia, alia naturalia ſubſtantialia. 6.15
Nemo ſine actione experitur. 26.33
Nolo, uerbum, eſt extenſiuum. 65.28
Nolo adire, & non uolo adire, quid differat. 65.18
Notorium allegari tantum debet, non etiam probari. 31.17
Notorium ex actis reſultans nō ſolum nō probari, imò nec allegari quidem debet. 23.18
Nuptias inceſtas contrahentes, iure gentium nō excuſantur. 23.32

O

OBligatus ipſo iure licet habeat exceptionem, dicitur eſſe in damno. 26.47
Obligatio naturalis tollitur per pactum ipſo iure. 18.32
Obligatio nulla remanet apud filiumfam. credentem, ſed omnis tranſit ad patrem. 62.11
Officium & actio iudicis differunt in nonnullis. 27.19
Officium iudicis eſt regulatum legibus, conſtitutionibus, moribus. 23.50
Onus peculij ſequitur peculium, ſcilicet pro rata. 61.48
Opinio ultima, relatis pluribus, in dubio cenſetur approbata. 74.7
Oratio diui Marci & ſenatuſconſultum Orphicianum, idem ſunt. 59.2
Ordinarius ſi ferat ſententiam nullam, poteſt iterum in ea cauſa cognoſcere & iudicare. 50.43
Ordinarius non poteſt ſine licentia principis redire ad cauſam à manib. ſuis ſemel exemptā. 51.14

PActum de non agendo, & de non petendo, non differunt. 25.30
Pactum de non agendo impedit petere in iudicio, ſed pactū de nō petendo etiā extra iudiciū. 25.17
Pacta iure prætorio ſuſtinentur. 19.11
Pater non poteſt nocere filio, quando ſibi nō quæritur uſusfructus. 57.34
Patris poteſtas in eius utilitatem, non autem præiudicium, introducta eſt. 36.45
Peculij onus ſequitur peculium pro rata. 61.48
Perdere quis dicitur quod nunquā habuit. 33.29
Perimi dicitur aliquid uel re ipſa, uel cum effectu. 19.40
Perſonales actiones plenius prouident quàm reales. 7.53
Pertinere, uerbū, debet intelligi cum effectu. 58.27
Pertinere ad nos dicuntur, quæ non habemus, ſed habere poſſumus. 58.38
Petitio hæreditatis mixtà ne ſit, an merè realis. 20.51
Petitio hæreditatis habet extrema requiſita in reali actione. 21.44
Petitio hæreditatis quamuis dicatur in rem, nō tamen ſequitur, ergo non eſt mixta. 21.37
Poſſeſsio quæ defertur à lege uel conſuetudine, eſt ciuiliſsima. 70.27
Poſſeſsio non requiritur in actionibus mixtis, in reo conuento. 22.25
Poſsibilitas eueniendi in cōſideratione eſt. 47.49
Poſsidens ut in ſua poſſeſsione confirmetur, petere poteſt. 16.44
Poſsidenti an detur rei uendicatio. 16.42
Poſthumus ſuus eſt, quamuis non ſit in poteſtate. Idem de epiſcopo dicendum. 4.7
Poteſtate patria ſublata, ſuus hæres efficitur extraneus. 4.15
Præpoſitiones aliquando elegantiæ cauſa ſubtrahuntur. 39.40
Præſumptio reſultans ex facto partis, an debeat allegari. 23.12
Pręſumptio reſultans ex inſtrumento, dicitur eſſe in inſtrumento, & de tenore inſtrumenti. 72.7
Prætor non habebat ius cōdendæ legis per prius. 9.6
Prætor in multis mitigauit & correxit ius ciuile. 9.24
Prætor dat remedia directa quando ſtatuit ſuper his de quibus ius ciuile nihil diſpoſuit. 10.36
Prætor non tollit remedia ciuilia, ſed ea euacuat, uires eorum exinaniendo. 19.19
Prætor habebat cognitionem de domino occiſo, ex ſenatuſconſulto Syllaniano. 46.9
Prætor interponit ſe mitigando rigorem iuris ciuilis, ſuis decretis. 55.22
Prætor decreto admittebat aliquando aliàs incapacem, ad petendam bonorū poſſeſsionē. 55.27
Prætorum edicta obſeruabantur nō in uim legis, ſed effectualis obſeruantiæ. 9.35
Prætor non tam ſtrictè proceſsit ut lex duodecim tabularum. 39.2
Precariū dicitur, etiam ſi res detur utenda ad tempus & uſum determinatum. 29.22
Precarium ſit an commodatū in dubio, ubi res da

tur utenda gratuitò. 29.26
Principaliter quod agitur attendi debet. 50.5
Priuatio largè loquendo aliquando non præſuppoſit habitum. 33.29
Probare quis tenetur ſe agnouiſſe bonorum poſſeſsionem. 52.46
Proconſul egreſſus prouinciam ſuam ſtatim amittebat exercitium imperij & iuriſdictionis. 2.6
Prohibitio alienationis quamuis odioſa, comprehendit hæredẽ hæredis. Idem cõſuetudo, idem renunciatio. 70.12
Proœmium denotat intentionẽ finalem diſponentis. 43.41
Pupillus nõ poteſt ſine tutore adire hæreditatem, uel agnoſcere bonorũ poſſeſsionẽ quamuis lucroſam. 38.1
Pupillus nõ habens patrem nec tutorem, poſt ſeptem annos agnoſcit bonorum poſſeſsionem cum decreto. 54.37. 44.4

R

RAtio concludens aſsignari non poteſt, quare iuſſus patris præcedere, ratihabitio ſequi debeat, ut filius adire uel agnoſcere poſsit. 38.42
Ratio declarat dictum. 24.5
Ratio in his quæ ſunt iuris poſitiui, ipſa uoluntas eſt. 35.36
Ratione ceſſante, ceſſat lex. 43.48
Regula, quod eſt tale ſecundum quid, non eſt propriè tale, quomodo ſit intelligenda. 13.3
Relatiuum reſtringit latam ſignificationem uerbi cui adijcitur. 12.44
Remedium l. ſi quis conductionis. C. de locat. ſapit poſſeſſorium retinendæ. 59.51
Renunciatio quamuis ſit reſtringenda, appellatione hæredis comprehendit hæredem hæredis. 70.18
Repetitio non fit in diuerſis orationibus. 40.1
Repudiatio inducitur per uerba, nolo adire, non autem per uerba, non uolo adire. 65.18
Res ſacra non eſt in cõmercio noſtro. 64.26
Res ſemel ſacta alienabilis, durat perpetuò alienabilis. 64.15
Rei conſultius eſt incumbere quàm perſonæ. 8.34
Rei uendicatio an competat poſsidenti. 16.42
Rei uendicatio contra furem datur tanquam contra quemlibet, de iure cõmuni. 63.44
Reſponſio interrogationi ſimilis eſſe debet. Hoc non habet locum in Iuriſconſulto. 15.25
Ripa deceptus. 27.14
Rubrica perfectam orationem habens, pro textu allegari poteſt. 12.29
Rubrica ſolet ſumere declarationem à nigro. 52.3

S

SAcra res non eſt in cõmercio noſtro. 64.26
Saiſitus non dicitur quis, etiã ſi poſsit capere poſſeſsionem propria autoritate, niſi ſit hæres in quota, ſed requiritur apprehenſio. 78.16
Saiſire, uerbum, eſt deriuatum à ſedeo, & ſignificat poſsidere. 66.44
Senatores an ſint ſuperilluſtres. 62.38
Senatus ponitur pro loco in quo conueniunt ſenatores, & pro ordine ſenatorum. 62.41
Senatuſconſultũ Syllanianũ locum non habet niſi conſtaret dominum interemptum. 46.24
Senatuſconſulti faciendi forma. 59.4
Seruum ſui iuris effici poſſe non eſt ſpes fauorabilis. 31.40
Significatio propria dicitur etiam ſi non ſit ſecundum ſtrictiſsimam interpretationem. 20.32
Similitudinẽ ſatis eſt procedere in caſu de quo agitur. 47.19
Solitus & conſuetus differunt. 17.28
Solutio qualificata eſt illa quæ functionem in mutuo perficit. 5.29
Species in materia mutui pro corpore accipitur quod in numero, pondere, uel menſura conſiſtit. 5.15
Spes eſt conſiderabilis filium patri ſucceſſurum. 58.43
Statuentes in dubio uidentur ſe conformare cum diſpoſitione iuris cõmunis. 73.5
Statutum ſeu conſuetudo, le mort ſaiſiſt le uif, an habeat locum in ſubſtituto directo. 68.46
Statutum loquens in caſu uero, extenditur ad caſum fictum, quando fictus & uerus æquiparantur. 82.16
Statutum diſponẽs maritũ lucrari dotem mortua uxore, habet locum in dote præſumpta. 72.21
Statutum faciens mentionem de hærede, nõ comprehendit inſtitutum in re certa. 77.7
Statutum de continuanda poſſeſsione in hærede, an habeat locum in ſubſtitutione tacita. 71.7
Statutum faciens mentionem de hærede, intelligitur adita hæreditate. 67.46
Statutum diſponens quem haberi pro ciue, facit eum uerè ciuem. 78.39
Statuta diſponentia ut inſtrumenta habeant executionem paratã, an habeãt locum in eo quod tacitè continetur in inſtrumento. 71.25
Statuta exorbitantia uel correctoria in caſu uero loquentia, non extenduntur ad caſum fictum. 81.3
Stipulatio an ſit propriè contractus. 20.9
Subiecta materia efficit ut uerba impropriè accipiantur. 1.44
Subſtantialia & naturalia contractus quæ ſint. 5.50
Subſtituere eſt ſub aliquo præcedenti ſtatuere. 52.17
Subſtitutus directò an propriè dicatur hæres. 69.19
Subſtitutio largo modo eſt inſtitutio. 51.51
Subſtitutio non habet ſe tanquam genus ad fideicommiſſum. 52.7
Subſtitutio tacita, eſt præſumpta, non ficta. 71.44
Subſtitutio tacita uenit ex prouiſione & extenſione legis. 71.15
Subſtitutio tacita nec legi nec uideri poteſt in teſtamento. 71.38
Subſtitutio tacita comprehenditur in ſtatuto faciente mentionem de ſubſtitutione. 71.41
Subſtitutio uulgaris expirat adita hæreditate. 34.34
Succedendi in bonis patrijs ſpes non probabilis. 58.29

Succeſsio

Succeſsio ex teſtamento quandiu locũ habet, ceſſat ſucceſsio ab inteſtato. 32.47
Sufficit, uerbum, denotat quod fieri poteſt, nõ q̄d debet. 56.13
Suitas quid ſit, & an fundetur in patria poteſtate. 4.2
Superlatiuus gradus nihil habet ſupra ſe. 23.49. Non ſemper ſupremũ gradum ſignificat. 24.23
Suus hæres quamuis efficeretur hæres ipſo iure, non tamen fiebat poſſeſſor ſine apprehenſione. 67.3
Suum eſſe, & iura ſuitatis habere, paria ſunt. 4.42

T

TAcitum quãdo infertur neceſſariò ex expreſſo, habetur pro expreſſo & ſcripto. 71.51
Tale ſecundum quid, non eſt propriè tale, quando illud quid, ponitur tantum ad differentiam terminorum. 69.47
Teſtari nihil aliud eſt quàm animum ſuum declarare. 53.17
Teſtator poteſt dare poteſtatem hæredi apprehendendi poſſeſsionem propria autoritate. 77.52
Teſtamentum dicitur perfectum diuerſis modis. 24.10
Teſtamentum an confirmetur per agnitionem hæredis inſtituti in re certa. 75.15
Titulus C. de profeſſorib. qui in urbe Cõſtantinopolitana, in illa urbe tantũ locum habet. 12.34
Tradere, uerbum, aliquando pro dare ponitur, & econtra. 22.41
Triplum non uenit in actione quod metus cauſa, ante ſecundam ſententiam latam. 47.4
Tradere poſſeſsionem, & tradere uacuam, ſunt diuerſa. 43.18
Tutor non poteſt autorari pupillo ſibimet reſtituenti. 48.33
Tutor poteſt ſibi ſoluere non modò in mutuo, ſed & in alio caſu. 48.7
Tutoris datio an ſit mixti imperij, an iuriſdictionis. 2.45
Tutoris datio eſt permiſsionis. 3.1
Tutoris datio cur delegari non poteſt. 3.39
Tutoris dandi poteſtas magiſtratibus conceſſa, in locũ poteſtatis datæ teſtatori ſubrogata eſt. 3.18
Tutori relictum, cenſetur relictum ut tutori, non autem ut Petro & Sempronio. 48.37

V

VErbũ, dare, in contractibus ubi transfertur dominium, pro tradere accipitur. 6.30
Verbum, nolo, eſt extenſiuum. 65.28
Verbum, ſufficit, denotat quod fieri poteſt, nõ q̄d debet. 56.13
Verbum, uidetur, adiectum his quæ ſunt iuris, ſtat propriè. 70.22
Verba impropriè accipiũtur ratione ſubiectæ materiæ. 1.44. 19.42
Verba, nolo adire, inducunt repudiationem: ſecus non uolo adire. 65.18. & ſeq.
Verba legis ubi non conueniunt, ibi nõ habet locum eius diſpoſitio. 81.27
Verba legis ſi dirigantur ad partem, nõ propterea inferunt neceſſariò competere actionẽ. 28.11
Verborũ proprietas à diffinitione ſumitur. 11.45
Verborum proprietas eſt attendenda in ſtatutis, niſi aliter appareat de mente ſtatuentiũ. 78.51
Vicarius epiſcopi habet ordinariam iuriſdictionẽ à lege, quæ morte epiſcopi extinguitur, & eam uiuens pro arbitrio reuocare poteſt. 11.20
Vini mutuati æſtimatio fit quanti tunc fuit quando petitum eſt extraiudicialiter. 15.32
Voluntas coacta, uoluntas eſt. 47.7
Voluntas pro ratione ſufficit in his quæ poſitiui iuris ſunt. 35.36. 38.43
Vſuræ in depoſito ſine cõuentione debentur, cum ſint bonæ fidei. 7.29
Vtilitatis publicæ cauſa fauorabilis eſt, & ob id extendenda. 28.39

INDICIS FINIS.

Pag. 35. uerſ. 27. Vide num in ſummario & in contextu legendum ſit, uoluntas pro ratione ſufficit. 50. 40. pro iudicis, lege principis.

PALMA ISING·